

Навчально-методичний центр професійно-технічної
освіти у Тернопільській області

Михайло КРИЩУК

ТОПОНІМІКА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Навчально-методичний посібник

Тернопіль – 2008

ББК 81.411.4-43
К-82

Крищук Михайло Миколайович.
Топоніміка Тернопільщини.
Навчально-методичний посібник.
Тернопіль, 2008 р.

Навчально-методичний посібник містить пояснення назв населених пунктів, об'єктів рельєфу, річок, потоків, цілющих джерел, печер, окремих заповідних місць, урочищ, найважливіших археологічних пам'яток Тернопільщини.

Автор дає існуючі та власні пояснення перейменованих, включених у смугу міст, сіл, селищ, виключених з обліку у зв'язку з ліквідацією і переселенням мешканців хуторів, ін. населених пунктів, вулиць тощо.

Багато матеріалів підкріплені витягами з легенд, переказів.

Посібник стане у пригоді фольклористам, педагогам, учням та студентам. Ним можуть скористатися краєзнавці, науковці, екскурсоводи та всі, кого цікавить історія рідного краю.

- Крищук М.М. – наукові дослідження, пошукові матеріали, фольклорні записи.
- Хаварівський Б.В. – рецензент.
- Тремба Г.І. – художнє оформлення
- Мельничук Б.І – редактор

Комп'ютерний набір – Мацек С.С.
Комп'ютерна верстка – Григоришин О.М.

П Е Р Е Д М О В А

Переважно все те, що нас оточує – населені пункти, гори і доли, ріки і озера, ліси і урочища, яри і печери, вулиці – має свою власну назву. У свій час люди “охрестили” їх і назви, що прижилися, пережили віки й тисячоліття. Окремі об’єкти мають декілька назв, але найбільш вживаною є одна.

Наука, що вивчає географічні назви, називається **топонімікою**, або **топономастикой** (від гр. *тоπος* - “місце” і *онома* – “ім’я”).

Топоніміка є складовою **ономастики**, розділу мовознавства, що вивчає назви. Існує ще термін **топонімія**, який означає сукупність географічних назв певної місцевості (території).

Топоніми часто утворюються безпосередньо від загальних назв (с.Сільце, р.Ріка, Джерельна), або від власних імен (Семенівка), прізвищ (Бриків) тощо. Окремі із них мають прадавні назви, пов’язані зі слов’янською міфологією (Велеснів, Білобожниця), племенами і народами, які проживали на наших землях (Дуліби, Галич, Угорськ, Волощина). Часто зустрічаються природні об’єкти, що мають назви дерев (Вишнівець, Яблунів), звірів (Вовківці, Лисичинці, Турівка). Багато з них вказують на рід занять перших поселенців (Ковалівка, Колодіївка, Гутисько). Зустрічаються і такі, що залишаються для нас не зовсім зрозумілими. Їх у спадок залишили нам кочові племена та загарбники (Кошляки, Батівка, Хан-Раївка, Манаїв)...

Десятки топонімів області вказують на соціальний стан поселенців у минулому (Богатківці, Пановичі, Худиківці, Латківці, Хлопівка, Мужилів, Голотки, Полупанівка). Ще більше – на їх природні ознаки та місце розташування (Підгірці, Залісне, Підгайці, Підзамочок, Долина, Городище, Завалів, Горинка, Ямне).

Сьогодні **топоніміка** є складовою ще однієї науки, яка народилася у ХХст. – **ономастики**.

Галузями **ономастики** є **антропоніміка**, яка вивчає власні назви людей (імена, прізвища), **етноніміка**- досліджує назви племен, народів. У свою чергу і **топоніміка** має ряд галузей.

Топоніміка вивчає походження назв рік, водоймищ, джерел тощо.

Мікротопоніміка – топоніми місцевого характеру: назви вулиць, провулків, ярів, горбів, урочищ, хуторів, лісків, гаїв, стежок, шляхів тощо.

Такі назви повніше за все характеризують історію населеного пункту. Вулиця Кравецька, Шевська, вказують на рід занять її поселенців. Урочища Бойовисько, Ханське, Заборівщина свідчать про перебіг подій часів татаро-монгольського нашествия.

У народі живуть тисячі легенд, переказів, оповідок, пісень щодо історичної минувшини природніх об’єктів. Саме вони часто слугують науковцям у їхніх дослідженнях.

За видами об’єктів **топоніми** мають різні наукові назви. Для назв населених пунктів вживають термін **ойконіми**. Для об’єктів рельєфу (гір, горбів, долин, низовин) – термін **ороніми**. Для рік і водоймищ – **гідроніми**.

Мета посібника – дати читачеві коротку довідку, а де можливо і короткий виклад легенди (переказу), про походження назв географічних об'єктів області, які необхідні під час вивчення географії, історії, краєзнавства та народознавства. Він послужить вчителю української мови для вправ на складання речень, написання творів з географічними назвами рідного краю тощо.

Використання місцевого топонімічного матеріалу на уроках посилить зацікавленість учнів до предмету та до активної пошукової краєзнавчої роботи.

Багаторічні археологічні дослідження, вивчення та аналіз топонімів свідчать про те, що територія Тернопільщини була заселена ще в доісторичні часи. Історія нашого краю тісно пов'язана із трипільською, гаваголіградською, липовецькою, черняхівською, давньослов'янською, староруською культурами. Про це свідчать розкопки давніх городищ, курганів, урочищ, аналіз їх назв та легенди і перекази, які живуть у народі.

Найбільших руйнувань зазнали населені пункти Тернопілля у XIII-XVII ст. від татаро-монгольських орд і турецьких завойовників. В області нараховується 1300 архітектурних пам'яток національного та місцевого значення, які свідчать про високу культуру наших предків і є предметом гордості кожного із нас за свій народ, його історію.

Продовжувачів вивчення топонімів Тернопільщини у майбутньому чекають ще багато таємниць, які їм належить відкрити. У сутінках століть кануло в лету легендарне м.Червень, столиця Черленої Русі, яка окреслювала землі т.з. Опілля. Існує декілька версій щодо місця розташування древнього Вигошева.

Так розпорядилася історія, що географія невеликої за територією Тернопільщини є складною з точки зору регіонування. Вся її західна та пд. західна частина до Гологорів відноситься до Галичини. Східна, до Збруча, та пн., до с.Колодно Збараського району, до Західного Поділля. Північна - до Волині.

Довгі тисячоліття наші землі вздовж Дністра були кордоном зі Священною Римською імперією, про що свідчать залишки славнозвісного Траянового валу.

Область лежала на перетині важливих шляхів зі Львова до Волощини і Криму. Княжий Тракт, вздовж Товтрів, з'єднував Київ, Шумськ, Кременець, Збараж, Тербовлю Галич. Тут сходилися “дороги сліз”, т.з. Чорний та Кучманський Шляхи.

Жодна війна, яка проходила у Європі, не обминула Тернопілля. Для багатьох загарбників вона стала і могилою, і новою батьківщиною. Варто познайомитися з нашими **етнофоронімами**, тобто із населеними пунктами, які своїми назвами завдячують різним племенам та народам.

Назва об'єкта	Етнос	Район розташування
х. Варшавка	поляки	Збараський
с. Волощина	волохи	Бережанський
с. Гермаківка	німці	Борщівський
с. Галич	галичани	Підгаєцький
с. Дуліби	дуліби (вол.)	Бучацький
с. Дуляби	дуліби (вол.)	Бережанський
с. Забойки	бойки	Тернопільський
с. Курдибанівка	курди	Бучацький
с. Литвинів	литовці	Бережанський
с. Лядське	поляки	Монастириський
х. Мазурівка	поляки	Чортківський
х. Мазурський	поляки	Підгаєцький
с. Поляни	поляни	Підгаєцький
с. Полівці	половці	Чортківський
с. Русилів	русини	Бучацький
с. Слов'ятин	слов'яни	Підгаєцький
с. Торське	тюрки (печеніги)	Заліщицький
с. Угорське	угри	Кременецький
с. Угринів	угри	Підгаєцький
р. Угринівка	угри	Чортківський
с. Угринь	угри	Чортківський
с. Цигани	роми	Борщівський
х. Французи	французи	Монастириський
с. Черкавщина	черкеси (половці)	Чортківський
с. Чехів	чехи	Монастириський

Отож найбільш заселеними чужоземцями, чи іншими слов. племенами, були землі Опілля: Бережанський, Підгаєцький та Монастириський райони. Полюбилися їм і землі Чортківського району. Східні райони, які межували зі Степом і були найбільш вразливими, їх не цікавили.

Тернопільщина цікава ще й тим, що в різних районах у топонімах географічних об'єктів живуть назви поганських богів слов'ян.

Часто згадуються божества Баба, Велес, Лада, Ягело (Ярило), Рожана, Лель тощо.

Окремі назви вказують на розташування капища (божниці).

Назва об'єкта	Божество	Райони
г. Бабина Гора	Баба	Збараський, Бережанський
с. Бабинці	Світовид	Підгаєцький, Борщівський
г. Богот (Бохіт)	Світовид	Гусятинський
г. Божа (Бужа)	Світовид	Кременецький
с. Божиків	капище	Бережанський
с. Білобожниця	Білобог(Дажбог)	Чортківський

с.Боложівка	божниця	Шумський
с.Велеснів	Велес	Монастириський
г.Дівоча Гора	Діва	Гусятинський, Бережанський
г.Дівочі Скелі	Діва	Кременецький
с.Ігровиця	Ярило-Лада	Тернопільський
с.Ладичин	Ладо-Лада	Теребовлянський
г.Лелькова Скала	Лель	Підволочиський
с.Медведівці	Велес (Медвідь)	Бучацький
р.Медведівка	(Медвідь)	Бучацький
с.Молохів	Молох	Бережанський
с.Оплакана (Кривче)	Доля	Борщівський
с.Різдв'яни	Коляда	Теребовлянський
с.Рожана(Горожанка)	Рожаниця (Лада)	Монастириський
г.Свята Гора	Дана	Підволочиський
с.Товстобаби	божниця	Підгаєцький
г.Трійця	Троян	Борщівський, Шумський
с.Ягільниця	Ярило (Ягело)	Чортківський

Давня назва с.Струсів Теребовлянського району Підбогородичин, тобто с. під Богородичином. Ця назва вказує на те, що в дохристиянські часи село, яке стояло біля сучасного Струсова, було капищем (божницею) “Перуна та його родичів, тобто ін.божеств”.

Всього в області досліджено 20 капищ Світовида та більше 30-и ін.поганських богів. Цікаво, що на місцях таких капищ дуже часто зводилися християнські монастирі.

Понад 300 власних назв становлять *антропонімічну* групу. Вони походять від прізвищ та імен своїх засновників (Іванівка, Семенів), народних героїв (Довбушева), князів (Васильківці, Данилів, Ярославичі), гетьманів та козацьких полководців (Богданівка, Максимівка).

У кожному районі зустрічаються населені пункти, назви яких відтворюють живу природу: Вербівці, Лози, Грабовець, Липники, Дубівці, Хмелиська, Капустинці, Буряківка, Лисичинці, Вовківці, Турівка, Ланівці, Козлів, Козова, Галич, Жабинці, Зубрець, Плотича тощо.

За назвою окремих населених пунктів можна визначити рід занять та соціальний стан їх мешканців: Броварі, Гончарівка, Гута, Буди, Млини, Папірня, Сировари та ін.

Назви інших вказують на місця їх розташування (Гаї, Загір'я, Підгайці, Устя), зовнішній вигляд та конфігурацію (Високе, Довге, Криве), історичне минуле (Бонівка, Городище, Двірці, Завалів, Фільварки).

Окрему групу складають ті, які своїми назвами характеризують ставлення до них самих мешканців та гостей: Вигода, Воля, Затишся, Коханівка, Рай, Красне, Слобода, Ясне тощо.

Зустрічаються серед них і такі назви, що не піддаються простому розшифруванню. Їхні тлумачення знаходимо в мовах різних народів світу, чи

не знаходимо зовсім, як от: Бум'я, Біще, Нивра, Урмань, Уритва тощо. Суттєво допомагають у дослідженні таких топонімів легенди, перекази і згадки старожилів, дослідження краєзнавців, архівні та музейні матеріали. Треба звернути увагу на той факт, що назви поселень, які закінчуються на - *ів*, у свій час були чийось хуторами (Семенів, Данилів, Іванків).

Топоніми, які закінчуються на суф. – *иц* та закінчення – *е* вказують на порівняно великі розміри і розташовані на природньо пристосованому місці: Ставище, Літавище, Сошище, Ратиці.

Географічні назви області є пам'ятками історії, нашого родоводу, історії розвитку мови.

На жаль ця пам'ять іноді невинуватно порушувалася. У післявоєнні роки неоправдано проводилося перейменування цілого ряду населених пунктів. Близько 100 ойконімів (назв сіл, хуторів, вулиць) було замінено на інші. Переважній більшості із них, завдяки старанням мешканців, зараз повернуті старі назви.

Маємо охороняти нашу топонімію. Назви, часом незрозумілі нам, мають історичне, географічне і наукове значення. Вони, як писав І.Франко: "...як ніщо інше, допомагають заглянути за обрії затьмареної давнини..."

Умовні скорочення

(Мови, діалекти, давні культури)

австр.	-	австрійський			
араб.	-	арабський	полов.	-	половецький
євр.	-	єврейський	рос.	-	російський
балкан.	-	балканський	серб.	-	сербський
болг.	-	болгарський	скіф	-	скіфський
гава-голіград.	-	гава-голіградська	слов.	-	слов'янський
гал.	-	галицький	тат.	-	татарський
гот.	-	готський	трипіль.	-	трипільський
гр.	-	грецький	тур.	-	турецький
діал.	-	діалект	тюрк.	-	тюркський
давньорусь.	-	давньоруський	угор.	-	угорський
давньослов.	-	давньослов'янський	укр.	-	український
зх.-укр.	-	західноукраїнський	фрак.	-	фракійський
і.-є	-	індоєвропейський	хорв.	-	хорватський
іллір.	-	іллірійський	ст.слов.	-	старослов'янський
іран.	-	іранський	черк.	-	черкеський
кельт.	-	кельтський	чернях.	-	черняхівська
латин.	-	латинський	молд.	-	молдавський
нім.	-	німецький	поль.	-	польський

Інші скорочення

арх.	—	архаїзм	бас.	—	басейн
			н.е	-	нова ера
			обл.	-	область
безім.	—	безіменний	оз.	-	озеро
бл.	-	близько	окол.	—	околиця
б.	—	берег	п.	—	правий
бож..(н)		божество, божниця	пд.	—	південний
В.Р.	—	Верховна Рада	пд.зх.	—	південно-західн.
вдсп.	—	водоспад	пд.сх.	—	південно-східний
			перейм.	-	перейменований
верш.	—	вершина	пн.	—	північний
вир-тво	—	виробництво	пн.-зх.	—	північно-західн.
вис.	—	височина	пр.	—	притока
вит.	—	витік	пос.	—	поселення
власн.	—	власність	пот.	—	потік
Вол.	—	Волинь	пол.	—	половина
г.	—	гора	р.	—	річка
гіпс.	—	гіпсовий	р-н.	—	район
госп-тво	—	господарство	рц.	—	райцентр
гр.	—	граф	розташ.	—	розташований
див.	—	дивись	с.	—	село
давн.	—	давній			
дж.	—	джерело	скл.	—	склад
дієсл.	—	дієслово	сmt.	—	селище міського типу
заст.	—	застаріле			
засн.	—	засноване	ст.	—	століття
зх.	—	західний			
ім.	—	іменник, ім'я	стр.	—	струмок
істор.	—	історичний	суч.	—	сучасний
кастр.	-	кастровий	сх.	—	східний
кн.	—	князь(князівство)	т.з.	—	так званий
крем.	—	кременецька	товтр.	—	товтровий
кол.	—	колишній	трипіль.	—	трипільська
К.Р.	—	Київська Русь	уроч.	—	урочище
кт-ри	—	культури	УРСР	—	Українська Радянська
л.	—	лівий			
літоп.	—	літописний			Соціалістична
л.пр.	—	ліва притока			республіка
п.пр.	—	права притока	ф-ка	—	фабрика
посел.	—	поселення	х.	—	хутір
прикм.	—	прикметник	хр-тер	—	характер
м.	—	місто	ч-з	—	через
місц.	—	місцевий(місцевість)	чернях.	—	черняхівська

м-ко.	–	містечко	шл.	–	шляхта
навкол.	–	навколишній	язичн.	–	язичницький
напр.	–	наприклад			
наук.	–	науковий			

Український алфавіт

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ее, Єє, Жж, Зз, Ии, Іі, Її, Йй, Кк, Лл, Мм, Нн, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Юю, Яя.

Аа

Августівка – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Хоростець. Відоме з 1713 як х. родини гр. Потоцьких. Посел. часів К.Р. Назва від лат. ім. *Август*.

Адамівка – з 1843 передмістя м.Бережани. У 1615-1843 – м-ко, розташ. на р.Золота Липа, яка творить тут *Адамівський став*. У Х-ХІVст. Посел. гал. кн. для оборони Галича. За переказами назва від ім. *Адам*, внук кн. Д.Галицького, син кн. Ганни. За ін. даними в 1584 його заклала Ядвіга, мати *Адама-Ієроніма Сєнявського* і назвала на честь сина. З 1625 підпорядковане Бережанському магістрату на правах автономії.

Альбанівка – х. у скл. с.Нетерпинці Зборівського р-ну. Засн. поль. посел. в ХІХ ст. Назва від ім. *Альбін (місц.Гальбін)*.

Анастасівка – х. у скл. с.Довжанка Тернопільського р-ну та м.Тернополя. Назва від ім. *Анастасія (Настя)*.

Андріїв – сьогодні с.Новий Олексинець Кременецького р-ну. Власність кн. *Андрія Вишневецького*.

Ангелівка – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Рожанівка. Відоме з 1810. Від ім. *Ангеліна* – власниця пос. з родини Лянскорецьких-Слонецьких.

Ангелівка (Янелівка) – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Качова. Відоме з 1920 як поль. фільварок та х.*Янелівка*. Назва від ім. *Янек-Яна-*

Янкель. Перейм. у 1964 за згодою мешканців. До кореня *ангел* стосунку не має.

Андрушівка – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Кутянка. Відоме з 1545 як *Андрусівка*. Назва від ім. *Андрух (Андрусь), Андрій*.

Андрущуки – х. у скл. с.Старий Вишнівець Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Андрошук*.

Анелівка – х. у скл. с.Довжанка Тернопільського р-ну. Назва від ім. *Анеля* (поль.).

Антонів – с. Чортківського р-ну. Розташ. неподалік від смт.Товсте (Тлусте) Заліщицького р-ну, біля витоку р.Тупа. Відоме з 1786.Назва від ім. *Антон*.

Антонівці – с. Шумського р-ну. Розташ. у Кременецьких горах, в глибині Шумських лісів, на кордоні з Рівненською обл. над р.Іловиця. Відоме з 1540. Посел. часів К.Р. під назвою *Уніас*. Спалене тат. у 1242 У 1943-1945 штаб УПА “Південь”. Ліквідоване указом Президії ВР УРСР у 1952 і знищене. Офіційно відновлене 29.04.1990. Див. *Антонів, Уніас*.

Бб

Баба – товтр. г. біля смт.Гусятин. Назва від язичн. бож. *Баба*. Опікувалася погодою, опадами. Вважалася тіткою Святовида. Витала над землею у вигляді купчастих хмар. Жила у скелях, в ярах, прірвах, на болотах, де залягала спати у вигляді туману (мряки). Назву трактують від кореня *баб* “*гора із заокругленою вершиною*”. На користь цієї версії назва ще однієї скелі в Товтрах – *Бабин писок*. Здалеку нагадує голову “*баби-яги*”. В обл. є 32 місця, які пов’язані з назвою *Баби*.

Бабина Гора – товтр. г. у с.Старий Збараж та г. в м.Бережани. У Бережанах має й назву *Яришки (від Ярило)*. Вис.411м. Див.*Яришки*. Ймовірно тут були капища язичн. божків. Ще дві *Бабині Гори* є на Бережанщині між с.Рай і Лісники та Адамівка і Посухів. На г. у с.Старий Збараж розкопано фундамент, на якому стояла фігура ідола (*Баби*).

Бабина – уроч. у с.Застінка Тернопільського р-ну. Розташ. на р. Гнізна. Зберігся прадавній фундамент з кам.плитою. На ньому ще до 1945 стояла фігура, яку називали “*баба*”. Доля фігури невідома. Див.*Баба*.

Бабина Долина – розташ. в уроч. Говда біля с.Постолівка Гусятинського р-ну. Зберігся комплекс споруд язичн. віри. Включає капище, 4-и жертвні ніші (камери), жертвну яму в камені, 2 криниці. Див.*Говда, Баба*. Схожа назва уроч. біля с.*Крутилів* Гусятинського р-ну (*колишнє м.Звенигород*). Виявлені

три язичн. капища, печ.-помешкання служителів, залишки фортеці та посел. часів давньорусь. посел. IX-XIII ст.

Бабина Криниця – дж. в ліс. уроч. Кудобиська на окол. м.Бережани. За переказами *в ньому затонула жінка*, яка вночі їхала волами з поля і заснула. Воли повернули до водопою, забрели до тої криниці, що їх поглинула. Через місяць вода винесла трупи до Бережанського ставу. За ін. версією ритуальне язичн. *капище Рожаниці*, в якому жінки шукали лік від безпліддя та ін. болячок.

Бабинці – с. Борщівського р-ну. Розташ. у долині над р.Нічлава. Давньослов. посел. Назва *від каменя*, що височить на крутому схилі. На ньому ще до 1945 *стояла статуя кам. ідола*, якого зруйнувала блискавка. У р-ні є ще одне с. з назвою *Бабинці*. З 1964 – *Урожайне*. Розташ. неподалік р.Дністер. Назву “*За Бабов*” має уроч.біля с.Більче-Золоте того ж р-ну. У XIX ст. археологи віднайшли тут *кам. ідола. Це була жін.постать з головою ведмедя і пащею вовка*. В народі мав назву “*медьом*”. За однією із легенд с.Більче заснували служителі капища цього божества. **Бабії** – х. у скл. с.Шимківці Збараського р-ну. Назва від прізви. *Бабій*.

Бабієва – товтр. г. на окол. с.Добриводи Збараського р-ну. Назва вказує на *прізви. власника*.

Бавки – х. у. скл. с.Королівка Борщівського р-ну. Знищений в 1945 більшовиками за зв’язок з УПА. Назва від *забавка/бавіделко “невеличкий, акуратний, іграшковий”*.

Баворів – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Баворівка. Відоме з 1439. В 1540-1581- приват. м-ко шл. *С.Баворовського*. Назва від слов. *бавор “тихе, спокійне місце”*. Походження назви від прізви. шляхтича помилкове. В ті часи поль. вельможі брали прізви. від назви своїх володінь.

Баворівка – р. на терит. земель с.Баворів Тернопільського р-ну. Бере поч. на окол. с.*Баворів*. Довж. бл.4км. *Див. Баворів*.

Баворівщина – х. у скл. м.Копичинці Гусятинського р-ну. *Див. Баворів*.

Богатківці – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р. Стрипа. Відоме з 1473. З 1564 приват. м-ко шл. Яна Бучацького. Назва вказує на те,що посел. було “*багате, заможне*”. За ін. версією первинна назва *Багаткінці*. За переказами від *багато кінців*, тобто “*багато вершників*”. *У XIII-XIV ст. тут стояла велика тат. кінна залога, яка і започаткувала посел.*

Базар – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Джуринка. Відоме з 1545 як *Митниця. З 1632 с.Базар.* Назва вказує на те, що в давні часи тут була *митниця і торгове місце, ярмарок (базар).*

Базаринці – с. Збаразького р-ну. Розташ. на зливі р.Гнізна та Базаринський Потік. Відоме з 1649. Посел. часів К.Р., спалене тат., які тут, біля Чорного Шляху, *влаштували свої базари.*

Базаринський Потік – р. на території земель с.Базаринці Збаразького р-ну, п. пр. р.Гнізна (бас.Серету), Витікає зі ставків-відстійників місцевого цукрозаводу. Довжина бл.4 км. Назва від с.*Базаринці.*

Базниківка – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р. Золота Липа. Засн. в Х-ХІст. Знищене тат. у ХІІІ ст. Відоме з ХV ст. Назва від місц. діалект. *базник “бузина”.* Посел. *“в бузинових хащах”.* За ін. версією засновником був втікач з Моравії *Базника.*

Байківці – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Назва від *байка, казка “дивовижне місце”.* За переказами засн. втікачі зі спалених м.Тернопіль та смт.Великі Бірки.

Бакоти – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1463. Назва від тюрк. *бак “дивитися. спостерігати” та бакун “сторожа”.* Очевидно тут була військова залога у кн. часи, яка оберігала городище, яке стояло на місці сучасного с.Млинівці.

Баланцове – х. у скл. с.Олишківці Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Балянци.*

Балашівка – х. у скл. с.Хотовиця. Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Баляш.*

Баранів (з 1964 *Гранітне*) – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1461. Назву виводять від *Баранів* – родини перших посел. За ін. версією *мешканці розводили (доглядали) княжі овечі отари.* Назва *Гранітне* вказує на наявність тут покладів граніту. *Див. Гранітне.*

Баранівка – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Ценівка. Відоме з 1469. *Мешканці доглядали овечі отари кн. Сенявських.*

Баранівка – х. у скл. с.Панасівка Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Баран.*

Барвінкове – с. Монастириського р-ну. Давня назва *Низьколизи. Див. Низьколизи. Барвінкове* – у значенні *“обрамлене зеленню, посел. у вінку лісів”.*

Бариш (*Баришка, Баріс*) – р. у Буцацькому р-ні, л. пр. р.Дністер. Назва від *бар/бара* “потік, ріка, болото”.

Бариш – с. Буцацького р-ну. Розташ. на р.Бариш. Відоме з 1454. У 1559-1650 – приват. м-ко. Спалене тат. Відбудоване поль. посел. після 1680. Назва від гідроніма *Бариш*. За переказами у с. перебував турецький тіун, який збирав податки (*тюрк.бариші*) з навколишніх сіл. Цю версію стверджує назва *х.Баришівка*, що у скл. с.Старий Олексинець Кременецького та *х. Баришка* у скл. с.Зубець Буцацького р-нів.

Бартецьке Поле – х. у скл. с.Киданці Збаразького р-ну. Назва від ст.слов. *бердо/бардо* “нагорб, урвище (провалля), тобто “дуже нерівна місцевість”.

Бартошівка – с. Козівського р-ну. Донедавна х. *Щепанів. Щепанів* – від поль. розмовн. ім. *Щепан (Степан). Бартошівка* – від угор. прізви. *Бартош*. Таку ж назву має і х. у скл. с.*Полівці* Чортківського р-ну.

Басівка – х. у скл. с.Куряни Бережанського р-ну. Назва від прізви. *Бас (Басок)*.

Бацівка – істор. вул. у с.Колодіївка Підволочиського р-ну. Засн. надвірні козаки теребовл. воєводи в XIV ст. для охорони відрізка Чорного Шляху. Дала початок новому посел. на зх. від спаленого тат. у 1242. На чолі сотні стояв сотник *Бац Іван*.

Башківці – с. Шумського р-ну. Відоме з 1545 як *Бушковци, Боконци* у власн. М.Буковецької. *Боконци* – поль. *Боківці* “посел., яке розташ. збоку, осторонь”. *Башківці (поль. Бушковци)* від тат.*бешке* “голова, башка”. За легендою біля с. був курган (могила), в якому спочили 600 голів дружинників шумського кн., які у 1261 до останнього подиху обороняли фортеці у сусідніх с. Тилявка та Одерадівка. Тіла загиблих тат. спалили, а голови настромили на палі.

Башуки – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Добринь. Відоме з 1583. Фортеця XIII-XVII ст. Кілька разів знищене тат. Відроджене у 1811. Назва від тур. *башчі* “польовий стан, город, фортеця посеред поля”.

Безелець – р. на терит. Зборівського р-ну Тернопільської та Львівської обл., п. пр. р.Західний Буг. Довж.41 км.. Бере поч. із дж.в с.Нище Зборівського р-ну. Назва від ст.слов. *єлеа* “болото, багно”. В даному випадку “без (через) болото”. Можливо від слов. *зело* “чарівне місце”.

Безодня – х. у скл. с.Васильків Чортківського р-ну. Також оз. *біля с.Миролюбівка* Тернопільського р-ну в долині р.Гнида. Назва від апелятива *безодня “без дна”*, що перейшов у власну назву.

Бекерсдорф – присілок у скл. с.Новосілка Підгаєцького р-ну. Назва *від прізви. австрійця нім. походження.*

Бенева – с. Теремовлянського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1504. Назва від слов. прізви. *Беньо*. За легендою теремовл. боярин, який обороняв с. від тат.

Бенерів – х. у скл. с.Новосілка Підгаєцького р-ну. Назва від прізви. *Бенер* (австр.).

Бердиківці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Туша. Відоме з 1438. Посел. часів трипіль. к-ри та К.Р. З 1453 приват. м-ко. Назва від слов. *брьдо/бердо “нагорб, гора, провалля”*. Можливо від прізви. власника *Бедрих*, який володів і *м.Городок Бедрихів*, (нині Хмельницька обл.).

Берег – х. у скл. с.Зелений Гай Заліщицького р-ну. Розташ. *“на березі річки”*.

Бережани – м., рц. обл. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1375р. З 1445 статус м-ка. У X ст. городище гал. кн. Багате ставами. Назва від посел., які жили вздовж берегів: *берег – берегинці – бережанці*. За ін. версією від ст. слов. *бережина “берегиня, сторожа”*. На г.Сторожиха стояла залога, яка оберігала Галич з пн.

Бережанка – с. Лановецького р-ну. Розташ. у межиріччі р.Піскарка та Свинорейка, які впадають тут у р.Жирик. Відоме з 1463. Назва від розташ. *“на берегах”*. Можливо від *берз “береза”*, що не доведено.

Бережанка – с. Борщівського р-ну. Відоме з 1548. Також х. у скл. с.Куряни Бережанського р-ну. *Див. Бережани.*

Бережецький (Крулевський Міст) – х. у скл. с.Іква Кременецького р-ну. На х. був королівський міст через р.Іква. Назва від *берегти “оберігати, сторожувати міст”*.

Березина – с. належить до с.Ценів Козівського, х. у скл. с.Цебрів Зборівського, м.Почаїв Кременецького, с.Сураж Шумського р-нів. Посел. у *березовому лісі.*

Березівка – х. у скл. м.Монастирська. *Березна* – х. у скл. с.Великі Дедеркали Шумського р-ну. *Див.Березина.*

Березюків – х. у скл. с.Заруддя Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Березюк*.

Берем'яни (Берим'яни) – с. Бучацького р-ну. Розташ. при впадінні р.Стрипа до Дністра. Відоме з 1469. Посел. часів К.Р., знищене тат. Відбудоване у 1785. Назва складена з двох слів *бере(и)м'я* “*бери мене*”. За легендою Стрипа просить у Дністра: “*Бери м'я*”.

Бересток (Берестя) – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дністер. Відоме з 1469 як м.*Берестя*. Фортеця VIII-XIIIст. Назва від дерева *берест (в'яз, ільм)*, поширеного на цих землях.

Беримівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1532. Посел. К.Р., знищене тат. За легендою засн. і оборонцем кн. фортеці був гал. боярин *Берим*.

Бернардівка – с. Терехівського р-ну. Розташ. на р.*Бернардівка*, або *Птюха*. До 1990 – *Лоцинівка*. Відоме з 1430. Назва від латин. ім.*Бернард*, а не від гідроніма. *Лоцинівка* – “*посел. у лоцині*”. Див. *Птюха*.

Бертничка – р. у Монастириському р-ні, п. пр. р.Коропець (бас.Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Бертники. Впадає до р.Коропець між с. Чехів і Дубенки. Довж.6 км. Див.*Бертники*.

Бертники – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Бертничка. Відоме з 1454. Назва від слова *борті, бортники* “*збирачі меду диких бджіл у бортах (дуплах дерев) та дуплянках (вуликах із кори)*”.

Бецули, Бецулова – х. у скл. с.Мильне Зборівського р-ну. Назви від прізви. *Бецул (Бецула)*.

Бзовиця – р. у Зборівському р-ні, п. пр. р.Лопушанка (бас.Серету). Бере поч. за с.Бзовиця. Довжина бл.5 км. Назва від ст.слов. *бзо/бздо* “*гнила, смердюча*”.

Бзовиця – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Бзовиця. Через неблагозвучність перейм. у 1964р. на *Комунарівка*. Відоме з 1520. Див р.*Бзовиця*.

Бзура – р. на терит. Підволочиського і Тернопільського р-нів, л. пр. р.Требна (бас.Гнізни). Бере поч. у Товтрах. Тече ч-з с. Жеребки Підволочиського, Романівка Тернопільського р-нів. Довж. 14 км. Назва від діал. *бзур, бзир* “*ніяка, непевна, вередлива*”. Схоже на *бзік/бзик* “*дикий, вередливий*”. Таку ж назву має р. у *Польщі*.

Бибелка – р. у Бережанському р-ні. Бере поч. у с.Слов'ятин. Тече ч-з с.Шумляни. Впадає до Дністра в с.Дубівці біля м.Галич Івано-Франківської

обл. Довж. 29 км. Назва від діал. *бибнати, биботіти* “*річка, яка тече повільно, нерівно гне русло*”.

Биківці – с. Шумського р-ну. Розташ. на пот.Боронівка, при його впаданні до р.Кума, у видолинку Кременецьких гір. Відоме з 1703. Назва від роду занять мешканців, які *випасали стада панських бичків (телят)*. За ін. версією назва від засновника-козака *Биковоця*.

Биковен – літописне м. часів К.Р. на терит. обл. Знищене тат.у XIII ст. Місце розташ. невідоме. Назва від *бик*, в переносному значенні “*міцна твердиня, фортеця*” *Див. Бузок*.

Бистрецькі – х. у скл. с.Дзвиняча Збараського р-ну. Назва від прізви. *Бистрецький*.

Бистриця – х. у скл. с.Дзвиняча Збараського р-ну. Назва від слов. *бистро* “*швидко*”, “*збудований нашвидкоруч*”.

Бичківці – с.Чортківського р-ну. Розташ. п.б.р.Серет. Відоме з 1442 як м.*Угельче*. Посел. часів К.Р. Назва має тваринне походження. С. у всі часи славилося вирощуванням м’ясної худоби. *Угельче* – від слов. *угол* “*в куті*”.

Бичова – г. у Гологорах біля с.Завалів Підгаєцького р-ну. *Див. Кам’яна Гора*. Назва від *бич* “*нагайка*”. У переносному значенні “*та, що завдає шкоди, приносить лихо*”. За легендою на горі стояли кам’яні “*баби*”. Вис. 414 м. *Бичова* – уроч. біля с.Задарів Монастириського р-ну. Сьогодні місце проведення Всеукраїнського свята “*Лемківська ватра*”. За легендою назва пов’язана з *битвою козаків із тат. Близько трьох сотень бичків з палаючими хвостами затоптали орду в час нічного спочинку*.

Бишки – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Манівка.. Відоме з 1450. Назва від слов. *біски/біси* “*втікачі від тат., які будували житла у важкодоступних місцях*”. Малоймовірно від *бички* “*місце відгодівлі телят*”.

Бівка (Бівна, Бібка) – р. у Борщівському р-ні – пр. р.Нічлави. Бере поч. із дж. за с.Гермаківка. Збагачується трьома прот. неподалік від с.Пилипче. Впадає до Нічлави в с.Устя. Довж. понад 10 км. Назва від слов. *бівка/бивна* “*бойовита, активна*”. *Можливо від бібка “дрібна*”.

Біла (Білий Потік) – р. у Чортківському р-ні, п. пр. р.Серет. Бере поч. із дж. у с.Косів. Тече ч-з с.Білий Потік. Впадає у Серет в с.*Біла*. Довж. понад 11 км. Назва від *біла* “*чиста, джерельна*”. Можливе поєднання назв р. та посел. із язичн. *Білобогом*. Таку ж назву мають х. у скл. с.*Кошилівці та Хмелівка Заліщицького р-ну*.

Біла Гора – г. біля с.Віхи Бережанського р-ну. Вис. 429 м. Таку ж назву має г. у с.Конюхи Козівського та в смт.Гримайлів Гусятинського р-нів. За переказами на вершинах в давнину стояли кам'яні ідоли (*баби*).

Біла Криниця – цілюще дж. питної води в межах уроч. Юрківці. Розташ. біля с.Васильківці Гусятинського р-ну. Також *дж. питної води біля с.Хартонівка* Заліщицького р-ну, яке творить потік, що впадає до р.Дупла. *Див. Біла (Білий Потік).*

Біла Гора – назва пагорба вздовж заболоченого л. б. р.Серет (*Великі Береги*) на пд. окол. м.Тернополя, де сьогодні розташ. в/о “Ватра” та ін. підприємства. Через те, що горб ніяк не може претендувати на визначення “гора”, *очевидно у свій час тут також було капище язичн.богів.*

Біла – с.Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1560. У Чортківському р-ні с. розташ. також на р.Серет. Відоме з 1442 як *Біле Велике*. Посел. VIII-X ст. Також *два х. у скл. с.Кошилівці та Хмелівка* Заліщицького р-нів. *Див. р.Біла.*

Білецька Долина – х. у скл. с.Бонівка Кременецького р-ну. Назва від місця розташ. *Білецька* – від прізви. власника.

Білий Берег – берегова смуга на р.Стрипа біля м.Зборів. Назва *від виходу крейди на поверхню* у давні часи. Тут у 1649 відбулася Зборівська битва.

Білий Камінь – х. у скл. с.Ланівці Борщівського р-ну. У дохристиян. часи *тут стояв ідол язичн. божества.*

Білий Потік – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р.Білий Потік (*Біла*) біля с.Білобожниця. Відоме з XV ст. *Див. р.Білий Потік.*

Білинівка – с. Гусятинського р-ну. Розташ. біля с.Вікно у Товтрах, на р.Гнилка. Відоме з XVII ст. *Див. Біла.*

Білівці – с.Борщівського р-ну. Розташ. на р.Дністер. Відоме з 1515. Назва від *біле “вільне, незалежне”*. Сусіднє с. має назву *Вигода*, що підтверджує версію.

Білка – р. у Лановецькому р-ні, п. пр. р.Жирик (бас.Горині). Від неї назва с.Велика і Мала Білка. Бере поч. із дж. в с.Вербовець. Протікає ч-з с.Мартишківці. Впадає до р.Жирик в с.Мала Білка. Довж. 17 км. Назва від тварини *білка*. Можливо від “*біла, чиста вода*”.

Білка – х. у скл. с.Козина Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Збруч. *Див. р.Білка.*

Білковці – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Гук. Відоме з 1532. Назва від *білка*. У с. займалися *заготівлею та вичинкою хутра білок, кротів, куниць, ласок*.

Білобожниця – с. Чортківського р-ну. Розділене глибоким каньйоном р.Білий Потік (*Біла*). Відоме з 1564 (1581). Посел. доістор. часів, фортеця VIII-XIII ст. У язичн. часи – божниця *Білобога*.

Білоголови – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Лопушанка. Відоме з 1785. Засн. у XIV ст. “*латинянами*”, яких називали “*білоголовими*”- *вихідці з Литви, Білорусії*. Таку назву йому дали мешканці с.Нетерпинці та Бзовиця. За легендою – давнє капище язичн. *Білобога*. Після хрещення білу фігуру ідола знищили, а голову втопили у річці. Люди віднайшли її, закопали і оселилися “*біля голови*”.

Білозірка – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з 1545 як с.*Верхниця* . З 1712 статус м-ка. З 1939 – знову с. Центр виробництва парусного полотна із льону на Волині у XVI-XVIIIст. За легендою все с. *біліло полотнами, які сушилися та вибілювалися на сонці*. Здалеку здавалося покритим білою *шкіркою “памороззю, інесм”*. Можливо “*посел. на лісовій галявині під щасливою зіркою*”.

Білокриниця – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Лопушанка. Відоме з 1532. У *Підгаєцькому р-ні* – на п. б. р.Коропець. Відоме з 1490. У *Кременецькому р-ні* розташ. біля р.Дядьківська Криниця. Відоме з 1438. Назва від *криниця (криничка, джерело)*. Прикм. *біла характеризує якість води*. За легендами в дохрист. часи тут були *капища язичн.богині Дани*. Місце осв’ячення води на Водохрещу та Купала.

Білоскірка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. у долині р.Гнізна. Відоме з 1560. Назва від *біла шкірка (скірка)*. *Таку назву має і велика оболонь*, яку під час повені заливають талі води. Вона здалеку *біліє від льоду, туману, паморозі*. Росяна чи морозяна справляє враження “*білої шкірки*”.

Білявинці – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з XVI ст. Назва асоціюється із с.*Біла*.

Більські Чагарі – х. у скл. с.Біла Тернопільського р-ну. Розташ. в “*чагарниках біля с.Біла*”.

Більче –Золоте – одне із найдавніших посел. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1482. Ст. слов. посел. VIII-XIII ст. У 1650 статус м-ка. До 1882 – с.*Більче*. Назву виводять від жін. ім. *Білча*. Див. с.*Бабинці*. Прикм. *золоте* характеризує *вигідне розташ. і можливість посел..*

Бірки – с.Шумського р-ну. Розташ. у *лісах (борах)*. Відоме з 1545. Посел. часів К.Р., *Див. Великі Бірки.*

Бісурменське Поле (Бусурманське). - *див. Ганова (Ханова) Могила.*

Біще – с. Бережанського р-ну. Розташ. над пр. витоком р.Золота Липа. Відоме з 1339. З 1390 статус м-ка . Фортеця **Куликів-Біще** на підступах до Галича у IX-XIV ст. Назву пов'язують з ім. **Івана Боща**, будівничого нового посел. у XIV ст. За легендою – від **боїще “бойовисько”** між русичами та угорцями.

Близнюки (Близнята) – дві товтр. гори – останці на пн. сх. окол. м.Скалат Підволочиського р-ну. Вис. 240-260м. На сх. від них г.**Мачуха**. **Назва Близнюки черкз їхню подібність.** За легендою хлопчики-сироти втікали від мачухи-убивці, відьми. Вона перетворила їх у г. серед поля, але й сама нею стала.

Блищанка – р. у Заліщицькому р-ні. Бере поч. із дж. біля с.**Блищанка**. Впадає у Серет на окол. с.Голігради. Довж.6 км. *Див. с.Блищанка.*

Блищанка – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Блищанка. Відоме з 1530. Назва від **блиск, блищати**. Очевидно **“село над блискучою водою”**.

Бліх – с. Зборівського р-ну. У 1953-1991 – **Буданівка**. Розташ. на р.Гук. Відоме з XVIII ст. Назва асоціюється з розмірами посел. **“маленьке, блошине”**. Більш ймовірно від прізви. **Бліх (Блих)**.

Бобрів Гай – заповідне уроч. біля с.Бриків Шумського р-ну. Розташ. в заплаві р.Кутянка. Віддавна **тут розташ. колонії бобрів.**

Бобрівники – с. Монастириського р-ну. Розташ. в гирлі р.Золота Липа, при її впадінні у Дністер. Відоме з 1454. *Див. Бобрів Гай.*

Бобрівці – х. у скл. с.Крутнів Кременецького р-ну. *Див. Бобрів Гай.*

Бобулинці – с. Бучацького р-ну. Розташ. на п. б. р.Стрипа. Відоме з 1548. Назва від волось. прізви. **Бобул.**

Богданівка – с. Зборівського, Кременецького, Підволочиського р-нів. У Підволочиському р-ні назва безпосередньо пов'язана з ім. гетьмана **Б.Хмельницького**. Саме у тій місцевості стояли козацькі війська при штурмі м.Збараж та Зборівській битві у 1649. У **Зборівському р-ні біля с.Озерна був табір Хмельницького, а північніше, де нині с.Богданівка,** був козацький

лазарет. У Кременецькому р-ні назва с. також пов'язана з ім.Б.Хмельницького.

Богіт (Бохіт, Богот) – найвища товтр. г. за с.Городниця Гусятинського р-ну. Вис. 414 м. Доведено, що саме на ній була *божниця язичн. божества Святовида. Його статую, під назвою Збруцький ідол, селяни виловили неподалік у р.Збруч в 1848.* Місцевий поміщик викупив його в них і віддав до істор. музею у Кракові. Збереглася печера (10м), жертвні ями. Описана в кількох легендах. Назва від *бог*, місц.діал.*бох* та вказівного закінчення – *от (-it)*. Люди вказували на г. і говорили: *“Бог от! От Бох!”*.

Бодаки – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1462. Посел. часів К.Р. Назва видозмінена від *буда (будаки)*. Див. *Буданів*.

Бодацький – х. у скл. с.Великий Кунинець Збараського р-ну. Див.*Бодаки*.

Бондарівка – с. Гусятинського р-ну. Належить до с.Старий Нижбірок. Назва від прізви. *Бондар*.

Боднарка – х. у скл. с.Козівка Тернопільського р-ну. Розташ. на безім. пот., що впадає до р.Сорочанка у с.Ілавче Тереховлянського р-ну. На пот. потужне сірчане дж. Див.*Боднарівка*.

Божа (Бужа) – крем. гора-останець на окол. с.Великі Бережці та Куликів Кременецького р-ну. Розташ. на п. б. р.Іква. Вис. 366м. Найбільш шанована у всі часи. На зрізаній вершині цілюще дж., що творить криницю, з якої випливає потік. У 1996 збудована капличка від Почаївської лаври. За переказами в дохрист. часи на ній стояла п'ятиметрова камінна статуя *Перуна*. Уламки святині закладені у фундамент Почаївської лаври. За ін. легендою саме на тій горі гот. король Вінитар розіп'яв антського *кн. Божа* і 40 його восначальників.

Божиків – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1455. У 1964-1991 *Привітне*. Посел. часів К.Р. За однією версією назва від ім. гал. боярина *Божика*. За ін. поясн. засноване майстрами-каменотесами, які вирізали язичн. богів, згодом христ. скульптури з каменю і дерева.

Бозок – фортеця біля р.Серет на пн. від Тернополя у Зборівському р-ні. Знищена у ХІІІст. тат. Вважається попередником м.Тернополя. Назва від *боз-бозок-бевз* “*місцевість, заросла кущами бузку*”. Можливо від *божок, бог* “*божниця*”.

Бойки – х. у скл. с.Дзвиняча Збараського та смт.Козлів Козівського р-нів. Назва від прізви. *Бойко*.

Бойки – етногр. група українців, які проживали в гірській частині Івано-Франківської та Львівської обл. між р.Сян і Ломниця. У XIII-XVII ст. масово переселялися на землі Тернопільщини. Назва від *войко* “*воїн*”. Можливо від розмовн. *бой* – “*так*” у їхній говірці.

Боків – с. Підгаєцького р-ну. Відоме з 1439. Назва вказує на місце розташ. “*збоку, осторонь від шляху Галич-Підгайці-Теребовля*”.

Боложівка – р. у Шумському р-ні, п. пр. р.Вілія (бас.Горині). Бере поч. у Хмельницькій обл. Тече ч-з с.*Боложівка*. Впадає у Вілію між с.Сураж та Онишківці. Довж. понад 12 км. *Див. с.Боложівка*.

Боложівка – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Боложівка. Відоме з 1446.Назву пояснюють від *Боже ложе*, тобто *божниця*. У пліні часу первісна назва *Боголожівка* була спрощена.

Болшівці – с. Бережанського р-ну. Відоме з XI-XIIст. як бояр. посел. Галицько-Волинського кн.. Знищене тат. в XII-XV ст. Сьогодні не існує. Назва від слов. *большак* “*тракт, шлях, бита дорога*”.

Болязуби – с. Збаразького р-ну. Розташ. біля р.Гнізна. Відоме з 1583 як *Болизуби*. За переказами у давнину тут поживали знахарі, які лікували зуби. *Болязуби* – х. у скл. с.Колодне Збаразького р-ну. Назву виводять від “*незручне, тобто таке, що викликає зубну біль*”.

Бона (Замкова) – г. у м.Кременець. Місце розташ. фортеці гал. кн., пізніше поль. королеви *Бони*, із роду Сфорца, від 1518 дружини Сізігмунда I. Реформаторка, ініціатор відбудови Кременця у 1536-1556. Трагічно загинула, коли обірвався шкіряний міст між г. Замкова і Черча.

Бондарівка – вул. у с.Кут-Товсте Гусятинського р-ну. На ній до поч. XXст. *проживали бондарі, майстри які виготовляли різні дерев'яні бочки*.

Бонівка – с. Кременецького р-ну. Розташ. в горах на сх. від м.Кременець. Відоме з XVI ст. Засн. магнатами як “*посел. кн. Бони для майстрових людей, які будували Кременець*”.

Борисівка – х. у скл. смт.Мельниця-Подільська Борщівського р-ну. Назва від ім. *Борис*.

Боричів – х. у скл. с.Шкроботівка Шумського р-ну. Назва від ст. слов. ім. *Борич*.

Боричівка – р. у Теробовлянському р-ні, л. пр. р.Гнізна. Бере поч. у с.Боричівка. Впадає в р.Гнізна у с.Лошнів. Довж. бл.16 км. Назва від ст. слов. *бак/бара* “болотна, заболочена”.

Боричівка – с. Теробовлянського р-ну. Розташ. на р.*Боричівка*. Від 1960 у скл. м.Теробовля. Відоме з 1454. *Назва від гідроніма.*

Боришківці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Збруч, біля її впадіння у р.Дністер. Відоме з XVIII ст. Посел. часів К.Р. Збереглися руїни Траянового валу. Назва від слов. ім. *Баришко* (*Буг, Борис*). Можливо від тюрк. *бариш* “дохідне місце на переправі”.

Борківський – х. у скл. с.Соснівка Шумського р-ну. *Див. Великі Бірки.*

Боронівка – пот. у с.Биківці Шумського р-ну, л. пр. р.Кума (бас. Вілії). Довж. бл.4 км. Назва від дієсл. *боронитися* “оборонна”.

Борсуки – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1453. Окол. були *багаті на борсуки*. *Борсукова* – х. у скл. с.Велеснів Монастириського р-ну.

Борухи – х. у скл. с.Озеряни Борщівського р-ну. Багатий на кастрові озерця-вікнини. Назва від прізви. *Борух*.

Борщів – м., р. ц. обл. Розташ. на л. б. р.Нічлава. Відоме з 1456, проте на старому кладовищі віднайдено слов. хрест з датою 1330. З 1629 статус м-ка. Посел. часів трипіль., чернях. кт-ри та К.Р. Назва від *борщ, борщівник, борщівка, т.з. “кисла рослина, з якої здавна варили “зелений борщ”*. Можливо від прізви. *Борщ*. За легендою гал. посадник-воєвода.

Борщівка – р. у Теробовлянському р-ні, п. пр. р.Серет. Довжина 8,5 км. *Див. Борщів.*

Борщівка – с. у Кременецькому та Лановецькому р-нах. У Кременецькому відоме з 1725. У Лановецькому розташ. на р.Горинь. Відоме з 1430. Городище часів К.Р. *Див. Борщів.*

Борячок – х. у скл. с.Сапанів Кременецького р-ну. Назва від слов. *бор, бір, боричок* “невеличкий лісок”.

Бориси – с. Чортківського р-ну. У 1964-1991 *Вересневе*. Розташ. на р.*Босирка*. Відоме з 1785. Посел. часів трипіль. кт-ри та К.Р. *Назва від прізви. Борис.*

Босирка – р. у Чортківському р-ні, п. пр р.Збруч. Бере поч. із дж. біля с.Великі Чорнокінці. Тече ч-з с.*Босири* та *Якубівка*. Впадає до Збруча у с.Збриж. Довж. бл. 9км. Від *босий-боса-босоніж* “*мілководна, яку можна перейти босоніж*”.

Боськи – х. у скл. с.Біла Чортківського р-ну. Назва від прізвиська посел. “*боськи, босота, біднота*”.

Боцюки – х. у скл. с.Жолоби Бережанського р-ну. Назва від місця розташ. “*збоку, обіч*”, а також від прізви. *засн.*

Боцюрків – х.у скл. с.Гончарівка (Вичулки) Монастириського р-ну. Назва від прізви. *Боцюрко*.

Брідок (Руда) – р. у Тернопільському р-ні, л пр. р.Гнізна. Бере поч. із дж. у с.Домаморичі. Тече ч-з с. Забойки, Почапінці, Драганівку. Впадає у Гнізну в с.Буцнів (Буцнево). Довж. 18 км. Мілка з низькими берегами, не заболочена. Її можна перейти вбхід. Назва *Руда від порослого травом видолінку, який заливає вода в час повені. Таку ж назву має х.у. с.Бліх* Зборівського р-ну. Розташ. біля р.Гук.

Бриків – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Кума. Відоме з 1566 як *Бриківці*. Велике посел. часів К.Р., зруйноване тат. Про це свідчить 12 поховань у курганах тих часів. Назва від прізви. *Брик*.

Брикуля – р. у Тербовлянському р-ну, п. пр. р.Брушиця (бас.Серету). Бере поч. із дж. біля с.Стара Брикуля. Впадає до Брушиці у с.Дарахів. Довж. бл.7 км. Назва від *бриклива “неспокійна”*.

Броварі – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з 1709. Назва від роду занять мешканців *бровар “пивовар”*.

Бродилів – посел.-фортеця гал.кн. Я.Осмомисла на терит. с. Купчинці та Денисів Козівського р-ну. Назва від *бхід/броди “перехід ч-з ріку”*. Див. *Купчинці*.

Бронгалівка – с. Тербовлянського та Підгаєцького р-нів. Відомі як польсь. посел. поч XIX ст. магнатів *Бронгалевських*.

Брушниця – р. у Тербовлянському р-ні, п. пр. р.Серет. Бере поч. з пот. від с. Заздрість, Панталіха, Стара Брикуля. Тече ч-з с. Тютьків, Кам’янка. Впадає до Серету у с.Острівець. Довж. бл.20 км. Очевидно назва від іллір. *бреща “оленята”*, тобто “*водопій для оленів*”. Можливо від *брус “точильний камінь, брусок”*, яким багате узбережжя.

Буглів – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Буглівка. Відоме з 1463. Посел. часів К.Р. *Див. Буглівка.*

Буглівка – р. у Лановецькому р-ні., п. пр. р.Жирик (бас.Горині). Бере поч. із дж. у с.Буглів. Тече ч-з с. Ванжулів, Огризківці, Оришківці. Впадає в Жирик у Ланівцях. Довж. понад 20 км. Назву трактують від герм. *бакі (бачі) “потік, ручай”*. У даному випадку від *баклів “потік, що лється, тече”*.

Буданів (Будзанів) – с. Тереховлянського р-ну. До 1958 рр. обл. Розташ. на л. б. р.Серет. Відоме з 1459 як м-ко *Якуба Будзановського*. Фортеця часів К.Р. Назва від слов. *буда “дерев’яна споруда в лісі для видобування з деревини поташу, деревного вугілля”*. *Будзанівка* – пд. окол. с.Горошова Заліщицького р-ну, межує з р.Дністер.

Буданівка – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Тура. Відоме з 1536. *Див. Буданів*. Можливо від ст.слов. *буда “курінь, будівля, оселя”*

Будилів – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1450. *Будилів* – х. у скл. с.Стінка Бучацького р-ну. Назва похідна від *буда/буди*.

Будзанівка – уроч. на л. б. р.Дністер, неподалік від с.Горошова Заліщицького р-ну. *Див. Буданів*.

Будки – с. Кременецького р-ну. Розташ. на межі з Львівською обл. Відоме з 1545. *Див. Будилів*.

Будники – городище в р-ні с.Антонівці Шумського р-ну. Назва похідна від *буда/буди*.

Будилівка – р. у Лановецькому р-ні – пр. р.Вілія. Назва похідна від *буда*. У середні віки вздовж її берегів у лісі були розташ. *буди*.

Будова – невеличке с. у Козівському р-ні. Збудоване поль. переселенцями у 1938 (20 садиб). Назва від *будова “будівництво”*.

Бузок (Бозок) – уроч. біля с.Скоморохи Зборівського р-ну. Збереглися руїни городища часів К.Р. Допускають, що саме тут стояло легендарне місто-фортеця *Биковен*. *Див. Бозок*.

Буйгори – х. у с.Юськівці Лановецького р-ну. Назва від *“буйні гори”*.

Буковина – х. у скл. с.Мильне Зборівського р-ну. Назва вказує на те, що тут ріс *буковий ліс (гай)*.

Бум'я – х. у скл. с.Мала Білка Лановецького р-ну. Назва від терміну *бум* “перешкода на шляху”.

Бурдяківці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 1458. Назва від тюрк. *бурдюк* “шкіряний мішок”. З 1672 до 1683 ця терит. була окупована тур.

Бурканів – с. Теремовлянського р-ну. Розташ. на л. б. р. Стрипа. Відоме з 1564 як с.*Кут*. Зберігало назву до ХІХст. Створене з ряду х. Назва від укр. терміну *бурчак* “долина біля р., дзюркотливий ручай”. Див. *Кут*.

Бурти – х. у скл. с.Горожанка Монастириського р-ну. Назва від слов. *бурт*, *бурта* “купа, горбок”.

Буряківка – с.Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Джурин. Відоме з 1666. Назва від прізв. *Буряк (Бурак)*. За ін. версією посел. вирощували на продаж *столовий буряк*.

Бутин – с. Збаразького р-ну. Розташ. на л. б. р.Горинь. Відоме з 1463. Назва від *бут* “зруб у лісі”. Ймовірно від *бут* “бутовий камінь”.

Бухтинці – уроч. на межі земель с.Івачів і Плотича Тернопільського р-ну. За легендою у ХVІ ст. тут стояла дерев'яна церква, в якій тат. тримали коней. *Запалася “бухнула, бухкнула” під землю від наруги на Великдень*.

Бухтанка – х. у скл. с.Чистилів Тернопільського р-ну. Назва від прізв. *Бухта*. Можливо від *бухта* “захищене місце”.

Буцики – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на пд. від смт.Гримайлів біля р.Гнила. Відоме з 1640 як залога фортеці у Гримайлові. Посел. часів К.Р. Назва від прізв. *Буць (Буц)*.

Бучач – м., рц.обл. Розташ. на берегах р.Стрипа. Відоме з 1260 як власність *Габрієля Бучацького*. Посел. часів чернях. кт-ри та К.Р., знищене полов., згодом тат. Назва пов'язана з рікою і походить від слов. *буча* “*неспокійна, та що гудить, реве*”. Можливо від слов. *буч* “*обруч*”. Р. охоплює стару част. міста обручем у каньйоні. Походження назви від *бук* “*букові ліси*” помилкове. У такому випадку *назва була б Букач (Буковина)*.

Вв

Вавилівка – х. у скл. с.Поділля Підволочиського району. Назва від слов. прізв. *Вавило*.

Вавринів – х. у скл. с. Біла Чортківського р-ну. Назва можл. від *Ваврик* (*Ваврин*).

Ваврінцева – г. у с. Вербовець Лановецького р-ну. За переказами у кн. часи на ній стояла дерев'яна церква, яка *“запалася у землю”*. Назву пояснюють від прізви. *Ваврінець*.

Вага – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р. Гнізна. Відоме з XVIII ст. *У Підгаєцькому р-ні с.* теж відоме з XVIII ст. Перший посел. Пилип Гурняк. До с. відноситься х. *Вага-Оницівка*. Від *вага* *“ваговите, багате, Ониськове”*.

Валахівка – кол. с., сьогодні х. у скл. с. Заруддя (Травневе) Збарзького р-ну. Засн. був *волох “молдаванин”*.

Вал Траяна – див. *Траянів вал*.

Валево – уроч. в с. Бриків Шумського р-ну. До XVII ст. с., яке знищили тат. в 1672р. разом з монастирем. Назва від *вал “городище, оточене валами”*.

“Вали” – г. біля с. Біще Бережанського р-ну. На г. частково збереглися вали. З пн.-7, із зх. та пд. – по 5. Зі сх. стрімкий спуск до р. Золота Липа. На ній в давнину був став до с. Поручин. На вершині старовинна церква. Очевидно на цій горі стояла фортеця гал. кн. IX-XIII ст., яку оточували вказані вали. Назву *Вали* має вул. у с. Озеряни Зборівського р-ну.

Валова – вул. у м. Тернополі, смт. Золотий Потік Буцацького р-ну. Багато уроч. та вул. у с. обл. Назва вказує на те, що тут *в різні часи були земляні вали, які оточували місцеві фортеці для захисту від нападу ворогів*.

Варваринці – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1439. Назва від ім. вмч. *Варвари*. Можливо від слов. *вар “смола”* тобто *“смолокурня”*.

Вареньків – х. у скл. с. Устя-Зелене Монастирського р-ну. Назва від прізви. *Веренько*.

Варшавка (Вишневий) – х. у скл. смт. Вишнівець Збарзького р-ну. Висілок поль. посел. XIX ст., які дали йому назву своєї столиці. Назву *Вишневий* х. отримав після 1958, коли поль. були переселені на батьківщину.

Василева – одна із трьох кременецьких гір-останців біля с. Мала Іловиця Шумського р-ну. Назва вказує на ім'я *Василь*. Повніше поясн. походж. назви відсутнє.

Васильків – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Кривчик. Відоме зXV ст. Посел. теробов. *кн.Василька*, знищене тат. у XIII ст.

Васильківці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Кривенькій. Відоме з 1573. Городище X-XIII ст. дістало назву від ім. теробовл. кн. *Василька*. За легендою кн. лікував рани у місцевих цілющих дж.

Васьківці – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Циганка. Відоме з 1583. Посел. збудоване волин. кн. *Васильком Романовичем*. Виявлено два городища, знищені тат. Назва від ім.кн. *Василь-Василько-Васько*.

Вегерів Окіп – *див. Нове Село*.

Веденці – х. біля с.Дорогичівка Заліщицького р-ну. Сьогодні не існує. Назва від прізви. *Веденець*.

Велеснів – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1454. Назва від *Велес (Волос)* – язичн. бог слов., покровитель дом. живності, торгівлі, музики. Посел. часів К.Р. Залишки городища X-XIII ст.

Велика – г. у Товтрах, побл. с.Жеребки Підволочиського та с.Берим'яни Бучацького р-нів. Назва вказує *на розміри об'єкта в очах людей*.

Велика Андруга – с. у скл. с.Білокриниця Кременецького р-ну. *Див. Андрушівка*.

Велика Березовиця (Бжозовіца) - смт. Тернопільського р-ну, пд. окол. м.Тернополя. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1458. Назва вказує на розміри (*велике*) та місце розташ. (*березовий ліс*).

Велика Білка – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Піскарка. Відоме з 30.03.1430. Поряд с.*Мала Білка*. Назва від слов.*бель-білий, білизна, світлий* “*посел. на лісовій галявині*”.

Велика Горянка (Горинка) – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.*Горинь*. Відоме з 1545. Поруч с.*Мала Горянка*. Назву тракт. як від місця розташ. “*у горах*”, так і від гідроніма *Горинь*. Цей варіант підтверджує народна назва с. – *Горинка*.

Велика Іловиця – с. Шумського р-ну Розташ. на р. *Іловка*. Відоме з 1545. Посел. VIII-VI ст. до н.е. Зруйноване готами. Поруч с.*Мала Іловиця*. Назва від гідроніма *Іловка*, що на ст.слов.означає *іл “мул”*.

Велика Лука – с. Тернопільського р-ну. Розташ. у долині р.Серет. Відоме з 1473 під назвою *Довга Долина*. Назва від лука *“сінокос, пасовисько, долина, руда”*. У Гусятинському р-ні біля Збруча с.*Мала Лука*.

Велика Підліщівка – х. у скл. с.Гниловоди (Гвардійське) Тербовлянського р-ну. Назва від ліщина *“посел. під ліщиновим гаєм”*.

Велика Плавуча – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Цівка. Відоме з 1750 (1785). Назва від місця розташ. *на зливі двох р., які творять заплаву “плавуче село в часи повені”*.

Велике Городище – істор. уроч. на пд. окол. с.Зелена, Тербовлянського р-ну. Розташ. в угловині, де Гнізна впадає у Серет. У VIII-XIII ст. купецька пристань на судноплавному Сереті. *Тут були торгові ряди, комори, склади, посел. для гостей, будинки обслуги. З пн. стор. було захищене валом. Знищене тат. у XIIIст.*

Велике Сідло – назва геоморфологіч. утворення в Товтрах між с. Старий Скалат і Новосілка Підволочиського р-ну, що нагадує велетенське *сідло (сідало)*. За легендою *місце відпочинку людей-велетнів у доістор. часи*.

Великий – х. у скл. с.Гарбузів Зборівського р-ну. *Назва хр-зує розміри посел.*

Великий Глибочок – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Нестерівка. Відоме з 1529. Посел. часів К.Р. Назва від місця розташ. *“у глибокій долині”*.

Великий Говилів – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р.Тайна. Відоме з 1564. Поруч с.*Малий Говилів*. Походж. назви остаточно не з'ясоване. Існує кілька гіпотез. Гіпотетично від. ст.слов.*гавел/гавед “великий, громіздкий, незручний”*. Можливо від *говіння-піст-голодування “посел., яке часто голодувало”*. *За переказами посел. засн. тат.*

Великий Кунинець – с. Збаразького р-ну. Розташ. на межі з Кременецьким р-ном. Відоме з 1648. Назва від *куна / куниця*. У XVII-XIXст. тут був розвинутий хутовий промисел.

Великий Ходачків – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Рудка. Відоме з 1758. Назва від *ходак-ходак-пішохід*. Насел. *“ходило у пошуках заробітків”*. У Тернопільському р-ні є с.*Малий Ходачків*.

Великі Бережці (Бережці) – с.Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Поруч с.*Малі Бережці*. Відоме з 1545. Посел. часів черняхів. кт-ри та К.Р. Назва від місця розташ. *“на березі ріки”*.

Великі Бірки (Борки)- смт. Тернопільського р-ну, до 1958 р.ц. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з 10.03.1410. З 1530 статус м-ка. Посел. часів К.Р. За літописом у 1242 тат. розбили “у борку” дружину гал. кн. Ростислава Михайловича. Назва від місця розташ. у бору “в лісі, гаю”. Подекуди *бір “болото, торфовище”*. У Гусятинському р-ні є с.*Малі Бірки*, у Шумському – с.*Бірки*.

Великі Вікнини – с. Збаразького р-ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з 1545. Посел. часів К.Р. Поруч с.*Малі Вікнини*. назва від *окни(а) “незамерзаючі, глибокі кастр. озера”*. Див. с.*Вікно*.

Великі Гаї – с. Тернопільського р-ну. До 1939 – зелена зона відпочинку тернополян. Відоме з 1785. Назва хр-зує посел., яке “*потонає у гаях*”.

Великі Дедеркали – с. Шумського р-ну. До 1958 – р. ц. обл. Розташ. на р.Полтва. Посел. VIII-VI ст.до н.е. Відоме з 1545 як володіння селян *Дедерків*, згодом шл. *Дедеркало-Волковських*. З XVII ст. статус м-ка. Поруч с.*Малі Дедеркали*. Назва від *прізви. власників*.

Великі Загайці – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілька. Відоме з 1345 (1546). Підпорядковане с.*Малі Загайці*. Назва від розташ. “*за гаєм*”.

Великі Кусківці – с. Лановецького р-ну. Відоме з 1648 як *Кушиківці*, пізніше *Коськівці*. Через потрійну назву єдиного тлумачення назви немає. Ст. слов. *коськати “любити, голубити, доглядати”*. Поль. *кушик* “*вербовий кошик*”. Суч. *кусок “частина цілого”*. Можливо давні назви давали х-ку занять мешканців та їхнє ставлення до нього. Нову назву отримала та част. с., яка залишилася після нашестя тат.

Великі Млинівці – с. Кременецького р-ну. У 1964-1992 – *Радянське*. Розташ. на п. б. р.Іква. Відоме з 1482. На р. було *кілька невеликих водяних млинів*.

Великі Фільварки – с. Кременецького р-ну. З 1946 – *Плоске*. Відоме з 1545. *Фільварок (поль)* – *приватне с/г підприємство, засн. поль. посел. Див. Плоске*.

Великі Чорнокінці – с. Чортківського р-ну. Розташ. на л. б. р.Нічлава. На сх. окол. бере поч. р.Босирка. Відоме з XVI ст. До 1648- *Бондарі*, пізніше – *Чорні Коні*. За переказами під час пошесті холери село вирятував ритуал оборювання терит. *чорними волами*. Волів замінили *кіньми*. Промисел виявився дохідним. *Бондарі стали вирощувати коней чорної масті на продаж*.

Вербів – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1448. **С. Підгаєцького р-ну.** Розташ. у глибокій балці на р.Коропець. Відоме з 1441. У 1620-1812 статус м-ка. Обидва посел. часів К.Р. **Верби** – х. у скл. с.Гукалівці Зборівського р-ну. *Див.Вербівець.*

Вербівець – р. у Бережанському р-ні, п. пр. р.Золота Липа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Вербів. Впадає до Зол.Липи в с.Лапшин. Довж. бл.10,5км. Назва від дерева **верба**, яка особливо буйно росте на берегах рік, біля боліт. Дала назву багатьом насел. пунктам.

Вербівка – с. Борщівського р-ну. Підпорядковане с.*Турильче.Вербівці (Вербовець)* – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р.Звиняч. Відоме з 1577. **Вербка (Прогрес)** – с. Монастириського р-ну. Відоме з 1864 та х. у скл. с.*Лядське* того ж р-ну. **Вербова** – х. у скл. с.Ворвулинці та Гринківці Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Тупа. **Вербовець** – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з 1643 . Можливе тракт. від лит. *вернутс “коловорот, круговерть, покручене”*, так як Волинь була у скл. Литовського кн. **Верб’ятин** – с. Бучацького р-ну, підпорядковане с.Озеряни. Відоме з 1692.

Всі назви пов’язані з деревом верба.

Верецева – х. у скл. с.Мишків Заліщицького р-ну. Давня назва **Верецьова**. Назва від прізви. **Верецьо**.

Верещаки – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Свинорейка. Відоме з 1583. Назва від прізви. **Верещак**.

Верис (Верес) – х. у скл. с.Манаїв Зборівського р-ну. Назва від росл. **верес**, поширеної у Товтрах.

Верняки – с. у скл. с.Старий Збараж Збаразького р-ну. Посел. часів К.Р. За легендою у с. жили відставні дружинники гал. князів, яких за вірну службу називали **“вірняки”**. **Верняки** – сьогодні присілок с.Чернихівці Збаразького р-ну. Розташ. на Веселенській горі над р.Гнізна. У XV ст. тут стояв невеликий замок під назвою **“Замочок”**. **Вірняками називали надвірних козаків.**

Вертеба – кастр. печ. на кам’ян. плато р.Серет, за 2 км. від с.**Більче-Золоте** Борщівського р-ну. Вхід на вис. 281м у проваллі під брилами гіпсу. Має 7 залів. Назва від **вертеп “печера, стійло”**. Відкрита у 1708. Стоянка людей від часів палеоліту.

Вертелка – с. Зборівського р-ну. Розташ. на л. б. р.Серет та на пот. **Вертелка**. Відоме з 1724. Назва від **вертлявий “нерівне, покручене русло р., а з ним і посел.”**

Вертеге – дж. на окол. с.Стігла, присілок смт.Коропець Монастирського р-ну. Від слов. *вертіль* “смерч”. За легендою лігвище нечистої сили у важкодоступному місці.

Верхівці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Тайна. Відоме з XVI ст. Назва від місця розташ. *“на підвищенні вздовж берега.”*

Верхняківці – с. Борщівського р-ну. Розташ.на р.Нічлава. Відоме з XIVст. Посел. часів К.Р. Назва від *верх, вершок, вершина. Посел. “над водою, яке не затоплюється під час повені”*.

Верховина – х.у скл. с.Пшиківці Буцацького р-ну. *Посел. на високому плато.*

Верховина – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. із дж. на схилі Товтр. Тече ч-з с.Мшанець. Впадає у Серет біля с.Вертелка. Довж. бл.10 км. *Див. Верховина.*

Весела – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з XVIII ст. Посел. IV-VIст. Назва хр-зує посел. *“красиве, мальовниче, оточене лісами”*.

Весела – товтр.г. у с.Старий Вишнівець Збараського р-ну. За легендою назва від жін.ім.*Веселинка*. За ін. версією місце язичн. культових веселоців молоді у дохрист. часи на Великдень, Зелені Свята, Купайла тощо.

Від Ангела – дж. цілющої води у с.Верещаки Лановецького р-ну. Розташ. біля церкви. За легендою *в давнину тут з’явився ангел*. Від того часу і б’є дж.

Весела Гора – х. у скл. с.Мозолівка Підгаєцького р-ну. *Див. Весела.*

Веселенська – товтр. г. на пн. окол. с.Чернихівці Збараського р-ну. Біля Збаража з’єднується із Бабиною Горою. Вершина кам’яниста, без трав’яного покрову. Колись на ній стояв монастир. о. василіян. Назва трансф. від *Василіянська.*

Веселівка – с. Кременецького р-ну. Розташ. біля р.Дядьківська Криниця. Ліквідоване у зв’язку з пересел. мешканців. *Див. с.Весела.*

Веснівка – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Студенка, неподалік від с.Купчинці. Посел. часів К.Р. Відоме з XIXст. як присілок с.Денисів. Назва асоціюється із *“веснянка, молоде, красиве”*.

Весняний (Фурдія) – х. у скл. с.Рудники Підгаєцького р-ну. *Див. Веснівка.* Поль. назва *Фурдія* від прізвиська *Фурія*.

Вибранівка – х. у скл. м.Хоростків Гусятинського р-ну. Назва від *вибраний* “*кращий з кращих*”.

Вибудів – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Ценіївка. Відоме з 1630. Назва від *будівля, будувати* “*вибудуване, відбудоване*”.

Вигода – с. Борщівського р-ну. Розташ. на пд. сх. окол. обл., де Збруч впадає у Дністер. Відоме з 1785. *Також х. у скл. с.Вербівка* того ж р-ну. У Гусятинському р-ні *с. розташ. біля с.Гадинківці*. Відоме з XVIIIст. У *Заліщицькому* – *біля с.Дунів*. Відоме з 1870. Засн. поль. шл. на *багатих і вигідних землях*. Мешканці *були звільнені на 10-ть років від податків, що також було їм вигідно*.

Вигошев (Вигошів) – легендарне місто часів К.Р. Знищене тат. у XIIIст. Відоме із літописів з 1152. Точне місце розташ. не відоме. Попередником вважають *с.Вишгородок* Лановецького р-ну. За ін. версією – городище в уроч. *Вигушів* побли. с.Голігради Заліщицького р-ну. Назва від ст. слов. *вигоша* “*вигідне, зручне місце*”.

Вимислівка – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Ценівка. Відоме з 1840 як висілок. Назва від *вимисел* “*видумка, нереальність*”. За переказом таку назву дали мешканці сусіднього с.Вибудів, які скептично ставилися до амбіційних сусідів, які самотужки його зводили.

Виноградне (до 1964 Костільники). Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1556. Посел. VIII-XIIIст., знищене тат. Назва від *кості*“*с. постало на кістках предків*”. *Нова назва хр-зує багатство місцевої природи*.

Венявка – с. Терехівського р-ну. Сьогодні *Хмелівка*. Назва від слов. ім. *Винята*. Відоме з 1581. *Див. Хмелівка*.

Винятинці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Громова (Хромова). Відоме з 1566. Посел. Винятинці і Голігради сягають часів трипіль. кт-ри. На терит. с. водоспад (16м). Назва від слов. ім. *Винята*. За легендою засновник фортеці тереховл. кн.

Висипівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Нестерівка. Відоме з 1785. Посел. часів К.Р. Назва від *сип-сипати-висипати* “*білі хати, що ніби висипалися з лісу*”.

Висічка – с. Борщівського р-ну. Розташ. за 3км. від рц. при впадінні р.Драпана до Нічлави. Відоме з XIV ст. Посел.-фортеця часів К.Р. Знищене

тат. у XIII ст., повторно у 1672. Належало родині шл. Чарковських. За легендою назва від січа *“битва”*. Певніше від розташ. фортеці *“на висіченому у скалі місці”*.

Висока Гора – х. у скл. с.Будилів Козівського р-ну. *Назва від місця розташ.*

Високе – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Зол. Липа. Відоме з 1785. *Зведене на гірському плато між р. Зол. Липа і Дністер.*

Високий – х. у скл. с.Угринів Підгаєцького р-ну. Відомий як *Казимирівка*. *Див. Високе. Казимирівка* – від поль. ім. *Казимир* (місц. *Казік*).

Високий Берег – полога товтр. г. біля смт.Гусятин. Виявлені залишки городища XI-XIIIст. Назва від місця розташ. *“на високому березі р.Збруч”*.

Високий Горб – х. у. кл. с.Веселівка Кременецького р-ну. Див. *Висока Гора*.

Витківці – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з XVI ст. Назва від *витися, виляти “посел. на покручених берегах р.”*.

Вишгородок (Вишгородок, Вишградек) – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Свинорійка (Свинорейка). Давньорусь. істор. м.*Вигошев*. Відоме з 1482. З 1554 статус м-ка. Народна назва *Свиноград – “поросяче царство”*. *Вишгород “фортеця, дітинець, акрополь”*. За легендою назву дав особисто кн. Данило Галицький, який відвідав ці землі після монг. нашестя у 1242. Суфікс - *ок* вказує на невеликі розміри твердині.

Вишнівець (до 1939 – Вишневець) –смт. Збараського р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1395. Фортеця Шумського кн. XIст. Назву виводять від дерева *вишня “місто у вишневих садах”*. Більш вірогідне походження від *вишній “високий, піднебесний”*. Тобто *“посел. на недоступній горі”*. Можливо від слов. кореня *вишь “дітинець, акрополь, замок”*.

Вишнівчик – с. Терехівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1564. У 1581-1657 статус м-ка. Посел. часів К.Р. До с. належить х.*Вишеньки*. Див. *Вишнівець*.

Вичулки (Вичілки) – див. с.*Гончарівка*.

Вищі Луб’янки – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Слотівка (Самець). Відоме з 1463. Назва від луб *“кора, лико”*. Очевидно мешканці заготовляли в лісах *березове лико*.

Вівся – с. Козівського р-ну. Розташ. біля рц. Відоме з 1785. Назву пояснюють від жін. ім. *Осія* та від злаку *овес*, діал. *вовес*, *вівсюг* “с., яке вирощувало *овес*”.

Відвід – х. у скл. с.Москалівка Лановецького р-ну. Очевидно посел. було “*відводом (висілком) від с.*”.

Від Керничок – товтр. г. біля с.Городниця Підволочиського р-ну. Кілька дж. на схилі утв. невеликі *кринички*, з яких бере поч. р.Гниличка, л. пр. р.Гнила Рудка (бас.Гнилої).

Відьомське джерело – розташ. за с.Стриганці Бережанського р-ну. В давнину на цьому місці було оз., яке висохло. За легендою в ньому жили русалки, яких викрали місцеві парубки. Від того оз. пересохло. Русалок наз. *відьмами*.

Вікентівка (Вінцентівка) – х. у скл. с.Розтоки Кременецького р-ну. Поль. посел. XIX ст. Назва від ім.**Вікентій (Вінцент)**.

Вікнини- два природні кастр. озерця у пониззі товтрів біля с.Вікно Гусятинського р-ну. Оголошені заповідними у 1968. На поч. XX ст. їх було 19. Займають пл.0,02 га. Глиб. до 4 м. Назва від *окни* “*джерело, озерце з чистою водою, яке не замерзає*”. *Живляться кастр. водами, що витікають з-під крейдяних гір*”.

Вікно – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на зх. схилі товтр. гряди біля р.Гнилка. Відоме з 1464. Постало на місці знищеного тат. с.*Зелена Груша*. *Див. Вікнини. Зелена Груша* – назва вказувала на багатство грушевих садів.

Вікно – товтр. г. між с.Остап’є Підволочиського та Вікно Гусятинського р-нів. Вис. 358м. Назва від розташ.біля с.**Вікно**.

Вікторівка – с.Козівського р-ну. Розташ. на р.Тудинка. Відоме з XIX ст. Засн.поль. посел. Назва від ім. **Віктор**.

Вілія (Виля, Веля) – р. на терит. Кременецького, Шумського Тернопільської, Острозького Рівненської, Білогірського, Із’яславського р-нах Хмельницької обл., л. пр. р.Горинь. Довж.90 км. У межах обл.32 км. Бере поч. із дж. біля с.Підлісне Кременецького р-ну. Головні притоки Кутянка (л), Кума (п). Впадає у Горинь в м.Острог. Назва від ст. слов. *велья* “*велика, велична*”.

Вілія – с. Шумського р-ну. Розташ. на л. б. р.Вілія. Відоме з 1545 як *Виля, Веля*. У 1626 *Вілія Нижня. Вілія Верхня* – *див.с.Тетильківці*. Назва від гідроніма **Вілія**.

Вілька (В'єлька) – р. у Шумському р-ні, п. пр. р.Вілія (бас. Горині). Бере поч. із дж. біля с.Темногайці.. Тече ч-з с.Великі і Малі Загайці. Впадає до р.Вілія у с.Шумбар. Довж. бл.10 км. Поль. назва **В'єлька (Велика)** вказує на її розміри. **Вілька** – довільний розмовний укр. переклад з поль. **В'єлька**.

Вільха – р. у Тернопільському р-ні, п. пр. р.Гнізна. Бере поч. із дж. біля с.Магдалівка Підволочиського р-ну. Впадає до р.Гнізна у с.Грабовець. Довж.7 км. Назва від дерева **вільха**. Очевидно в давнину береги були **порослі вільховими деревами**.

Вільхівець (Ольховець) – р. у Бучацькому р-ні, л. пр. р.Стрипа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Добреполе. Тече ч-з с. Петликівці, Пилява, Ріпинці, Новоставці. Довж. 38 км. **Див. Вільха**.

Вільхівка (Долина) – с. у скл. с.Золотники Тербовлянського р-ну. **Див. Вільха, Долина**.

Вільхівчик – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 1760. **Вільхівчик** – р. у Бережанському р-ні, п. пр. р.Золота Липа. Бере поч. в с.Вільховець. Впадає до Золотої Липи у с.Рибники. Довж. бл. 5км. **Вільхова** – х. у скл. с.Мишків Заліщицького р-ну. **Див. Вільха**.

Вільховець – р. у Борщівському р-ні, л. пр. р.Дністер. Бере поч. біля смт.Мельниця-Подільська. Впадає до Дністра у с.Вільховець. Довж. 15 км. Таку ж назву має пот. у Зборівському р-ні. **Вільховець** – р. у Тербовлянському р-ні, л. пр. р.Гнізна. Бере поч. з трьох потоків біля с.Ілавче. Впадає у Гнізну в с.Сущин. Довж. бл. 8 км. **Див. Вільха**.

Вільховець – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Вільхівчик. Відоме з 1374. **У Борщівському р-ні с.** розташ. у гирлі р.Вільховець. Відоме з 1517. **Назва від власних гідронімів**.

Вільховий Потік – р. у Борщівському р-ні, п. пр. р.Збруч (бас. Дністра). Бере поч. у межиріччі р.Циганка та Збруч. Впадає до Збруча у с.Нівра. Довж. бл. 10км. **Див. Вільха**.

Вільшанка – с. Зборівського р-ну. До 1960 – х. у скл. с.Ярчівці. Відоме з ХІХ ст. **Див. Вільха**.

Вірлів (Урлов) – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Мала Стрипа. Відоме з 1765. **У с.Козівка колишній х. Також х.Вірля** у скл. с.Гнилиці Підволочиського та у с.Москалівка Лановецького р-нів. Назва від ст. слов. **вірли “орли”**, яких багато у Товтрах і Гологорах.

Віртушівка – х. у скл. с.Мшанець Тереховлянського р-ну. Назва від угор. прізви. *Віртуш*.

Вістря (Вістра) – с. Монастириського р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1754. Назва від місця розташ. *“вістрям, кутом до Дністра”*.

Вітрова – кастр. печ. біля с.Королівка Борщівського р-ну. Довж.1700м. З'єднана із печ. Оптимістична. У печ. відсутні зали. Ходи - щілини вис. 2-4м. Назва від *вітер “вивітрена, продувається вітрами”*.

Віхи – с. Бережанського р-ну. Розташ. на г.*Віхи* біля с.Саранчуки. Сьогодні не існує. Від *віха “дороговказ”*. Очевидно в кн. часи тут *була сторожова залага*.

Влащинці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Піскарка. Відоме з 1445. У 1960 приєднане до с.*Білка*, пізніше до *Вишгородка*. Назва від ст. слов. *влащаниця “сорочка”*. За легендою посел. VIII-XIIIст. Можливо від дієсл. *влячити “животіти, перебиватися з води на хліб”*, чи від *вляцати “уляцати, задобрювати”*.

Вовківці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Циганка. Відоме з 1442. Посел. часів К.Р. *Також с. у Шумському р-ні* над р.Полтва. Відоме з 1570. Назви пов'язані з *популяціями вовків* у місц. лісах в XV-XVIст.

Вовча – г. біля с.Куликів Кременецького р-ну. *Див. Вовківці*.

Вовчак (Волчак) – р. на терит. Збараського і Підволочиського р-нів, п. пр. р.Млинський Потік (бас. Збруча). Бере поч. із дж.за с.Шили. Впадає до Збруча у с.Скорики, де зливається попередньо із р.Млинський Потік (Самчик). Довж. 17 км. Назва від *вовчок “покручене русло”*. *Волочок* – від *волочити “стрімка вода”*. Можливо від *Вовківці*.

Вовчків – пот. у с.Лисичники Заліщицького р-ну, п. пр. р.Серет (бас.Дністра).Тече у глибокому каньйоні (200м). Довж. понад 4 км. Таку ж назву *має і х. у скл. цього ж села. Див. Вовківці*.

Вовчківці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на п. б. р.Стрипа. Відоме з 1724. Назва від прізви. *Вовк*. Можливо від *вовчок “глибока, напівкругла балка, яр”*.

Вовчовецька Стрипа – р. у Зборівському р-ні, один із чотирьох витоків р.Стрипа. Бере поч. із водоносних шарів Товтрів біля с.Вовчківці. Тече ч-з с. Кабарівці, Млинівці. Впадає до ставу в м.Зборів. Довж. 10,5 км. *Див. Вовківці*.

Водава (Нішла, Нічва) – р. у Тернопільському р-ні. *Див. Нішла.*

Водиця – х. у скл. с.Золотники Тербовлянського р-ну. Розташ. на л. б. р.Стрипа. Біля нього кілька потужних дж. питної води. Назва від місця розташ. *“біля водиці”*.

Возилів – с. Буцацького р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1410. Посел. VIII-XVст. У XII-XVст. місце перевозу (переправи) ч-з р.Дністер. Назва від дієсл. *возити, перевозити.*

Войсовичівка – с. у Бережанському р-ні. Об’єднане із с.Саранчуки. Назва від прізви. *Войсович.*

Волиця – с. у Бережанському р-ні. Поль. назва *Вулька (Волька)*. Розташ. на р.Нараївка. Відоме з XVIIIст. *У Гусятинському р-ні с.* з такою назвою розташ. на Збручі. Відоме з XVст. *У Кременецькому* – на р.Горинь. Відоме з 1570. *У Лановецькому* – біля рц. Відоме з 1583. *У Підгаєцькому* – біля р.Коропець. Відоме з 1424. Ряд насел. пунктів з цією назвою сьогодні об’єднані з ін. посел, як от: *с. у скл.м.Теребовлі, х. у скл. с.Урмань* Бережанського р-ну. Назва від *воля “вільне посел., слобода”*. У т. ч. посел., які *заснували поль. магнати на вільних землях, звільняючи мешканців на 10-20 р. від податків.*

Воловиця – г. у м.Кременець. Висота 365 м. Назва від *віл*. За переказами вибратися на неї можна було лише *волами.*

Волосівка – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Гнилка. Відоме з 1598. Назва від *Велес (Волос)*, язичн. бог. *Див. Велеснів.*

Волосів – х. у скл. с.Посухів Бережанського р-ну. Назва від прізви. *Волос.*

Волоська Гора – пагорб біля с.Мужилів Підгаєцького р-ну. За легендою мало назву *Мугилів*. Назва від прізви. воєводи, волоха *Івана Мугили*. Тут було *городище волохів.*

Волощина – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Зол. Липа. Відоме з 1785. Засноване *волохами*, переселенцями з Румунії. Крім того тут проживали *вірмени*, про що свідчать прізви. *Осадца, Гайдукевич, Стеткевич* тощо. *Таку ж назву має част. с.Горожанка Монастирського р-ну.*

Воля – с. Тербовлянського р-ну. Стара назва *Воля Мазовецька*. Розташ. на л. б. р.Серет, біля с.Микулинці. Відоме з XIXст. як висілок поль. посел. із *Мазовії. Див.Волиця.*

Воля Гетьманська – с. Підгаєцького р-ну, знищене більшовиками у 1940.
Гетьманська Воля – х. у скл. с.Мозолівка Підгаєцького р-ну. Треба розуміти як *“гетьманська даровизна”*.

Воля Глухівська – х. у скл. с.Багатківці Тереховлянського р-ну. Відомий з ХІХст. як польс. посел. Назва від прізви. *Глух. Див. Воля.*

Ворвулинці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1414 як Варварчинці. Посел. часів К.Р. Назва від ім. *Барвара*. За переказами від діал. *вурвитель, урвитель “бешкетник, жартівник”*.

Воробіївка – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Нестерівка. Відоме з ХІХст. *У Підволочиському р-ні.* с. розташ. на р.*Воробіївка (Воробійка)*. Відоме з 1785. Назва від прізви. *Воробей*.

Воробіївка (Воробійка) – р. у Підволочиському р-ні, п. пр. р.Збруч (бас.Дністра). Бере поч. із дж.біля с.Кошляки. Тече ч-з с.Голотки, Воробіївка. Впадає до Збруча у с.Просівці. Довж. бл.10 км. *Назва асоціюється з “мілководна”, “горобцеві до коліна”*.

Вороняки – назва гірської гряди в межах пн. окраїни Подільської височ. Простягаються від Золочева до Підкаменя Львівської обл. На пд. сх. – до м.Почаїв. Займають частину Гологорів у межах Золочівського та Бродівського р-нів Львівщини. Назва від великої кількості *ворон*, які творять у лісах цілі колонії. Можливо від прикм. *вороний. “темний”*, тобто *“чорні гори з бронзовим відтінком”*.

Восушка (Висушка, Осушка) – р. на території Зборівського та Козівського р-нів, л. пр.р.Стрипа. Довж. 34 км. Бере поч. з дж.біля с.Сировари. Тече ч-з с.Богданівка, Остахівці, Озерна Зборівського, Покропивна. Козлів, Славне (Слобідка), Городище Козівського р-нів. Впадає до Стрипи між с.Плотича і Яструбове. Назва хр-зує природні особливості р., яка *“висихає місцями у літній період”*.

Вполе – х. у скл. с.Трибухівці Бучацького р-ну. Назва від місця розташ. *“при дорозі в поле”*.

Вселенська Гора – товтр. г. біля с.Старий Збараж Збаразького р-ну. Розташ. біля р.Гнізна. Назва в даному випадку вказує на її об’єм *“велетенська”*.

В’ятина – р. на території Львівської і Тернопільської обл., п. пр. р.Серет (бас.Дністра). Впадає до Серету в р-ні ставків с.Ратищі Зборівського р-ну. Довж. понад 22 км. Назву пояснюють від слов. *в’янь “зів’яла”*. Можливо від діал. *в’ятерина “ятір”*. Об’єднуючим може служити поняття *“в’яла річка з вузьким руслом”*.

- Г Г -

Габазівка – х. у смт.Козлів Козівського р-ну. Назва від місця розташ. “*в габазях, хабазах, гущавині лісу*”.

Гаварова Гора - безліса товтр. г. біля с.Плугів Зборівського р-ну. Назва від ст. слов. ім. *Гавар*. За легендою був вівчарем, який наодинці переміг тат. загін. Поліг у бою і тут похований.

Гадинківці – с. Гусятинського р-ну. У 1964-1991 *Комсомольське*. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1562. За легендою на його місці було с.*Підвишеньки*, яке знищили тат. Назва від прізви. *Гадик*. Можливе тракт. і від *гад* “*змія, гадюка, гадина*”. *Комсомольське* – данина радян. ідеології.

Гаї – с. Кременецького р-ну. Розташ. в нагірній лісистій пн. зх. част. р-ну. Відоме з 1785. До його складу включений х.*Гаївці* (колишня назва *Струм'я*). Мешканці переселені до Гаїв. Назва від *гай* “*невеликий мішаний лісок*”, який швидше нагадує лісопарк. *Гаї* – х. у с. Лопушне та Очеретне Кременецького, Чистопади Зборівського р-нів.

Гаї Бариські – х. у с.Бариш Буцацького р-ну. Розташ. на р.Баришка. Назва вказує на залежність х. від с.

Гаї Буцацькі – х. у м.Бучач. Поясн. назви *тотожне з попереднім*.

Гаї Гричинські – с. Тернопільського р-ну. До 2003. *х. у с.Шляхтинці*. Друга част. назви вказує на власника. Ним був пол. *Гричинський*.

Гаї Нагорянські – х. належить до м.Бучач. Назва вказує на місце розташ. “*в гаях на горі*”.

Гаї – за - Рудою – с. Зборівського р-ну. Відоме з 1785. Назва вказує на те, що с. розташ. “*за рудою, за болотом, пасовиськом*”. До скл. с. включено х.*Гаї-Ковтуни*. Назва від прізви. *Ковтун*.

Гаї Розтоцькі – с. Зборівського р-ну. Відоме з 1785. Назва вказує на місце розташ. “*у гаях, в роштоці (кут, угловина, долина між горами)*”.

Гаї Ходорівські – х. у с.Байківці Тернопільського р-ну. Посел. належало шл. *Ходорівським*.

Гаї Чумакові – х. у с.Байківці Тернопільського р-ну. Посел. належало родині *Чумаків*.

Гаї Шевченківські – с. Тернопільського р-ну. До 1990р. х. у с.*Шляхтинці (Лозова)*. Відоме з 1863. Власники дали йому назву *Кобзаря, на відзначення річниці смерті поета*.

Гай – х. у с.Гарбузів Зборівського, с.Коханівка Збаразького, смт.Мельниця-Подільська Борщівського р-нів. Назва вказує на хр-ні ознаки посел. В даному випадку назва асоціюється із *“гай-рай”*.

Гайворонка – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на п. б. р.Стрипа. Відоме з 1785. Назва в більшій мірі пов'язана із гайворонням *“вороняче царство у гаю, гайвороння”*. Наукове тракт. від слов. *грайворон, транс. у гайворон*. Топонім скл. із двох част.: *грай “гряти, каркати” та ворон*. В народі таку назву давали *місям бойовищ, де розкошували круки*.

Гайдайка – х. у с.Доброполе Бучацького р-ну. Назва від прізви. *Гайдай*.

Гайдаки – х. у с.Романівка Тербовлянського р-ну. Назва від прізви. *Гайда*.

Гайок – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з ХІХст. Назва від *гай– гайок - гайочок*. Таку ж назву мають х. у с.*Ясне* цього ж р-ну.

Галанівка – х. у с.Зашляхом Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Галан*.

Галатава – х. у с.Гніздичне Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Галатай (Галатів)*.

Галич – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Коропець. Передмістя м.Підгайці. Відоме з 1445. Посел. ХІІІст. За легендою назву йому дав кн. Данило Галицький. Якось він заблукав на ловах і велів заночувати зі словами: *“Най нині Галич буде тут!”*

Галичина – істор. обл. у верхній част. бас. Дніпра, Дністра, Вісли. Займає терит. суч. Львівської, Івано-Франківської та пд. зх. р-нів Тернопільської обл., част. поль. земель, що прилягають до України. Назва у значенні *“Земля галичан”* відома в давнину як *Галеція*. Схожі назви ойконімів збереглися в Іспанії (*Галісія*), Румунії (*Галац*), Турції (*Галія*). Їх принесли кельт. племена у Vст. до н. е. Назву тракт. від кельт. *гал. “сіль”*, дослівно *солевидобувники*. За ін. версією від ст. русь. *гала, гал “низовина, болотиста місц.”*

Галушинці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Качова. Відоме з 1540 як власн. шл. Давидовських. Засн. поль. посел. Назва від поль. прізви. *Галуш*. Можливе тракт. від тюрк. *калюш “табір”*. Очевидно тут була тат. стоянка обіч Чорного Шляху.

Галяси – х. у с. Башуки, Крутнів, Раславка Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Галяс (Геляс)*.

Гальбанівка – х. у с. Носівці Зборівського р-ну. Назва від поль. ім. *Гальбін (Альбін)*.

Гальчина Долина – х. у с. Беримівці Зборівського р-ну. Таку ж назву має уроч., де за легендою загинула дочка воєводи м. Залізіці. Вона кинулася в ріку, аби не віддатися на поталу ворогам.

Ганина Долина – уроч. біля с. Вербів Бережанського р-ну. За легендою назву отримало від ім. дівчини, яка загинула тут у нерівній боротьбі разом зі своїм нареченим на ім. *Мицко*.

Ганусина Долина – уроч. біля с. Великі Загайці Шумського р-ну. За легендою місце загибелі дівчини-козака на ім. *Ганна*.

Ганова (Ханова) Могила – місцевість біля смт. Коропець Монастириського р-ну. Поруч – *Бісурменське Поле*. За легендою тут відбулася битва, в якій загинув тат. хан, брат Батия. На Бісурменському (Бусурманському) полі поховані кілька сотень татаро-монголів.

Гарбузів – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1232. Посел. часів К. Р. *Назва від прізви. гал. боярина, який обороняв його від тат.*

Гарлани – х. у с. Старий Почаїв Кременецького р-ну. Назва від слов. *гарлан/гарлай “криклива людина”*. Очевидно таким було прізви. засновника.

Гашена – х. у с. Велика Плавуча Козівського р-ну. Назва від *гашена, погашена “те, що горіло”*.

Гвардійське – с. Тербовлянського р-ну. *Див. с. Гниловоди.*

Геленки – с. Козівського р-ну. Розташ. біля р. ц. Відоме з ХІХст. Назва від ім. *Гелена* (поль.).

Гермаківка – с. Борщівського р-ну. Відоме з 1641. Поль. посел. *Германами* називали *переселенців з Мазовії*. Менш вірогідним є твердження про походження назви від прізви. *Герман*.

Гетьманська криниця – дж. криничка біля с. Шляхтинці Тернопільського р-ну. Розташ. біля підніжжя товтр. г. *Шляхтин*. За переказами біля цього дж. відпочивав *гетьман Б. Хмельницький* в період облоги Збараської фортеці у серпні 1649.

Гетьманщина – х. у м.Копичинці Гусятинського р-ну. За переказами земля належала поль. гетьману *Потоцькому*.

Гиновичі – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Посел. гал. кн. За легендою у бою з тат. *загинули всі мешканці*. Нове с. збудували біля могил предків. У 1475 стояла дерев'яна церква на місці спільної могили.

Гиньківці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р. Дупла. Відоме з 1427. *Див. Гиновичі*. Можливе тракт. від чол. ім. *Євген (діал. Генько)*.

Гировиця – х. у с.Саранчуки Бережанського р-ну. Назва від поширеної рослини-бур'яну під назвою *гир* (місц.).

Гіжарка – х. у с.Світле Монастириського р-ну. На місц. діал. *гижарка “сушарка для плодів, сіна”*.

Глещав – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р. Тарча. Відоме з 1349. Назва від слов. *г्लещ/глей “глиняста (важка) земля”*.

Глибока – х. у с.Стінка Буцацького р-ну. Розташ. у *“глибокій долині”*.

Глибока Долина – х. у с. Васильківці Гусятинського та Білобожниця Чортківського р-нів. Сьогодні зняті з обліку даних. Болотяні уроч. у різних р-нах обл., х. у с.Надрічне Тереховлянського р-ну. *Назва від місця розташ.*

Глибочки – х. у с.Старий Тараж Кременецького р-ну. *Глибоке* – х. належить до смт.Вишнівець Збараського р-ну. Розташ. у видолинках *“глибочках”*.

Глибочок – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р. *Драпана (Глибочок)*. Відоме з 1469. Посел. часів К.Р. Назва від гідроніма *Глибочок*. *Див. Драпана*.

Глинна – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1502. Посел. на *“глинистій землі”*.

Глинчуки – с. Збараського р-ну. Колишні х. у с.Колодне. *Див. Глинна*.

Глиняста – крем. г. біля с.Стіжок Шумського р-ну. *Багата на глину*.

Глібів – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Гнила. Відоме з 1546. Оборонне м-ко часів К.Р. Назва від ім. кн. *Гліба*, на поль. *Хлеб (Хлебовський, військовий діяч, який в 1453 тут розгромив тат.)*.

Глібове – х. у с.Свершківці Заліщицького р-ну. *Див. Глібів*.

Глушка – с. Заліщицького р-ну. Відоме з 1892. Розташ. *“в глушині, далеко від дороги”* на р.Золота.

Глядки – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Серет. Посел. часів К.Р. Відоме з XVст. За легендою тут стояла кн. залога, яку називали *глядками “очима князя”*.

Гнида – р. у Тернопільському р-ні, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. із дж. в с.Серединки. Протікає ч-з с.Хатки. Впадає у Серет в с.Миролубівка. Довж. бл. 9 км. Таку ж назву має *пот. у с.Колодне* Збараського р-ну, п. пр. р.Гнізна (бас Серету). Бере поч. із дж. в уроч.Чорний Ліс. Довж. бл. 5 км. Жартівлива назва *Гнида хр-зує малесеньку, непомітну, спокійну річечку*.

Гнидава – р. на терит. Збараського та Лановецького р-нів, п. пр. р.Горинь (бас Прип’яті). Бере поч. із дж. біля с.Гнидава. Тече ч-з с. Чайчинці, Снігурівка. Творить каскад ставків. Впадає до Горинь біля с.Передмірка. Довж. бл. 9 км. Назва від *гнида “невеличка, але неспокійна”*.

Гнидава – с. Збараського р-ну. Розташ. у Чорному Лісі, біля витоку р.*Гнидава*. Відоме з 1583. Назву трактують від *гнида “малесеньке”*. Можливо від прізв. *Гнида*. С.*Гнидава* у Зборівському р-ні перейменоване на *Піщане* через те, що мешканців дразнили *гнидавами “тими, хто давить гниди”*.

Гнидавеччина – х. у с.Зашляхом р-ну. *Див. Гнидава*.

Гнила – р. у Гусятинському р-ні, п. пр. р.Збруч (бас. Дністра). Бере поч. із дж. за с.Глібів, живиться водами р.Гнила Рудка. Тече ч-з смт.Гримайлів, с. Буцики, Білинівка, Товсте, Раштівці, Постолівка, Городниця. У р-ні с.Личківці впадає до р.Тайна, а ч-з 1 км. - до Збруча. Довж. 48 км. Назву *Гнила* має потік у Збараському р-ні. Назва від *гнила “лінива, повільна, заболочена”*.

Гнила – с. у Кременецькому р-ні. Сьогодні *Очеретне*. Розташ. на р.Горинь. Обидві назви взаємно доповнюють одна одну – *“де очерет, там гнила вода, болото”*. *Гнила* – х. у . с.Касперівці Заліщицького р-ну.

Гнила Липа (Гнилка) – р. у Гусятинському р-ні, п. пр. р.Гнила (бас. Збруча). Бере поч. із двох пот. на узгір’ї біля с.Клювинці. Впадає до р.Гнила у с.Раштівці. Довж. понад 6 км. *Див. Гнила і Золота Липа*.

Гнила Рудка – р. у Тербовлянському р-ні, п. пр. р.Серет (бас.Дністра). Бере поч. з кількох пот. біля с.Стара Брикуля. Тече ч-з с.Романівка, Могильниця. Впадає до Серету в уроч.Міжгір’я після того, як живить своїми водами три невеличкі ставки на терит. колишніх таборів відпочинку дітей *“Промінь” і*

“Пролісок” (неподалік від с.Буданів). Довж. бл. 14 км. **Гнила Рудка** – р. у Підволочиському р-ні, п. пр. р.Гнила (бас. Збруча). Бере поч. із дж. у Товтрах в с.Полупанівка. Протікає ч-з с.Старий Скалат, Новосілка, м.Скалат, с. Криве, Зарубинці Підволочиського р-ну. Впадає до р.Гнила у м.Скалат, яка творить ставок біля залізн. станції. Довж. 7 км. **Гнилий Ліс** – х. у с.Старий Тараж Кременецького р-ну. Розташ. **“на болоті, у гнилому місці”**. Див. **Гнила, Рудка**.

Гнилиці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р. **Гнилка**. Відоме з 1463. **Гнилички** – с. Підволочиського р-ну. Також розташ. на р.Гнилка. Відоме з 1583. Назва від гідроніма **Гнилка**.

Гниличка – р. у Підволочиському р-ні, п. пр. р.Збруч (бас. Дністра). Бере поч. біля с.Іванівка. Впадає до Збруча у с.Рожиськ. Довж. бл. 6 км. Див. **Гнила**.

Гнилка – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р.Стрипа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. на окол. с.Жуківці. Тече ч-з с.Волосівка та Ярчівці. Впадає до Стрипи у с.Тустоголови. Таку ж назву мають декілька невеликих р. у Підволочиському р-ні. Зокрема **л. пр. р. Гнила Рудка (бас. Гнилої)**. Бере поч. із дж. на товтр. г. Гостра Могила, що біля с.Остап’є. Впадає у Гнилу Рудку в с.Зарубинці. Довж. бл. 5 км. Крім того **дві маленькі річки у с.Гнилиці та Гнилички, л. пр. р.Млинський Потік (Самчик)**, (бас. Збруча). Впадає до р.Самчик у р-ні с.Козярі. Довж. бл. 9 км. **Ще одна Гнилка бере поч. із дж. в полі, що неподалік с.Красне Гусятинського р-ну**. Тече ч-з с.Зелене. Впадає до р.Гнила у с.Білинівка. Довж. 8 км. **Річка у с.Вікно Гусятинського р-ну**. Назва від **гниль “невеличкі, заболочені, із застоєю водою”**.

Гниловоди – с. Тербовлянського р-ну. У 1965 перейменоване на **Гвардійське**. Розташ. на р.Мозолівка (Гниловоди). Відоме з 1785. Див. **Гнила, Гнилка**.

Гнильче – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Дністер. Відоме з 1476. Фортеця часів К.Р. Знищене більшовиками за зв’язок мешканців з УПА у 1944. Відбудоване у 1945-1950. Див. **Гнила**.

Гніздечка – р. у Збаразькому р-ні, пр. р.Гнізна (бас. Серету). Бере поч. зі ставка у с.Зарубинці. Тече ч-з с.Новики. Впадає до Гнізни у с.Колодне. Довж. бл. 8 км. Назва від **гніздо “місце гніздування водних птахів в заростях очерету”**.

Гніздечна (Гніздичка) – р. на терит. Збаразького і Тернопільського р-нів, п. пр. р.Гнізна (бас. Серету). Бере поч. із дж. біля с.Кобилля Збаразького р-ну.

Впадає до Гнізни у с.Дичків Тернопільського р-ну. Довж.39 км. *Див. Гніздечка.*

Гніздичне – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Мухавка. Відоме з 1463. Очевидно назва вказує на те, що посел. було зведене у лісистій місцевості, де *“гніздилися птахи”*.

Гнізна (Гнезна) – р. на терит. Збараського, Тернопільського, Тереховлянського р-нів, л. пр. р.Серет (бас. Дністра). Одна з найбільших р. Тернопільщини. Довж. 81 км. У верхній течії, до с.Дичків Тернопільського р-ну, має назву *Гнізна Гнила*. Бере поч. із дж. біля с. Колодне та Шимківці. Впадає до Серету у м.Тереховля. Назва, як і Гніздична, асоціюється із слов. *гнездо “місце гніздування птахів”*.

Гнізна Гнила (Гнила Гнізна) – назва р.Гнізна від витоків, до впадіння у неї п. пр. р.Гніздична у р-ні с.Дичків Тернопільського р-ну. Довж. бл. 36 км. *Див. Гнізна, Гнила.*

Говда – г. біля с.Берим’яни Буцацького р-ну. Розташ. неподалік Дністровського каньйону. *Говда* х. у скл. цього ж с.*Говда*- уроч. біля с.Постолівка Гусятинського р-ну, місце розташ. язичн. капища *Бабина Долина (див.)*. *Говди* – х. у с.Щебрів Зборівського р-ну. Назва від місц. діал. *говда-гаведна “велика, масивна”*. Вказані населені пункти розташ. біля г. та уроч.

Говилів – с. Тереховлянського р-ну. Відоме з 1564. Назва від прізви. *Говило*.

Годів – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Зварич. Відоме з 1440. Назва від *згода, годитися*. За переказами у 1694 тут відбулася битва між поль. і козацьким військом з тат., яка завершилася підписанням *мирної угоди*. За ін. версією – місце підписання мирної угоди тереховл. кн.Василька з полов. ханом у XII ст.

Голгоча (Голгочі) – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1445. З 1610 статус м-ка. Посел. часів К.Р. Назва від тюрк. гол. *“чорний”* та діал. дієсл. *гелготіти “говорити на незрозумілій мові”*. За переказами на згадку спаленого с. тат. мали свій стан. За ін. версією тут був розташ. тат. улус під проводом *Глоготая*. Таким чином за обома версіями походж. назви пов’язане з місцем перебування *“чорних” (смуглолицих)* людей, які *“гелготіли на незрозумілій мові”*.

Голибіси – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілія. Сьогодні *Мирове (див.)*. Відоме з 1513.

Голиця – г. у Бережанському р-ні між с. Куряни та Демня. Назва від *голь, гола* “незалісна”. *Скеля біля с.Горигляди* Монастириського р-ну. Вис. 316м. Збереглася козацька могила, де поховані стражі, які вартували на копці (дерев’яній вежі).

Голендра (Голендра) – с. Підгаєцького р-ну. Окол. м.Підгайці. Відоме з XVIIIст. як осідок поль. посел. Назва від поль. *голендра* “голь, біднота, голота”.

Голігради – с. Заліщицького р-ну. У 1964-1990-*Червоногради*. Розташ. неподалік від гирла р.Серет. Відоме з 1530. Історія посел. сягає бронзового віку та всіх відомих істор. епох. Від назви с. пішла т-з “*голіградська кт-ра (X-VII ст. до н.е.)*”. Назва від словосполуч. *голі гради* “град (городище) на не залісненій (голій) горі”.

Головкове – х. у с.Біла Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Головко* .

Головна Стрипа (Гребелька) – пн. витік р.Стрипа від зародж. до впадіння у ставок в м.Зборів. Бере поч. із дж. в с.Івачів. Тече ч-з с. Метенів, Млинівці Зборівського р-ну. Довж. бл. 16 км. *Вважається головною артерією р.Стрипа*.

Головчинці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Рожанівка. Відоме з 1486. Назву трактують від геогр. топоніма “*початок, основа посел.*”. За легендою *зведене на місці, де були захоронені голови ідолів язичн. богів*.

Гологори – зх. продовж. гірської гряди Кременецьких г. на терит. Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської обл. Беруть поч. із найбільш підвищеної ділянки Подільської височини, Волино-Подільського плато, де пролягає водорозділ бас. Дніпра та Дністра. Простягаються на пд. зх. до м. Золочів та Бібка Львівської, с. Конюхи, Бишки, Ценів Козівського, ряду с. Бережанського, Підгаєцького, Монастириського р-нів Тернопільської, Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Назва від словосполуч. *голі гори* “*позбавлені лісового покриву*”. Окремі з них заліснені у ХХ ст.

Голодні Стави (Теплиця) – р. на терит. Тербовлянського і Гусятинського р-нів, л. пр. р.Тайна (бас Збруча). Бере поч. із дж. між с. Глешава і Глібів. Тече ч-з с. Оленівка, Клювинці, Перемилів, Карашинці. Впадає у р.Тайна в м.Хоростків. Довж. 29 км. Назва вказує на те, що русло помережане ставками, які є “*мілкими, голодними на воду*”. *Теплиця* – “*мілководна, в якій добре прогрівається вода*”.

Голотки – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Воробійка. Відоме з XVI ст. Назва від *голта* “біднота”. За переказами засн. втікачами з-за Збруча. Дехто пояснює назву від прізви. козака *Голоти*, який засн. посел.

Голошинці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з XVI ст. Знаходиться по сусідству із с.Голотки. Очевидна схожість походж. ойконімів. У даному випадку від *гола шия*.

Гонтова – товтр. г. біля с.Мильно Зборівського р-ну. Вис. 250 м. *Гонтова* – х. у цьому ж с. До 1946 – самостійне с. Назва від прізви. *Гонта*.

Гончарівка – с. Монастириського р-ну. До 1946 – *Вичулки*. Розташ. у межиріччі Золотої Липи і Коропця. Відоме з 1785. Давня назва *Вичулки (Вичілки)* від дієсл. *вичікувати, очікувати* “*поселення втікачів від тат., які переховувалися в очікуванні кращих часів біля Лисої Гори*”. Славилася гончарами. *Таку ж назву має уроч.* біля смт.Мельниця – Подільська Борщівського р-ну. Городище VI-VIIст.

Гончарки – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з кінця XIX ст. Назва від прізви. *Гончар (Гончарик)*.

Гора – с. належить до м.Копичинці Гусятинського, Манаїв Зборівського, х. у с.Жизномир Буцацького р-нів. Розташ. на *горбах (горах)*.

Гора Довбуша – товтр. г. біля с.Залужжя Збараського р-ну. Розташ. на л. б. р.Гнізна, обіч Бабиної Гори. Вис. 405 м. Походж. назви не з’ясоване. Очевидно належала мешканцю на прізви. *Довбуш*.

Горб – х. у с. Веселівка Кременецького, Дзвиняча і Коханівка Збараського р-нів. *Див. Гора*.

Горби – с. Козівського р-ну (до 1990-хутір). Розташ. на р.Восушка. Відоме з XIX ст. *Див. Гора*.

Горбовичі – уроч. біля с.Шумбар Шумського р-ну. Відоме в 1545-1653 як хутірне посел. шл. Станіслава Лукаша. Спустошене тат. і більше не відроджувалося. Назва від місця розташ. “*на горбах*”.

Гори – р. у Бережанському р-ні, п. пр. р.Золота Липа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Вербів. Впадає до Золотої Липи у с.Жуків. Довж. бл. 15 км. Тече ч-з *гористу місцевість*.

Горигляди – с. Монастириського р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1424. До 1957 належало до Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. Назва від словосполуч. *гори глядіти* “*сторожове місце на узвишші*”. Певніше від слов. *гор* “*горіти, вогонь*”, *сторожовий сигнальний вогонь*.

Горинка (Горинька) – р. на терит. Кременецького, Шумського, Лановецького р-нів, л. пр. р.Горинь (бас. Прип'яті). Довж. 32 км. Бере поч. із дж. на околі с.Горинка. Тече ч-з с. Кушлин, Підгайці, Матвіївці, Якимівці. Впадає в Горинь у с.Юськівці. Назва від *гарунья “джерело”*, ст. слов. *горина “гірська місцевість”*. У такому випадку *“ріка, яка бер поч. в горах”*.

Горинка – с. Кременецького р-ну. Розташ. у глибокій долині між двома г. на р. Горинка. Відоме з 1545. Посел. часів чернях., ст. слов. кт-ри VII-IXст. Назва від *гідроніма та місця розташ.*

Гориночка – р. у Шумському р-ні, л. пр. р.*Горинка* (бас. Горині). Бере поч. зі ставу у с.Гриньківці. Впадає до р. *Горинка* у с.Матвіївці. Довж.5 км. *Див. Горинь.*

Горинь – р. на терит. Кременецького, Збаразького, Лановецького р-нів, п. пр. р. Прип'ять (бас. Дніпра). Заг. довж. 659 км. В межах обл. 50 км. Бере поч. із дж. біля с.Волиця Кременецького р-ну. Тече ч-з с. Велика і Мала Горинка, Розтоки, Старий Олексинець, Устечко Кременецького, Бутин, смт.Вишнівець, с. Бодаки Збаразького, Снігурівка, Борсуки, Борщівка, Юськівці Лановецького р-нів. *Див. р. Горинка.*

Гори – Стрийовецькі – с. Збаразького р-ну. Утворене із ряду х. Розташ. у Товтрах біля Чорного Шляху. Другу частину назви наука тлумачить від *струя-струміль-стрий “швидкий, рухливий”*. Це більше стосується гідронімів *Стрий, Стрипа, Стир*. По відношенню до посел. можливе поясн. як *“посел. в горах, підвладне потужним вітрам”*. Ближчим для нас тракт. назви від місц. арх. *стрий/стрийко “рідний дядько по батьківській лінії”*. Один із х. мав назву *Стрий (Стрийків)*. Сусіднє с. має назву *Стрийка*. У такому випадку *“стрийкове посел. в г.”*.

Горішня Вигнанка – с. Чортківського р-ну. Розташ. на високому л. б. р.Серет неподалік від рц. Відоме з 1581. Друга част. назви пов'язана з історією засн. посел. *вигнанцями та втікачами з Чорткова у XVI ст.*

Горішня Слобідка – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1710. Назва від ст. слов. *слободь “вільна особа”*. На терит. обл. посел. з такою назвою засн. поль. шл. на місці знищених тат. Селянам надавалися певні *“слободи, пільги”*.

Городиське Гутисько – х. у с.Літовище Шумського р-ну. Розташ. на руїнах *городища X-XIIIст.* У XIXст. тут діяла *гута. Див. Гута.*

Городисько – г. біля с.Жолоби Кременецького р-ну. Очевидно тут в давнину було *городище.*

Городище – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1564. Посел. IX-XIIIст. У *Козівському р-ні* с. розташ. на р.Восушка. Відоме з 1467. Назва від *город* “*укріплене огорожею посел*”. Обидва знищені тат. у XIIIст. Давні назви невідомі. *Городище* – уроч. біля с. Горигляди Монастирського та Лисичники Заліщицького р-нів. Тут були давні *фортеці, знищені в різні часи нападами*.

Городниця – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Гнила. Відоме з 1624. Одна із фортець гал. кн., знищена тат. у XIIIст. У *Підволочиському р-ні* с. розташ. на р.Сновида. Відоме з 1784. Городище стояло в обороні м.Скалат. Назва схожа з *Городище*, тобто “*загорода, огорожа*”.

Городок – с. Заліщицького р-ну. Розташ. в гирлі р.Серет, де вона впадає у Дністер. Відоме з 1418. Перші посел. на терит. с. відносяться до чернях. кт-ри. Протягом тисячоліть було оборонною фортецею. У XV-XVIIIст. – укріплення із замком, оборонними валами під назвою “*Шанці пані Марії*”. У XVIII ст. відоме як “*Кулаків Городок*”. У роки I-ої світ. війни тут був перехід ч-з Дністер. В 1939 збудовано дерев’яний міст ч-з Серет. Назва утв. від топограф. основи *город та суф.-ок*. Дослівно “*невеличке укріплене м-ко*”.

Горожанка – р. на терит. Галицького р-ну Івано - Франківської та Монастирського р-ну Тернопільської обл., л. пр. Дністра. Бере поч. біля с.Яблунів Івано-Франківської обл. Впадає в Дністер у с.Устя-Зелене. Давні назви *Рожанка* та *Княгиня*. Довж. бл. 25 км. *Див. с.Горожанка*.

Горожанка – с. Монастирського р-ну. Розташ.на *р.Горожанка*. Відоме з 1445 як *Рожана*. У 1578 статус м-ка (до XIX ст). За літописом та переказами кн. м-ко *Княгинин* на р. *Княгиня*. Спален тат. у XIIIст. Назване в честь гал. княгині-вдови, яка кинулася в р., рятуючи від полов. свою честь. Давня назва *Рожана* пов’язана з язичн. божеством *Рожаниця*.

Горошова – с. Борщівського р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1785. Назва асоціюється із *гроші, гріш*. До цього часу в народі його називають **Грошова**. За легендою збудоване на місці знищеного тат. за *гроші зі скарбу, знайденого мешканцями, які дивом вирятувалися*.

Горшки (Великі та Малі Горшки) – товтр. г. біля с.Новосілка, обіч м.Скалат Підволочиського р-ну. Вис. 268 м. На г. кілька природніх заглибин (виїмок), що нагадують велетенський посуд у формі *миски (чаші)*. В язичн. часи служили жертвниками. За легендою своєрідна *їдальня (харчевня)* людей – велетнів. Неподалік “*Велике Сідло*”(див.).

Гонтова – товтр. г. біля с.Мильне Зборівського р-ну, у вигляді розтягнутого горба, що нагадує положу полонину, позбавлену лісового покриву. Служить *пасовиськом (сінокосом)*. Назву пов'язують з *прізви. власника*.

Гостра – товтр. г. біля с.Вікно Гусятинського та Гаї – Розтоцькі Зборівського р-нів. *Гори - останці* біля с.Стіжок Шумського та с.Дунаїв Кременецького р-нів. Назва від форми вершини - *“загострена”*. У Товтрах – *від гострих скель на цих горах*.

Гостра Могила – товтр. г. на окол. с.Остап'є Підволочиського р-ну. Вис. 398м. За переказами на г. *Гостра* в давнину був *високий курган (могила)* полов. хана. *Таку ж назву має х.* у с.Турівка Підволочиського р-ну. Неподалік г.*Могилка*. Це стверджує версію, що Товтри, біля яких пролягав Княжий Тракт (Чорний Шлях), були місцем поховання визначних осіб з числа оборонців краю і нападників.

Гостра Скала – товтр. г. біля с.Вікно Гусятинського р-ну. Пл. бга. Назва хр-зує *вигляд об'єкта*.

Гострий Горб – х. у с.Беримівці Зборівського р-ну. Назва від місця розташ. у Товтрах на *Гострому Горбі*.

Грабарівка – х. у с.Саджівка Монастириського р-ну. Назва від прізви. *Грабар*.

Граби – х. у м.Почаїв Кременецького р-ну. **Грабина** – х. у с.Низьколизи Монастириського р-ну. Назва від розташ. у *грабовому лісі*.

Грабівці –с. Борщівського р-ну, колишній х. біля сПилатківці. Розташ. на р.Нічлава. *Див. Граби*.

Грабківці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1598. *Грабники* . х. у с.Старий Тараж Кременецького р-ну. *Див. Граби*.

Грабовець – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Вільха. Відоме з 1685. Назва від *град “город, місто, городище”*. Можливо від слов. **града (гряда)** *“пасмо гір”*.

Гранітне (до 1964 – Баранів) – с. Монастириського р-ну. *Див. Баранів*.

Гребелька – р. у Зборівському р-ні- пр. Серету. **Гребля** – х. у с.Іванківці Зборівського р-ну. Назва від *гребля “земляний насип, який перегороджує ріку для утв. ставка”*.

Гребна – р. у Збаразькому р-ні., л. пр. р.Гнізна (бас. Серету). Бере поч. із дж. біля Романового Села. Очевидно назва від *гребля*. Хибним є тракт. від *гребна* “повноводна, якою можна плавати (гребти)”.

Грибова – с. Лановецького р-ну. Розташ. при впадінні р.Жирик у Горинь. Відоме з 1533 як м-ко *Дрибів*. Назва *Дрибова* від *дрібне* “невеличке”. *Грибова* – від прізви. *Гриб*. Дехто трактує від “*грибне місце*”. Див. *Дрибів*.

Гриваси – х. у с.Великий Кунинець Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Гривас* “*нестрижений, довговолосий, гривастий*”.

Григорів –с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.*Григорівка*. Відоме з 1454. Посел. час. К.Р. Назва від ім. *Григор*. (*Григорій*). За переказами ним був *гал. воєначальник (боярин)*, який засн. посел. і загинув, обороняючи його від полов. чи тат. *Його іменем назв. річка*.

Григорівка – р. у Монастириському р-ні, л. пр. р.Коропець (бас. Дністра). Бере поч. із дж. в г. (400м.) біля с. *Григорів*. Впадає до р.Коропець у с.Дубенки. Довж. понад 7 км. Див. с. *Григорів*.

Гримайлів – смт. Гусятинського р-ну. Розташ. на товтр. г. біля р.Гнила. Посел. і фортеця часів К.Р. Зазнало 22 руйнування. Назву тракт. від власника, шл. на прізви. *Грималей* (XVст.). Однак посел. з цією назвою існувало раніше. Ймовірно від ст. слов. *гримак* “*грімкотливе, неспокійне, на березі бурхливої ріки*”.

Гриньки – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Жердь. Відоме з 1583. Назва від ім. *Гринько* (*Гриць*).

Гриньківці – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Горинка. Відоме з 1545. *Таку ж назву має с., що належить до с.Старий Нижбірок Гусятинського та с.Пробіжна Чортківського р-нів*. Див. *Гриньки*.

Грицайка – х. у смт.Козлів Козівського р-ну. Назва від прізви. *Грицай*.

Грицівці – с. Збаразького р-ну. Розташ. на р.Нетеч. Посел. часів К.Р. Див. *Гриньки*.

Грищуки – х. у с.Веселе Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Грищук*.

Громова (Хромова) – р. у Заліщицькому р-ні, л. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. на узгір’ї за с.Винятинці. Впадає у Серет в с.Щитівці. Довж. бл. 12 км. Назва від *громова* “*грімкотлива, гучна*”. *Хромова* - діал. від *Громова*.

“Грот Монаха” – печ. у скелі в уроч. Городище біля с.Горигляди Монастирського, у с. Переволоки та Скоморохи Бучацького р-нів. В XIII – XVст. тут жили *монахи – пустельники, втікачі від тат.*

Губин – с. Бучацького р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1560. Городище часів К.Р. Назва від дієсл. *губити «загублене, втрачене, знищене»*. Можливо від слов. *губа “виступ над рікою”*. Певніше від прізви. *Губин (Губина)*.

Губна – одна із крем. гір – останців біля с.Стіжок Шумського р-ну. Назву пояснюють від слов. *згуба “згубна, неприступна”*. За ін. версією – від праслов. *гоба “випукла, вигнута”*.

Гук – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р.Восушка (бас Стрипи). Бере поч. із дж. біля с. Сировари. Тече ч-з с. Білківці, Богданівка. Довж. понад 8 км. Назва від *зук “зучна, дзвінка”*.

Гука – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. на межі Кременецького та Зборівського р-нів. Впадає до ставу у смт. Залізці. Довж. бл. 9 км. *Див. Гук.*

Гукалівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Лопушанка. Відоме з 1598. Назва від прізви. *Гукало.*

Гуків Гай – х. у с.Горинка Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Гук.*

Гуляй–Поле – товтр. г. на пд. зх. окол. с.Гори – Стрийовецькі Збараського р-ну. *Також х. у с.Богданівка* Підволочиського р-ну. Розташ. у Товтрах біля Чорного Шляху. Назву *залишили козаки Б. Хмельницького*, які стояли тут табором влітку 1649.

Гуменці – х. у м.Почаїв Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Гуменний*. Можливо від *гумно “тік”*.

Гумниська – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1471. *Також х. у с. Олишківці* Збараського р-ну. Назва від слов. *гумно “тік”*. *Рівне тверде місце для обмолоту снопів збіжися. Часом поле бою.*

Гуральня – х. у с.Завадівка Монастирського р-ну. Назва від *гуральня “невеликий спиртзавод”*.

Гуралів Ліс – х. у с.Горожанка Монастир. р-ну. Назва від розташ. в *лісі, який належав родині Гуралів.*

Гурби – до 1944 с. Кременецького р-ну. Ліквідоване більшов. після відомого бою УПА з діючими част. Ч.А. Розташ. у Кременецьких г., на межі Здолбунівського р-ну Рівненської та Шумського р-ну Тернопільської обл. Відоме з 1545. Назва від діал. *гурби* “горби”.

Гусятин – смт., рц. обл. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 1431. Фортеця теребовл. та гал. кн. IX-Xст., До 1559 м-ко *Всятин*. Назва трансф. від слов. ім. *Всята (Всятин), Ус (Усятин)*.

Гута – х. у с. Затурин Підгаєцького та Дубенки Монастириського р-нів. Біля с.Завадівка – багате родовище доломіту, придатного для виробн. скла. Назва від ст. слов. *гута* “місце для вир-тва скла та виробів із нього”. В поль. мові – “плавильня металів”.

Гута – Красненська – х. у с.Красне Гусятинського р-ну. *Див. Гута, Красне.*

Гута Скляна – х. у с.Рогачин Бережанського р-ну. Прикм. *скляна вказує на рід занять мешканців.*

Гутисько – с. Бережанського р-ну. Поль. посел. XVIIIст., зведене на місці давньої гуті. *Таку ж назву має х. біля м. Кременець.* Назва від “*покинута (знищена) гута*”. *Гутисько Городельське, Гутисько Станіславське* – давні посел. біля м.Шумськ. Сьогодні не існують.

Гутишин – х. у с.Бариш Буцацького р-ну. Назва від прізви. *Гута.*

Гутянські джерела – природоохоронна гідрологічна пам’ятка. Кілька потужних підземних дж. утворюють декілька ставків у міжгір’ї біля с.Нараїв Бережанського р-ну. До кінця XIXст. *тут діяла гута.*

Гушєрова – товтр. г. біля с.Гаї – Розтоцькі Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Гушєр.*

Гуштин – с. Борщівського р-ну. Розташ. неподалік від р.Циганка. Відоме з другої пол. XVIIIст. Назва від прізви. *Гушта.*

Гуштинка – с. Борщівського р-ну. Розташ. біля р. Збруч, неподалік від смт.Скала – Подільська. Відоме з другої пол. XVIII ст. *Див. Гуштин.*

Гуцанки – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Вовчак (Вовчок). Відоме з XVIIIст. Назва від місця розташ. “*у гуцавині лісу*”. Можливо від слов. *гоща* “*зість, чужинець*”. *Посел. в якому часто зупинялися на відпочинок гості.*

-Д Д-

Давидів – х. у с.Пилипче Борщівського р-ну. Знятий з обліку даних. Мешканці переселені. Назва від ім. *Давид*.

Давидківці (Нові) – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 31.03.1552 як м-ко *Техновец (Лехновци)*. *Засноване поль. посел. Див. Давидів*.

Дальний – х. у с.Колодне Збаразького р-ну. *Дальний Кут* – х. у с.Кути Бережанського р-ну. Назви вказують на розташ. *“поодаль від осн. посел”*.

Данилівград (Данилів, Данилов) – літоп. фортеця поч. XIIIст. Збудована за велінням кн. Данила Галицького як пн. форпост Галицько – Волинського кн. Була розташ. між Кременцем і Шумськом біля с.Стіжок. За літоп. знищене руками самих мешканців на вимогу хана Бурундая у 1261 разом з Кременцем, Шумськом тощо. За легендою підступно захоплене та знищене МОНГ.

Данилівка – х. у Шумському р-ні. Розташ. обіч *Данилової Гори* біля с.Стіжок. *Від неї перебрав назву*.

Данилівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Восушка. Відоме з 1589. Посел. X-XIIIст. За легендою улюблене місце відпочинку кн. *Данила Галицького*.

Данилова Гора (Трійця) – заповідна гора – останець у Кременецьких горах. Вис. 358 м. Стрімка, конічної форми, із плоскою, витягнутою вершиною. Вкрита лісом. Місце розташ. міста – фортеці *Данилівград*. За легендою кн. *Данилу*, який спочивав на г., у сні явився Господь у вигляді білого голуба і велів звести тут місто. *Трійця* – давніша назва. За ін. легендою на г. була божниця *Трояна*, опікуна земель К.Р.

Дарахів – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р.Брусинець. Відоме з 1589. Назва від прізви. *Дарах*.

Дача Галілея – ліс. уроч. розташ. на пд. окоп. с.Ягільниця Чортківського р-ну. Простягається в межах с. Росохач, Залісся, Сосулівка, Улашківці, Заболотів, Милівці Чортківського та Озеряни Борщівського р-нів. Пл.1856га. Посаджений в XVIст. для захисту фортеці у с.Ягільниця. Назване в честь астронома *Галілео Галілея*.

Двірець- с. Кременецького р-ну. Відоме з 1545. Назва від слов. *двірець, дворець* “палац, замок”. Посел. виросло біля поміщ. палацу.

Двірці – с. Бережанського р-ну. Розташ. на п. б. р. Золота Липа. Відоме з 1545. Спалене в роки першої світової війни. *Див. Двірець.*

Двірники – х. у сЛідихів Кременецького р-ну. Назва вказує на те, що *мешканці працювали у панському дворі.*

Дві Фігури – уроч. на перехресті доріг між с.Вікно та смт.Гримайлів Гусятинського р-ну. Донедавна на цьому місці люди вимолювали дощу у спеку, а погоди в негоду. Очевидно язич. капище *Купайла і Дани.* Ідолів замінили христ. фігури.

Дворище – с. Козівського р-ну. Розташ.на р.Стрипа. Відоме з ХІХст. *Зведене на місці колишнього палацу. Крім того дворищем наз. двір із садибою, невелике посел.*

Дворіччя – с. Тербовлянського р-ну. До 1959 – *Людвиківка.* Розташ. у межиріччі р. Свинюхи і Кнур .Відоме з 1785. Засн. поль. посел. про що свідчить назва від ім. *Людвіг.* Існуюча назва вказує на місце розташ. *“між двома річками”.*

“Двох Озер” – гіпс. печ. біля с.Кривче Борщівського р-ну. Довж. 58 м. Із печ. витікає потік. Вхід на дні глибокої балки. Назва *від двох кастр. озерець в печ.*

Демня – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Нараївка. Відоме з ХVст. Посел. часів К.Р. За легендою назва від гал. посадника на ім'я *Дем'ян (місц. Демнян).* За ін. версією – від слов. *димня “курна хата без комина”.* Певніше від слов. *демня “рудня, домна”.* У такому випадку за часів гал. кн. *тут виплавляли залізо.*

Демівка – х. у с.Манаїв Зборівського р-ну. *Див. Демня.*

Денисів – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1559. До 1242 разом із с.Купчинці творили кн. м-ко *Бродилів.* Назва від ім. *Денис.*

Дерев'янки –х. у с.Корчунок Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Дерев'янко.*

Дерениха – х. у с.Мужилів Підгаєцького р-ну. Назва від прізви. *Дерень.*

Деренівка – с. Тербовлянського р-ну. Відоме з 1556. Розташ. у видолинку біля товтр. г. під назвою *“Деренівська ділянка”.* Таку ж назву має х. у с.Костантинівка Тернопільського р-ну. Назва від тюрк. *дере “долина” .*

Можливо від *дерен* “*трав’янисте покриття у мокрій долині*”. Дехто трактує від прізви. *Дерень*.

Дерехи – х. у с.Тростянець Зборівського р-ну. *Дерехів* – х. у смт. алізці Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Дерех*.

Дереші – х. у с.Хотівка Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Дереш*.

Деркачі – х. у с.Лосятин Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Деркач*.

Джуриин – р. на терит. Буцацького, Чортківського, Заліщицького р-нів, л. пр. р.Дністер. Бере поч. із дж. на сх. від с.Дружба Буцацького р-ну. Впадає у Дністер в с.Устечко Заліщицького р-ну. Назва від іллпр. *джерун, джерін “джерело”*. Лежить в етимологічному ряду *Джуриин (Горинь, Горина, Гериня)*.

Джуриин – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.*Джуриинка*. Відоме з 1607. Назва від гідроніма *Джуриин*. *За легендою – від ім. половецького хана, який тут загинув.*

Джуриинська Слобідка – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р. *Джуриин*, біля с. *Джуриин*. Відоме з 1548. *Вільне посел. на р. Джуриин.*

Джуриинка – р. у Чортківському р-ні, п пр. р.*Джуриин* (бас Дністра). Бере поч. на пн. зх. окол. х.Дружба. Впадає до р. *Джуриин* у с. Полівці. Довж. 7 км. *Див. Джуриин*. Пестлива назва вказує *на невеличкі розміри потоку.*

Дзвенигород – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.*Дзвинячка (Дзван)*. Літописне м. К.Р. під назвою *Звенигород* (1126). Знищене тат. у 1242. У 1716р. під час ремонту замку було виявлено стільки людських останків, що їх ледве вмістили на 1000 возів. З 1765 статус м–ка. Назва від *дзвін, дзвонити*. *За допомогою дзвонів оборонці повідомляли навколишні посел. про загрозу нападу.*

Дзвеняцький – х. у с.Бутин Збараського р-ну. *Див. Дзвенигород.*

Дзвиняч – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дзвінка, л. пр. р.Дністер. Відоме з 1517. Посел. VIII-XIIIст. *Див. Дзвенигород.*

Дзвиняча – р. у Збараському р-ні, п. пр. р.Іква. Бере поч. із трьох пот. *біля с. та х.Дзвиняча*. Впадає до р. Іква в с.Комарин. Довж. 8 км. Назва від *дзвінкоголоса.*

Дзвиняча – с. Збараського р-ну. Розташ. на р. Ключ. Відоме з 1583. Назва від гідроніма *Дзвиняча*.

Дзвинячка (Дзвінка) – р. у Борщівському р-ні. Бере поч. із дж. біля с.Іване – Пусте. Тече ч-з с.Дзвинячка, Урожайне, Лаківці, Дзвенигород. Довж. бл. 16км. *Див. Дзвиняча.*

Дзвинячка – с. Борщівського р-ну. У1964-1990 Комунарівка. Розташ. на р.*Дзвинячка (Дзвінка)*. Відоме з 1638. Назва *від гідроніма.*

Дзвінка – р. у Заліщицькому р-ні, п. пр. р.Дупла (бас Серету). Бере поч. із дж. біля с.Дзвиняч. Впадає у р. Дупла в с.Бердиківці. *Див. Дзвиняча.*

Дзвінчики – істор. посел. на зх. околиці с.Жеребки Підволочиського р-ну. Знищене тат. у XIII ст. *Див. Дзвенигород.*

Дзюрава – р. на терит. Тернопільського та Збараського р-нів, п. пр. р.Гребна (бас. Гнізни). Бере поч. із дж. біля с. Киданці Збараського р-ну. Тече ч-з с.Ангелівка Тернопільського р-ну. Впадає до ставу у с.Романівка Тернопільського р-ну. Довж. бл. 10 км. Назва від *дзюра “дірява, маловодна”.*

Дзюрчавка – р. у Збараському р-ні, пр. р.Волочок (бас Збруча). Бере поч. у Товтрах біля с.Максимівка. Впадає у Волочок в с.Кам’янки Підволочиського р-ну. Довж. бл. 7 км. Назва від *дзюрчати “дзюркотлива, невеличка”.*

Дички – х. у с.Чистопади Зборівського р-ну. Назва від *дичка “плодове дерево, вирощене із зерна та не прищенене”.* Можливо від прізви Дичко.

Дичків – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на п. б. р.Гнізна. Відоме з 1553. Посел. часів К.Р. *Див. Дички.*

Дівич – Гора – товтр. г. неподалік смт. Гусятин. Кілька гір біля с. Божиків Бережанського та Лошнів Тереховлянського р-нів мають назву *Дівоча*. За легендами назва пов’язана із розташ. тут в язичн. часи божниць *Діви* – богині дівочої краси, цноти, вірності, кохання. У середні віки на г. біля Гусятини діяв дівочий монастир, який при нападі ворогів *“запався під землю”.*

Дівочі Скелі – г. у м.Кременець. Вис. 398 м. З північчя витікає пот. Ірва. За легендою місце загибелі дулібських дівчат, яких полонили полов. *Зв’язавши коси, дівчата кинулися зі скель у прірву.* Від того і назва. За ін версією *капище Діви.*

“Дівочі Сльози” – невеличкий водоспад на крутому л. б. р.Дністер за с.Стігла Монастириського р-ну. Утв. із 9-и дж., які поють струмок, що падає з вис. 3,5 м. За легендою місце смерті дівчат – полонянок, які кинулися зі скелі в ріку. Ймовірно назва пов’язана з язичн. бож. *Дивою.*

Діброва – с. у Бережанському, Збаразькому(2), Кременецькому, Монастирському р-нах, х. у смт.Коропець і с.Красів Монастирського, с.Шимківці Збаразького, Жолоби Кременецького, Васьківці і Тилявка Шумського р-нів. Назва від слов. *дебр/дебра “гущавінь” та дуб “дубина”*. *Посел. в густому дубовому лісі.*

Дідова – х. у с.Красносільці Збаразького р-ну. Назва від *дід “дідусева земля, даровизна”*.

Дітківці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Верховинка. Відоме з XVIст. Назва від *діти / дітизна “спадщина, дарована дітям”*.

Дмитриха – х. у с.Надрічне Тереховлянського р-ну. Іменем чол. називали вдів: *Дмитро / Дмитриха*.

Дмухівці – с. належить до смт.Козлів Козівського-р-ну. Розташ. на р.Цицорка. У 1575 знищене тат. Відбудували поль. посел. Від прізви. *Дмух*. Можливо від *дмухала “піддувала, ковальські міхи”*. Славилося ковалями, якими опікувався поміщик *Людвіг Будзиновський*.

Дністер (Дністро) – найбільша р. на території Львівської, Тернопільської, Вінницької обл. України та Молдови. Бере поч. в Турківському р-ні, у г. на вис. 1000 м. Довж. 1362 км. Істор. назва Данастер, Тіріс (скіф.), Тірас (гр.). Назва від язичн. богині води *Дани*. *Данастер* – від словосполуч. *дан і стрий “вода швидка”*.

Дністрове – с. Борщівського р-ну. До 1961 – *Вовківці*. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1760. Посел. часів К.Р. За легендою збудоване під опікою гал. боярина *Вовка*. Можливо назва вказувала на велику *популяцію вовків*. *Дністрове – від місця розташ.*

Добривідка (Добриводка) – р. на терит. Підгаєцького та Монастирського р-нів, л. пр. р.Коропець (бас. Дністра). Довж. бл. 16 км. Бере поч. з кількох пот. біля с. Мозолівка. Тече ч – з с.Доброводи, Ковалівка. Впадає у Коропець в смт.Монастирськ. Назва від словосполуч. *добра вода*.

Добринь – р. у Кременецькому р-ні, л. пр. р.Горинь (бас. Прип’яті). Бере поч із дж. біля с.Башуки. Впадає до р. Горинь в с.Устечко. Довж бл. 11 км. Назва від слов. *добр / добрина “добра, спокійна, лагідна”*.

Добрівляни (Добровляни) – с. належить до м.Заліщики. Розташ. у глибокому каньйоні на л. б. р.Дністер. Захищене від холодних вітрів. Відоме з 1440. Посел. часів К.Р., про що свідчить ст. слов. назва *добр лан “добра земля”*.

Добрівка – х. у с.Улашківці Чортківського р-ну. *Див. Добрівляни.*

Добровідка – х.у с.Пастуше Чортківського р-ну. *Див. Добровідка.*

Добриводи (Доброводи) – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Ходорівка. Відоме з 1463 як *Добра Вода*. Назва від трьох дж., які “дарують добру воду”.

Доброводи – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.*Добровідка*. Відоме з 1785. Посел. часів чернях. к –три та К.Р. *Див. р. Добровідка.*

Добромишль – х. у с.Бобрівники Монастириського р-ну. Ст. слов. назва свідчить про те, що тут в давнину було княже посел. Назва від слов. ім. *Добромисл.*

Добромірка – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Вовчак. Відоме з 1648. Назва від словосполуч. *добра міра “щедро відміряна земля”*. За легендою таку назву йому дав сам гетьман *Б.Хмельницький*.

Добреполе (Доброполе) – с. Бучацького р-ну. Займає природне узвишся на пн. окраїні р-ну. Відоме з 1785. Назва *не потребує пояснення.*

Довбушів Камінь – скеля на березі р.Серет біля с.Більче–Золоте Борщівського р-ну. Назву пов’язують з ім. *Олекси Довбуша*, який *відвідував ці місця зі своїми опришками.*

Довбушова – товтр. г. біля с.Старий Збараж Збараського р-ну та печ. на Бабиній Горі (Яришки) у м.Бережани. Про зв’язок назв цих природних об’єктів з ім. Олекси Довбуша відомостей немає. У Збаражі назву трактують від родини братів Шмигельських, які проживали коло г. В народі їх називали *Довбушами.*

Довга – товтр. г. у с.Вікно Гусятинського р-ну та с.Городниця Підволочиського р-ну. Назва хр-зує конфігурацію об’єкта “*витягнута, полога*”.

Довге – с. Теремовлянського р-ну. Розташ на р.Серет. Відоме з 1423 як *Грицівка* (зараз окол.). Давня назва вказує на ім. власника. Існуюча хр-зує конфігурацію “*витягнуте вздовж дороги*”.

Довговина – х. у с.Трибухівці Бучацького р-ну. Назва вказує на те, що посел. розташ. у “*довгій долині*”.

Довжок – х. у с.Башківці Шумського р-ну. *Див. Довге.*

Довжанка – р. на терит. Зборівського і Тернопільського р-нів. Бере поч. біля с.Озеряни Зборівського р-ну. Довж. 25 км. Назва вказує на вигляд об'єкта “*довга, вузька, спокійна*”.

Довжанка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р. *Довжанка* та Саморудець. Відоме з 1473 як *Длужанка (Довга Долина)*. Посел. часів К.Р. Назва *від гідроніма*.

Додатки – х.у с.Башківці Шумського та смт.Коропець Монастириського р-нів. Треба розуміти як “*висілок, додаток*”.

Доли – х. у с.Драгоманівка Козівського р-ну. Розташ. у *долах “в долині”*.

Долина – р. на терит. Підволочиського і Тернопільського р-нів, л. пр. р.Гнізна (бас Серету). Бере поч. у з потужних дж. біля підніжжя Товтрів. Тече ч-з с. Колодіївка, Панасівка, Мал. Ходачків. На ній розташ. дж. Прс. Богородиці, три ставки. Впадає у р.Гнізна в с.Романівка Тернопільського р-ну. Довж. бл. 15 км. Назва вказує на розташ. русла “*у долині*”.

Долина – с.Теребовлянського р-ну. До 1960 *Янів (Іванівка)*. До 1939 статус м-ка. Розташ. на р.Серет. Посел. часів К.Р., знищене тур. в 1675. *Янів* – від поль. ім. *Ян*. У XVст. фортецю звів воєвода *Ян Гольський*. *Див. Янів. Див. р.Долина*. Те ж саме стосується і с.*Долина* Чортківського, х.*Долини* у с.Двірці Бережанського, х.*Долинський* у с.Дзвиняча Збарзького р-нів.

Долина Бурляя – уроч. в долині між с.Чернихівці та х.Валахівка Збарзького р-ну. *Місце загибелі козаць. полк. Бурляя* у серпні 1649.Могила не збереглася.

Домаморич (Домаморичі) – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Рудка. Відоме з XIII ст. Посел. гал. кн. під назвою *Маморичі (Маморичів)*. Назва від прізви. *Маморич*. Прийм. *до* вказує на шлях “*до маморича (чів)*”.

Доманинка – х. у с.Бережанка Лановецького р-ну. Назва від навмисне спотвореного ім. *Маринка*. Очевидно господиня не вимовляла букву “*р*”. Прийм. *до* вказує на шлях до х. *Манинка (Маринка)*.

Домоста – х. у с.Киданці Збарзького р-ну. Назва вказує на те, що посел. розташ. “*по дорозі до моста*”.

Дорогичівка – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на пн. околі р-ну. Відоме з 1544. Посел. часів К.Р. Ст. слов. назва та легенда підтверджують версію, що на цьому місці до XIIIст. було м. *Дорогочин*, яке спалили тат. Назва вказує на те, що *посел. дорожили*. Слов. *дорог / дороге “вартє уваги, дороге для засновників”*.

Дорофіївка (Дорофіїв) – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на л. б. р.Збруч. Відоме з 1571 як м-ко *Дорофісвець*. Від ім. *Дорофій (Доротей)*.

Драби – х. у с.Кинахівці Збараського, *Драбове* – х. у с.Папірня Тербовлянського р-нів. Назва від поль. *драб* “злидень, бідак, холоп”.

Драганівка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Руда. Відоме з 1785. Назва від прізви. *Драган*.

Драгоманівка – с. Козівського р-ну. Розташ. біля с.Купчинці на р.Стрипа. Відоме з 1876 як *Микитівка*. Назва від *драгоман* “перекладач, дипломат”. Давня - від ім. *Микита*.

Драпана (Драпака, Глибочок) – р. у Борщівському р-ні, п. пр. р.Нічлава (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Глибочок. Впадає до Нічлави у с.Висічка. Довж. 17 км. Потрійна назва вказує на те, що об’єкт розташ. “у видряпаному водою кам’янистому руслі”.

Дрибів – істор. м-ко в Лановецькому р-ні. В 1618 знищене тат. На його руїнах постало с.*Грибова*. Назва від прізви. *Дриба*. Можливе тракт. від діал. *драб* “обірванець, жебрак”.

Дрищів – с. Бережанського р-ну. З 1946 – *Надрічне*. Ст. слов. фортеця. Відоме з 8.11.1420 як м-ко на р. Золота Липа. Назва від слов. *дръще* “трясовина, багно, бездоріжжя”. Див. *Нарічне*. Таку ж назву мало с. у Монастириському р-ні. З 1946 – *Підлісне*. Див. *Підлісне*.

Друга Лінія – х. у с.Іванківці Кременецького р-ну. Назва вказує на *геогр. розташ. посел. у лісі, який був поділений на “лінії”*.

Дружба – смт. Тербовлянського р-ну. До 1953 с.*Зелена*. З 1986 смт. Посел. *зводили представники різних націон.*, за що отримало свою назву. Таку ж назву має зх. р-н м. *Тернопіль*, раніше *Загребелля*.

Дубенки – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1785. *Дуби* – х. у с.Будилів Козівського р-ну. *Дубівка* – с. Борщівського р-ну. Розташ. біля р.Збруч. Відоме з ХІХст. *Дубівці* – с. Тернопільського р-ну на р.Гнізна. Відоме з 1556. Назва *від місця розташ. в дубовому лісі*. Те ж саме стосується х. *Дубина* у с. Великі Вікнини, Кривчики Збараського, Корчунок, Вертелка Зборівського, Веселівка Кременецького, Коржківці Лановецького, Гнилищі Підволочиського, Боричівка та Довге Тербовлянського р-нів.

Дубківці – с. належить до с. Раштівці Гусятинського р-ну. **Дубники** – х. у с.Джуринська Слобідка Чортківського, Золотники Тербовлянського р-нів. **Дубняки** - х. у с.Бронгалівка Підгаєцького р-ну. **Див. Дубенки.**

Дубова – г. у р-ні с.Стіжок Шумського р-ну, х. у с.Комарівка того ж р-ну. **Див. Дубенки.**

Дубовище – х. у с.Дубенки та с.Криниця Монастириського р-ну. Назва вказує на те, що тут раніше тут росли **дубові ліси.**

Дуброва – х. у с.Надорожнів Бережанського р-ну. Назва від **дїброва.**

Дудишин – х. у с.Піщане Зборівського р-ну. Назва від прізви. **Дуда.**

Дуліби – с. Бучацького р-ну. Розташ. в межиріччі р.Стрипа і Дністер. Відоме з XVIIIст. Посел. X-XIIIст. Засн. слов. племенем **дулібів.** За переказами брали участь в походах кийвських кн. на Візантію. Споруджували переправу ч-з Дністер. **Дуліби** з нім. **“дудка, волинка, земля волинок, волинська земля”.**

Дуляби – с. Бережанського р-ну. Посел. часів К.Р. **Дуляби** – х. у с.Нараїв Бережанського р-ну. Назва від діал. **дуліби.**

Дульський – х. у с.Кинахівці Збарзького р-ну. Засн. поль. шл. **Дульським** як **мисливський будинок.**

Дунаїв – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1545 як м.**Денятин.** Посел. часів К.Р Давня назва від ст. слов. ім. **Денята (Динята).** Сучасна від **дунай “велика вода”.**

Дунів – с. Заліщицького р-ну, пд. сх. окол. р-ну. Відоме з 1440. Посел. часів К.Р. Походж. назви до кінця не з’ясоване. За переказами його засн. гал. воєвода **Дуньо (Дунь).**

Дупла (Дупа, Тупа) – р. на терит. Чортківського та Заліщицького р-нів, п. пр. р. Серет (бас. Дністра). Довж. 44 км. Бере поч. біля с.Палашівка Чортківського впадає у Серет в с.Касперівці Заліщицького р-нів. Назва **Дупла** від **дупло / дуплиста “та, що пробивається крізь перешкоди”.** **Тупа** – від **“повільна течія”.** **Дупа** – від іллір. **дюапа /дюапа “дві річки, роздвоєння”.**

Дуплиська – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.**Дупла.** Відоме з 1578. Назва від гідроніма **Дупла. Підтверджує назву р.Дупла, а не Дупа, чи Тупа.**

Духів – с. Кременецького р-ну. Розташ. на пн. зх. від с.Горинка. Відоме з XVIст. Походж. назви до кінця не з'ясоване. Його виводять від засн. х. на прізви. *Дух*.

Дядьківська Криниця – р. у Кременецькому р-ні – пр.Ікви (бас. Стиру). Бере поч. із дж. побл. с.Білокриниця. Довж. 9 км. Назва від дж., з якого вона *починає витік*.

Е е Є є

Елеонорівка – с.Гусятинського р-ну. Окол. смт.Гримайлів. Зараз с.*Оленівка*. В давнину *Лиса Гора*. Повніше *див. Оленівка*.

Ємелівка – с. Гусятинського р-ну. До 1939 – с.*Гавришева*. Обидві назви пов'язані з ім. *Гавришко (Гаврило)* та *Ємеля (Омелян)*.

Ж ж

Жабинці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1592. Посел. часів К.Р. *Таку ж назву має х.* у с.Мухавка Чортківського р-ну. У назвах *передано х-р тваринного світу, який домінував у цих місцевостях*.

Жабиня – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Потік. Відоме з 1448. Посел. часів К.Р., знищене тат. у XIVст. За легендою *голосне кумкання жаб* часто рятувало його від нападників.

Жаб'як – заповідний яр біля с.Залісці Збаразького р-ну. Один з найбагатших фауною на терит. Зх. Поділля. Глибина 30-40 м. Назва передає враження від глибокого яру-прірви: *“вічно сирий, холодний, царство жаб та вузів”*.

Жванець – с. Бучацького р-ну, належить до смт.Золотий Потік. *Також х.* у с. *Стінка* Бучацького р-ну. Назву трактують від *жбан “гличик, горнець”*, дієсл. *жвати “неспокійна, яка творить нове русло”*. Можливо від іллір. *жуан “яма”*. Тобто *посел. “у видолінку”*.

Жежава (Зелений Гай) – с. у Заліщицькому р-ні, фортеця К.Р. Розташ. на л. б. р.Дністер. За переказами мешканці героїчно оборонялися від орд хана Батия. Впало лише в 1242, коли монголи поверталися після невдачі з-під Кременця. Вцілілі мешканці вирятувалися вплав ч-з Дністер. *Жижак (місц.)*

“розбишака, людина, яка вміє за себе постояти”. Можливо від *жижа* (діал.) *“рідке болото, багно”*. У 1950 перейменоване на *Зелений Гай* (див.).

Жежава – ботанічний заповідник на л. б. р.Дністер, біля с.Зелений Гай (*Жежава*) Заліщицького р-ну. Лісовий масив пл. 155 га. *Зберіг стару назву с.*

Жеребки – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Бзура. Відоме з 1574. Засноване на зх. від спаленого тат. с.*Дзвінчики*. Назва від *жереребець* чи від *жерерб(ок)* *“вигране за жеребкуванням”*. У XVI-XVIIст. тут вирощували верхових коней для поль. війська. *Див. Дзвінчики*.

Жердь – р. на терит. Теофіпільського р-ну Хмельницької та Лановецького р-ну Тернопільської обл., п. пр. р.Жирик (бас. Горині). Бере поч. у р-ні с. Гальчанці та Гаврилівка. Служить межею між двома обл. у р-ні с.Молотків. Тече ч-з с. Козачки, Гриньки. Впадає до р.Жирик в смт.Ланівці. Довж. 41 км. Назва від *жердь, жердина* *“рівна, вузька”*. Можливо від слов. основи *жер, жерти, жерло* *“гирло”*.

Жизномир – с. Бучацького р-ну. Розташ. на безім. пот., п. п. р.Стрипа. Відоме з 1454. Подекуди з 1606. Класична назва посел. часів К.Р. хр-зує життєву позицію русичів *“жити у мирі”*. *Певніше від однойм. ім.*

Жилинці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1387. За легендою назва від прізви. *Жила*. Ним був гал. боярин, який утримував фортецю на пд. землях кн. можливе поясн. від імен. *житло* (*жила, заселена місц.*).

Жирик (Голодна) – р. на терит. Збаразького та Лановецького р-нів, п. пр. р.Горинь. Бере поч. біля с.Шили. Впадає у Горинь за смт.Ланівці, між с. Грибова та Юськівці. Назви *Жирик* та *Голодна* взаємно доповнюють одна одну: *“завжди голодна, пожирає воду”*. Можливе поясн. від слов. *жера* *“джерело”*, індоєвр. *жер* *“журлива, спокійна”*.

Жировка – х. у с.Бердиківці Заліщицького та с.Сапанів Кременецького р-нів. Назва від *жир, жирувати* *“багате, яке жирує”*.

Жмихів – х. у с.Улашківці Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Жмих*.

Жнибороди – с. Бучацького р-ну. Відоме з 1436 як с.*Незбороди*. Посел. часів К.Р. Розташ. в гирлі р.Стрипа, при її впадінні у Дністер. За легендою у кн. залозі, яка тут стояла, служили тільки молоді, *безбороді чол.* За іншою у с. чоловіки гордилися своїми бородами. Якось вороги несподівано захопили його і зажадали викуп. У разі відмови *грозилися обрізати борода*. Цієї наруги вони не могли стерпіти і голими руками перебили ворогів. Назва стверджує обидві версії. Іншого поясн. не існує.

Жовнівка – с. Бережанського р-ну. Розташ. на л. б. р.Ценіївка та Золота Липа. Відоме з 1453. Назва від лит. *зелт* “зеленіти”, *зелтеінс* “золотистий” – за кольором місцевості. Ймовірно тракт. і від імен. *желна*, похідного від *вивільга* (*іволга*).

Жовтневе – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на л. б. р.Гнізна. Давні назви: *Чернелів Мазовецький*, з 1946 – *Жуково*, від 1957 – *Жовтневе*. Відоме з 1446, як польс. посел. побл. с.Чернелів Руський. Давня назва від слов. *черлений* “темно-червоний, бордовий”. Назви *Жуково* і *Жовтневе* – данина радян. полководцю *Жукову* і т.з. “*жовтневій революції*” 1917.

Жолоби – кастр. печ. у вапняках на схилі р.Стрипа біля с.Скоморохи Бучацького р-ну. Довж. 7 км. Віддалена від р. на 180м. Вхід на вис. 12м. Поряд витікає дж. Його вода утв. водоспад, вис. 12м. Назва від *жолоб* “*вузьке, довге, рівне*”. Таку ж назву має х. у с.Колодне Збараського р-ну.

Жолоби – с. Кременецького р-ну. Посел. часів К.Р. біля м.Кременець. Відоме з 1545. Х. у с.Колодне Збараського р-ну. Назва від місця розташ. “*між горами, в угловині, ніби в жолобі*”.

Жолобки – с. Шумського р-ну. Розташ. на р. *Хотячка* (*Хотячна*). Відоме з 1545. Назва зменшена від *Жолоби*.

Жорниска – х. у с.Лісники Бережанського р-ну. Назва від *жорна* вказує на те, що на х. *був млин, який порівнювали із великими жорнами*. Таку ж назву має *ліс. уроч. біля с.Лісники* Бережанського р-ну. Вершина плоска, кам'яна, схожа на *жорновий камінь*. Також декілька уроч. у різних місцях обл. Назву пов'язують із полем битви, на якому “*жорна війни перемелювали людей*”.

Жуків – с. Бережанського р-ну. Розташ. на л. б. р.Золота Липа. Відоме з 8.11. 1420 як м-ко. Істор. засновником був гал. посадник *Данило Жук*.

Жуківці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Свинорійка. Відоме з 1515. *Жуківці* – с. Зборівського р-ну. Відоме з XVIст. Назва від поширеного прізви. *Жук*.

Жукова дорога – суч. вул. Гайова у м.Тернополі. Колишня дорога до с.Великі Гаї. Назва від прізви. *Жук*. Ним був міщанин, який загинув в обороні м. у XVIст.

За Бабиним – уроч. в с.Вікно Гусятинського р-ну. Розкопано дві скіф. могили. Очевидно тут в давнину стояли кам'яні *ідоли (баби)*. За переказами в давні часи проживала *баба – ворожка*.

Забара (Забари) – с. Шумського р-ну. Розташ. у Кременецьких горах. Відоме з 1545. Посел. часів К.Р. Назва від ст. слов. *бара “болото”*, тобто *“заболоття, за болотом”*. Можливо від *забори “огорожа”*. Див. *з.Сабариха*.

Заберізки – с. Козівського р-ну. Розташ. біля с.Конюхи у лісовій місцевості. Відоме з XVIIст. Назва від розташ. *“за березовим гаєм”*.

Забірник – х. у с.Соснів Шумського р-ну. Назва від слов. *забор “огорожа”*. Можливо від розташ. *“за бором”*.

Забойки – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Руда (Брідок). Відоме з 1648. Назва від місця розташ. *“за посел., де жили бойки”*.

Заболотівка – с. Чортківського р-ну. Розташ. на л. б. р.Серет. Відоме з 1646. Посел. часів К.Р. Назва від розташ. *“за болотом”*.

Заболотний – х. у с.Вертелка Зборівського та Дунаїв Кременецького р-нів. Останній ще відомий як *Урля*. Див. *Заболотівка, Урля*.

Завадівка – с. Монастириського р-ну. Розташ. на л. б. р.Зол. Липа. Відоме з 1785. Посел. часів трипіль. кт-ри. Багате на *соломіти* – сировина для вир-тва скла і металургічної промисл. Назва від слов. *завада*. Очевидно на тому місці була фортеця, яка *“стояла на заваді для ворогів”*, при підході до м.Підгайці та Галич. Можливо від прізви. *Завада*.

Заваликут – х. у с.Чорнокінці Чортківського р-ну. Розташ. *“за оборонними валами, в самому куті”*. Можливо від *однойм. прізви.*

Завалів – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1310. За переказами фортеця гал. кн. XIIст. *“за трьома валами під назвою Зелений Дуб”*. Знищене тат. у 1241. Служило в обороні м. Підгайці та Галич. У 1729 – 1886 статус м-ка.

Завалля – х. у с.Ланівці Борщівського та с.Плоске Кременецького р-нів. Назва від *провалля “посел. у глибокій долині”*. Можливо *“посел. за валами”*.

Зависока Гора – х. у с.Вертелка Зборівського р-ну. Розташ. *“за високою горою”*.

Загайці – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на п. б. р.Коропець. Відоме з 1568. Розташ. *“за гаєм”*.

Загірці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на межі Кременецьких г., неподалік від р.Горинь. Відоме з 1648. Розташ. *“за Кременецькими горами”*.

Загір'я – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Лівий Серет. Відоме з 1570. Посел. часів К.Р. Розташ. *“за товтр. горами”*.

Загороддя – с. Збаразького р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1545. Назва від *город – загорода “посел. за огорожею”*. Очевидно, що поруч було городище часів К.Р.

Загорою – х. у с.Джуринська Слобідка Чортківського р-ну. *Див. Загір'я.*

За Гостинцем – х. у с.Цебрів Зборівського р-ну. Слов. *гостинець “гостьова дорога, тракт”*.

Заграбники – х. у с.Болязуби Збаразького р-ну. Розташ. *“за грабовим лісом”*.

Загребелля – зх. част. м.Тернополя на п. б. р.Серет. Сьогодні *Дружба*. Засн. у ХІХст. як вотчина гр. Вінцетія Кросновського. Розташ. *“за греблею Тернопільського ставу”*. Таку ж назву має х. у с.Ренів Зборівського р-ну.
Загребельки – х. у с.Добреполе Бучацького, *Загребелька* – х. у с.Городище Козівського р-нів.

Задарів – с. Монастириського р-ну. Розташ. на п. б. р.Золота Липа. Відоме з 1437. Посел. теребов. кн. під назвою *Дарів*, знищене тат. в ХІVст. Назва від дар – даровизна. Збудоване *“за старим, спаленим Дарівим”*.

Заді – х. у с.Бенева Теребовлянського р-ну. Розташ. *на задах “поодаль, на відстані”*.

Заднишівка – сьогодні зх. окол. смт. Підволочиськ. Розташ. на п. б. Підволочиського ставу. Відоме з 1780. Засн. козаками зі знищеного москалями Запоріжжя. Назване в честь отамана *Задниша*.

Заздрість – с. Теребовлянського р-ну. Розташ. в степу Панталиха на р.Тюха. Відоме з 1439. Назва вказує на те, що його красі і багатству *“заздрили сусіди”*. Посел. дохрист. часів, про що свідчить відкопаний у 1904р. кам'яний ідол божества і рештки жертвовного посуду. Записана легенда про те, що

статуя належала богу Сварогу, про що свідчили рунінчі знаки, зображені на ньому.

Зайці – х. у с. Діброва та Богданівка Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Заєць (Заяць)*.

Закамінь – х. у с. Гаї – Розтоцькі Зборівського р-ну. Розташ. *“за кам’яною скалою”*.

Закаплиця – х. у с. Старий Почаїв. Розташ. *“за каплицею”*.

Заковальський – х. у с. Колодне Збарзького р-ну. Розташ. *“за посел. родини Ковальських (Ковалів)”*.

Закрегулець – х. у с. Довге Тереховлянського р-ну. Посел. *“за крогульцем, кругом, кругляком”*. Див. *Крегулець*.

Залав’є – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1423. Назва від діал. *залєв’є “заливне”*. Посел. *“у видолинку над рікою, яке часто заливає вода”*.

Заличани – колишнє посел. Шумського р-ну. Було розташ. біля с. Залужжя. Відоме з 1583. Сьогодні не існує. Поясн. назви від *Залучани “за лукою”, схоже із Залужжя*.

Заліці (Заложці) – смт. Зборівського р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1483. Фортеця тереховл. кн. IX-Xст. Форпост гал. кн. на шляху Броди – Кам’янець–Подільський. Знищене тат. у XIIIст. З 1516 статус м-ка. Плавильня залізної руди у X-XIIIст. *Назва від наявності покладів залізної руди*. Інша вказує на те, що *“тут була кн. залага”*.

Залісся – с. Борщівського р-ну. Розташ. на п. б. р. Збруч. Відоме з XVст., с. *Козівського р-ну* (біля с. Конюхи), с. *Монастириського р-ну* на р. Коропець, с. *Чортківського р-ну* на р. Млинка, відоме з XVIIст., х. у с. *Переволока* Буцацького, *Горинка* Кременецького р-нів. Посел. розташ. *“за лісом”*.

Залісці – с. Збарзького р-ну (на р. Іква, 1583), Шумського (1545) р-нів. *Заліський* – х. у с. Білокриниця Кременецького р-ну. Див. *Залісся*.

Заліщики – м., рц. обл. Розташ. на л. б. р. Дністер. Відоме з 1340 як *Залісся*, пізніше *Заліще* (поль.). Заліщики з 1578. З 1750 статус м-ка. Таку ж назву має невеличке с., яке належить до с. Передмістя Буцацького р-ну. Назва від розташ. *Залісся – Залісце – Заліщики “посел. за лісом”*. Дехто трактує від *ліщина “за ліщиною, ліщиновим гаєм (переліском)”*, що мало ймовірно.

Залужжя – с. Бережанського (до 1990-х.), Збараського (на р. Гнізна, 1444), Шумського (1513), х. у с. Біще та Поручин Бережанського, Біла Чортківського р-нів. Посел. розташ. *“за лугом”*.

Залуччя – с. Борщівського р-ну. Розташ. на п. б. р. Збруч. Відоме з XV ст. Розташ. *“за лукою”*.

Замкова Гора – г. у м. Кременець, на якій розташ. фортеця. Інша назва *Бона*. Гори у м. Тереховля, с. Старий Збараж Збараського р-ну, на яких також стояли фортеці. *Замчисько* – г. у м. Бережани. *Замок (Замкова)* – гостроверха крем. гора – останець біля с. Стіжок Шумського р-ну. *Замчисько* – г. у с. Плотича Козівського р-ну. Виявлено залишки городища XII-XIII ст. *Замчище* – товтр. г. біля с. Крутилів Гусятинського р-ну. Уроч. з оборонними валами і підземним ходом. *Замчище* – г. біля смт. Коропець Монастирського р-ну. *Замчисько* – уроч. в смт. Золотий Потік Буцацького р-ну. Назви вказують на те, що природні об'єкти, на яких споруджували фортеці, отримували назву *замок – замкова*. Місця, де колись стояли фортеці і від яких не залишилося сліду, дістали назву *Замчище, Замче* тощо.

Замости – х. у с. Денисів Козівського р-ну. Місце розташ. фортеці гал. кн. X-XIII ст. *Див. Замкова Гора*.

Занива – х. у с. Трибухівці Буцацького р-ну. Розташ. *“за панською нивою (полем)”*.

Западня – х. у с. Трибухівці Буцацького р-ну. Трясовина у лісі в с. Колодіївка Підволочиського р-ну (сьогодні осушена). Назва від *западня “безодня, тупик”*. Відносно трясовини (болота) *“непевне місце, де западається земля”*.

Запуста – х. у с. Нараїв Бережанського р-ну. Посел. розташ. *“за пусткою”*.

Зап'ятнички – зх. передмістя Тереховлі. Сьогодні відоме як *Зазамче (За замком)*. Розташ. у трикутнику р. Печенія та її пр. р. Печівник, які творять глибокий яр. Назва від церкви св. *П'ятниць*, що існувала тут до XVII ст.

Зарваниця – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на л. б. р. Стрипа. Відоме з 1458. З 1581 статус м-ка. Посел. засн. 1240-1242 монахами–втікачами зі знищеного тат.-монг. Києва. *Зарва-* назва скелі над Дністром по дорозі із м. Заліщики до с. Печорна. Нагадує профіль людського обличчя. В язичн. часи капище. Назва від слов. *зарва “ненасить”*. Це стосується глибокої та швидкоплинної у ці часи р. Стрипа. Щодо назви скелі, то вона хр-вала, напевно, божество *“ненажерливе, капризне”*.

Заремба – х. у с. Вигода Гусятинського р-ну. Назва від прізви. *Заремба*.

Заривинці – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з XVIст. *Див. Зарваниця.*

Зарічне (Курники) – с. належить до с.Іванчани Збаразького р-ну. *Заріччя (Новосілка)* – с. належить до с.Малі Бірки Гусятинського р-ну. *Зарічний* – х. у с.Ратищі, *Зарічанський* – х. у с.Гарбузів Зборівського р-ну. Розташ. “за рікою”. *Див. Курники.*

Заруб – х. у с.Тростянець Зборівського р-ну. *Див. Зарубинці.*

Зарубинці – с. Збаразького р-ну. Розташ. у долині біля р.Гніздечна. Відоме з XVI ст. Таку ж назву має с. у Підволочиському р-ні. Розташ. на р.Гнилка. Відоме з 1521 як *Заруб*. Назва від ст. слов. *заруб* “засіка, укріплення з повалених дерев”. Назва вказує на те, що ці посел. часів К.Р.

Заруддя – с. Збаразького (1564), Зборівського (на р.Стрипа Мала, 1570, належить до с.Кобзарівка), *Зарудечко* – с. Збаразького р-ну. Розташ. на р.Гнізна. *Заруда* – х. у с.Велика Плавуча та х.*Зарудів* у с.Покропивна Козівського р-ну. Назва від розташ. “за рудою”. *Руда – заплава річки поросла травною.*

Засільський – х. у с.Тростянець Зборівського р-ну. Посел. “за селом”.

Застав’є – с. Тернопільського р-ну (на р.Гнізна, XVIст.). *Заставці* – с. Монастириського (на р.Коропець, 1784), *Заставче* – с. Підгаєцького (на р.Золота Липа, 1785), х.*Застав’є* - у с.Сільце, *Заставчик* – у с.Литвинів Підгаєцького р-нів. Крім того *Застави* – х. у с.Вербовець Тербовлянського, р-нів. Останнє належить до с.Завалів. Посел. “за ставом”.

Застінка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з 1669. *Застіноче* – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1471. Належить до с.Острівець. Назва від *стіна – стінка* “прямовисна скеля”. Отже посел. “за стінкою”.

Затишне – с. Монастириського р-ну, належить до с.Комарівка. *Затишиця* – с. Кременецького р-ну. Назва від *затишок* “у затишному місці”.

Затурин – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Фортеця гал. кн. IX-XIIIст. під назвою *Турин*. Відоме зXVIIIст. Назва від *тур*. Очевидно в давні часи тут водилися тури. Посел. збудоване “за руїнами Турина”. Дехто тракт. від *тулин* “тулиться до води”.

Західна (Мала) Стрипа – зх. витік р.Стрипа. Бере поч. із дж. на схилі г.Вороняки біля с.Поляни Золочівського р-ну (Львівщина). Тече ч-з с. Славна, Плісняни, Заруддя, Присівці Зборівського р-ну. Довж. 20 км.

Захристя – х. у с. Москалівка Лановецького р-ну. Розташ. “*за хрестом, на виїзді із села*”. За ін. версією від захристіє “*вівтар, або благословенна земля*”.

Зашляхом – с. Збаразького р-ну. Утворене з х. Баландова, Княжина, Окопи. Розташ. “*за шляхом, гостинцем*”.

Збараж – м. рц. обл. Одна із найдавніших фортець у Галицько – Волинському кн., столиця удільного кн. Розташ. на р.Гнізна. У давні часи тут сходилися Кучманський та Чорний шляхи. Відоме з 1211. Фортеця IX-XIIIст. була біля с.Старий Збараж. Таку ж назву має пд. част. с.Глібів Гусятинського р-ну. Розташ. на п. б. р.Гнила. Назву виводять від ст. слов. ім. *Звар (Збриж, Збарад)*. Менш вірогідне трактує від *бар “болото”*.

Зборів – м. рц. обл. За переказами в IX-XIIIст. м.*Верхостава (посел. на узвишші)*. Знищене полов. у XIIст. Відоме з 1166. У XII-XIIIст. с.*Куклинці*, яке знищили тат. у 1242. Назва Зборів відома з 1445. Статус м-ка з XVIст. Розташ. у межиріччі Малої та Головної Стрипи, які утворюють тут два стави. Назва від *збор–збар–збір “збірне місце, де збиралися врятовані після нападів ворогів мешканці”*. Можливо від *забор “табір, городище”*.

Збриж – с. Борщівського р-ну. Розташ. при впадінні р.Босирка до Збруча. Відоме з 1646 як м-ко *Нове Бжезе*. Утв. із с.*Харжовець і Старий Ярослав*. З 1754 статус с.*Бжег* (поль.) “*берег*”. Тобто “*посел. на березі ріки*”. Можливо від ім. *Збриж. Див. Збараж*.

Збруч – р. на сх. межі Тернопільської та Хмельницької обл. Протікає терит. Лановецького, Підволочиського, Гусятинського, Борщівського р-нів, л. пр. р.Дністер. Довж. 244 км. Бере поч. із дж. біля с.Улянове Хмельницької обл. Впадає до Дністра на сх. від с.Окопи Борщівського р-ну. Назва від *збруч “болотиста лука”*. Можливо від слов. *бруя “течія, текти”*.

Збручанська – кастр. печ. на окол. с.*Збручанське* Борщівського р-ну. Довж. 254м. В народі *Цанова Дзюра (Діра)*. За переказами у печері колись зимували отари овець і кіз. Розташ. на р.Збруч.

Збручанське (раніше Новосілка) – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Збруч. Відоме з 1393. Посел. часів К.Р. Назва від *розташ. над Збручем. Новосілка – “нове село”*.

Зварич – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р.Золотоа Липа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с. Годів. Впадає до Золотої Липи у с.Розгадів. Довж. 9 км. Назва від слов. звор – ізвор “джерело, витік”.

Звенигорд – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Стрипа біля с.Підзамочок – окол. м.Бучач. Відоме з XVIIIст. як поль. посел. Давньорус. городище VIII-XIIIст. *Див. Дзвенигород.*

Звенигород – заповідне уроч. біля с.Васильківці і Крутилів Гусятинського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Збереглися три поганські капища, помешкання для служителів, фортечне замчище і посел. в уроч. **Бабина долина та Стадна**. Більш ніж очевидно, що посел. сягає часів черняхів. кт-ри і К.Р. *Див. Дзвенигород, Васильківці, Бабина долина.*

Звиняч – р. у Теробовл. р-ні, л. пр. р.Перейма (бас. Серету). Бере поч. із семи пот. на вис. 360 м. Впадає до р. Перейма у с.Ласківці. Довж. бл. 10км. *Див. Дзвиняча, Дзвинячка, Дзвінка.*

Звиняч – с. Чортківського р-ну. Розташ. на п. б. р.Серет. Відоме з 1549. Посел. часів К.Р. Назва спрощена до розмовн. від *Дзвиняч – Дзвенигород.*

Звенигород Галицький – істор. м. у Борщівському р-ні. Згадується в літоп. 1145 як володіння Іванка Берладника, сина кн. Ростислава. Розташ. між р. Збруч і Серет. Нині городище біля с.*Дзвенигород* Борщівського р-ну. За ін. версією – біля с.*Звенигород* Бучацького, чи біля с.*Крутилів* Гусятинського р-нів. *Див. Дзвенигород.*

Звіголь – х. у с.Тарнавка Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Звіголь (Звягель).*

Звіринець – г. у Гологорах, при в’їзді у м.Бережани зі стор. Тернополя. Вис. 410 м. Мисливські угіддя в XII-XVIIст. Таку ж назву має х. у с.Лози Збараського р-ну. Очевидно *назви пов’язані з багатомісцем диких звірів у цих місцях.*

Зеблози – с. Кременецького р-ну, окол. м.Кременець. Назва від розташ. “у лозах”. Діал. *zeb “без, через”*. Очевидно, що дорога до посел. вела “через лози”.

Зелена – с. Бучацького, Чортківського р-нів. Невеличкі, юні за віком, в народі “зелені”. Таку ж назву мають х. у с. Кудринці Борщівського, Кімнатка Кременецького, Підлісне Монастириського, Біла і Переходи Чортківського р-нів. Назва від *зелень-сади-ліс. Зелена Кімнатецька, Зелена Комаровецька* – х. у с.Кімнатка Кременецького р-ну.

Зелена Криниця – дж. на х. Колонія (с. Лапшин) Бережанського р-ну. Дж. за с. Щаснівка Підволочиського р-ну, звідки бере поч. один із витоків р. Збруч. Потужні дж. утворюють *природні криниці – ставки*, обсажені деревами. Таку ж назву має х. у с. Москалівка Лановецького р-ну.

Зелене – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р. Гниличка. Відоме з 1343. За легендою *с. зруйнували тат. на Зелені Свята*. Таку ж назву має с. Борщівського р-ну в межах смт. Мельниця–Подільська. *Розташ. у лісистій (зеленій) місцевості. Зелений* - х. у с. Посухів Бережанського та Верещаки Лановецького р-нів.

Зелений Гай – с. Заліщицького р-ну. До 1950 – *Жежава*. Розташ. на л. б. р. Дністер. Відоме з 1578. За переказами у XIII ст. тут існували посел. *Пожарниця* та *Соколів*, спалені тат. в 1241. В період 1414-1784 – *с. Блашківці*. Див. *Жежава*. *Пожарниця* – “посел. на місці спаленого”. *Соколів* та *Блашківці* – від прізви. *Сокіл і Блашко (Блашко)*. *Зелений Гай* – від “*розташ. в зеленому ліску*”.

Зеленче – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. в угловині р. Гнізна і Серет біля Великого Городища, де в часи Тербовлянського кн. була купецька пристань. Відоме з 1556. Див. *Зелена*. Див. *Велике Городище*.

Зембова (Зємбова) – товтр. г. біля с. Доброводи Збараського р-ну. Вис. 430 м. Назва вказує на слов. прізви. *Зємба*. В давнину – *Бабинець*. Від *Бабина Гора*. Очевидно язичн. божниця.

Зірка – х. у с. Курдибанівка Бучацького р-ну. Посел. кінця XIX ст. Назва від *зіркове “веселе, світле”*.

Злодійка – одна із 6-и Кремен. гір–останців, які оточують зі всіх стор. г. Данилова (Трійця). Розташ. біля с. Антонівці Шумського р-ну. За легендою на вершині в давнину було кілька невеликих печер-колодязів, в яких жили великі змії. Вони поїдали все живе. За те їх називали “*злодійками*”. За ін. версією на ній *переховувалися злодії (втікачі, розбійники)*.

Зозулинці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на л. б. р. Дністер. Відоме з 1532. Посел. часів К.Р. Назву тракт. від прізви. кн. сотника *Зозулі*, який поліг в обороні фортеці, про що розповідає легенда.

Знесіння – с. Тербовлянського р-ну. Сьогодні мешканці пересел. до с. *Долина (Янів)*. За однією версією назва від того, що “*с. було знесене з лиця землі тат. в XIII ст*”. За ін. версією посел. в часи Тербовельського кн. було “*місцем переговорів (зносин) з полов. ханом*”.

Золота – невеликий пот. у с.Золотий Потік Бучацького р-ну. Р. у Заліщицькому р-ні, л. пр. р.Дністер. Бере поч. із дж. на пн. окол. с.Якубівка. Тече ч-з с.Торське, Глушка. Впадає до Дністра у с.Іване–Золоте. Довж. бл.10км. *Див. Зол. Липа.*

Золота Липа – р. на терит. Золочівського, Перемишлянського р-нів Львівщини, Бережанського, Монастириського р-нів Тернопільщини, л. пр. р.Дністер. Заг. довж. 127 км. Має два витоки – Лівий і Правий. Лівий бере поч. у с.Богутин Перемишлянського р-ну Львівщини. Тече ч-з бережанські с. Поморяни, Розгадів, Пліхів, Урмань, Дрищів, Жуків. Правий витік починається біля с.Майдан Гологірський. Тече ч-з с. Рекшин, Стриганці, Двірці, Біще, Поручин (Бережанщина). Обидва витоки зливаються у с.Гиновичі в єдине русло. Впадає до р.Дністер біля с.Бобрівники Монастириського р-ну. За переказами у IX-XIIIст. тут *“мили золото”*. Цю версію стверджує назва багатьох природніх об’єктів Галичини: *Золочів, Золотники, Золотий Потік, Іване-Золоте, р.Золота (2)* тощо. Дехто тракт. як *“золота, родюча земля”*. *Походж. імен. част. гідроніма від липа.*

Золота Пилява – істор. м. на терит. Бучацького р-ну. Нині с.*Пилява. Див. Пилява.*

Золотарка – х. у с.Біла Чортківського р-ну. *Див. Золота Липа.*

Золота Слобода – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Тудинка. Збудоване на місці знищеного тат. у XV ст. м.*Краснопіль*. Відоме з 1649 як с.*Слобода*, тобто *“звільнене від податку на певний час”*. Привілеєм 1548 король Жигмонд Август дозволив місцевим воєводам роздавати королівські землі під нові посел. Селяни на 20 років звільнялися від всіх податків, вільно торгували тощо. Частину назви *Золота* посел. дарували шл. Ціповські, які перенесли її зі своїх володінь у с.*Золотники. Краснопіль* – від *“красна, плодородна, багата земля”*.

Золоте (Синє) озеро – розташ. на *Синій Горі* у Товтрах, біля с.Кабарівці Зборівського р-ну. Назва *Синя (Синє)* від кольору води у глибокому озері. Назву *Золоте* тракт. від *“прекрасне, незрівняне, чарівне”*.

Золотий Потік – смт. Бучацького р-ну. Розташ. на р.*Золота*, біля впадіння р.Стрипа у Дністер. Відоме з 1392 як м.*Загайполе*. З 1443 – с.*Потік*. З 1570 м.*Золотий Потік*. Назва від власн. гідроніма. За легендою *“золотим”* називали оборонці місцевої фортеці дж., яке забило на терит. в часи тат. облоги і вирядувало їх від смерті.

Золотники - с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на л. б. р.Стрипа. Відоме з 1469. З 1485 статус м-ка. Посел.-фортеця часів К.Р. Назва від *золотник* – міра ваги золота. *Див. Золота Луна.*

Золочівка – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1502. Істор. пов'язане із м.*Золочів*, яке до 1939 було у складі Тернопільщини.

Зоряне – назва с.*Трійця* Борщівського р-ну в 1964–1991. *Див. с.Трійця. Див. х.Зірка.*

Зоряний – х. належить до смт.Залізці Зборівського р-ну. Колишня назва *Бонзолі. Назва* від прізви. *Бонзоль. Див. Зірка.*

Зруби – х. у с.Велеснів Монастириського р-ну. Посел. на *зрубі “вирубка, очищене від лісу місце”*.

Зубів – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1546. Назва від прізви. *Зуб.*

Зубова Гора – товтр. г. на окол. с.Доброводи Збарзького р-ну. Вис. 432м. *Див. Зубів.*

Зубрець – с. Бучацького р-ну. Розташ. між р.Баршика та *Зубринка*. Відоме з 1773. За переказами ця місцевість, замкнута між р., була ідеальним місцем для полювання. Судячи із назви тут полювали *на зубрів* у кн. часи.

Зуданівка – х. у с.Литвинів Підгаєцького р-ну. Назва від прізви. *Зудан.*

Зубринка – невеличка р. у Бучацькому р-ні, л. пр. р.Бариш (бас. Дністра). Бере поч. на пн. окол. с.Зубрець. Впадає до р. Бариш у с.Порохова. Довж. понад 5 км. Назва пов'язана з с.*Зубрець (можливо навпаки).*

Іі

Іване – Золоте – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Через с. тече р.*Золота*. Відоме з 1349 як *Іванє–Золоте*, пізніше *Іванє (Гвани)*. Перша част. назви від ім. *Іван*, друга – *від гідроніма.*

Іване – Пусте – с. Борщівського р-ну. Відоме з 1549. Посел. часів К.Р. За легендою фортеця гал. кн. Боярин *Іван* загинув при обороні фортеці. Після знищення *земля пустувала*. Нове посел. *“зведене на пустиці”*.

Іванівка – с. Підволочиського (на р.Гниличка, 1659), Тереховлянського (на р.Тайна, 1428) р-нів. **Іванівка (Янівка)** – х. у с.Мартинівка Бучацького та Стара Могильниця Тереховлянського р-нів. Назва від ім. **Іван (Ян)**.

Іванка – р. у Кременецькому р-ні, л. пр. р.Добринь (бас. Горині). Бере поч. у с. **Івання**. Впадає до р.Добринь у с.Старий Олексинець. Довж. 6 км. **Див. с.Івання**.

Іванків – с. Борщівського р-ну. Відоме з 1576 як х. Посел. часів К.Р. **Див. с.Іванівка**.

Іванківці (Янківці) – с. Зборівського р-ну (на р.Серет, 1672), Кременецького (на р.Горинь,1767), Лановецького (на р.Самець,1463) р-нів. **Див. Іванівка, Янківці**.

Івання – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.**Іванка**. Відоме з XVIIIст. Назва пов'язана з гідронімом **Іванка**. Назване на честь дочки місц. воєводи, яка кинулася в р., аби не дістатися татарам.

Іванчани – с. Збарзького р-ну. Розташ. на р.Ходорівка. Відоме з 1463. Трансф. від **Іванчине**.

Івачів – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з XVIIIст. Назва від ст. слов. ім. **Івачо**, що вказує на давнє коріння посел.

Івачів Горішній (Верхній) – с. Тернопільського р-ну. Розташ. біля р.Серет та її пр. Лопушанка і Млинівка. Відоме з 1463. На окол. став пл. 354га. Збудоване на горі “горішне”. **Див. Івачів**.

Івачів Долішній (Нижній) – нижня окол. с.Івачів Горішній. Відоме з 1463 як **Івачів**.

Івашківці – с. Збарзького р-ну. Належить до с.Залужжя. Відоме з XIXст. Назва від прізви. **Івашко**.

Ігра – р. у Тернопільському р-ні, л. пр. р.Серет бас. Дністра). Течеч-з с.Ігровиця. Впадає до р.Серет в с.Івачів Долішній. Довж. бл. 6 км. **Див. Ігровиця**.

Ігровиця – с. Тернопільського р-ну. Розташ. На пот. Млинівка та р.Ігра. Розташ. вздовж товтр. горбів на 5,5 км. Назву тракт. від гідроніма **Ігра “грайлива”**. За переказами на горбах в давнину було язичн. **ігровище “місце для молодіжних забав в період великодніх та купальських свят”**. Наукове тракт. назви від болг. **ібр/ібра “вода, ріка”**.

Іква – р. на терит. Львівської, Тернопільської, Рівненської обл., п. пр. р. Стир (бас. Прип'яті). Довж. 155 км. У межах обл. – 40. Бере поч. у с. Літовище Бродівського р-ну. Впадає до р. Стир біля с. Торговиці Дубнівського р-ну. За легендою назви р. *Іква* та *Ірва* походять від дівочих ім. племені дулібів, які зі зброєю в руках захищали свою честь від полов. Науковці тракт. назву від слов. кореня *ква* “*хитатися, коливатися, плавна течія*”. Можливо від тюрк. *ік* “*вода, річка*”.

Іква – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р. Іква. Відоме з 1545. Назва *від гідроніма*.

Ілавче – с. Теремовлянського р-ну. Давня назва *Вилавче*. Розташ. на р. Сорочанка. Відоме з 1574. Сх. фортеця терем. кн. зі сторони Товтрів і Збруча. Знищена тат. у XIII ст. Назву тракт. від *лови* “*виловлювати*”. За два км. на сх. розташ. с. Митниця Підволочиського р-ну. Ці два с. безумовно були пов'язані. До 1939 весь уряд, церква, цвинтар від Митниці був у с. Ілавче. За переказами у с. утримувалися під вартою порушники кордону, яких затримували на митниці. Науковці пов'язують назву від слов. *іл мул* “*родюча земля*”.

Іловка (Іловиця) – р. на терит. Шумського р-ну Тернопільської та Дубнівського р-ну Рівненської обл., п. пр. р. Іква (бас. Стиру). Бере поч. із дж. у видолинках між с. Велика і Мала Іловиця. Довж. в межах обл. бл. 10 км. Назва від слов. *іл* “*мул, замулена*”. Можливо від слов. *ілець (хвоц)*. Ця рослина вкриває суцільним покривом забалочені річища.

Ірва – пот. у м. Кременці. Бере поч. із дж. біля підніжжя Дівочих Скель. *Див. Іква*.

Ісерна – с. Шумського р-ну. З 1950. *Кутянка*. Назву пояснюють від *сарна, серна* “*дика коза*”. *Див. Кутянка*.

Ішків – с. Козівського р-ну. Розташ. на р. Стрипа. Відоме з 1430. Походж. назви до кінця не з'ясоване. За переказами його заснував гал. боярин *Єшко (Ішко)*.

Іщуки – х у с. Добромірка Збарзького р-ну. Назва від прізви. *Іщук*.

Й й

Йосипівка – кілька с. та х. у різних р-нах обл. Переважно поль. походж. Зокрема: с. Зборівського р-ну *Юзефці (від Юзеф)*, с. Козівського р-ну (до 1944 – х. розташ. на р.Коропець). с. Тернопільського р-ну (до 1946 – *Юзефівка*, розташ. на р. Кнур, 1785), х. у с.Ласківці Терехівського р-ну (кол. *Юзефівка*). Назва *Йосипівка* перекладена з поль. від ім. *Юзеф, Юзек, Йозеф*.

К к

Калантир – х. у с.Лози та Залісці Збарзького р-ну. Назва *від прізви. власника*.

Каленикові Гори – заповідне ліс. уроч. біля с.Бережанка Лановецького р-ну. Розташ. на горбах. Назва *від прізви. власника*.

Калинівка – с. Зборівського р-ну. До 1964 *Цицова (Цецова)*. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1564. *Див. Цецова, Цеценівка*. Х. у с. Вербів Бережанського, Іванківці Зборівського р-нів також мають назву Калинівка. *Посел. славилися калиновими гаями*.

Калинівщина – с. Чортківського р-ну. Розташ. в уроч. *Калиновий Ліс*. Таку ж назву має х. у м.Копичинці Гусятинського р-ну. *Див. Калинівка*.

Кальмуки – х. у с.Біла Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Кальмук*.

Кальне – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Зварич. Відоме з 1448. Також с.Козівського р-ну, розташ. на р.Коропець. Поль. історики тракт. назву від *каліне “калина”*. Але таке поясн. не переконливе. Повнішою є думка що те, що назва від дієсл. *калитися “гартуватися”*. За переказами с. в давнину славилися своїми *ковалями, які кували і гартували зброю для гал. князів*. *Можливо від слов. кално “болото, калюжа”*.

Кальцитова – печ.-ніша у вапняковій туфі на л. б. р.Дністер, окол. с.Шутроминці Заліщицького р-ну. В давнину служила язичн. скельним храмом. Згодом – келією для ченців-пустельників. Назва від мінералу *кальцій (кальцит)*.

Каменеччина – х. у с.Мильне Зборівського р-ну. *Назва хр-зує місце розташ. посел.*

Камерна – вапн. печ.–ніша. У наявності три печ.–келії: *Камерна, Кальцитова, Пустельна*. Довж. Камерної 15м. *Див. Кальцитова, Пустельна*. Назва від камера “*довга, вузька, холодна, схожа на тюремну камеру*”.

Камінна – х. у с.Біла Чортківського р-ну. Розташ. на кам’янистому березі р.Серет. За переказами тут знаходилася божниця *Білобога (Світовіда, Святовіда)*.

Камінна Гора – х. у с.Горинка Кременецького р-ну. *Див. Каменеччина*.

Камінщина – х. у с.Шпиколоси Збарзького р-ну. Назва хр-зує *грунт, в якому багато каміння*.

Камінь Довбуша – скелі на окол. с.Міжгір’я Монастириського та Більче–Золоте Борщівського р-нів. Назви пов’язані з перебуванням тут *Олекси Довбуша*.

Кам’яна Гора – одна із трьох гір біля с.Завалів Підгаєцького р-ну. Вис. 410м. У XV-XVIIIст. стояв монастир. Сьогодні на його місці капличка. За легендою в язичн. часи тут стояли “*кам’яні баби*” (*ідоли*). Цю ж назву перебрав і х., що належить до цього с.

Кам’янка – с. Теремовлянського р-ну. До 1962 *Слобідка Струсівська*. Відоме з 1588. Розташ. на р.Брусинець в гористій місцевості. Давня назва вказує на те, що слободу заснували втікачі зі руйнованого тат. у XVст. с.Струсів.

Кам’янки – с. Підволочиського р-ну. Розташ. у глибокому природньому видолінку на р.Вальчак. Відоме з 1541. У 1564 м-ко кн.Корецького, згодом кн.С.Понятовського. *Див. Камінщина*.

Кам’янецький Ліс – х. у с.Кам’янки Підволоч. р-ну. Відомий з XVст. В XI-XIVст. митниця гал. кн. у Товтрах на Княжому Тракті (Чорному Шляху). Місце провед. ярмарків, торгів. Розташ. біля лісу, який належав до с.*Кам’янки*. Сьогодні *Богданівський (див.)*.

Калітанова – вул. у с.Кут-Товсте Гусятинського р-ну. Засн. чол. на прізви. *Калітан*. За переказами велика сім’я славилася красою дівчат. За заповітом, після виходу заміж, *молода сім’я мала звести житло на рідній вул.*

Каплинці – колишнє с. у Бережанському, сьогодні х. у с.Медова Козівського р-ну. Назва від прізви. *Каплинський*.

Каплуни – х. у с.Валигори Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Каплун*.

Капустинецький Ліс – с. Збараського р-ну, яке належить до с.Капустинці.
Назва від місця розташ.

Капустинці – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Гнила Гнізна. Відоме з XVIIст. За переказами засн. поранений в бою під Збаражем у 1649 сотник *Капуста*.

Капустинці – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1439. Фортеця гал. кн. X-XIIIст. За легендою отримало назву від прізви. боярина *Капусти*, який загинув у бою з тат.

Караманда – ліс. уроч. на пн. зх. околі с.Малий Ходачків Тернопільського р-ну. Розташ. між р. Бзура і Долина. Таку ж назву мають пн. сх. част. вказаного с. та уроч. біля с.Острів цього ж р-ну. Назва від тюрк. *кара* “чорний кінь” та *манте* “місце”. Очевидно *тут утримуувалися табуни запасних коней для тат. орди*.

Карачин – одна із трьох г. біля с.Завалів Підгаєцького р-ну. Вис. 412м. По сусідству Бичова та Кам’яна Гора. Назва від ст. слов. *кара* “чорна” і *чин* “чинна (належна)”, в народі “*кара господня*”. Можливо назва зі словацьк. *Різдво*, у закарпат. русинів “*карачун-різдвяний хліб*”. У слов’ян *божество зими, смерті, сонцевороту*. Очевидно в дохрист. часи служили комплексом язичн. капища цього божества. *Див. Кам’яна Гора, Бичова*.

Карашинці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Голодні Стави (Теплиця). Відоме з 1650. Належить до м.Хоростків. Назву пояснюють від прізви. *Карашин*. Можливе тракт. як і *Карачин*.

Кардашева Вишня – х. у с.Нижчі Луб’янки Збараського р-ну. Посел. родини *Кардаша у вишневому саду*.

Карделиха – х. у с.Нижчі Луб’янки Збараського р-ну. Назва від прізви. власн. жінки за чоловіком – *Кардель/Карделиха*.

Карначівка – с. Лановецького р-ну. Раніше *Карначівка Перша*. Розташ. на р. Жирак. Відоме з 1583. Назва від прізви. *Карначевський (Карнач)*. Можливо від *Карна*, язичн. богиня кари, помсти, печалі.

Карташі – х. у с.Кокошинці Гусятинського р-ну. Назва від угор. прізви. *Карташ (Кардаш)*.

“Касперівський” – ландшафт. заповідник. Пл. 818 га. Утв. на р.Серет після будівництва Касперівської ГЕС. Водойма 300га. Назва від місця розташ. у р-ні с.*Касперівці* Заліщицького р-ну.

Касперівці - с. Заліщицького р-ну. Розташ. у глибокій угловині, де р.Дупла (Тупа) впадає до Серету. Відоме з 1469 як власн. Якуба *Лутомірського*. Знищене тат. у XIII, XV, XVIIст. У 1619 відбудоване як м.*Лутомірськ* на л.б. р.Серет. З 1641 відоме як м-ко, але з 1786 знову с. Посел. прадавніх часів. Назва від слов. ім. *Каспер (Кашпер). Лутомірськ* – від прізви. власника.

Каспрівка – х. у смт.Козлів Козівського р-ну. Назва від прізви. *Каспер*.

Катеринівка – с. Кременецького р-ну. До 1944 м-ко *Катенбург (Катербург)*. Розташ. на Чумацькому тракті (сьогодні шосе Ямпіль–Кременець). Збудоване у XVIIIст. гр. Ю.Плятером, на честь дружини *Катерини*.

Качава – р. на терит. Підволочиського і Тернопільського р-нів. Бере поч. зі струмків на полях с. Поплави, Теклівка, Магдалівка, х.Королівка (с.Колодіївка) Підволочиського р-ну. Біля с.Костянтинівка творить три ставки. Ділить с.Малий Ходачків на дві част., де впадає до р.Долина (бас. Гнізни). Довж. бл. 10км. Назва від *качка “невеличка, заболочена, в ній зніздилися дикі качки”*.

Качова – дві р. на терит. Підволочиського і Тернопільського р-нів. Беруть поч. з дж. біля Товтрів на окол. с. Галущинці і Жеребки. В р-ні ставів у с.Романівка Тернопільського р-ну впадають до р.Теребна, а згодом – до Гнізни. Довж. обох до 10 км. *Див. Качава*.

Качанівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. у Товтрах. Відоме з 1546. Посел. прадавніх часів та К.Р. Назва від прізви. *Качан*.

Качурівка – х. у с.Устя Борщівського р-ну. Назва від прізви. *Качур (Качурівський)*.

Качуровського – острів на Дністрі, навпроти с.Горошова Заліщицького р-ну. Ще на поч. XXст. тут стояв водяний млин, що належав родині *Качуровських*.

Кащівка – Підголянська – х. у с.Шумляни Підгаєцького р-ну. Конкретного пояснення назви не існує. Друга част. вказує на розташ. посел. *“під Голями”* (народна назва *Гологорів*). Можливо давнішою була назва *Кущівка*, від *“кущ, кущі, чагарник”*.

Квасниця – х. у с.Витківці Збарзького р-ну. *Назва від однойм. прізви.*

Квіткове (Колонія) – х. у с. Драганівка Тернопільського р-ну. Назва *Колонія* вказує на те, що його заснували поль. посел. у ХІХст. *Квіткове* – данина радян. ідеології. *Квіткове* – с. Бережанського р-ну. Раніше *Сільце Божиківське*. Відоме з 1455 як невеличке посел. біля с. Божиків.

Кернична – р. у Заліщицькому р-ні, п. пр. р. Громова (бас. Дністра). Бере поч. біля с. Глибочок. Тече ч-з с. Новосілка, Юр'ямпіль, Винятківці. Довж. 13 км. Назва від *криниця* “*кринична, багата джерелами*”.

Киданів – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р. Стрипа. Відоме з 1392 як *Кійданів (Кійданув)*. Назва від дієсл. *кидати* “*покинуте*” після знищення тат. У ХІVст.

Киданці – с. Збараського р-ну. В народі **Покиданці**. Розташ. на зх. схилі Товтрів, обіч Чорного Шляху. Відоме з 1464. Давня назва *Кийданів*. Народне тракт. від *кий* і *дана*. Повнішим є поясн. від *кидати* “*покинуте*”. За переказами нове посел. заснували поранені козаки Кривоносого війська при облозі Збаража у 1649.

Кинахівці – с. Збараського р-ну. Розташ. на р. Горинь. Назва від прізви. *Кинах (Кінах)*.

Кип'ячка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р. Гнізна. Відоме з ХVІІст. Назва від дієсл. *кипити* і пов'язане з х-ром річки, яка тут “*кипить, вирує*”.

Кицалова – товтр. г. біля с. Доброводи Збараського р-ну. Назва від прізви. *Кицала*.

Кізева Гора – х. у с. Рибники Бережанського р-ну. В народі *Кізьова*. Назва від місця розташ. на *Кізевій Горі*. За переказами в давнину *тут випасалися отари кіз та овець*. *Кізя* – давня назва пастуха, що випасав кіз та овець.

Кізлів – х. у с. Лопушне Кременецького р-ну. *Див. Кізева Гора, Козова, Козлів*.

Кізя – х. у с. Садове Монастириського р-ну. Назва від *кізя, пестливе, зменшене від коза*.

Кіловиця – х. у с. Ценів Козівського р-ну. Назва від діал. *кила* “*грижа*”.

Кімнатка – с. Кременецького р-ну. Розташ. над безім. пот., біля л. пр. р. Іква та г. Божа. Назва від слов. *кліть* “*замкнута територія в оточенні гір, лісу та води*”.

Кінська Шия – уроч. біля с.Вовківці Борщівського р-ну. Могильник XII-XIIIст. Назва від конфігурації “*довга, вузька, вигнута долина*”. За переказами *місце випасу табунів коней*.

Кіптиха – х. у с.Краснолука Лановецького р-ну. Назва від слов. *кінець “горбок, узвишся”*.

Клебанівка – с. Підволоч. р-ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з 1463. Із сер. XVIст. статус м-ка. Таку ж назву має один із “*кутів*” с.Конюхи Козівського р-ну. Назва від діал. *клебань “калабаня, ковбаня, баюра”*.

Климківці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Вовчак (Волочок). Відоме з 1666. Назва від ім. *Клим (Климентій)*.

Кліщинівка – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Восушка. Відоме з XVIII ст., як с.*Богданівка*. Назва від прізви. *Кліщ. Див. Богданівка*.

Клювинці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Тайна. Відоме з 1568. Назва від прізви. *Клюва (Клюба)*.

Ключ – р. у Збараському р-ні, л. пр. р.Горинь (бас. Прип’яті). Бере поч. із дж. за с.Дзвиняча. Довж. 9 км. Назва від *ключ, ключова “джерельна”*.

Кнур - р. у Терехівському р-ні, п. пр. р.Нішла (бас. Серету). Бере поч. із дж. на окол. с.Драгоманівка. Тече ч-з с.Дворіччя, Ладичин. Впадає до Нішли у с.Ладичин. Довж. 12 км. Назву пов’язують зі *свиньми*, яких випасали у межиріччі р. *Кнур* та *Свиноха* в с.Людвиківка (Дворіччя). *Обидві назви придумані жартівливими мешканцями*.

Княгинин – м-ко у Монастириському р-ні в XII-XVст. Сьогодні *с.Горожанка на р.Горожанка*, яка теж мала назву *Княгиня*. До XIIIст. обидві назви були *Рожана (Рожанка). Див. Горожанка*. За легендою назви від того, що тут проживала *княгиня – вдова*. Аби не датися до рук ворогам кинулася в річку. Назва *Рожана* від язич. богині, *покровительки породіль*. *Княгинин* – ліс. уроч. біля с.Вікно Гусятинського р-ну.

Княгиня – р. у Монастириського р-ні, л. пр. р.Дністер. Сьогодні *Горожанка (див)*.

Княжа Гора – місце розташ. фортеці у м.Терехівля. Розташ. на зх. від Замкової. До 1939 власність церкви св.Миколая. За переказами улюблене місце відпочинку *кн. Василька* після його осліплення.

Княжа – товтр. г. біля с.Старий Збараж Збараського р-ну. Тлумачення назви схоже з попереднім.

Княжина – х. у с. Зашляхом, Великі Вікнини, Раковець Збараського, Солоне Заліщицького р-нів та смт. Підволочиськ. Треба розуміти як *“княжі землі, посел.”*

Княжини – пн. част. с. Чернихівці. Збараського р-ну. В давнину тут був *княжий*, пізніше поміщ. *фільварок*.

Кобилля – с. Збараського р-ну. Розташ. на р. Ходорівка. Відоме з 1502 (1734). Посел. часів К.Р. Назва від роду занять мешканців, які *розводили коней*. Можливо від слов. *кобильниця – рід різновиду рослини хвоц*.

Кобиловоки – с. Тереховлянського р-ну. У 1964-1989 *Жовтневе*. Розташ. в межах Буданівського лісу. Відоме з 1391. Мешканці *“волокли кобилами (кінями) через бездоріжжя екіпажі та вантажні вози”*. Див. *Жовтневе*.

“Ковалева балка” – уроч. біля с. Голігради Заліщицького р-ну. Саме тут було віднайдено мідний скарб, названий *“голіградським”*. За переказами у XVII ст. тут *була кузня місц. коваля*.

Ковалики – х. у с. Чернихів Зборівського та Гаї Кременецького р-нів. Назва від прізви. *Ковалик*.

Ковалівка – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р. Добровідка. Відоме з 1587. Також х. у с. Почапинці Тернопільського та Великі Вікнини Збараського р-нів. Назва *від роду занять мешканців та прізви. Коваль*.

Ковтуни – х. у с. Гаї– за–Рудою Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Ковтун*.

Когутівка – х. у с. Залав’є Тереховлянського р-ну. Назва від прізви. *Когут*.

Кодуби – х. у с. Язловець Бучацького р-ну. Назва від *кадуб*. Див. *Кадуби*.

Козакова Гора – г. біля с. Мечищів Береж. р-ну. Вис. 400 м. Назва від прізви. *Козак*.

Козачки – с. Лановецького р-ну. Належить до с. Гриньки. Назва від прізви. *Козак*. За ін. тлумач. у ньому проживала поміщ. прислуга *“козачки”*.

Козаччина – с. Борщівського р-ну. Належить до с. Ланівці. Засн. у XVII ст. *пораненими козаками Б. Хмельницького*. Таку ж назву має ліс уроч. біля с. Паївка Гусятинського р-ну. У 1649 тут стояло *козацьке військо полк. Гуні*.

Козацька Могила – курган за с.Жабиня Зборівського р-ну. *Могила полеглих в бою з тат. козаків у 1675. Могила біля с.Кретівці Збараського р-ну. Сьогодні знищена.*

Козина – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Збруч біля с.Красне. Відоме з 1545. Назва від *коза “місцевість багата дикими козами”*.

Козигора – х. у с.Головчинці Заліщицького р-ну. *Див. Козина.*

Козівка – с. Козівського р-ну. Розташ. біля витоку р.Коропець. Відоме з 1609. У Тернопільському р-ні с. розташ. на р.Гнізна. З 1564 відоме як *Лозівка. Див. с.Козина, Лозівка.*

Козлів (Кізлів) – смт. Козівського р-ну. Розташ. на р. Восушка (Висушка) та Цицорка. Відоме з 1.10.1467. Із 29.09.1577 статус м-ка. Також х. у с.Крутнів Кременецького р-ну. *Див. Козина.*

Козова – смт. , рц. обл. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1410. З 1569 статус м-ка. З 1958 статус смт. *Див. Козина.*

Козорівщина – х. у с.Лопушне Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Козоріз.*

Козубський – х. у с.Раковець Тербовл. р-ну. *Назва від однойм. прізви.*

Козярі – с. Підволочиського р-ну. Належить до Нового Села. Відоме з XVIст. Розташ. на р.Самчик. Назва від прізви. *Козяр.*

Кокорів – с. Кременецького р-ну. *Див. Старий Кокорів.*

Кокошинці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Збруч. Відоме з 1648. Назва від серб. *кокошка “курка”*.

Кокутківці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Нестерівка. Відоме з 1648. Назва від *кут*. Прийм. *ко* є діал. від *до* і вказує напрям *“до Кутківців”*.

Колисандрівка – х. у с.Великий Ходачків Козівського р-ну. Назву пояснюють від жін. ім. *Колісандра*. За ін. версією від *колиска. Мешканці виготовляли дитячі колиски.*

Коліха – крем. г. біля с.Жолоби Кременецького р-ну. За переказами на горі заготовляли *кілля* для укріплень. За ін. версією – *місце переховування розбійників – коліїв.*

Колійова – х. у с.Великий Ходачків Козівського р-ну. *Належав працівникам залізниці “колії”*.

Колиндяни (Колодяни) – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1444 як *Райгород*, власність шл. Сталінського. До 1790 статус м-ка. З 1661 с. *Колиндени*, в народі *Колиндяни*. *Райгородом* називали ту част., де було збудовано палац–замок, фільварок, помешкання (хатки) для працівників. У порівнянні з ін. част., це дійсно був *“райський город”*. Назву *Колиндяни* тракт. від місця розташ. *коло дани “коло води”*. В давнину *“даною”* називали річку, водойму. Вирогідно, що тут було язичн. божниця *Дани, богині води*. Можна пояснити назву від тюрк. *килмак “ковбаня, баюра, калабаня”*, чи слов. *коломени “прикордоння”*.

Колованиця – р. на терит. Шумського і Кременецького р-нів, п. пр. р.Іква (бас. Стиру). Бере поч. із дж. біля с.Стіжок. Тече ч-з с. *Голуби* Дубненського р-ну і знову повертає на Кременеччину. Впадає до Ікви в с. Андруга. Довж. бл. 10 км. Назва від *калабаня “гязна, застояна вода”*.

Колодіївка - с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Долина, яка ділить його навпіл. Ще дві її пр. ділять с. на чотири част. Відоме з 1568. Посел. часів К.Р., яке знаходилося на сх. від існ., біля Чорного Шляху. Знищене тат. у XIVст. Назва від *коло дії “майстри, які воготовляли колеса”*. За переказами назване в честь земного божества Колодія, якого вшановували на Масляну (Сиропусна Неділя).

Колодне (Колодно, Колодень) – с. Збарзького р-ну. Розташ. на р.Гнида. На під. окол. проходила межа між Галицьким та Волинським кн. (Австро–Угорщиною та Росією). Відоме з 1465 як м. *Колодень*. З 1518 знову с. У кн. часи митниця. Назва від *колода*. Схоже, що тут *заготовляли деревину* і торгували нею як на Волині, так і в Галичині.

Колоднецькі Скелі – товтр. г. на пн. сх. окол. с.Галуцинці Підволочиського р-ну. Сьогодні *Галуцинецький кар’єр*. Первісна вис. 417м. Вершиною пролягав Чорний Шлях. Належали місц. шл. *Колодніцькому*.

Колодрібка - с. Заліщицького р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1446. У 1516 – 1529 м-ко *Кордуб’є*, власн. кн. Лянцкорських. Посел. доістор. часів, городище К.Р. Складна назва *коло дрібка*. За легендою тат. знищили фортецю *коло броду ч-з Дністер*, яка мала назву *Дрібка (Дробка)*. Нове посел. звели *коло* згарища, тобто *коло Дрібки*. *Дрібка “дрібна, невеличка”*. Дехто пояснює назву від *коло брідка*. *Кордуб’є* – від прізви. *Кордуба*.

Коло Могили – назва поля на окол. с.Смиківці Тернопільського р-ну. До 1966 *тут височіла козацька могила*.

Колонія – х. у с. Залісся Борщівського, Лапшин Бережанського (*див. Зелена Криниця*) р-нів. *Засн. посел. з ін. країн у XVIII-XIX ст.*

Колосова – с. Кременецького р-ну. Розташ. на окол. м.Кременця. Відоме з 1545. Назва від *колос “с., яке вирощувало зернові для забезпечення хлібом міста”*.

Коло Тхорика – х. у с.Йосипівка Тернопільського р-ну. Розташ. *“коло двору (землі) Тхорика”*.

Комарин – с. Кременецького р-ну. Давня назва *Камарин*. Розташ. на п. б. р.Іква. Відоме з 1545. Назва від *комар “царство комарів біля болота”*. Певніше від прізви. *Комар*.

Комарівка – с. Бережанського (1775), Кременецького (1583), Монастириського (1794), *х. у с. Комарівка, Лядське, Комарівська Монастирського, Комарі* у с.Крижі Кременецького р-нів. Всі насел. пункти розташ. неподалік боліт та рік. *Див. Комарне.*

Комора – рукотворні печ.-ніші у скелях в с. Берем’яни, Порохова, Монастирець Бучацького р-ну. Помешкання людей в доістор. часи. Найдавніші *печерні христ. храми*. Назва від *комора “сховище”*.

Коновиця – с. Шумського р-ну. Розташ. біля с.Бриків на р.Кума. Відоме з 1545. *Див. Кобилля.*

Коноплиська – х. у с.Боків Підгаєцького р-ну. *Коноплисько* – уроч. на окол. с.Івачів Горішній Тернопільського р-ну у межиріччі р. Лопушанка та Млинівка, при впадінні у Серет. *Коноплиці* – давня назва однієї із вул. в смт.Коропець Монастириського р-ну. До середини 60-их р. XXст. *місце вимочування (вибліювання) конопель.*

Конопівка – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р.Нішла. Відоме з 1670 як присілок смт.Микулинці у власн. барона *Я.Конопки*. Із 1821. курорт, пансіонат, водолікарня. *Назва від прізви. засновника.*

Констанція – с. Борщівського р-ну. Розташ. біля с.Озерна. Відоме з XIXст. як висілок. Від поль. ім. *Констанція.*

Конюхи (Корсів, Корсин) – с. Козівського р-ну. Розташ. на р. Манівка, Корса і Ценівка. Відоме з 1440. Боярське с.*Корсів* часів гал. князів IX-XIIст. З 1442 статус м-ка. У княжі та козацькі часи *тут розводили верхових коней*. Назва від *конюх “доглядач коней”*. *Давні назви від р.Корса.*

Копані – х. у с. Старий Почаїв, Копань – х. у с. Горинка Кременецького та Мильне Зборівського р-нів. Назва від *копанка* “*вручну викопаний ставок, яма, яка живиться від джерел*”.

Копичинці – м. Гусятинського р-ну. Розташ. на р. Стрілка та Крутилів. Відоме з 1333 як *Копачин (Копичин)*. Місто з 1564. Утворене із с. *Кабівці, Хом’яківка, Кутець, Кардашівка, Гора, Мораки*. Назва від *капище* “*язичн. божниця в уроч. Кадуб*”. Можливо від словосполуч. *копа ченців* “*тридцять монахів*”, які заснували місцевий монастир у XIVст.

Кордишів – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілія. Відоме з 1513. Посел. часів К.Р. Назва від поль. призв. *Кордиш*.

Коржківці – с. Лановецького р-ну. Розташ. біля с. Верещаки та Вишгородок. Відоме з XVIст. Назва від призв. *Корж*. За ін. версією у с. проживали пекарі, які випікали *коржі (хліб)* для м.*Вишгородок*.

Коржова - с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1561. *Див. Коржківці*.

Королівка – р. у Бережанському р-ні. Бере поч. із дж., що витікають із уроч. “Старий Поручин”. Тече ч-з с.Поручин. Впадає до р.Зол. Липа в с.Біще. Довж. бл. 7 км. Назва від *королівщина* “*королівська земля*”.

Королівка – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1445 як м-ко *Каролівка*. Назва від поль. ім. *Кароль*. У XVIII ст. *Корольовка (Королівська земля)*. У 1945–1989 *Коралівка*. Від *корали*. В XIXст. волосний центр Борщівського повіту. Посел. часів К.Р. Найдавнішою є назва *Королівка*. За переказами “*посел. короля Данила Галицького*”. Таку ж назву має с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1820. За переказами “*королівська даровизна*”. *Королівка* – х. у с.Колодіївка Підволочиського р-ну. За зв’язок з УПА мешканці вивезені та переселені. Сьогодні існує як літній стан рогатої худоби місцевої спілки пайовиків “Поділля”. *Королівка* – х. у с.Трибухівці Бучацького р-ну та дж. у лісі с.Поручин Бережанського р-ну. За переказами його віднайшов поль. *король Ян Собезький*. *Королівщина*–х. у с.Старий Кокорів Кременецького р-ну. Всі назви пов’язані з поль. *королями*.

Короліюки – х. у скл. с.Добромірка Збаразького р-ну. Назва від призв. *Короліюк*.

Коропець (Коропчик) - р. на терит. Козівського, Підгаєцького, Монастириського р-нів, л. пр. р.Дністер. Довж. 78 км. Умовна межа між Опіллям та Поділлям. Бере поч. на х. Уланиха (с.Козівка) Козівського р-ну.

Впадає до Дністра на зх. окол. смт.**Коропець**. Назву пояснюють від *короп* “*річка багата карпом*”.

Коропець – смт. Монастирського р-ну. Розташ. у природній угловині, де р.Коропець впадає до Дністра. Відоме з 1421. З 1470 статус м-ка. Назва *від гідроніма*.

Коростиха – г. у Гологорах біля с.Лапшин Бережанського р-ну. За переказами назва від чол. ім. Рост, жін. ім. *Ростиха*. Слов. прийм. *ко* відповідає укр. *до “до Ростихи”*. За ін. версією в часи середньовіччя тут поселяли хворих на проказу людей. В народі “*хворих на коросту*”.

Коростова - с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Буглівка. Відоме з 1618. Назва від *короста “захворювання шкіри”*.

Коростятин – с. Монастирського р-ну. З 1978 *Криниця*. Поль. посел. ХІХст. *Див. Коростова, Криниця*.

Коротка Лінія – х. у с.Панасівка Зборівського р-ну. Розташ. на межі з Чорним Лісом, який відокремлює Тернопільщину від Львівщини, Зборівський р-н від Кременецького. Назва від *лінія*, місц. “*межа*”.

Корса – р. у Козівському р-ні, п. пр. р.Манівка (бас. Ценіївки). Довж. бл. 7км. Тече ч-з с.Конюхи та Бишки. Назва від діал. *корсо “колія у землі”*.

Корсів – істор. назва боярського с. часів Галицько-Волинського кн. Сьогодні с.*Конюхи* Козівського р-ну. Назва *від гідроніма*.

Корчакове – х. у с.Оришківці Гусятинського р-ну. Назва від прізви. *Корчак*.

Корчикита – х. у с.Добромірка Збараського р-ну. *Назва від однойм. прізви.*

Корчижин – х. у с.Дзвиняча Збараського р-ну. Назва від прізви. *Корч*.

Корчики – х. у с. Добромірка Збараського, *Корчівка*, х.у с.Озеряни Бучацького р-нів. Назва від *корч “кущ, посел. у кущах, корчах”*.

Корчівка – р. у Шумському р-ні, л. пр. р.Вілія (бас. Горині). Бере поч. із дж. біля с. Людвищі. Тече ч-з с. Соснівка. Впадає до Вілії у с.Бірки. Довж. понад 10км. *Див. Корчики*.

Корчминська – крем. г. біля с.Мала Іловиця Шумського р-ну. За переказами біля неї стояла *корчма (шинок)*.

Корчунок - с. Зборівського р-ну. Розташ. на межі з Львівською обл. Раніше було розділене між с. Нище Зборівського і Тростянець Золочівського р-нів. Також х. у с. Пилатківці Борщівського, Вертелка Зборівського, Горинка Кременецького, Криве Козівського, Гогоче Підгаєцького, Ігровиця Тернопільського р-нів. Назва від дієсл. *корчувати* “*посел. на викорчуваній від лісу місцині*”.

Коршилів – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р. Стрипа. Відоме з 1494. Назва від слов. ім. *Коршило*.

Коршилівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р. Самець. Відоме з XVIIIст. За переказами засн. козак *Коршило*, який оселився тут після знищення Січі у 1722. Таку ж назву має х. у с. Устечко Кременецького р-ну.

Коршенки (Коршемки) - х. у с.Новий Роговець та Діброва Збарзького р-ну. *Див. Корчунок*. Друга назва асоціюється з місц. *коршма* “*корчма*”.

Косів – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р. Білий Потік. Відоме з 1450. Назва від *косий* “*пологий берег, узвишся*”. Можливе поясн. від дієсл. *косити* “*місце сінокошу*”. Окреме тракт. від санскр. *кос* “*міра довж. 4км.*”.

Космирин – с. Бучацького р-ну. Розташ на л. б. р.Дністер. Відоме з 1538. Посел. часів К.Р. Назва від слов. ім. *Косма (Кузьма)*. За легендою *дівчата – галичанки відкупилися від половців власним волоссям “космами купили мир”*.

Костільники – с. Бучацького р-ну. До 1994 *Виноградне (див)*. Відоме з XVIст. Назва від *кість, кості* “*посел. біля могильника, на костях*”.

Костюки – х. у с.Лідихів Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Костюк*.

Костянтинівка (Костуся) – с. Тернопільського р-ну. Розташ біля р.Качава. Відоме з XVIIIст. Рахується присілком с.Малий Ходачків. Назва від ім.*Кость (Костусь, Констянтин)*.

Котів – с. Бережанського р-ну. Розташ на р.Зол. Липа. Городище X-XIIIст., відоме як с.*Кутів*. З 1545 у власності кн.. Потоцьких. У XVIIIст. статус м-ка. Назва від місця розташ. “*в куті*”. Пояснень від *кіт* не існує.

Котівка – с. Гусятинського р-ну. Розташ. р.Нічлава. Відоме з 1680. Нвзва від прізви. *Кіт*.

Котлявики – х. у с.Дзвиняча Збарзького р-ну. Посел. “*в котловині*”.

Котовиця – р. у Шумському р-ні, л. пр. р.Горинька (бас. Горині). Бере поч. біля с.Вербиця. Впадає до Гориньки в с.Кудлаївка. Довж. бл. 10км. Назва від дієсл. *котитися* “*вода котиться*”. Можл. трансф. від *кут–кутовиця*.

Котузів – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на безім. пот. за 4км. від р.Стрипа. Відоме з 1581 як *Кутузів*. Назва від прізви. *Котуз (Кутуз)*.

Котюжини – с. Збаразького р-ну. Розташ. на л. б. р.Горинь. Посел. часів К.Р., знищене тат. у XVст. Відоме з 1658. Назва від дієсл. *катувати* “*закатоване, вимордуване*”. **Котюжинських (Ізраїли)** х. у цьому с. Назва *Ізраїли* вказує на те, що х. *заснували євреї*.

Коханівка – с. Збаразького р-ну. Розташ. біля витоку р.Гнидава. Відоме з 1628. За першою версією назва від прізви. *Коханівський*. За іншою – “*кохане, улюблене село*”.

Коцурівка – х. у с.Монастириха Гусятинського р-ну. Назва від прізви. *Коцур*.

Коцюбинці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1562. До кінця XVст. тут існувало м. *Підвищинці*, знищене тат. Назва від польс. прізви. *Коцюба*. Хутір *Коцюби* у с.Розтоки Кременецького р-ну. *Підвищинці* – “*посел на узвишші*”.

Коцюбинчики – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Босирка. Відоме з XVIст. Спалене тат. в 1651. Посел. часів К.Р. *Див. Коцюбинці*.

Кочмарівка – х. у с.Веснівка Козівського р-ну. Окол. с.Денисів. Розташ. на р.Студенка. Назва від прізви. *Кочмар*. Можливо спрощена від *корчма*.

Кошелівка – х. у с.Старий Кокорів Кременецького та с.Юськівці Лановецького р-нів. Назва від прізви. *Кошель*.

Кошилівці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р. Джурин. Посел. часів К.Р. В уроч. “Обоз” у 1878 відкрите посел. трипіль. кт-ри під назвою «*Кошилівське*». Назва від ст. слов. ім.*Кошило (Коршило)*. За легендою боярин гал. кн. у прикордонні.

Кошторівка – х. у с.Базар Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Каштор*.

Кошляки – с. Підволочиського р-ну. Розташ. біля витоку р.Воробійка. Відоме з 1583. Назва від тюрк. *кишлак* “*поселення*”. За легендою засн. монголи–втікачі з орди Батия після невдалого штурму Кременця у 1242.

Кошова – кастр. печ. біля х.Вовчків (с.Лисичники Заліщицького р-ну). Розташ. у вапн. скелі на п. б. р.Серет. Вис. скелі 11м. Два входи на вис. 3,47

та 5,28м. Коридор 10.5м., зала 8,6м., шир. 2,5м., вис. 4м. У залі виїмки-ложі, висічено 10 хрестиків. Очевидно в давнину служила язичн. божницею. За переказами у печ. турки в 1672 знищили мешканців с. Монастирок (Загір'я). Назва від *кіш, кошик*. Формою печ. нагадує **“кам'яний кіш”**.

Крайна – товтр. г. біля с.Городниця Підволочиського р-ну. Вис. 380м. Назва від місця розташ. **“крайня, та, що скраю”**.

Крайний Камінь – товтр. г. біля с.Дітківці Зборівського р-ну. Вис. 431м. Одна з найвищих у Товтрах. *Див. Крайна*.

Красівка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з 1564. Назва від *краса – красне – красиве*. Ймовірно від місц. *красий “рябий, різнобарвний”*.

Красіїв – с. Монастирського р-ну. Розташ. біля р.Золота Липа. Відоме з 1464. *Див. Красівка*.

Красне – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на сх. схилі Товтрів. Відоме з 1564. У Зборівському р-ні с. розташ. на л. б. р.Стрипа. Відоме з 1441. У с.Лідихів Кременецького р-ну таку ж назву має х. Уроч. в смт.Коропець Монастирського р-ну із залишками городища доістор. часів. Назва від слов. *красне “красиве, прекрасне”*.

Краснолука – с. Лановецького р-ну. Розташ. на л. б. р.Горинь, навпроти смт. Ланівці. Відоме з 1583. Назва від *красна лука “вигідний, чудовий сінокіс, пасовисько”*.

Краснопіль – істор. м-ко К.Р., попередник с. *Золота Слобода* Козівського р-ну. Назва від *красне поле*. *Див. Золота Слобода*.

Краснопуца – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1589. Назва від *красна пуца “чудове лісове урочище”*.

Красносільці – с. Збарзького р-ну. Розташ. на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1645. Назва від *красне село*.

Кременець – м. рц. обл. Розташ. поміж кременецьких гір–останців. Відоме з 1073. Посел. чернях. кт-ри та IX-XIIIст. у скл. Шумського кн. З 1226 м-ко Гал.-Волинь. кн. Знищене кременчанами в 1261 на вимогу хана Бурундая. Назва від *“кремінь, твердиня”*, слов. *кремнянь “твердий камінь”*.

Кременецькі гори – гряда гір–останців розташ. на пн. Подільської височини між долинами р.Іква (бас. Стиру) і Збитянка (бас. Горині) на терит. Кременецького та Шумського р-нів Тернопільської, Острозького р-ну

Рівненської обл. Довж. 65км., шир. 12-20км., вис. 350-408м. над рівн. моря. У поль. істор. документах зустрічаються під назвою *Авратинські гори і Татри. Авратинські* – від *врата, ворота “природня перешкода”*. *Татри – див. Товтри.*

Кретівці – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Нетеч. Відоме з 1648. Посел. часів К.Р. Назва від *кріт–крет*. Очевидно від прзв. *Крет*. Можливо від *кרותів*, які полюбляють трав'янисті торф'яні заплави, що мало ймовірно.

Кривда – пд. част. м.Борщів. Колишнє передмістя за фортечними мурами, *яке “найбільше кривдили тур. і тат.”*

Криве – с. Козівського р-ну. Розташ. на пот. *Кривий*, що впадає до р.Коропець. Відоме з XVст. У Підволочиському р-ні с. на пд. від м.Скалат. Відоме з XVIIIст. Назва від конфігурації посел. *“викривлене, покручене, розкидане абияк”*.

Кривавий – пот. у Збараському р-ні, л. пр. р.Самець (бас. Гнізди). Бере поч. із дж. за с.Вищі Луб'янки. Впадає до р.Самець у с.Нижчі Луб'янки. Довж. 4км. Назва *від проливої крові* козаків з полків Бурляя і Нечая, які у серпні 1649 полягли в бою з нім. найманцями та поль. рейтарами. У місц. лісі було кілька козацьких могил.

Кривда – поле на пд. окол. м.Борщів. Розташ. на краю 30- метрового урвища, внизу якого тече струмок, що впадає до р.Нічлава. Виявлено посел. часів трип. к-ри. Назва стверджує, що тут *чинилася кривда*. За легендою полов. і тат. утримували ясир перед переправою ч-з Дністер.

Кривенька – р. у Гусятинському р-ні, п. пр. р.Чабарівка та Суходіл (бас. Збруча). Бере поч. у с.Крогулець. Довж. до 9 км. Назва вказує на *кривизну руслу* та невеликі розміри.

Кривеньке – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р. Кривчик. Відоме з XVIIст. *Див. Криве.*

Кривенький – х. у с.Крогулець Гусятинського р-ну. Назва від гідроніма *Кривенька*.

Кривуліна – х. у с.Ковалівка Монастириського р-ну. Назва від прізв. *Кривуля. Кривуля* – х. у с.Літятин Бережанського р-ну.

Кривче – с.Борщівського р-ну. Розташ. на р.Циганка. Утв. із с.*Верхнє і Нижнє Кривче*. Посел. часів голіград. к-ри та К.Р. Від 1650 м.*Оплакана* у власн. кн. Концких. Назва від місця розташ. *“на кривій, гористій*

місцевості”. *Оплакана* – від *плакати*, “*оплакувати жертви*”. Назву *Кривче* має х. у скл. с.Білобожниця Чортківського р-ну.

Кривчик – р. у Чортківському р-ні, п. пр. р.Збруч (бас. Дністра). Бере поч. на окол. с.Пробіжна. Тече ч-з с. Товстеньке, Кривеньке, Васильків. Впадає до Збруча у с.Зелена. Довж. бл. 18 км. *Див. Кривенька.*

Криждолинка- одна із трьох гір–останців біля с.Мала Іловиця Шумського р-ну. Назва від ст.слов. *криж* “*хрест, перехрестя*”.

Крижі – с.Кременецького р-ну. До 1922 *Бережецькі Гаї*. Належало до с.*Великі Бережці*. Утв. від об’єднання 24–х. хуторів. Розташ на р.Іква. Відомі з 1545. Назву *Крижі* мав один із х. *Див. Криждолинка.*

Кримки – х.у с.Носів Підгаєцького р-ну. Назва від монг. *керім* “*укріплення, стіна*”. За ін. версією засн. тат., яких наз. “*кримці*”.

Криниця – с.Монастириського р-ну. До 1968 *Коростятин*. Відоме з 1454. *Див. Коростова. Криниця* – від багатства джерел у місцевості. Таку ж назву має х. у скл. с.Очеретне Кременецького р-ну. *Криничка*–крем. гора–останець. **Кринички**- х. у с.Яблунівка Підгаєцького р-ну та смт.Гусятин. *Потужні джерела тут творять криниці.*

Кринка – крем. г. біля с.Стіжок Шумського р-ну. Назва від слов. *кринка* “*чашка, горня*”. Назва пов’язана з формю зрізаної вершини, що нагадує циліндр.

Кринцілів – х. у с.Крутилів Гусятинського р-ну. Його поль. назва *Кренцілов. Див. Крутилів.*

Кристална (Кришталева) – кастр. печ. на окол. с.Кривче Борщівського р-ну. Розташ. на узгір’ї між р.Циганка та її пр. Семенів Потік. Вхід на вис. 60м. над водою. Довж. 22км. Багата на природній *гірський кришталь*, що і дало назву.

Кровинка (Кровінка) – с.Теребовлянського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з 1443 як *Кравонія (Кровонія)*. Слов. посел. VIст. Назва від *кров*. За літописом в XIст. тут відбулася битва між дружинами київ. кн. Із’яслава та гал. кн. Осмомисла. *Від крові почервоніли і вода, і земля*. На місці битви теребовлянці звели церкву. За легендою тереб. кн. подарував ці землі улюбленій внучці, яку називав “*своєю кровинкою*”. У XIXст. в народі *Коровінка* “*місце випасу худоби*”.

Крогулець (Крегулець) – с.Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1547. Назва від *круг, округлий “посел. округлої форми, чи навкруг дітинця (фортеці)”*. Можливо від ст. слов. *крагулець “кібець, яструб”*.

Кругла – товтр. г. біля с.Городниця Підволочиського р-ну. Вис. 340м. Назва від *округлої форми вершини*.

Круголець – с.Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілія. Відоме з 1513 як *Круголець*. Посел. часів К.Р. *Див. Круголець*.

Крутилів – с.Гусятинського р-ну. Розташ. на л. б. ст. русла р.Збруч. Посел. часів К.Р. За переказами–вотчина тереб. кн. Василька під назвою *Звенигород*. Назва від конфігурації русла Збруча *“покручене, звивисте”*. В поль. істор. відоме під назвою *Кренцілов. Крутилова* – р. м.Копичинці Гусятинського р-ну – пр. р.Нічлава (бас. Дністра).

Крутнів – с.Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1545. Назва від прізви. *Круть. Крутнів Гай* – х. у с.Тростянець Зборівського р-ну.

Крутяки – х. у с.Гаї Розтоцькі Зборівського р-ну. Назва від місця розташ. *«на крутизні»*. Можливо від прізви. *Ктутяк*.

Ксєнджівка – місцевість у с.Глібів Гусятинського р-ну. В ХVІст. володіння поль. княгині (ім’я невідоме). Запрошувала поль. *священиків (ксєндзів)* для окатоличення насел. Тут вони проживали в очікуванні парафій.

КСП–41 – кастр. печ. на скелястому березі р.Збруч біля с.Залуччя Борщівського р-ну. Відкрита у 1967. Довж. 39м. Вхід трикутної форми на вис. 3м. В народі – *Трійна (Тройна)*, очевидно за формою входу. За легендою язич. капище бога *Трояна. КСП – кастр. печ., 41 – реєстр. номер*.

КСП-40 – одна із чотирьох кастр. печ. на березі Збруча в р-ні с.Кудринці Борщівського р-ну. Відкр. у 1967. Довж. 12км. *Див. КСП – 41*.

Кудинівці – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1598. Назву виводять від тюрк. *кудук “копанка, криниця, край джерел”*. Вірогідне тлумачення і від прізви. *Кудин (Кудан)*.

Кудлаївка – с.Шумського р-ну. Розташ. на р.Котовиця. Відоме з 1583 як *Кудлаївичі*. За однією із версій обидві назви взаємно доповнюють одна одну. В давні часи лісиста місцевість в горах була багатою на диких *кішок (рись), ведмедів, яких в народі називали “кудлаї”*. Краєзнавці вдаються до поясн. від прізви. *Кудлай (Кудлайовський)*.

Кудобинці – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1598. Назва трансф. від *Худобинці “посел. пастухів”*. *Кудобиська* - лісове уроч. Біля м.Бережани.

Кудринці – с.Борщівського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч, біля т. з. Волоського Шляху. Відоме з 1487. Посел. доістор. часів. З 1518 статус м-ка. Збереглися залишки Траянового валу. За легендою назва від прізви. *Кудря* – гал. боярин, який загинув, обороняючи фортецю від полов. Мешканці вирятувалися через печ., в якій були ходи, що вели на ін. берег Збруча.

Кудярка – х. у с.Бобрівники **Монастириського** р-ну. Назва від діал. *худярка “бідне, невеличке, тобто “худе”*.

Кужелівка – х.у с.Беримівці Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Кужіль*.

Кузьмовичеві джерела – ряд джерел, які ще до 60-х р. ХХст. давали поч. р.Рудка, л. пр. р.Серет у м.Тернопіль. Розташ. у видолинку парку Національного відродження та Збараського перехрестя. Одне із них збереглося біля Співочого Поля. Тут зведена капличка Прс. Богородиці. У ХІХст. на р. Рудка було кілька зарибнених ставків, що належали шл. *Кузьмовичу. Див. р. Рудка.*

Куклинці – х. належить до м.Зборів. Назва від прізви. *Куклинський*.

Кукурічок (Цюцюрічок) – ділянка поля у с.Козівка Козівського р-ну. Жартівлива назва пов’язана з прізвищем власн., якого дразнили *“кукурічком”* за його *задиристий (півнячий) хр-тер*.

Кулаківці – с.Заліщицького р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1610. Посел. ІХ-ХІІІст. Назва від *кулак “міцна оборонна споруда”*.

Кулеби – с. Бережанського р-ну. Утворене із хуторів, які належали родині *Кулебів*.

Кулики – х.у с.Бліх Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Кулик*.

Куликів – с.Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1545. *Див. Кулики.*

Куликова (Куличівка) – кремен. гора–останець біля с.Куликів. *Див. Кулики*. Можливо від *куль “стіжок, купа”*.

Куличівка – г.у м.Кременець. Розташ. на пн. зх. окол. м. Виявлене доістор. посел. *Див. Куликова*. Можливо від діал. *кулички “віддалена, крайня”*.

Кульбіда – х.у с.Матвіївці Шумського р-ну. *Назва від прізви. власника.*

Кульчики – х.у с.Ласківці Тербовлянського р-ну. Назва від прізви. *Кульчицький.*

Кума – р.у Шумському р-ні, п. пр. р.Вілія (бас. Прип'яті). Бере поч. за с.Ставищі Хмельницької обл. Тече ч-з с. Бриків, Онишківці. Впадає до Вілії у с.Васьківці. Довж. 20 км. Назва від *кума “вир”, куміна “вар вздовж берега, де вода вариться, завихрюється, повертає проти течії”.*

Купанки – х.у с.Манаїв Зборівського р-ну. Назва від прізви. *Купанко.* Дехто пояснює назву від *копанка “рукотворний ставочок, саджавка для розведення риби”.*

Купчинці – с.Козівського р-ну. Розташ. на л. б. р.Стрипа. За гал. кн. Я.Осмомисла оборонне м.*Бродилів.* Знищене тат. у XIV ст. З 1312 Купчинці. У 1564-1730 статус м-ка. За переказами Бродилів заснували княжі дружинники, які охороняли *броди* ч-з р.Стрипа. *Купчинці* - від *купина/купа “невеличкі сухі горбики на торфовищі”.* За ін. версією від *купець «торгове посел.»*, *купа «позика».* Від нього *“закуп, раб”.*

Курахова – с. належить до с.Куряни Бережанського р-ну. Назва від прізви. *Курах.*

Курдибанівка – с.Бучацького р-ну. Донедавна хутір. Відоме з XVIIIст. Посел. засн. *курдами. Курдибан* – *“курдська дорога, місцина”.* Схожі прізви. *Курдибаха, Курдидик, Курдупель. Курдиляк. Курдибани.* Х. у с.Мозолівка Підгаєцького р-ну. Назва від прізви. *Курдибан.*

Курівці – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Нестерівка.Відоме з 1545. Назва від *курний “помешкання без димаря, курне”.*

Курники – с.Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гніздична. Відоме з 1580. Посел. часів К.Р. *Див. Курівці.*

Куропатники – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р. Ценіївка. Фортеця гал. кн. У 1437–1531 м–ко гр.*Куропатницьких.* Можливо, що *назва від цього прізви.* Певніше тракт. від роду занять боярського с., яке *виращувало куропаток для княжого столу.*

Курташі – р. у Чортківському р-ні – пр. р.Біла (бас. Серету). Бере поч. із дж. біля с.Мартинівка. Впадає до р. Біла у с.Косів. Довж. 8 км. Назва від апелятива *курта “коротка, куца”.*

Куряни – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р. Нараївка. Відоме з 1488. Бояр. с. гал. кн., засн. І.Висоцьким. Мешканці *вирощували курей для кн. столу*.

Кут – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на л. б. р.Гнила. Відоме з 1449 як присілок м-ка Товсте. Сьогодні більш відоме як с.*Кут–Товсте*. Таку ж назву мають х. у скл. с. Трибухівці, Возилів Бучацького, Білоголови Зборівського, Біла Чортківського р-нів. *Кут*–істор.посел. на зх. окол. с.Максимівка Збараського р-ну. Знищене тат. у XVIIст. Назва від місця розташ. *“в куті, осторонь”*.

Кутець – с. належить до м.Копичинці Густинського р-ну, х. у м.Почаїв Кременецького р-ну. *Див. Кут*.

Кути – с. Бережанського р-ну. Утв. з х.*Ближній і Дальній Кут*. Відоме з 1570. Також с. у Шумському р-ні, відоме з 1570. *Див. Кут*.

Кутика – с. Лановецького р-ну. Розташ. біля витоку р. Буглівка. Відоме з 1619. У с. є х.*Кутиський*. Назва вказує на розташ. посел. *“у куті, кутику”*.

Кут–Товсте – с. Гусятинського р-ну. *Див. Кут, Товсте*.

Кутківці – с. належить до м.Тернополя, його зх. окол., розташ. на п. б. р.Серет. Відоме з 1680. *Див. Кут*.

Кутосівка – х. у с.Рублин Бучацького р-ну. Словосполуч. імен. *кут* та *осілість* *“посел. в куті, осторонь”*.

Кутянка – р. на пн. окол. Шумського р-ну, л. пр. р.Вілія (бас. Горині). Бере поч. із дж. біля с.Мишково. Тече ч–з с. *Кути, Кутянка*, Андрушівка. Впадає до Горині в р-ні с.Кунів Хмельницької обл. Довж. 32 км. Назва від *кут* *“крайня, та, що в куті”*.

Кутянка (Котунька) – с. Шумського р-ну. Розташ. на межі з Рівненською обл. біля р. *Кутянка*. Відоме з 1545. До 1950 *Ісерна*. Посел. доістор. часів та К.Р.Збереглися кургани III – XIII ст. *Назва від гідроніма. Ісерна – від серна, сарна “лісова коза”*.

Кухаруки – х. у с.Старий Вишнівець Збараського р-ну. Назва від прізви. *Кухарчук*.

Кучері – х. у с.Веселівка Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Кучер*.

Кучманський Шлях (Татарський, Козацький) – один із трьох шляхів, які зв'язували Гал.-Волинь кн.із Києвом. У період XIII–XVII ст. *“дорога сліз”*,

якою тат. проводили свої набіги на Україну і Польщу. Поч. біля Перекопу (разом із *Чорним Шляхом*). Пролягав степами біля верхів`я р.Інгулець, Інгул, Тясьмин до м.Бар (Вінницька обл.). Звідси повертав до Гусятина, вздовж Збруча вів до Сатанова, ч–з Гримайлів і Теробовлю пролягав до Тернополя. Біля Збаража з`єднувався із *Чорним Шляхом*. Назву виводять від тюрк. *кушук/кучук* “білий пісок”. Можливо від тат. *куш* “птаха”. В народі “*дорога сліз, яка веде у мертві білі піски, над якими ширяють голодні круки у пошуку поживи*”.

Кушлин – с. Кременецького р–ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1545. Назва від *кухва/кухля* “бочка, кухоль”. Посел. у видолинку, *багате на джерельну воду*.

Куц – х. у с.Гнидава Збараського р–ну. Назва від розташ. в “*кущах, на узліссі*”.

Л л

Лавриківці – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Мала Стрипа. До 1991 із с.Озерянка входило до с.Заруддя. Відоме з XVIIIст. Назва від ім. *Лавр (Лаврик)*.

Ладичин – с. Теробовлянського р–ну. Розташ. на р. Нішла (Водава) і межує зі степом Пантелиха. Городище VIII–IXст. У XIV–XVст. статус м–ка. Від 1564 знову с. Назва від *Лада* – язичн. богиня весни, молодості, краси. Очевидно тут було її капище. *Ладичин* – одна із вул. у с.Колодіївка Підволочиського р – ну. Назва від *ладити/лагодити* “*ладно чинити*”. *Засн. у XVIст. будівничими нового с.*

Лазарівка – с. Монастириського р–ну. Розташ. неподалік від р.Золота Липа. Відоме з 1578. Назва від ім. *Лазар*.

Лани – х. у с. Нараїв Бережанського, Підгайці Шумського р–нів. Назва від *лан* “*поле, наділ*”.

Ланівці – с. Борщівського р–ну. Розташ. на схилі р.Нічлава. Відоме з 1570. Посел. часів К.Р.За однією версією назва від *лан* “*міра землі у феодальну добу*”. За іншою від *лань*. За переказами місцеві ліси були багатими на цих тварин.

Ланівці – смт., рц. обл.. Розташ. при впадінні р. Буглівки та Жердь до р.Жирак. Відоме з 1444. Від 1545 статус м–ка. *Лан – поземельна міра в Польщі і Литві в XIV-XVIIIст.*

Лапаївка – х. у с.Зарваниця Теребовлянського р–ну. Назва від прізви. *Лапай.*

Лапшин – с. Бережанського р–ну. Розташ. на р. Золота Липа. Відоме з 1530. Назву пояснюють від прізви. *Лапша.* Інші поясн. назви відсутні.

Ласківці – с. Теребовлянського р–ну. Розташ. на р.Перейма та її п. пр. р.Звиняч. Відоме з 1448. Посел. під назвою *Кузьмин (Кузьминець)* знищене Батисем в 1241. Назва від *ласка/ласкаве “привітне”*. За ін. версією від *ласка, ласиця.*

Латківці – с. Борщівського р–ну. Розташ. на р. Дзвинячка. Відоме з 1780. За переказами його засн. втікачі зі знищ. тат. м - ка Дзвенигород. Назва від *латка «кусок»,* тобто *“невеличке посел. у межиріччі серед лісу”*.

Лебедиха – товтр. г. біля с.Вікно Густинського р–ну. Одна із трьох гір, які в 1910 оголошені заповідними. Здалеку біліє від виходів на поверхню гіпсу та вапняку. Створює враження, що тут гніздяться лебеді. За переказом на озерцях–вікнинах *гніздилися лебеді,* які часто відпочивали на цій горі.

Левентова – с. належить до с.Діброва Монастириського р–ну. Назва від прізви. *Левент.*

Левківці – х. у с.Лосятин Кременецького р–ну. Назва від прізви. *Левків.*

Левковий – х. у с.Устечко Кременецького р–ну. Назва від ім. *Лев (Левко).*

Лежанівка – с. Гусятинського р–ну. Розташ. на р. Гнила. Відоме з 1850. Назва від *лежанка, ліжбище, лігво « село, яке вигідно лежить ».*

Лежанівський (Колонія) – х. у с. Білинівка Гусятинського р–ну. Належав до с.*Лежанівка.*

Ленчівка – х. у с.Новосілка Підгаєцького р–ну. Назва від прізви. *Ленчовський.*

Леонівна – х. у с. Бедриківці Заліщицького р–ну. Назва від ім. *Леон.*

Леонти – с. належить до с.Сільце Підгаєцького р–ну. Назва від поль. ім.*Леонти (Леонтій).*

Лепешівка – х. належить до м. Шумськ. Назва від розташ. *“у зарослому лепехою видолінку, на болоті”*.

Летячка – скеля над Дністром на пд. зх. від с.Космирин Бучацького р-ну. Під нею збереглися давні печ. та ходи. Назва від жін. ім. *Летя*. За легендою полонянка–половчанка місц. графа, яка часто тут відпочивала а згодом кинулася з неї у воду.

Липник – с. належить до с.Гукалівці Зборівського р-ну. Назву *Липник* та *Липники* мають х. у с. Старий Вишнівець Збараського та смт. Заводське Чортківського р-нів. Посел. розташ. *“у липових галях”*.

Лиса – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1395. *Назва від розташ. на г., позбавленій рослинного покриву*. В народі зустрічаються поруч назви *Лиса* і *Гола (Гологори)*. Таку ж назву мають г. біля м.Бережани, смт.Коропець Монастирського, с.Сураж Шумського р-нів. *Лиса* – х. у с.Саджівка Монастирського р – ну.

Лиса Гора – г. на пд.. від с.Поручин Бережанського р-ну. Уроч. за 15 км. від м.Борщів, на л. б. р.Нічлава. Товтр. г. біля с.Бурканів Тереховлянського р-ну та х. у с.Чайчинці Лановецького р-ну. В давнину таку назву давали тим г., які *мали кам'яністі чи безлісі вершини*. За переказами служили місцем проведення *“шабашів”* нечистої сили.

Лисий Окіп – товтр. г. на пд.. зх. від с.Максимівна Збараського р-ну. *Місце розташ. фортифікаційних споруд резерву військ Б. Хмельницького* під час облоги м. Збаража та Зборівської битви у серпні 1649. За переказами була оточена окопами в три ряди. У капонірах стояли гармати. Використовувалися за призначенням у роки першої світової війни. В давнину мала назву *Лиса*.

Лисичинці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Млинський Потік (Самчик).Відоме з 1629. Назва від *лисиця*. Місцеві ліси були багаті на цього звірка. Можливо від слов. *лисиче “розорене, зруйноване”*.

Лисичники – с. Заліщицького р-ну. Сьогодні належить до с.Касперівці. Розташ. на п. б. р.Серет. Відоме з 1641. Зведене на місці городища часів трипіль. кт-ри та К.Р. *Див. Лисичинці*.

Лисиця – г. біля с.Лапшин Бережанського та Сураж Шумського р-нів. *Див. Лисичинці*.

Лисівці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на п. б. р.Серет. Відоме з 1418. Посел. часів трипіль. кт-ри та К.Р. *Див. Лисичинці*. За легендою назва від прізви. *Лис*. Ним був боярин, який обороняв фортецю від тат. у XIII ст.

Лисоня – заповідна г. у Гологорах між с.Потутори і Шибалин Бережанського р–ну. Місце героїчної битви Українських Січових Стрільців з москалями 3–4 вересня 1916 р. Вис. 399 м. *Див. Лиса.*

Литвинів – с. Підгаєцького р–ну. Розташ. на р. Золота Липа. Відоме з 1459 як м – ко. Посел. часів К.Р. Назва від *литвин*. Засн. вихідцями з *Литви*. За легендою кн. Данило віддав дочку за литов. кн. У посаг за нею дарував землі від Галича до с. Завалів та Нараїв. У лісі звів дерев'яну фортецю. Біля неї оселилися люди, які його започаткували. **Литва** – сх. окол. с.Глібів Гусятинського р – ну на п. б. р.Гнила. Раніше поль. висілок. Поляків часто наз. *“литвинами”*.

Литячі – с. Заліщицького р–ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1424 як *Лютич*. Посел. часів трипіль. кт – ри та К. Р. За переказами засн. гал. боярин *Литята*. За ін. версією від лит. *літ “мокравина”, литу “текти”*. Певніше від слов. *лисиче “розорене”*.

Личківці – с. Гусятинського р–ну. Розташ. у гирлі р. Гнила і Тайна, які неподалік впадають до Збруча. З 1562 статус м–ка. Посел. часів трипіль. кт–ри та К. Р. Назва від *личко/лик “лице”*. Збереглася цікава фігура *“людини без нижньої щелепи”*. За легендою *тут загинув боярський син, якому тат. спотворили лице.*

Ліва Стрипа – р. у Зборівському р–ні, л. пр. р.*Головна Стрипа* (бас. Стрипи). Бере поч.. із дж. на окол. с.Вовчківці. Тече ч–з с.Кабарівці. Впадає до *Головної Стрипи* у с.Млинівці. Довж. бл. 14 км.

Лівий Серет – р. у Зборівському р–ні, л. пр. р.*Серет*. Бере поч.. із дж. біля с. Панасівка. Тече ч–з с. Загір`я, *Серетець* та кілька посел. Львівської обл. Впадає до *Серету* у с.Ратище. Довж. 18 км.

Лібри – х. у с.Покропивна Зборівського р–ну.Назва від прізви. *Лібро (Лябро)*.

Лідихів – с. Кременецького р–ну. Розташ. біля витоків р.Слонівка. Відоме з 1457. З 1621статус м–ка. Назва від лит. *літ “болотиста місцевість”*.

Ліс – х. у с. Великі Загайці Шумського р–ну. Назва *від місця розташ.*

Ліски – с. Збаразького р – ну. До 1995 х. у с. Залужжя. Відоме з XVII ст. Х. у с.Коцюбинці Гусятинського та Очеретне Кременецького р–нів. *Див. Ліс.*

Лісники – с. Бережанського р–ну. Відоме з 1320 як боярське с. Гал. воєводства. Посел. часів К. Р. У XIII–XIV ст. тут *проживали доглядачі лісів “лісники”*. Х. *Лісничівка* у с. *Ліятин* Бережанського, *Ліснівка* – у с. Манаїв Зборівського, *Лісовики* у с. Лідихів Кременецького, *Лісок* – у с. Гнилиці Підволочиського, с. *Лісовики*, що належить до с. Котюжин Збарзького р–нів.

Ліснівка – р. у Козівському р–ні, л. пр. р. Стрипа. Тече ч-з *лісову місцевість*.

Літовище – с. Шумського р–ну. Розташ. обіч р. Кутянка. Відоме із 1645. Давня назва вказує на те, що на цьому рівному місці раніше було *“літовище птахів”*, тобто місце їх масового скупчення перед відльотом до вирію. Схожі назви полів зустрічаються у Збарзькому і Підволочиському р–нах.

Ліятин – с. Бережанського р–ну. Розташ. у горах. Відоме з 1473. Походж. назви до кінця не з’ясоване. Можливо первинною була назва *Лотятин*, що від слов. *лот “угловина, балка”*. За легендою засноване гал. боярином *Литятою*.

Лішня – с. Кременецького р–ну. Розташ. на однойм. пот., що є л. пр. р. Іква. Відоме з 1545. Назва від гідроніма *Лішня (Люшня)*, що на місц. діал. *люшня* означає *“палка, ломака”*. Можливо і від діал. *лізна, лозна, лозова*. Тобто *місцевість багата на лозу*.

Ліщанці – с. Бучацького р–ну. Розташ. на п. б. р. Стрипа. Відоме з 1587. Назва від місця розташ. *“у зарослях ліщини”*. Див. *Заліщики*. Те ж стосується назв х. *Ліщина* у с. Шили Збарзького та *Загір’я* Зборівського р–нів.

Лози – с. Збарзького р–ну. Розташ. на л. б. р. Горинь. Відоме з 1583. Посел. часів трипіль. кт – ри та К. Р. Х. *Лози* у с. Божиків Бережанського та Гнидава Збарзького р–нів. Назва від місця розташ. *“у лозах, верболозах”*.

Лозівка – с. Підволочиського р–ну. Розташ. на р. Вовчак. Відоме з 1545. Див. *Лози*.

Лозівка – с. Тереховлянського р–ну. Розташ. біля витоків р. Тайна. Відоме з XVIII ст. До 1. 04. 1927 належало до с. Плебанівка. Див. *Лози*.

Лозівський – х. у с. Великий Кунинець Збарзького р–ну. Див. *Лози*.

Лозова – с. Тернопільського р–ну. Розташ. на п. б. р.Гніздечна. Відоме з 1463. Посел. часів трипіль. кт–ри та К.Р. *Див. Лози.*

Ломаки – х. у с.Гніздичне Збараського та Старий Олексинець Кременецького р–нів. Назва співзвучна із *Лішня*. За ін. версією *ломаками* називали “*безпорадних у роботі, неповоротких господарів*”.

Лопушани – с. Зборівського р–ну. Розташ. біля витоку р.*Лопушанка*. Відоме з 1598. Назва від гідроніма, що походить від рослини *лопух* “*посел. в лопухах, бідне село*”.

Лопушанка – р. у Зборівському р–ні, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. з кількох пот. біля с.*Лопушани*. Впадає до р. Серет у с.Городище. Довж. бл. 25 км. Назва хр-зує місцевість, якою тече річка “*поросла лопухами*”.

Лопушне – с. Кременецького р–ну. Розташ. на узгір`ї, неподалік від витоку р. Іква. Відоме з 1512. *Див. Лопушанка. Лопушне* – с. Лановецького р – ну. Розташ. неподалік від с.Вишгородок. Відоме з 1463. Таку ж назву має х. у *с.Квіткове (Сільце Божиківське)* Бережанського р–ну.

Лосятин – с. Кременецького р–ну. Розташ. на пот.Зарічок, л. пр. р.Іква. Відоме з 1545. Назва від *лось*. В XVI-XVIII ст. тут *була велика популяція цих тварин.*

Лосяч – с. Борщівського р–ну. Розташ. на р.Циганка. Відоме з 1540. Посел. часів К. Р. *Див. Лосятин.*

Лошнів – с. Тереховлянського р–ну. Розташ. на р. Гнізна. Відоме з 1441. Назву пояснюють від лит. *лаш* “*лосось*”. Очевидно в давнину у Сереті та в нижній течії Гнізни водилася ця риба. Походження від *лоша, ложка* не знаходить підтвердження.

Луч – р. на терит. Львівської і Тернопільської обл. Впадає до р.Грабарка, п. пр. р.Серет. До Серету - в с.Ратищі Зборівського р–ну. Назва від *луг* вказує на те, що русло річки *пролягло на лугах*. Проясн. від слов. *луч* “*промінь*” не знаходить підтвердження. Довж. бл. 20км. *Луги* – х. у с.Жизномир Бучацького та с. Гнида ва Збараського р–нів.

Лужник – р. у Чортківському р–ні, л. пр. р.Джуринка (бас. р.Джурин). Бере поч. біля с.Мартинівка. Тече ч–з с.Джуринська Слобідка, де і впадає у Джурин. Довж. бл. 12 км. *Див. Луч.*

Лука – с. Монастириського р–ну. Розташ. на безім. пот. біля р.Дністер. Відоме з 1417. Посел. багате на *луги (луки)* у межиріччі Золотої Липи і Коропця.

Лучка – с. Тернопільського р–ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1785. *Лучка – невеличка лука.*

Любовня – товтр. г. на сх. окоп. с.Вікно Гусятинського р–ну. Оголошена заповідною в 1910. В народі одна із трьох *Франкових скель*. Назва від *люба* “*улюблене місце відпочинку*”. За ін. версією від ім. *Любава*.

Людвище (Людвищі) – с. Шумського р–ну. Розташ. на р.Корчівка. Відоме з 1645. Посел. часів К. Р. Первісна назва до нас не дійшла. Сучасна від прізви. власн. *П. Людвинського*. За переказами у міцній фортеці стали до оборони від орди сотня місц. мешканців. За їхню фізичну силу і витривалість вороги назвали їх “*людовичі, людовиці*”. Можливо від слов. *лядо/лядина* “*пустощі, чагарник, покинута земля*”.

Люлинці – с. Лановецького р–ну. Розташ. на р.Буглівка. Відоме з 1648. Назву поясн. від дієсл. *люляти* “*колисання, коліска*”. Підтвердження назви від жін. ім. *Юлія* не знаходимо.

Люта – одна із кількох гір–останців біля с.Стіжок Шумського р–ну. Назва від *люта/лиха*. Вершина оголена і підвладна всім вітрам.

Лядське (Ляцьке) – с. Монастириського р–ну. У 1963–1991 *Червоне*. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1469. У 1564–1578 статус м–ка. *Виключно укр. посел. у всі часи. Назва Ляцьке від прізви. Ляцько.*

М м

Магдалівка – с. Підволочиського р–ну. Розташ. біля одного із витоків р. Качава на межі з Тернопільським і Тереховлянським р–нами. Відоме з 1785. Назва від жін. ім. *Магда*.

Мазенівка – х. у с.Дмухівці Козівського р–ну. Назва від прізви. *Мазеньо (Мазенько)*.

Мазурівка – с. належить до смт.Гримайлів, х. у с.Целіїв Гусятинського, Білобожниця та Біла Чортківського р–нів, пн. окоп. м.Борщів. *Посел. поль. осадників*, переселенців у ХІХ–ХХст. Назву *Мазурська* має г. біля с.Тростянець Бережанського і пд. част. с.Олеша Монастириського р–нів.

Майдан – с. Гусятинського р–ну. Розташ. на узвищі в оточенні лісу. Відоме з ХVІІІст. Спалене в 1945 за зв’язок з УПА. Назва вказує на місце розташ. “*на узвишші (майдані)*”. Таку ж назву має х. у с.*Стіжок та мальовнича*

долина між Даниловою г. і тим же с. Шумського р-ну. До ХІХст. біля г. Божа (Бужа) на Кременеччині також існувало с. з такою ж назвою.

Маківка – х. у с.Вишнівчик Тереховлянського р-ну. На місц. діал. *маківка* – *голова*.

Маковисько – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з ХVІІІст. як х. За переказами тут поміщик вирощував *мак* для потреб кулінарії.

Максимівка – с. Збарзького р-ну. Розташ. у Товтрах на р.Дзюравка (Дзюрчавка). Відоме з 1649. За переказами засн. осідлими пораненими козаками полку *Максима Кривоноса* після облоги м.Збаража.

Мала Андруга – *див. с. Андруга* Кременецького р-ну.

Мала Березовиця – с. Збарзького р-ну. Розташ. біля витоків р.Гніздична. Відоме з ХVІІІст. *Див. Велика Березовиця*.

Мала Білка – с. Лановецького р-ну. Раніше *Білка Мала*. Розташ. на р.Білка. Відоме з 30. 03. 1430. *Назва від гідроніма*.

Мала Горянка – с. Кременецького р-ну. Раніше *Горянка Мала*. Розташ. на р.Горинь. Поселення часів К. Р. *Назва від гідроніма*.

Мала Думанинка – х. у с. Верещаки Лановецького р-ну. Назва від прізви. *Думанинко*.

Мала Іловиця – с. Шумського р-ну. Розташ. на р. ловиця (Яловиця). Відоме з 1545. У 1946 спалене більшовиками за зв'язок з УПА. *Назва від гідроніма*.

Мала Карначівка – с. Лановецького р-ну. Раніше *Карначівка Друга*. Розташ. на р. Буглівка. Відоме з 1583 *як висілок Карначівки Першої*. Назва від прізви. *Карначевський*.

Мала Лука – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Збруч. Відоме з 1564. *Див. Лука, Велика Лука*.

Мала Підліщівка – х. у с.Котузів Тереховл. р-ну. Розташ. на одноймен. пот. *Назва від гідроніма*. Очевидно раніше пот. *був багатий на рибу лящ/підлящ*.

Мала Плавуча – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1785. *Див. Вел. Плавуча*.

Мала Снігурівка – с. Лановецького р–ну. *Див. Снігурівка.*

Мала Стрипа – р. у Зборівському р–ні., п. пр. р.Стрипа. Бере поч. у Львівській обл. Протікає ч–з с. Славне, Плісняни, Вірлів, Заруддя, Озерянка, Коршилів, Присівці. Впадає до ставу в м. Зборів. Довж. понад 20 км. Назва *Мала* хр-зує її розміри. *Див. Стрипа.*

Малашівці – с. Зборівського р–ну. Раніше *Малашевці*. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1529. Посел. часів К. Р. Назва очевидно від рум. *малеш* “*брудний, замулений*”, тобто посел. “*у грузькому болотяному місці*”. Дехто схиляється до поясн. від виразу *малі шевці, тобто “нащадки шнвця, які продовжили його справу”*.

Малий Глибочок – с. Збараського р–ну. Розташ. на р.Гнізна. *Див. Великий Глибочок.*

Малий Говилів – с. Тереховлянського р–ну. Відоме з XVIIIст. *Див. Великий Говилів.*

Малий Кунинець – с. Збараського р–ну. Відоме з 1648. *Див. Великий Кунинець.*

Малий Ходачків – с. Тернопільського р–ну.Розташ. на зливі р. Качава і Долина. Відоме з 1464 як *Качава*, згодом *Ходачків*. Посел. часів К. Р. *Див. Великий. Ходачків.*

Малинів – х. у с.Сураж Шумського р–ну. *Малинівка* – х. у с.Голгоче Бережанського, м.Скалат Підволочиського р–нів. “*Малинник*” - ліс. уроч. біля м.Скалат. Назва від *малина* “*посел. у малинових зарослях*”.

Малі Бережці – с. Кременецького р–ну. Розташ. на р.Іква. *Див. Великі Бережці.*

Малі Бірки – с. Гусятинського р–ну. Розташ. на р.Гнила. Відоме з XVIIIст. *Див. Великі Бірки.*

Малів – с. Тереховлянського р – ну. Розташ. біля р. Серет. Відоме з 1556. Назва від *мал* “*маленьке сільце*”, яке заснував тереховель. староста *Юрко Балабан*.

Малі Вікники – с.Збараського р–ну. Розташ. на р.Самець. *Див. Великі Вікники.*

Малі Голгочі – х. у с.Волиця Підгаєцького р–ну. *Див. с.Голгоче.*

Малі Дедеркали – с.Шумського р–ну. *Див. Великі Дедеркали.*

Малі Загайці – с.Шумського р–ну. Відоме з 1626. *Див. Великі Загайці.*

Малі Заліщики – с.Бучацького р–ну. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з 1454. *Див. Заліщики.*

Малі Кусківці – с.Лановецького р–ну. Розташ. на р.Жирак. *Див. Великі Кусківці.*

Малі Садки – с. Шумського р–ну. Відоме з 1545. Розташ. на р.*Садки*. *Зародилося від помешкання доглядачів панського саду.* Це той випадок, коли *потік дістав назву від с., а не навпаки.*

Малі Чорнокінці – с. Чортківського р–ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1785. *Див. Великі Чорнокінці.*

Маловоди – с. Тереховлянського р–ну. Розташ. на гірському плато (380 м.). Відоме з 1785. Посел. “*бідне на воду*”.

Манаїв – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Серет Правий. Відоме з XVст. Назва від прізви. *Манай (Манайський)*. Прізви. похідне від *ман/манн* “*притягати до себе*”.

Мандаторка – терит. в смт.Золотий Потік Бучацького р–ну від фортеці до р.Золота. Назва від *мандат*. Очевидно на володіння землею біля королівської фортеці було видано *мандат “документ, що свідчить про певні права або повноваження пред’явника”*. За переказами ним був євр. *Юрдика*. Мав землі на пд. сх. пагорба, який носить його назву.

Маневе – с. Лановецького р–ну. Розташ. на р.Горинь. Присілок с.Снігурівка. Відоме з XVIст. Посел. часів К. Р. під назвою *Манев (Манєве)*. Назва від прізви. *Маневич*. Можливо від спрощ. ім.*Мар’ян (поль. Манько, Маньо)*.

Манівка (Млинівка) – р. у Козівському р–ні, п. пр. р.Ценіївка (бас. Золотої Липи). Бере поч. із дж. біля с.Конюхи. Тече ч–з с.Бишки. Довж. бл. 7км. Назву виводять від індо. – європ. *мон/мані “грива, шия”*. Від цього кореня походить назва *монисто*. За переказами в ній поїли коней гал. князів (с. вважалося бояр.). Можливо від *ман “притока, мандрівна вода”*, чи дієсл. *манити “приваблива, манлива”*.

Манівщина – х. у с. Великий Кунинець Збараського р–ну. *Див. Манівка.*

Мантява – пн. част. м.Скалат Підволочиського р–ну між р. Гнила Рудка та Гнила. У XVIIст. поль. та євр. висілок. Назва від євр. ім. *Монтьо* (*Монтьова*).

Манюки – х. у с. Бліх, Мшанець, Ренів Зборівського р–ну. Назва від прізви. *Манюк*.

Маринки – х. у с.Літовище Шумського р–ну. Назва від ім.*Марія* (*Маринка*).

Маріямпіль – м – ко на терит. суч. с.Озерна Зборівського р–ну, знищене тат. у XIIIст. Відбудоване у 1259. *Див. Озерна*.

Марківщина – пн. част. с.Киданці Збарзького р–ну, яку у 1649 засн. козак *Марко* після Збарзької битви.

Маркова – с. Монастириського р–ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1527. Назва від ім. *Марко*.

Мартинівка (Марцинівка) – с. Бучацького р–ну. Утв. із х.*Янівка* та *Войтехівка*. Розташ. на р.Вільховець. Назва від поль. ім. *Марцін* (*Мартин*), *Ян* та *Войтех* (*Войцех*).

Мартинюки – х. у с.Великий Кунинець Збарзького р–ну. Назва від прізви. *Мартинюк*.

Мартишківці – с. Лановецького р–ну. Належить до с.*Мала Білка*. Розташ. на р. Жирак. Відоме з XVIIст. Назва від угор. прізви. *Мартиш* (*Матеш*).

Марусії – х. у с.Чорний Ліс Збарзького р–ну. Назва від прізви. *Марушій*.

Маруся – глибока яма (вирва, безодня), яка утвор. в давні часи на місці старого русла р.Серет у с.Чернихів Зборівського р–ну. *Назва від ім. дівчини, яка тут втопилася* після того, як її згвалтував місцевий поль. шл.

Марцелівка (Марцеля) – х. у с.Галич Підгаєцького р–ну. Назва від поль. ім. *Марцеля* (*Марта*).

Мар'янівка – с. Тернопільського р–ну. Раніше *Мар'янка*. Розташ. біля витоку р.Нішла. Х. у с.Ридомль Кременецького р–ну. Назва від ім. *Мар'ян*.

Маслятин – г. біля с.Жолоби Кремен. р–ну. Вис. 230м. . Назва вказує на те, що була покрита молодим сосновим лісом, *багатим на гриби*.

Масяльщина – х. у с.Старий Вишнівець Збаразького р–ну. Назва від прізви. *Масальський*.

Масювка – р. у Козівському р–ні, п. пр. р. оропець (бас. Дністра). Бере поч із дж. на узгір'ї між с. Криве і Ліятин. Тече ч–з с.Щепанів. Впадає до р.Коропець нижче від с.Юстинівка. Довж. 12 км. Назва пестлива від “*малесенька*”.

Матвіївка (Маціївка) – х. у с.Магдалівка Підволочиського р–ну. Назва від ім.*Матвій*, поль. *Мацей*.

Матвіївці – с. Шумського р–ну. Розташ. на р.Горинька. Городище часів К.Р. Відоме з 1545 як *Матвійківці*. Назва від ім. *Матвій*.

Матеушівка – с. Бучацького р–ну. Розташ. біля витoku р.Вільховець. Відоме з XVIIIст. Назва від поль. ім. *Матеуш*.

Махнід – х. у с.Розтоки Кременецького р–ну. Назва від діал. *махниди* “*мінйли*”.

Мацьковецький Гай – х. у с.Гарбузів Зборівського р–ну. Посел. родини *Мацьків у гаю*.

Мачуха – товтр. гора–одинець на зх. окол. с.Старий Скалат Підволочиського р – ну. Назва від “*недобра, відокремлена*”.

Медведівка – р. у Бучацькому р–ні, л. пр. р.Вільховець (бас. Стрипи) . Довж. бл. 8км. Бере поч. із дж. біля с.Пилява. Впадає до Стрипи у с.Трибухівці. За переказами назва від язичн. ідола “*медьом*”, якого християни втопили у річці. Дерев'яний істукан прибився до берега у р – ні нинішнього с.*Медведівці* на р.Вільховець. Шанувальники “*медьома*” закопали його, а поблизу заснували с. “*Медьом*” - божество схоже на Велеса. Таку ж назву мають х. у с. *Загірці* Лановецького, *Млинки* Бучацького р–нів. Пот. *Медведівка* є і в Борщівському р–ні (пр.Збруча). Назви пояснюють від популяції *ведмедів* у давні часи.

Медведівці – с. Бучацького р–ну. Розташ. на р.Вільховець. *Див. Медведівка*.

Медведів Гай – х. у с.Очеретне Кременецького р–ну. *Медвеже* – х. у с.Низьколизи Монастириського р–ну. Назва від прізви. *Медвідь*.

Медин – с. Підволочиського р–ну. Розташ. на р.Самчик. Відоме з 1463. Назва від *мед* “*місце медозбору*”. Поруч х.*Мединські Хатки*.

Медлики – х.у с.Гаї Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Медлик*.

Медова – с.Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. *Див. Медин*.

Медобори – друга назва Подільських Товтрів, заповідник державного значення. Були сх. узбережжям Сарматського моря 15–20 млн. р. тому. Беруть поч. у м.Підкамінь Львівської обл. Тягнуться терит. Кременецького, Зборівського, Збаразького, Підволочиського, Гусятинського р-нів Тернопільської, п-д зх. р-нами Хмельницької обл. та Молдови. Довж. 258 км. Сер. вис. 300-400м. над рівн. моря. Над місцевістю піднімається на 70-100м. Шир. 2-3, місцями 15-20 км. Вважають що Кременецькі гори та Гологори є їх відрогами. Назва *Медобори* з'явилася лише у ХІХст. В народі частіше вживана назва *Недобори (недобрали у висоті)*. **Медобори** – від “*збирати мед, медозбір*”. *Див. Товтри*.

Межигір'я – с.Монастириського р-ну. Розташ. на р.Горожанка. Відоме з ХVІст. Назва від місця розташ. “*між горами*”.

Меляхи (Мелихи) – знищене тат. с.у Шумському р-ні. Лежало на пд. від с.Рохманів, що біля м.Шумськ. Назва від прізви. *Мелех*. Сьогодні *цю назву зберегло уроч.*

Мельник – х. у. с.Старий Скалат та Скорики Підволочиського р-ну. *Мельники* – х. у с.Устя-Зелене Монастириського р-ну. Назва вказує на *рід занять та прізви. засн.*

Мельниця – Подільська – смт. Борщівського р-ну, колишній рц. обл. До ХVІІст. – *Мельниця*, до 1940 – *Мельниця– над –Дністром*. Відоме з ХІІст. як залого Дзвенигородського кн. Володимира Володаревича. М-ко з ХVст. У всі часи тут було *багато млинів* (слов. *мельниця*). Збереглася назва уроч. *Млинівка*.

Мерлава – х.у с.Пилатківці Борщівського р-ну. Назва від діал. *мерва/мерля* “*м'ята, перепріла солома*”. Можливо від слов. *мерла* “*труп*”, “*помешкання біля могили, кладовища*”.

Метенів – с.Зборівського р-ну. Розташ. на п.витоці р.Стрипа. Відоме з ХІVст. Посел. часів К.Р. За легендою назва від дієсл. *мести–замітати–метено*. Очевидно було спустошене ордою *до тла “ніби виметене”*. За ін. версією від ім.*Метен*.

Метниця – х. у. с.Жизномир Буцацького р-ну. Назва трансф. від *митниця*.

Мечищів – с.Бережанського р-ну. Розташ. на пд.зх. окол. р-ну. Відоме з 1438. Бояр. посел. гал. кн. Назва свідчить про древність посел. Очевидно тут

ковалі кували *мечі* для кн. дружини. За легендою саме тут княжич Михайлик закопав до кращих часів свого меча після того, як Київ сплюндрував Андрій Боголюбський.

Микитівка – х. у. с.Матвіївці Шумського р-ну. Назва від ім.*Микита*.

Миколаївка – с.Бучацького р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1785.
Миколаївка – х. у. с.Лисичники Заліщицького р-ну. Назва від ім.*Микола*.

Милів – х. у. с.Перемилів Гусятинського р-ну. Назва від прикм. *милий* “*улюблений*”. Можливо від прізви. *Мило*, що мало ймовірно.

Милівці – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1535. *Див. Милів*.

Микулинці – смт.Теребовлянського р-ну. Відоме з 1096 як м.*Микулин* Теребовельського кн. Одне із найдавніших посел. в обл. Розташ. на р.Серет. Фортецю у ХVІст. заклала Анна Синявська. Назва від ім. кн. посадника *Микули*.

Мильне – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Гук. Відоме з 1548. У давні часи *славилося миловарнями*.

Мирне – с.Підгаєцького р-ну. До 1964 – *Теляче*. Розташ. на р. Масювка. Відоме з 1440. Бояр. с. гал. кн., яке займалося вирощуванням телят. *Мирне* – данина часу періоду боротьби за мир в СРСР.

Мирове – с.Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілія. Відоме з 1513. До 1964 – *Голибіси (Гелибіси, Олибичі, Олибеси)*. Посел. часів К.Р. під назвою *Песі Гони*, зруйноване тат. Назва від *голі біси*. Пояснень не потребує, але підтверджень, крім легенди, не знаходимо. За легендою село тероризували *песиголовці (голі біси)*. Імовірно трактування від фрак. *бієске “полонина в горах”*. Тобто с. в оточенні гір. Назва *Песі Гони* пов’язана з *песиголовці*. За ін. версією у кн. часи тут розводили *гончих собак*. Мирове – *див. Мирне*.

Миролюбівка – с.Тернопільського р-ну. До 1964 – *Чорторія*. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1566. Назва *Чорторія* безпосередньо пов’язана із крутим вигином Серету, перед яким здавна стояв водяний млин. Вода, падаючи на млинове колесо, шуміла, вирувала і підмивала (*рила*) правий берег річки. В народі говорили: “*Чорт рие*”. *Див. Чорторія. Див. Мирне*.

Миролюбівське джерело – потужне дж. питної води біля с.*Миролюбівка* в долині р.Гнида. Пл. 0,28 га. Охороняється законом. В народі – *Кернички*. *Назва від місяця розташ.*

Мисики – с.Кременецького р-ну. Раніше належало до с.Крижі. Розташ. у горах на пн. окол. р-ну та обл. Назва від прізви. *Мисик*.

Мислова – с.Підволочиського р-ну. Розташ. при впадінні р.Вальчак до Збруча. Відоме з 1463. Посел. часів К.Р. Назва від дієсл. *мислити* “*мисль, думка*”. За ін. версією первісна назва була *Маслова*, тобто “*багате, що купується в маслі*”.

Митефорівка – х. у с.Мильне Зборівського р-ну. Назва від рідкісного ім. *Митефор*. Дехто вважає що від спотвореного ім. *Митрофан*.

Митниця – с.Підволочиського р-ну. Належить до с.Магдалівка. Зх. окол. Підволочиського р-ну. Розташ. на межі трьох р-нів: Тереховлянського, Тернопільського, Підволочиського. Відоме з 1785 як присілок с.Сороцьке Скалатського, нині Тереховлянського р-ну. В часи Тереховл. кн. тут була *митниця* на шляху з Тереховлі в Київ. Пд. окол. с.Горожанка Монастириського та до 1939 х. у с.Жизномир мали таку ж назву. *Очевидно, що тут також у свій час були митниці на л. б. р. Дністер*.

Михайлівка – с.Борщівського (1403), Лановецького, Підгаєцького (1835) р-нів. Х. у с.Чорний Ліс Збаразького, Поділля (Пізнанка) Підволочиського, Биківці та Кордишів Шумського р-нів. Назва від ім. *Михайло*.

Михалків – с.Борщівського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1439. Посел. часів трипіль. кт-ри та К.Р. Тут віднайдено знаменитий “*Михалківський скарб*”. Назва від діал. ім. *Михалко (Михайло)*.

Михайполе – х. у с.Добреполе Буцацького р-ну. Назва від слов. ім. *Михай*.

Михальчик – х. у с.Нараїв Бережанського р-ну. Пестлива назва від ім.*Михалко*.

Мицкова долина – уроч. біля с.Вербів Бережанського р-ну. За переказами тут загинули від тат. наречені *Мицко та Ганна*.

Мишків – с.Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1495. Посел. часів трипіль. кт-ри та К.Р. Назва від зменшеного ім. *Михайло (Мишко)*.

Мишківці – с.Збаразького р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1545. Х. у скл. с.Целіїв Гусятинського р-ну. *Див. Мишків*.

Мишковичі – с.Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1564. Посел. часів трипіль. кт-ри та К.Р. *Див. Мишків*.

Міжвода – уроч. у смт.Коропець Монастириського р-ну. Розташ. при впадінні р.Коропець до Дністра. Городище доістор. часів. Назва від розташ. “*між водами двох рік*”.

Міжгір’я – с.Монастириського р-ну. Розташ. на р.Горожанка. Відоме з XVIст. Уроч. між с.Буданів та Долина Тереховлянського р-ну. Назва від розташ. “*між горами*”.

Міжлісне (Свинюхи Малі) – с. належить до с.Очеретне Кременецького р-ну. Назва від розташ. “*між лісами*”. *Див. Свинюха.*

Мізюринці – с.Шумського р-ну. Розташ. біля витоку р.Радошівка. Відоме з 1583 як *Мизюринець*. Назва видозмінена від прикм. *мізерне* “*маленьке, невеличке*”.

Млинець – х. у с. Будилів Козівського р-ну. Назва від *млин* “*невеличкий млин, млинчик, млинець*”.

Млиниська – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на безім. пот. - пр. р.Серет. Відоме з 1508. Назва від *млин*. В даному випадку “*місце, де стояли млини*”.

Млинівка – пот. у с.Горигляди Монастириського р-ну, л. пр. р.Дністер. У XIXст. на ньому стояв млин. Вода, яка творить водоспад, крутила млинове колесо.

Млинівський Потік (Самчик) – р. на терит. Збарзького і Тернопільського р-нів, п. пр. р.Збруч (бас. Дністра). Бере поч. біля с.Шили Збарзького р-ну. Тече ч–з Нове Село, Шельпаки, Лисичинці, Сухівці, Козярі, Голошинці, Медин, Пеньківці Підволочиського р-ну. Довж. 22 км. У с.Скорики зливається з р. Вовчак, де і впадає до Збруча. У XIXст. на р. стояло декілька *водяних млиноків*.

Млинівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1598. Село Кременецького р-ну на р.Горинь. Відоме з 1545. *Див. Млиниська.*

Млинка – р. на терит. Чортківського і Борщівського р-нів, п. пр. р.Нічлава (бас. Дністра). Бере поч. із дж. у с.Залісся. Впадає у Нічлаву в с.Жилинці. Довж. бл. 14 км. *Див. Млинський Потік. Млинки (Млинка)* – р. на терит. Борщівського і Чортківського р – нів, л. пр. р. Серет. Бере поч. із дж. біля с.Озеряни. Тече ч–з с.Залісся. Впадає у Серет в с.Угринів. Довж. бл. 14 км.

Млинки – с. Буцацького р-ну. Розташ. на р.Бариш. Відоме з 1545. Посел. часів чернях. кт–ри та К. Р. Х. у с. Беримяни, Жнибороди, Сновидів Буцацького р-ну мають таку ж назву. *Див. Млиниська.*

Млинки – кастр. печ. біля х.Млинки у с.Залісся Чортківського р–ну. Розташ. на п. б. р.Млинка. Довж. 27 км. *Назва від гідроніма.*

Млинський Потік – *Див. р. Вовчак.*

Млинці – с. Козівського р–ну. Розташ. на р.Восушка. Відоме з XVIII ст. *Див. Млиниська.*

Мовчанівка – с. Підволочиського р–ну. Розташ. на р.Вальчик. Відоме з 1623. За легендою назва від дієсл. *мовчати “посел. на згарищі (спільній могилі людей, живцем спалених тат. у церкві)”*. Можливо від прізв. *Мовчан.*

Могила – уроч. біля с.Гутисько Бережан. р–ну, ботанічний заказник. За легендою місце поховання гал. кн., який загинув у битві з полов. За ін. версією козацька могила. Пагорб на окол. с.Мужилів Підгаєцького р–ну. За переказами місце поховання волоського воєводи *Івана Мугили*. Товтр. пагорб на окол. с.Присівці Зборівського р–ну. Розташ. над р. Зах. Стрипа. За переказами тут були поховані козаки, які полягли в бою з поль. біля Зборова у серпні 1649. Х. у с.Курівці Зборівського р–ну. Місце поховання козаків, які також полягли під Зборовом.

Могилка – товтр. г. між. с.Хмелиська та Полупанівка Підволочиського р–ну. Вис. 375 м. За легендою тут похований полов. хан. *Могилки* – уроч. біля с.Сапогів Борщів. р–ну. Розкопані три скіф. кургани VI-VIIст. до н. е. Поховання в обладунках зі зброєю.

Могила братів – курган серед поля біля с.Доброводи Збарзького р–ну. Названий на честь *укр. козаків і рос. стрільців*, які полягли в бою з тат. у 1665.

Могильниця – с. Тереховлянського р–ну. В 1964–1991 – *Трудове*. Розташ. на р.Гнила Рудка. Відоме з 1467. Посел. часів трипіль. кт–ри та К.Р. Зведене на місці поля бою між військами Данила Галицького і Батия . Отже *“посел. на могилах”*.

Мозолівка – р. у Тереховлянському р–ні, п. пр. р.Стрипа (бас. Дністра). Бере поч. за с.Гниловоди. Впадає до Стрипи в с.Киданів. Довж. бл. 12 км. Назва від місц. діал. *мізель “нерівна, звивиста”*.

Мозолівка – с. Підгаєцького р–ну. Розташ. на р.Добрівідка. Відоме з 1785. Об’єднане з 4–х хуторів. Назва від діал. *мозольники “чорнороби”*. За ін. версією від прізв. **Мозіль**.

Мокра – х. у с.Крижі Кременецького р–ну. Розташ. “у мокрому місці, видолинку”.

Молода – г. біля с.Берим’яни Бучацького р–ну на б. р. Стрипа та Дністер. Назва хр-зує вигляд г. “*стрімка, незалісна*”.

Молотків – с. Лановецького р–ну. Розташ. на р.Жердь. Відоме з 1584 як *Молодкове*. Давня назва від *молоде*. Сьогоднішня вказує на те, що у с. було багато *ковалів* та ін. *ремісників*.

Молохів – с. Бережанського р–у. Раніше присілок с.Котів під назвою *Червоний*. Розташ. на межі з Івано–Франківською обл. Назва від язичн. божества *Молох*, який уособлював *пільму, морок*. Очевидно в давні часи тут була його божниця.

Монастир – х. у с.Лісники Бережанського р–ну. *У давні часи тут стояв монастир*.

Монастириська – м. рц. обл. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1433. З 1454 статус м–ка. Назва від *монастиря*, що діяв доXIIIст і був зруйнований тат. *Монастирищина* – х. у с.Великі Загайці Шумського р–ну.

Монастириха – товтр. г. біля с. Красне та Вікно Гусятинського р–ну. Вис. 336 м. За переказами на г. до XIIIст. стояв монастир. Криниця на вершині досягла підземного потоку, який впадає до р.Збруч на окол. с.Тарноруда Підволочиського р–ну. Таку ж назву має с. Гусятинського р–ну на р.Збруч. Утв. із х. Вигода, Дубина, Коцурівка, Осовик, *Ст. Монастириха*. *На останньому у XIVст. стояв монастир, зруйнований тат.*

Монастирок – с. Борщівського р–ну. У 1964–1991 *Міжгір’я*. Розташ. на л. б. р.Серет. Відоме з 1600. Посел. часів чернях. кт–ри та К.Р. Тут, на місці язичн. божниці, діяв невеличкий *монастирок*, що в печ. біля Каменя Довбуша. Х. у с. Задарів Монастириського, Обич Шумського р–нів. Назва товтр. г. біля с.Старий Збараж Збараського р–ну. Виявлено руїни монастиря XIV–XVст.

Монилівка – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1532. Посел. часів К. Р. Назва від ст. слов. ім. *Монило*.

Морани – г. у м.Копичинці Гусятинського р–ну. Виявлено залишки посел. VIII–IXст. За легендою тут було капище язичн. богині смерті *Морани*. Пізніше чол. монастир. *Див. Копичинці*.

Морги – х. у с.Литвинів Підгаєцького р–ну. Назва від *морг* – зем. міра в Галичині, що дорівнювала бл. 0,5га. В даному випадку “*селянські наділи*”

орної землі". Таку ж назву має х. у с.*Квіткове (Сільце Божиківське)* Бережанського р–ну.

Морозенкова Могила – степовий курган біля с.Кретівці Збараського р–ну. За переказами місце поховання полк. *Морозенка (Станіслава Морозовицького)*. *Сьогодні знищена*.

Москалівка – с.Лановецького р–ну. Відоме з 1582. За переказами засн. рос. солдат – втікач, якого наз. "*москалем*". За ін. версією від прізви. *Москаль*.

Мости – х. у с.Іловиця Шумського р–ну. Розташ. *біля мосту* ч–з р.Іловка.

Мотовилівка – х. на л. б. р.Гнізна у с.Чернихівці Збараського р–ну. Сьогодні не існує. За переказами у 1649 тут стояло шатро Б.Хмельницького в час облоги Збаража. Назва від прізви. *Мотовило*.

Мочари – х. у с.Лішня Кременецького р–ну. Назва від *мочари* "*мокрота, болото*".

Мужилів – с. Підгаєцького р–ну. Розташ. на р.*Мужилівка (Вересівка)*. Відоме з 1447 як *Мурзилів*. Назва від тюрк. *мурза* "*шляхтич*". За переказами засн. волохом *Іваном Могилою (Мугилою)*. З ним пов'язують назви г. *Волоська та Могила*.

Мужилівка (Вересівка) – р. у Підгаєцькому р–ні, п. пр. р.Коропець (бас. Дністра). Довж. 8, 5 км. Бере поч. із дж. за с.*Мужилів*. Впадає до ставка у м.Підгайці. В даному випадку *назва від села*, а не навпаки. *Вересівка* – від рослини *верес*.

Музикова – товтр. г. біля с.Городниця Підволочиського р–ну. Вис. 345 м. Назва від прізви. *Музика*.

Мунилів – х. у с.Бедриківці Заліщицького р–ну. Назва від прізви. *Мунило*.

Муравщина – х. у с.Скомороше Чортківського р–ну. Назва від *мурава* "*сінокос, трава – мурава*".

Мусорівці – с. Збараського р–ну. Розташ. на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1463 як *Мосурівці*. *Мусоровеччина* – х. у с.Верещаки Лановецького р–ну. Назву трактують від *мусор* "*сміття*". Тобто "*захаращене, невпорядковане*". Дехто схиляється до поясн. від поль. прізви. *Мусоровецький*.

Мухавка – р. на терит. Збараського і Кременецького р–нів, п. пр. р.Добринь (бас. Горині). Бере поч. із дж. за с.Гніздичне. Впадає у Добринь в

с.Очеретне. Довж. 7, 5 км. Назва від *муха/мошкара*, що асоціюється із *“малесенька”*.

Мухавка – с. Чортківського р–ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1469. Посел. часів чернях. кт–ри та К.Р. На колишніх болотах, які кишіли *комарами (мухами)*, сьогодні 13 ставків.

Мухавець – с. належить до смт.Вишнівець Збарзького р–ну. Невеличка р.*Муховець* у Збарзькому р–ні, у Чортківському - *Мухівка*. *Див. Мухавка*.

Мушкарів – с. Борщівського р–ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1577. Посел. часів трипіль. кт–ри та К.Р. Назва від прізви. *Мушкаровський*.

Мушкатівка – с. Борщівського р–ну. Розташ. на р.Циганка. Відоме з 1530. Посел. IX–XIIст. Словосполуч. від *мушка* і *катівка* *“місце, де доїдають (катують) комарі”*.

Мшана – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Гнилка. Відоме з 1593. Назва похідна від *мох* *“поросле мохом болото”*.

Мшанець – с. Зборівського р – ну. У 1975–1990 *Переможне*. Розташ. на р.Верховинка. Відоме з 1463. Посел. часів чернях. кт–ри та VIII–XIIст. З 1785 статус м–ка. **Мшанець** – с. Тербовлянського р–ну. Розташ. на р.*Мшанець*, л. пр. р.Серет. Відоме з 1555 як вотчина тербовл. старости Б. Претвича. Посел. часів чернях. кт–ри та К.Р. З 1785 статус м–ка. *Див. Мшана*.

Н н

Набережне – с. Буцацького р–ну. Розташ. на високому л. б. р.Дністер. Давня назва *Повія*. Відоме з XVIIIст. як присілок с.Космирин. Назву поясн. *від місця розташ. на узвишші, “де віють вітри”*. За переказом ці землі подарував своїй коханці поль. вельможа. Мешканці Космирини дали йому неблагозвучну назву *Повія*. *Набережне – від розташ. на б. Дністра*.

На Валі – уроч. у с.Рохманів Шумського р–ну. Залишки руїн фортеці X–XIII ст. та XV–XVIст. над ставком на р. *Вілія*. Руїни оточують *оборонні вали*.

Нагірянка – с. Чортківського р–ну. Розташ. на р.Черкаська. Відоме з 1545. Посел. часів трипіль. кт–ри та К.Р. *Назва від місця розташ. на вис. 320 м. Нагірна* – х. у с.Іване–Золоте Борщівського р–ну.

Нагірянська – кастр. печ. біля с.Нагоряни Заліщицького р–ну на схилі р.Поросячка, л. пр. р.Джурич. Довж. 1170 м. **Нагірка** – х. у с.Іване–Золоте Заліщицького р – ну. *Див. Нагоряни.*

Нагнидовеччина – х. у с.Болязуби Збарзького р–ну. Назва від розташ. на пот. *Гнида.*

Нагоряни – с. Заліщицького р–ну. Розташ. на р.Поросячка. Відоме з 1493. Посел. часів трипіль. кт–ри та IX–XIIIст. **Нагорянка** – х. у с.Біла Чортківського р–ну. *Див. Нагірянка.*

Над Бабою – уроч. в с.Космирин Борщівського р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. За легендою *місце загибелі жінки- воїна, яку тат. скинули зі скелі в ріку. Очевидно язичн. капище.*

Надорожнів – с. Бережанського р–ну. Розташ. на р.Потік. Відоме з кінця XVIII ст. Розташ. *“на дорозі, край шляху “.*

Надрічне – с. Бережанського р–ну. До 1947 *Дрищів.* Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1420 як м–ко. С. у Теробовлянському р–ні на р.Стрипа. Відоме з 1785. Посел. розташ *“над рікою”.* *Див. Дрищів.*

Надстав – х. у с.Будилів Козівського та Соснівка Шумського р–нів. Посел. *“над ставом”.*

Налужжя – с. Теробовлянського р–ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1783. Посел. *“на лузі”.*

Назарова – товтр. г. неподалік с.Вікно Гусятинського р–ну. Вис. 401м. Назва від ім. *Назар.*

На Могилі – уроч. на пд. окол. с.Семенів, біля с.Могильниця Теробовлянського р–ну. *Назва пов’язана із с.Могильниця.* За легендою тут відбувалася січа між військами кн. Данила та Батія. В уроч. були поховані княжі воїни. Курган знищений в другій пол. XXст.

Нападівка – с. Лановецького р–ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1545. Посел. часів чернях. кт–ри та IX–XIIст. Назва вказує, що *посел. зазнавало нападів від ворогів.*

Нараїв – с. Бережанського р–ну. Розташ. на р.*Нараївка.* Відоме з 1443 як м–ко. Посел. часів чернях. кт–ри та К.Р. Назва від ст. слов. *раяти, нараяти “радити, нарадити”.* Можливо *від власн. гідроніма.*

Нараївка – р. на терит. Перемишлянського Львівської, Бережанського Тернопільської, Рогатинського і Галицького р–нів Івано–Франківської обл., л. пр. р.Гнила Липа (бас. Дністра). Бере поч. біля с.Подусів Перемишлянського р–ну. Впадає до Гнилої Липи у с.Більшівці Галицького р–ну. Довж. 56км. На Тернопільщині – 18 км. Назву пояснюють від словосполуч. *нору раяти “річище вирите у вигляді нори”*.

Настасів – с. Тербовлянського р–ну. Розташ. на р.Нішла (Водава). Відоме з 1581. Посел. часів К.Р. За переказами його подарував коханій жінці *Насті (Настусі)* гал. кн. Ярослав Осмомисл.

На Хомах – кастр. печ. на пд. окол. с.Кривче Борщівського р–ну. Розташ. біля *х.Хоми* на схилі р.Циганка. Довж. 126 м. *Назва від місяця розташ.*

Нестерівка – р. на терит. Зборівського і Тернопільського р–нів, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. із дж. у с.Нестерівці. Тече ч–з с.Кокутківці, Висипівці, Серединці, Воробіївка, Курівці. Впадає до Серету у с.Великий Глибочок. Довж. бл. 17 км. Назву виводять від ім. *Нестор*, що пов’язане із с.*Нестерівці*.

Нестерівці – с. Зборівського р–ну. Розташ. при витoku р. *Нестерівка*. Відоме з 1540. Влітку1649 тут стояла постоем козацька сотня з полку *Нестора Морозовицького (Морозенка)*. Так, чи інакше, але назву пояснюють від власного ім. *Нестор*.

Нетека – р. у Підволочиському р–ні, п. пр. р.Збруч (бас. Дністра). Бере поч. на окол. с.Кошляки. Тече ч–з Голотки, Воробіївка. Впадає до Збруча біля с.Просівці. Довж. бл. 12 км. Назва від дієсл. *не тече “та, що тече повільно”*.

Нетеч – р. у Збаразькому р–ні, л. пр. р.Гнізна Гнила (бас. Гнізни). Бере поч. у с.Вищі Луб’янки. Тече ч–з с. Кретівці, Стриївка, Заруддя. Впадає до Гнізни Гнилої в с.Охримівці. Довж. понад 12 км. *Див. Нетека*.

Нетерпинці – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Лопушанка. Відоме з 1649. Назву пояснюють від прикм. *нетерплячий*. За переказами посел. засн. поранені під Зборовом козаки, яких залишили на лікування. Їм дуже *не терпілося* повернутися до війська, але більшість з них не мали змоги здійснити мрію.

Нетреба – х. у с.Залужжя Збаразького р–ну. Утв. від прізви. *Нетреба*.

Нечаєва Долина (Долина Нечая) – уроч. на пн. окол. с.Стриївка Збаразького р–ну. Влітку 1649 тут стояли полки *Данила Нечая*. Вздовж долини, що межує з Чорним Шляхом, збереглося кілька козацьких могил.

Нивка – х. у с.Коханівка Збараського р–ну. Назва утв. від *нива*.

Нивра – с. Борщівського р–ну. Розташ. на р.Збруч. Відоме з 1500. Посел. часів К. Р. Назва від слов. *нив'я* “*нива*”. У даному випадку суф. - *р*. вказує на те, що “*нива з капризами, її часто заливає тала вода*”.

Нижбірок – с. Гусятинського р–ну. До 1966 – *Новий Нижбірок*. Розташ. на р. Тайна. Відоме з 1564. Назва вказує на розташ. посел. “*у нижньому бору*”.

Нижчі Луб'янки – с. Збараського р–ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з 1463. Назва від слов. *луб* “*кора, лико*”. Див. *Вищі Луб'янки*.

Низьколизи – с. Монастирського р–ну. У 1964–1992 – *Барвінкове*. Розташ. на р. Золота Липа. Відоме з 1454 як *Нисколизи*. Посел. часів трипіль. кт–ри. Назва від місц. *низьколази* “*низькі ходи*”. Треба розуміти як “*посел. у лісах, заховане у гущавині від сторонніх очей*”.

Нирків – с. Заліщицького р–ну. Розташ. на р.Джурин. Відоме з 1714. Назва від слов. *нора, норка* “*витік, джерело*”.

Нишківці – х. у с.Загір'я Зборівського р–ну. Назва від прізви. *Нишко*.

Нище – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Ліва Стрипа. Відоме з 1552. Назва видозм. за діал. *Нижче* – *Нище* “*село у долині*”.

Німеччина – х. у с. Джуринська Слобідка Чортківського р–ну. Тут у ХІХст. *проживали австр. посел., яких наз. “німцями”*.

Нішла (Нічва, Водава) – р. на терит. Тернопільського і Теребовлянського р–нів, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Мар'янівка. Тече ч–з с.Настасів, Конопівка, Ладичин. Впадає до Серету у с.Струсів. Довж. бл. 20км. Назва від слов. *ночви* “*корито*”. Можливо від *нишла* “*мінлива, незрозуміла*”. Також від *ніша* “*заглиблення на схилі берега*”. *Водава* – “*швидка вода*”.

Нічлава – р. на терит. Гусятинського, Чортківського, Борщівського р–нів, л. пр. р.Дністер. Довж. 83 км. Бере поч. із дж. біля с.Чагарі Гусятинського р–ну. Впадає до Дністра між с. Устя та Худиківці Борщівського р–ну. Назву до кінця не з'ясовано. Очевидно вірним буде тракт. від *лава* “*висока вода*”. Можливо від “*чорна, темна, грізна*”. Якщо судити по каньйону в Борщівському р–ні, глибиною 25–30м., то назва “*Чорна Лава*”себе оправдовує.

Нічлавка – р. у Гусятинському р – ні, л. пр. р. Нічлава (бас. Дністра). Бере поч. на з-х. окоп. с.Сухостав. Тече ч–з с.Яблунів. Впадає до Нічлави у с.Котівка. Довж. 22 км. Назва зменшена, пестлива від *Нічлава*.

Нова Брикуля – с. Тереховлянського р–ну. Розташ. на пот. Ріка, п. пр. р.Брушиця. Відоме з 1589. Назву тракт. від пот., який має потрійно покручене русло. В давнину неспокійна, яка *“брикалася, заливала всю округу”*. За ін. версією від прізви. *Брик*.

Нова Гребля – с. Бережанського р–ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1807 як посел. для робітників паперової ф–ки, що виробляла з ганчір’я цигарковий папір для ф–к у м.Монастириську, с.Ягільниця (Чортків) та м.Винники (Львів). Діяла до 1870. Для роботи водяної турбіни було зведено *нову греблю. Одноименний х. у с.Сільце Підгаєцького р–ну*.

Нова Гута – с. Монастириського р–ну. Раніше *Гута Нова*. Розташ. на узгір’ї (380 м.), між лісами, неподалік від рц. Відоме з XVIIIст. як поль. посел., яке займалося *гутним* промислом. *Див. Гута*.

Нова Могильниця – с. Тереховл. р–ну. В 1964–1991 – *Трудове*. Розташ. на р.Гнила Рудка. Відоме з 1497. *Див. Могильниця, Трудове*.

Нове Село – с. Підволочиського р–ну. У 1940–1959 рр. обл. Розташ. на р.Самчик (Млинський Потік). Відоме з 09.07.1463, як власн. кн. В.Збараського. Нове с. звели на місці знищеного тат. посел. *Вегерів Окіп*. Давня назва вказує на те, що посел. заснував *“Вегер, який тут “окопався”*.

Нове Поле – урочищ. біля смт.Мельниця–Подільська Борщівського р–ну. Посел. часів трипіль. кт–ри. Терит. *вважалася могильником* і довго не розорювалась, від того і *Нове Поле*.

Новий Кокорів – с. Кременецького р–ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1545 як *Кокорів*. Посел. часів чернях. кт–ри та К.Р. Назва від прізви. *Кокоровський*.

Новий Олексинець – с. Кременецького р–ну. Межує зі Зборівським р–ном. Відоме з 23. 08. 1568 як м–ко *Андріїв*, власність кн. Андрія Вишневецького. З 1570 – *Олексинець*. Назване на честь дочки кн. *Олександри*.

Новий Роговець – с. Збараського р–ну. Розташ. у Товтрах, біля витоку р.Вовчак. Назва від *ріг “посел. в куті, осторонь...”*.

Новий Тараж – с. належить до м.Почаїв Кременецького р–ну. Назва пов’язана із с.Старий Тараж, яке розташ. на р. Іква. На тюрк. *таражж “розгалуження річки, плесо, розлив”*.

Новий Тичин – х. у с.Дарахів Тереховлян. р–ну. Назву поясн. від *тичка/тичина* “*рівна тонка хворостина, яку використовували для будівель*”. Прізв. *Тичин, Тичина* на терит. обл. не зустрічаються.

Новики – с. Збараського р–ну. Розташ. на р.Гніздична. Відоме з 1463. Назва від *новий, новизна* “*нове посел.*”. За ін. версією від прізв. *Новик*.

Нові Голгочі – х. у с. Голгоча Підгаєцького р–ну. *Див. Голгоча.*

Нові Петликівці – с. Бучацького р–ну. Розташ. на пот., який впадає до р. Вільховець. Відоме з ХІХст. як поль. посел. Назва с. Петликівці від дієсл. *петляти*. У цьому місці “*річка петляє у покрученому руслі*”. *Див. Петликівці.*

Ново – Рахманів – х. у с.Рохманів Шумського р–ну. *Див. Рохманів.*

Новосілка – с. Бучацького (поч. ХІХст.), Гусятинського (ХІХст.), Заліщицького (1530), Підволочиського (1593), Підгаєцького (1421), Шумського (кін. ХІХ ст.) р–нів. А також х. у с.Ренів Зборівського та с.Бірки і Новостав Гусятинського р–нів. У Шумському р–ні два сільця *Новосілки* біля с. Бірки та Новостав. Посел. зведені на місці знищених тат. у ХV-ХVІст. та збудов. поль. посел. у ХІХст.

Новостав – с. Шумського р–ну. Розташ. на р. Вілія. Відоме з 1513 як *Новий Став (Воличка)*, пізніше як *Новоставці*. Посел. часів К.Р. Досліджено могильник того періоду. Назва від розташ. “*біля нового ставу*”.

Новоставці – с. Бучацького р–ну. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з 1420. *Див. Новостав.*

Носів – с. Підгаєцького р–ну. Давня назва *Зносів*. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1395. Посел. розташ. на горбистій місцевості, тому “*зливи і повені його часто зносили*”. За переказами назва від гал. боярина на прізв. *Ніс*, який загинув у бою з тат.

Носівці – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Лопушанка. Відоме з ХVІІст. *Див. Носів.*

О о

Обаринці – с. належить до с.Кобзарівка Зборівського р–ну. Назва від слов. *обаренок* “*бублик*”. Отож “*кругле за формою посел., схоже на бублик*”.

Обидра – х. у с.Піщане (Гнидава) Зборівського р–ну. Назва від діал. *обидра*, *обдирко* “*обірванець*”.

Обич – с. Шумського р–ну. Розташ. на безім. пр. р.Вілія. Відоме з 1386 як *Обуч*. Городище часів К. Р. Назва від слов. *обіток* (обідок) “*обіч, осторонь*”. Посел. розташ. обіч м.Шумська.

Обадівка – с. Підволочиського р–ну. Розташ. при впадінні пот. *Обадівка* до р. Вовчак. Назва від слов. *обод* “*посел. обведене водою*”.

Обоз – уроч. в с.Кошилівці Заліщицького р–ну біля р.Джурин. За переказами у XIII-XVIст. тут був *тат. стан* (обоз).

Обори – х. у с.Великі Дедеркали Шумського р–ну. Назва від слов. *обора* “*загорода для утримання худоби*”.

Обранівка – вул. у с.Вікно Гусятинського р–ну. На ній проживали “*обрані, вибрані мешканці, яких запросив пан Федорович*”.

Огніщизна – х. у с.Вага Підгаєцького р–ну. Назва від поль. *огнещизна* “*згарище*”.

Огризківці – с.Лановецького р–ну. Розташ. на р.Буглівка. Назва від *огризок* “*залишки посел., знищеного тат.*”.

Одерадівка – с. Шумського р–ну. Розташ. на р.Хотячна. Відоме з 1545. Посел. часів К.Р. *Радовка*, що означає “*радісне, веселе*”. Нова назва від словосполуч. “*От де Радівка*”. Припускають, що саме тут стояв істор. Данилівград (1226 - 1261).

Ожигівці – сьогодні с. у Хмельницькій обл. Розташ. на л. б. р.Збруч, навпроти с.Токи Підволочиського р–ну. Відоме з 30. 03. 1430 як м–ко на обох берегах Збруча. *Токи* – передмістя *Ожигівців*. *Див. Токи*.

Озериська – вул. у с.Городниця Гусятинського р–ну. За легендою назва від *озер* “*військовий чин для бояр у часи К.Р.*”.

“**Озерна**” - одна із найбільших кастр. печ. в Європі. Розташ. біля с.Стрільківці Борщівського р–ну. Довж.116 км. *На терит. печ. підземні озера*. Глибина 2–2, 5 м. Відкрита у 1932, проте була відома з часів К.Р.

Озерна – с. Зборівськог р–ну. Розташ. на р.Восушка. Відоме з 1469. Постало на місці м.*Маріямпіль*, знищеного тат. у XIIIст. Відбудоване після 1259. Об’єднує кілька присілків і хуторів. З 1542 м–ко Яна Тарнавського, пізніше Яна Собезького. *Озеро* – х. у с.Медведівці Бучацького р–ну. Назва від місця

розташ. **“на озері, біля води”**. Таке ж трактування назви х.**Озерце** у с.Межигір'я Монастирського р–ну.

Озеряни – с. Борщівського р–ну. Розташ. між р. Млинки і Драпана. Городище XII-XVст. Відоме з 1494. У 1565 статус м–ка. **Посел. багате озерами**. Таку ж назву має с. Бучацького р–ну. на р. Олійникова, л. пр. р.Бариш. Відоме з 1669. **Озерянка** – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Мала Стрипа. Відоме з 1479.

Окопи – с. Борщівського р–ну. Розташ. на крутизні р.Збруч, неподалік злиття з р. Дністер, крайня пд. - сх. окол. обл. Відоме з 1692 як поль. фортеця під назвою **“Окопи Гори Святої Трійці”**. (Фортеця розташ. на г. **Трійця**. З 1700 статус м–ка.) **Окопи** – х. у с.Григорів Монастирського р–ну, Раховець та Зашляхом Збараського, Глинна та Золочівка Козівського р–нів. **Див. Лисий Окіп**. Назва від **окіп “оборонна траншея”**.

Олексинець Старий – **див. Старий Олексинець**.

Олексинці – с. Борщівського р–ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1448. Назва від ім. **Олекса**.

“Олексинська” - кастр. печ. на схилі р.Серет біля с.**Олексинці** Борщівського р–ну. **Назва від села**.

Олексюки – х. у с.Гаї та Жолоби Кременецького р–ну. Назва від прізви. **Олексюк**.

Оленівка – с. Гусятинського р–ну. Розташ. на р.Голодні Стави. Раніше **Елеонорівка**. Поль. посел. XVIIст. Назва від ім. **Елеонора (Єлена)**. **Оленівка** – від **олень**. Таку ж назву має х. у с.Зелене Борщівського р–ну.

Олесине (Олесино) – с. Козівського р–ну. Розташ. біля витoku р.Ценіївка. Відоме з 1533. Назва від ім. **Олеся**.

Олеша – с. Монастирського р–ну. Розташ. біля одного з витоків р.Бариш. Відоме з 1448. Посел. IX-XIIIст. За легендою бояр. посел. знищили тат. Частину людей вирятувала дочка священика **Олеся**, наречена Тугана–Бея.

Олишківці – с. Збараського р–ну. Розташ. на одному з витоків р.Гнізна Гнила. Відоме з 1463. Назва від слов. ім. **Олеша**.

Оліїв – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Лопушанка. Відоме з 1532. Посел. IX-XIII ст. Назва від роду занять мешканців, які **“били” олію”**.

Олійникова – р. у Бучацькому р – ні, л. пр. р.Бариш (бас. Дністра). Бере поч. із дж. за с.Озеряни. Впадає до р. Бариш у с.Верб’ятин. Довж. бл. 6 км. Назва від прізви. *Олійник*.

Ольчин – х. у с.Вілія Шумського р–ну. Назва від ім. *Ольга*.

Онишківці – с. Шумського р–ну. Розташ. на р.Вілія. Відоме з 1545. Посел. часів трипіль. кт–ри. Городище VIII-IXст. з кількома кільцевими валами. При дорозі до с.Тудорів було 40 курганів. Назва від ім. *Онишко*.

Опирі – поле на сх. від с.Вікно Гусятинського р-ну. За легендою тут було посел. “людей з двома серцями –опирів, упирів”. За ін. версією місце двобою військ теребовл. кн. Василька з полов., яке наз. *опертям*.

Опілля – част. Подільської височ., найвища і найбільш розчленована її зх. част. На Тернопільщині розташ. між р. Коропець, Золота Липа і Верещиця. На пд. примикає до Дністра, на пн. – до Гологір. За переказами саме на пн. Опілля була розташ. Черлена Русь та істор. м.Червень. Назва від терміну *опілля (опольє)* “місцевість вільна від лісу”.

Опрілівці – с. Збаразького р–ну біля Товтр. Розташ. на р.Гніздична. Відоме з 1463. Посел. чернях. кт–ри та IX-Xст. Назва від слов. *пріл/пріти* “застоєне повітря”.

“Оптимістична” - кастр. печ. на окол. с.Королівка Борщівського р–ну. Найбільша у світі, довж. 120 км. Відкрита у 1966. Назву дали спелеологи Львівського клубу “*Циклон*”, які її досліджували, *враховуючи її неповторну красу*.

Оришка – р. у Гусятинському р–ні, п. пр. р.Нічлавка (бас. Нічлави). Бере поч. із дж. біля с.*Оришківці*. Впадає до Нічлавки у р–ні с.Теклівка та Гадинківці. Довж. 6 км. За легендою назва від ім. *Оришка (Орися)*.

Оришківці – с. Гусятинського р–ну. Розташ. на р.*Оришка*. Відоме з 1547. Посел. часів чернях. кт–ри. Легенда розповідає про красуню–дівчину *Орисю*, яка кинулася в ріку, аби не датися на поталу ворогам.

Оріховець – с. Підволочиського р–ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 1580 як м–ко. Посел. часів чернях. кт–ри. Назва від *водяного горіха–рогульки, рогатого* або *чортового горіха*. У X-XV ст. їх сушили, товкли у ступі і додавали до борошна. У XVIII-XIXст. розводили у ставках.

Орлице – г. біля гирла р.Стрипи, яка тут впадає до р.Дністер. Розташ. у Бучацькому р–ні. Назва від *орел*.

Осівці – с. Бучацького р–ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1453 як *Госовче*, від 1465 – *Усівці*. Посел. часів чернях. кт–ри. Всі три назви, незважаючи на зовнішню схожість, різні. *Госовче (поль) – гусяче*, *Усівці* – від прізви. *Ус*, *Осівці* – від *оса*. Єдине трактування назви відсутнє. *Осівець* – х. у с.Залісці Збараського р–ну. Назва від діал. *осниця “болотне місце”*. Те ж стосується с.*Осники* Лановецького р–ну. Розташ. на р. Жердь. Відоме з 1545. Х. *Осовик* у с.Монастириха Гусятинського р–ну.

Остальці – с. Тереховлянського р–ну. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з XVIст., як присілок с.Сушин. До 1.04.1927 відносилися до Скалатського повіту. Посел. часів чернях. кт–ри. Назва від слов. *остальци “залишки, рештки посел., яке знищили тат.”*.

Остап’є – с. Підволочиського р–ну. Розташ. на р.Гнилка. Відоме з 1560. Назва від ім. *Остап*.

Осташівці – с. Зборівського р–ну. Розташ. на р.Восушка. Відоме з 1598. Назва схожа з *Остальці*, поль. *Осташовци*. Можливо від слов. ім. *Осташ*.

Острів – с. Тернопільського р–ну. Відоме з 1431. У 1581 – 1812 – м–ко шл. М. Баваровського. Посел. часів чернях. кт – ри. Розташ. у межиріччі р. Серет та Руда. Назва від розташ. *“між водою, оточене водою з усіх сторін”*.

Острівець (Островець) – с. Тереховлянського р–ну. Відоме з 1471. Розташ.у межиріччі р. Серет та Брушиця. *Островець* – х. у с.Олишківці Збараського р–ну. *Див. Острів*.

Охримівці – с. Збараського р–ну. Розташ. на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1463. Посел. часів чернях. кт–ри. Назва від ім. *Охрім*.

Очеретне – с. Кременецького р–ну. До 1946 – *Свинюхи*. Розташ. на р.Добринь. Відоме з 1508. Посел. часів чернях. кт–ри. *Очерет* – х. у с.Пилипче Борщівського р–ну. *Очерети* – х. у с.Горожанка Монастириського р–ну. Назва від *очерет*. *Свинюхи* – від роду занять мешканців, які займалися вирощуванням свиней. Можливо від *“неохайне, грязне”*.

П п

Павлів – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Нараївка. Відоме з XVIIIст. Назва від ім. *Павло*.

Паївка – с. Гусятинського р-ну. Давня назва *Поївка*. Розташ. біля зх. схилу Товтрів. Відоме з XVIIIст. Назва від *пай* “земельний наділ”. За легендою у цьому місці козаки *поїли своїх коней*. Саме тут у 1649 у лісі Козаччина стояло військо полк. Гуні. До 1959 – *Паушівка*.

Палашівка – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Джурин. Посел. X-XIIIст. Відоме з 1735. Назва від *палаш* “меч”. За легендою посел. полов. воїнів, поранених у бою з дружиною теребовл. кн. біля сДжурин. Полов. на *палаші* “мечі” склали присягу про мир.

Паліїв Ліс – х. належить до с.Кам’янки Підволочиського р-ну. Розташ. у Товтрах. Назва від прізви. *Палій*.

Пальчинці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. обіч р.Збруч. Посел. XII-XIIIст. Відоме з 1463 як *Ряпчинці*. Назва від *пальчик* “мізинець, найменший”. За легендою п’ять братів стали на захист рідного с. Четверо загинули, а найменший вирятувався, бо заховався у мочарах. Мешканці назвали його *Пальчиком*. *Ряпчинці* - від прізви. *Рябчинський*.

Панасівка – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Серет Лівий. Відоме з 1570. С. Підволочиського р-ну,належить до с.Колодіївка. Поль. посел. у XIXст. Назва від ім. *Панас*.

Панасюки (Паленики) – х. у с.Гаї Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Панасюк*. *Паленики* – від *палений* “згарище”.

Панівці – с.Борщівського р-ну. Розташ. на безім. пот., за 2км. від Збруча. Відоме з 1447 як *Панівці Зелені*. Назва вказує на те, що посел. звели у лісі для тих, хто працював на *поміщ. фільварку*.

Пановичі – с.Підгаєцького р-ну. Розташ. на лісистому узгір’ї. Відоме з 1395. Див. *Панівці*. Можливо від *панське* “багате, заможне”.

Панська – товтр. г. за 2км. на пн. від с.Колодіївка та на сх. окол. с.Городниця Підволочиського р-ну. У Колодіївці гору, яка мала назву *Говда*, у селян шляхом підкупу забрав у 1848 пан Загурський. Від того і *Панська*. У цьому с. *таку ж назву має вул., де проживали запрошені поміщиком спеціалісти*. У Городниці на горі був фільварок і сад місц. графа.

Пантелиха (Панталиха) – велика степова ділянка у Тербовлянському р-ні. Розкинулася в межиріччі Стрипи та Серету від автошляхів Тернопіль-Козова до Чортків-Бучач. До XVIIст. не заселена. Тут переховувалися *розбійники “панталахи”* та вороги зі степу: полов., тат., ін. *Таку ж назву має с.Тербовлянського р-ну.* Розташ. в *степу Пантелиха.* Відоме з 1683. Знищене більшов. у 1946-1949 за зв’язок з УПА. За ін. версією назва від *“розбійник, гунциот, обірванець”.* *Панталиха* – товтр. гора біля с.Новосілка Підволочиського р-ну.

Папірня – с.Тербовлянського р-ну. Розташ. у лісов. масиві Буданівського лісництва. Відоме з XVIст. У с. *працювала* найстаріша в регіоні *папірня.*

Парцелія – х. у с.Максимівка Збараського р-ну. Назва видозмінена від *порція “наділ, пай”.*

Пасіка – х. у с.Заставці Монастириського, *Пасіки-* х. у с.Кунинець Збараського, *Пасічки* –х. у с.Горинка Кременецького р-нів. *Місце розташ. пасік.*

Пастівник – г. біля смт.Коропець Монастириського р-ну. Окол. м.Борщова. *Місце випасу худоби, пасовисько.*

Пастуше – с.Чортківського р-ну. Городище К.Р., оточене 5-а валами, в д.1388м. Відоме з 1581. *Назва вказує на рід занять мешканців.*

Пахиня – с.Лановецького р-ну. Розташ. на р.Свинорийка. Окол. с.Вишгородок. Городище XII-XIIIст., оточене валами. Відоме з 1545. Назва від слов. *пахота “орна земля”.* Можливо від прізви. *Пахиня.*

Пацюки – х.у с.Комарівка Кременецького та Вертелка Зборівського р-нів. Назва від прізви. *Пацюк.*

Педантове – х. у скл. смт.Товсте Заліщицького р-ну. Поль. посел. Назва від прізви. *Педантовський.*

Пегаси – назва с.Рохманів Шумського р-ну до знищення тат. в 1675. У перекладі з гр. означає *“крилатий кінь муз.”.* *Можливо від однойм. сузір’я зодіаку.* Назва свідчить про те що її надали пол. у XVст. після відбудови зруйнованого тат. посел. у XIIIст.

Пеньки – х. у с. Темногайці Шумського, Глибочок Борщівського р-нів. Назва від розташ. *на пеньках “вирубаний ліс, зруб”.*

Пеньківці – с.Підволочиського р-ну. Розташ. біля р. Збруч. Відоме з XVIIIст. *Див. Пеньки.*

Перевіз – вул. у смт.Коропець Монастириського р-ну, що веде до р.Дністер. У давні часи тут була *переправа (перевіз)*.

Переволока – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1467. Назва від *волок “перешийок між двома р., ч-з який волокли човни тощо”*.

Передмірка – с.Лановецького р-ну. Розташ.на р.Горинь. Відоме з 1463. Посел. часів К.Р. Назва від словосполуч. *передня, попередня мірка “наділ, пай”*.

Передмістя – с.Бучацького р-ну. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з XVст. Колишнє *передмістя м-ка Язловець*.

Перейма – р. на терит. Тереховлянського і Чортківського р-нів, п.пр.р.Серет.(бас.Дністра). Бере поч. біля с.Ласківці, де *“переймає”* р.Звиняч. Тече ч-з с.Вербівці. Впадає до р.Серет в с.Скомороше. Довж. понад 16км. Таку ж назву має х.у с.Вербівці Тереховлянського р-ну. Назва від прізви. *Перейма. Переймів* - уроч. біля с.Башківці Шумського р-ну. Тут селяни за легендою *переймили і знищили* тат. загін, який спалив посел. і захопив у полон жінок та дітей.

Перекалець – вул. у с.Кут-Товсте Гусятинського р-ну. Назва від слов. дієсл. *калити “гартувати на вогні”*. У даному випадку префікс *пере* вказує на те, що в давні часи вул. була *“перекалена, тут горіла земля”*.

Перемилів – с.Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Голодні Стави (Теплиця). Відоме з 1561. У XIXст. *Переймилів*. Назва від слов. *переймити “перейняти, перебрати”*. За переказами дружина гал. кн. тут розгромила тат. військо *“перейняла, перепинила путь”*. Можливе трактування від розташ. *“перед х.Милів”*. Назва від слов. ім.*Мил*.

Перемитівка – х. у с.Новосілка Заліщицького р-ну. Краєзнавці пояснюють назву від *мито “митниця, посел. перед митницею”*.

Переморівка – с.Шумського р-ну. Розташ. на межі з Рівненською та Хмельницькою обл. До XVIIIст. у скл. Дубнівського р-ну. Відоме з 1545. Назва від *мор “пошесть”*. Очевидно мешканці *“переборили мор”*.

Перепельники – с.Зборівського р-ну. Розташ. в лісовім уроч. біля р.Лівий Серет. Відоме з 1442. Назва від *перепел, перепелиця*. Можливо від назви *яструба, мисливця на перепелів*.

Перетік – х. у с.Садки Шумського р-ну. Розташ. на одній з багатьох пр. р.Кума, які наз. *“перетоки”*.

Песі Гони – сьогодні с.*Голибіси (Гелибіси)*. Див. *Голибіси*.

Переходи – с.Чортківського р-ну, пн. окол. м.Чортків на р.Серет. Відоме з 1603. Назва вказує, що у цьому місці були *переходи (броди) ч-з річку*.

“Перлина” - найбільша кастр. печ. у Товтрах. Розташ. біля с.Крутилів Гусятинського р-ну. Язичн. капище і давній печ. монастир. Має вертикальний спуск. На глиб. 10 і 30м. горизонтальні розгалуження. Довж. 200м. Назва від. *перлин* в ді.10-12мм., знайдених тут під назвою *соліти* та *нізіосоліти*.

Перша Лінія – х. у с.Іванківці Кременецького р-ну. Див. *Друга Лінія*.

Петриків (Петрики) – с.Тернопільського р-ну, пд. окол. м.Тернопіль. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1458 як королівське посел. Назва від ім. *Петро*. *Петрівка* – с. належить до с.Загір’я Зборівського р-ну.

Петруки – х. у с.Гаї Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Петрук*.

Печенія (Пичинія) – пот. в зх. част. м.Теребовля. За часів Польщі мала назву *Дмухалець*, п. пр. р.Гнізна (бас.Серету). Бере поч. із дж. у лісі, що на пн. від г.Замкова. Тече у глибокому яру між г.Замкова і Покрівка. До 1939 на р. біля замку було два ставки-басейни з пляжами. Довж. бл. 5км. Назва від *печеніги* – тюрк. племена, значну к-сть яких теребовл. кн., взявши у полон, оселяли на своїх землях. *Дмухалець* – “*неврівноважена в період повені*”.

Печера пустельника – скельна печ. на л. б. р.Дністер. Розташ. на 5км. нижче смт.Коропець Монастирського р-ну. Схожа печ. є на п. б. р.Дністер біля с.Делева. Місце проживання *монахів-пустельників* у XIII-XVIIст.

Печерна каплиця – ніша, вирубана у скелі над р.Серет біля с.Струсів Теребовлянського р-ну. Відома з XIVст. як *монастирська каплиця з вівтарем та келією*. У XVIIIст. над нею звели монастирську церкву св.Миколая. У сер. XIXст. обернена в латин. костел св.Станіслава.

Печірна – с.Лановецького р-ну. Відоме з 1618. На окол. є штольні (каменоломні), які наз. “*печери*”. Поблизу виявлене посел. часів К.Р.

Печорна – с.Заліщицького р-ну. Розташ. біля р.Дністер. Відоме з 1427 як *Печерна*. Посел. часів трипіль. кт-ри. Місцевість *багата на печери*.

Пилатківці – с.Борщівського р-ну. Розташ. в долині р.Нічлава. Відоме з 1415. Назва від прізви. *Пилат*.

Пилипче (Підфілліпов, Філліповище) – с.Борщівського р-ну. Розташ. при впадінні р. Бівна у Нічлаву. Відоме з 1415. Посел. часів трипіль. кт-ри. З 1510 м-ко у власності шл. *Я.Підфілліпського*. Назва від ім. *Пилип (поль. Філіп)*.

Пилипчуки – х. у с.Добромірка Збарзького р-ну. Назва від прізви. *Пилипчук*.

Пилява – с.Бучацького р-ну. Розташ. на р.Вільховець. У XVст. знищене тат. За переказами нове с. *“постало із пиляви на місці купецького стану”* при шляху Теремовля-Бучач-Станіслав. У 1785 мало назву *Золота Пилява*. Прикм. *золота* означає *“багате”*.

Писарівка – с.Бережанського р-ну. Розташ. на л. витоці р.Золота Липа. Межує із Львівською обл. Відоме з XVIст. Очевидно назва вказує, що засн. посел. *писар*. Певніше від прізви. *Писар. Писарка* – х. у с.Гиновичі Бережанського р-ну.

Пичивник – див. р.*Печенія*.

Пишківці – с.Бучацького р-ну. Розташ. біля р.Вільховець. Відоме з 1651. Назва від прізви. *Пишко*.

Пищатинці – с.Борщівського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Посел. часів К.Р. Відоме з 1494 як *П'ятничани*. Назва від ст. слов. прізви. *Пищата. П'ятничани* – від *П'ятниця*, язичн. богиня, покровителька жінок, домашньої роботи.

Підантонів – х. належить до смт.Товсте Заліщицького р-ну. Назва від ім.*Антон*.

Підберізці – с. Зборівського р-ну. Розташ. у *березовому лісі* на межі з Львівською обл., біля р.Серет. Відоме з 1640.

Під Валом – уроч. біля с.Лисичники Заліщицького р-ну. Розташ. на високому л. б. р.Серет. *Досліджені три кільцеві вали фрак. городища*.

Підвижгородок – х. у с.Коржківці Лановецького р-ну. Розташ. неподалік від с.*Вижгородок*.

Підвисоке – с.Бережанського р-ну. Розташ. на р.Нараївка. Відоме з поч. XVIст. як м-ко шл. Висоцького. Таку ж назву має х. у с.Шпиколоси Кременецького р-ну. Назва вказує на розташ. *під високою горою*.

Підвичулки – х. у с.Гончарівка Монастириського р-ну. Назва від арх. діал. *вичілок “зауток, висілок”*. Див. *Вичулки*.

Підвільне – х. у с.Порохова Бучацького р-ну. Назва від *вільне*, схоже зі *слобода*.

Підволочиськ (Волочище) – смт., рц. обл. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 09.07.1463 як власність кн. Збараського. З 1583 статус м-ка. На л.б.р.Збруч розташ. м.**Волочицьк**. До 1772 обидва посел. були одним м. під назвою **Волочище**. У 1792 зустрічається назва **Унтерволочицьк (Молодший Волочицьк)**. Назва від *волок, волокни* “*шлях, яким волокли човни (струги)*”.

Підгайці – м., рц. обл. Розташ. на р.Мужилівка і Коропець. Відоме з 1397 як королівське посел. З 1463 статус м-ка. Фортеця гал. кн. IX-XIIIст. Знищене тат. у 1463. Таку ж назву має с. Шумського р-ну. Розташ. на р. Котовка. Відоме з 1414 як **Підгайчики**. **Підгайчики** – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Ліва Стрипа. Відоме з 1598. Також с. у Тербовлянському р-ні на р.Серет. Відоме з 1508. **Підгаєм**- х. у с.Великий Глибочок Тернопільського р-ну. Назва від розташ. “*під гаєм*”.

Підгірний – х. у с.Торське Заліщицького р-ну. Посел. “*під горою*”.

Підгірське – з 1940 с.**Угорськ** Шумського р-ну. *Див. Угорськ, Підгірний*.

Підгонтівка – х. у с.Бакоти Кременецького р-ну. Назва від прізви. **Гонта**. Пояснення від *гонта “дерев’яне, дощате покриття”* помилкове.

Підгора (Підгірний) – с. Тербовлянського р-ну. До 1939 **Підгірняни**. Пд. окол. м.Тербовля. Посел. час. гал. кн. на р.Серет. Монастирський оборонний комплекс на г. до 1789. Таку ж назву має х. у с.Великі Бережці Кременецького р-ну. Назва від розташ. “*під горою*”.

Підгородне – с. Тернопільського р-ну. До 1940 **Іванівка (Янівка)**. Розташ. на р.Довжанка. Відоме з 1561 як **Підгородичі**. Посел. часів К.Р. Таку ж назву має с., що належить до м.Монастирськ. Давня назва **Фільварки**. *Див. Фільварки. Підгородне, Підгородичі* – посел. “*під городом, містом*”.

Підзабойки – х. належить до смт.Козлів Козівського р-ну. *Див. Забойки*.

Підзамочок – с. Бучацького р-ну, пн. окол. м.Бучач на р.Стрипа. Відоме з 1785. Посел. часів К.Р. Розташ. “*під невеликим замком*”.

Підзамча – товтр. г. біля с. Старий Збараж Збараського р-ну. Збереглися руїни замку IX-XIVст. із залишками т.з. “**Конарової стіни**”. Первісна вис. 20м., товщ. 3м. У даному випадку “*гора, на якій стояв замок*”.

Підзамче – г. біля с.Нараїв Бережанського р-ну. У Х-ХІІІст. на ній стояла дерев'яна фортеця. Збереглася печ. Таку ж назву має зх. окол. м.Теребовлі, яка межує із замком (1631). У цьому випадку назва вказує на розташ. **“біля, під замком”**.

Підкамінчик – х. у с.Лосятин Кременецького р-ну. Посел. **“біля невеликої кам'яної скелі”**.

Підкликанець –х. у с.Манаїв Зборівського р-ну. Назва вказує на те, що в давні часи на ближній горі **стояла сторожова вежа**, яку в народі називали **“кликанець”**. Назва від **кликати “звати, повідомляти про наближення ворога”**.

Підліс – х. у с.Драгоманівка Козівського р-ну. **Підліски** – х. у с.Заруддя Збараського, Мильне Зборівського, Іванківці Кременецького р-нів. **Підлісне** – сьогодні назва с. Дрищів Монастирського, Шумляни Малі Бережанського, Малі Фільварки Кременецького р-нів. **Підлісний** – х. у с.Іванківці Кременецького р-ну. **Під Лісом** – х. у с.Лосяч Борщівського р-ну. **Підлісся** – с.Бучацького, х. у с.Коржківці Лановецького р-нів. **Підлісці** – с. належить до с.Млинівці Кременецького р-ну. Відоме з 1438. Посел. розташ. **“під лісом”**.

Підмайстрівка – х. у с.Загайці Підгаєцького р-ну. Назва від **підмайстер “учень майстра”**.

Під Могилою – степ. ділянка в межах с.Козівка Козівського р-ну. Розташ. біля с.Олесино. Тут були поховані козаки, які загинули у Зборівській битві 1649. Могила не збереглася. Таку ж назву має уроч. на сх. окол. с.Киданці Збараського р-ну. **Тут також поховані козаки, які загинули при штурмі Збаража в серпні 1649.**

Підмонастирець – х. у с.Красіїв Монастирського р-ну. Розташ. біля руїн монастиря ХVст.

Піднетерпинський – х. у с.Вертелка Зборівського р-ну. **Піднетерпинці** – х. у с.Білоголови Зборівського р-ну. Розташ. неподалік від с.**Нетерпинці (див.)**

Підпилип'я – с.Борщівського р-ну. Розташ. на р.Збруч. Назва від ім.**Пилип**.

Підруда – с.Теребовлянського р-ну. Розташ. на р.Студенка. На поч. ХХст. **Підруда – Швейцарія. Див. Швейцарія. Посел. розташ. біля руди. Див. Руда.**

Підсятинка – с. належить до с.Поділля Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Джурин. Назву трактують від молд. словосполуч. *сати ноу* “нове село”. Схожа назва м.*Сатанів* Хмельницької обл.

Підчерці – с. належить до с.Устечко Кременецького р-ну. Назва від ст. слов. *черча, кірва, кірсус* “чорна”. Таке ж пояснення назви х.*Підчерчі* у с.Красіїв Монастирського р-ну.

Під Яром – х. у с.Красіїв Монастирського р-ну. Назва пояснень не потребує.

Пізнанка – с. Гусятинського р-ну. До поч. ХХст. *Пізнанка-Гетьманська* на р. Гнила Рудка. *Пізнанка (Поділля)*- с. Підволочиського р-ну, пд. окол. м.Скалат. Знищені тат. кілька разів. Назва від *упізнане* “відбудоване і впізнане людьми знову”.

Пільцес – х. у с.Вертелка Зборівського р-ну. Назва видозмінена від *пільце* “невеличке поле”. Х. у с.Кобзарівка цього р-ну має назву *Пільці*.

Піскарка – р. у Лановецькому р-ні, п. пр. р.Жирик. Бере поч. із дж. біля с.Вижгородок. Впадає до р.Жирик у с.Бережанка. Довж. понад 10км. Назва від *піскар* “невеличка прісноводна риба”. Можливо від *пісок*, хоча береги і дно р. заболочені, не містять піску.

Піщане – с. Зборівського р-ну. До 1964 *Гнидава*. Відоме з 1442. *Див. Гнидава*. Назва від розташ. “на пісках”.

Піщатинці – с.Шумського р-ну. Розташ. на р.Горинка. Відоме з 1442 як *Пищане*. *Див. Піщане*.

Піщинка – печ. на г.Черча у м.Кременець. Відкрита у 1958. Довж. 166м. *Назва від великої к-ті піску та невеликої висоти ходів*.

Плебанівка – с.Теребовлянського р-ну. Розташ. на пд. окол. м.Теребовля в глибокій долині біля р. Гнізна. Відоме з 1425. Назва від *плебанія* “помешкання та госп-тво священника”. Землі належали катол. костелу, засн. у ХІVст. Існував до ХVІІІст.

Плесківці – с. належить до с.Чернихів Зборівського р-ну. Відоме з 1583. Назва від *плоский, плескуватий* “посел. на рівнині”.

Плетеня (Плешеня) – крем. г.біля с.Стіжок Шумського р-ну. Назва від *плутана, заплутана* “важкодоступна”. *Плешеня* від слов. *плешень* “лиса, безліса на вершині”.

Плетянка – с. належить до м.Почаїв Кременецького р-ну. Назва вказує на те, що в давні часи тут хати *“виплітали з хворосту та обмазували глиною”*.

Плиска – с.Лановецького р-ну. Розташ. на р.Буглівка. Відоме з 1618. Назва від болг. *плисса “чиста, рівна, вільна від лісу терит.”*.

Плісняни – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Мала Стрипа. Відоме з 1684. Назва від *плісень, пліснява, цвіль “посел. на мокрому, пліснявому місці”*.

Пліхів – с.Бережанського р-ну. Розташ. на л. витоці р.Золота Липа. Відоме з 1648. Назва вказує на прізви. *Пліх*, якому належав колишній х.

Плоске – с.Козівського р-ну. Розташ. на пот.Уритва. Відоме з XVIст. *Див. Плєсківці*. У Кременецькому р-ні колишнє *с.Великі Фільварки*.

Плотича – с.Козівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа та Уритва. Відоме з 1456. Городище К.Р. на г. Замчисько. Таку ж назву має с. Тернопільського р-ну на р. Серет. Відоме з 1456 як *Велика Плотича*. Назва від *пліт “загорода, перешкода”*. Очевидно місцеву *фортецю оточували дерев’яні заслони, загорожі*. Можливо від слов. *плотва, плетва “плисти, текти”*.

Площа – х. у с.Медведківці Буцацького р-ну. В даному випадку діал. *площа означає поле*.

Плютинці – с. належить до с.Чернихів Зборівського р-ну. *Плютове* – х. у с.Папірня Тербовлянського р-ну. Назва від слов. прізви. *Плюта*.

Подільські Товтри – *див. Медобори, Товтри*.

Повія – с. Буцацького р-ну. Сьогодні *Набережне*. Розташ. на р.Дністер. Відоме з XVIII ст. Назва від місця розташ. посел, яке *обдували вітри “новіяне с. у глибині крутого завороту Дністра”*.

Погорина – в епоху давньорусь. держави істор. терит. одиниця, розташ. на землях Луцької, Рівненської та пн. частини Тернопільської обл. Відома з 1097. Столицями у різні часи були Шумськ, Дорогобуж, Пересопниця. Близько 890 Володимир Святославович приєднав її до К.Р. Назва від розташ. *по горах “гірська країна”*.

Погоріла – х. у с.Млинки Буцацького р-ну. Назва від прізви. *Погоріла*.

Погоріле – ліс. уроч. біля смт.Коропець Монастириського р-ну. За переказами тут *було посел. часів К.Р., яке спалили тат.*

Погрібці - с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з XVIст. Назва від *погріб, льох*. Через те, що с. часто плюндрували тат., *люди викопували житла у землі, які були схожими на погребі*.

Подарний – х. у с.Дзвиняча Збараського р-ну. Назва від *дар, подарунок*.

Поділля (Подолля, Пониззя) – землі України між Пд. Бугом і Дністром. Входили до складу Галицького кн. В літописі XIIIст. описані під назвою *“Русь Дольная, Понизье”*. Зустрічається і назва *Побужжя (пн. част.)*. *Пониззя і діл* вказують на те, що *ці землі лежать в основному у видолинках*. Назва *Поділля* з’явилося у XIVст. ч-з те, що *Низом* стали називати *пониззя Дніпра*. *Поділля сьогодні охоплює землі Вінницької, Хмельницької і сх. част. Тернопільської обл. Назва від діл, подол “низовинна земля”*.

Поділля – с. Заліщицького р-ну. До 1964 *Цапівці*. Розташ. на р.Джурич. Відоме з 1469. *Див. Цапівці*. Назва від *розташ. на землях Поділля*. З тієї ж причини переймен. на *Поділля* і с.*Пізнанка* Підволочиського р-ну. *Див. Пізнанка*.

Подлещувка – с. Підгаєцького р-ну. Поль. посел. XVIIIст., знищене більшовиками у 1940. Назва від прізви. *Лещ (Лящ)*.

Пожежа – с. Буцацького р-ну. Давня назва *Глибока*. Розташ. обіч с.Язловець над р.Стрипа у *глибокій долині*. *Сучасна назва пов’язана із пожежею, яка спопелила с.Глибока у XVIст.*

Поза Замок – част. м.Борщів. З нею стикуються й інші: *Замкова Криниця, Замковий Ліс, На Валі*. Ці назви свідчать про те, що в давнину тут був *замок*.

Покрівка – г. на зх. стор. від замку в м.Теребовля. Від Княжої Гори відділена ярмом, в якому тече р.Печенія. У давні часи на ній стояли три хрести. Тягнеться у стор. с.Семенів до р.Серет. Назва від церкви св. *Покрови*, що стояла біля її підніжжя. За ін. версією була на вершині і її знищили тат. Саме на цьому місці і звели три дубові хрести. Можливе тракт. від *покрівля “природне прикриття від ворога у межиріччі Серету та Гнізни”*.

Покропивна – с. Козівського р-ну. Розташ. на р. Восушка. Відоме з 1467. Очевидно назва від *кропива “посел. у зарослях кропиви”*. Очевидно префікс по вказує на те, що нове посел. виросло на місці знищеного тат. Отже *була Кропивна, а стала Покропивна*. За переказами назва від дієсл. *покроплене “окроплене, освячене митрополитом київським в роки визвольної війни 1648-1654”*.

Поле – х. у с.Зубрець Бучацького р-ну. *Таку назву мали ряд селянських посел., вкраплених у поміщ. лани.*

Полівці – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Джуринка. Відоме з 1536. За легендою назва від племені *половців*. У цих місцях в XIст. відбулася битва дружини тереб. кн. Василька з полов. У р. потонув полов. хан *Джурин*, а сусідні с.Полівці і Криволука засн. полонені *половці*.

Полісюки – х. у с.Сапова Тереховлянського р-ну. Розташ. біля с.Зарваниця. Збереглися руїни фортеці. Назва від прізви. *Полісюк*.

Половецький став – уроч. біля с.Малі Загайці Шумського р-ну. Розташ. у долині біля р.Вілія. За легендою в XIст. тут відбулася битва між дружиною шумського кн. і полов. ордою. Вночі, коли орда відпочивала, *шумські вояки і селяни загнали Вілію та затопили долину*. Новоутворений ставок став могилою для ординців. Значна частина потрапила у полон. Служив людям доти, поки повінь у XVIIIст. не зруйнувала греблю.

Полтва – р. у Шумському р-ні, л. пр. р.Кума (бас. Вілії). Бере поч. із дж. за с.Великі Дедеркали. Тече ч-з с.Вовківці, Малі Дедеркали. Впадає до р. Кума за с.Потуторів. Довж. 9км. Назва від слов. *пльт “пліт, огорожа”*. У даному випадку *“пограниччя, прикордонна річка”*. Можливо від ст. слов. *плетва (плотва) “плисти, текти”*.

Полупанівка – с.Підволочиського р-ну. Розташ. на зх. схилі Товтр біля Святої Гори. Відоме з XVIIст. як поль. посел. Назва від зневажливого звертання мешканців сусіднього с.Старий Скалат до чужоземних посел., яких за гонор наз. *“полупанами”*, тобто *напівпанами*.

Поляни – с.Збараського р-ну. Розташ. біля р.Горинь. Таку ж назву має х. у с.Бутин Збараського р-ну. Назва від місця розташ. на лісових *полянах “галявинах”*.

Польова Гребля – х. у с.Комарин Кременецького р-ну. *Назва говорить сама за себе.*

Польський – х. у с.Буряківка Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Джурин. Ліквідований більшовиками у 1940, як поль. посел. *Мешканці вивезені в Сибір, част. переселена до Польщі.*

Помірці – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з 1648. Назва від *помор, мор “посел. яке пережило морову пошесть”*. Можливо від діал. *море “забалочена земля”*.

Помонята – бояр. с. у Бережанському р-ні, сьогодні не існує. *Назва від однойм. ст. слов. прізви.*

Поморяни – с. Бережанського р-ну. Розташ. на л. витоці р.Золота Липа. Відоме з XVст. *Див. Помірці.*

Попелиха – г. біля с.Шибалин Бережанського р-ну. Вис. 443м. Найвища на Тернопільщині. У вітряну погоду зтягується пилом, схожим на дим. За легендою в доістор. часи була притулком вогняного змія. Очевидно тут був діючий вулкан. Назва *від сірого (попелястого кольору ґрунту)*. Мабуть тут в давні часи заготовляли *попіл* і зберігали у т.з. “*попільнях*”.

Попівці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Джурин. Відоме з 1428. *Засноване на землях, які були даровизною священику, церкві.* Таку ж назву має с. Кременецького р-ну на р.Іква. Відоме з 23.08.1568 як м-ко кн. А.Вишневецького. З 1794 – митниця на Австро-Російському кордоні.

Поплави – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на болотистій рівнині біля числених витоків р.Качава. Відоме з кінця XVIIIст. Таку ж назву має с.Підгаєцького р-ну, розташ. в степу Пантелиха. Відоме з 1785. Назва від дієсл. *плавати “посел., що ніби плаває у воді”*. Те ж стосується х. у с.Заздрість Теремовлянського, Киданці Збараського, смт.Козлів Козівського р-нів.

Поплове – х. у с.Цицова Козівського р-ну. Назва від прізви. *Попло.*

Попова Гора –х. у с.Старий Олексинець Кременецького р-ну. *Осідок місц. священика, розташ. на горі.*

Поповеччина – х. у с.Залісці Збараського р-ну. *Спадок родини священика.*

Поріччя – х. у с.Розтоки Кременецького р-ну. Назва від розташ. у *Поріччі “біля гирла кількох річок”*.

Поросячка – р. у Заліщицькому р-ні, л. пр. р.Джурин (бас. Дністра). Бере поч. із дж. на узрір’ї біля с.Поділля. Тече ч-з с.Поросячка, Нагоряни. Впадає до р.Джурин у с.Устечко. Довж. бл. 10км. Назва схожа зі *Свинюха, Свинорейка (див)*. Тобто *“річка в якій вилежуються поросята”*. Краєзнавці мотивують походження від прислів’я: *“Така глибока – жабі по око, а свині по рило”*. Від гідроніма отримало назву і с.*Поросячка*, що належить до с.Нагоряни Заліщицького р-ну.

Порхова – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Бариш. Відоме з 1452. Назва від *порох, пил “запорошене”*. За переказами в с. у XVIIст. *виготовляли порох* для потреб Бучацького замку.

Поруб – х. у с. Мала Лука Гусятинського р-ну. **Поруби** – х. у с. Пилатківці Борщівського р-ну. Назва від **поруб** “зруб, очищена від лісу земля”.

Поручин – с. Бережанського р-ну. розташ. на р. Королівка. Посел. часів К.Р. Відоме з XIV ст. Назва від слов. діал. **поруч** “порука”. В даному випадку “**королівське посел., звільнене від шляхетського нагляду, під поручительство впливової особи, чи місц. уряду**”.

Посіч – уроч. в долині р. Золота Липа біля м. Бережани. Назва від слов. **січа** “**битва**”. За легендою тут відбулася переможна битва кн. Данила Галицького з тат.-монг. ордою.

Постолівка – с. Гусятинського р-ну. Розташ. при зливі р. Гнила та Черниця. Посел. часів К.Р. Відоме з 1574. Існує двояке тракт. походж. назви. За першою версією – від роду занять мешканців, які **плели постол** з березового та берестового лика. За ін. - від прізви. **Постол**.

Посухів – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р. Золота Липа. Оборонне м-ко часів К.Р. Відоме з 1438. Назва від прізви. **Посух**.

Потік – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р. Золота Липа. Бере поч. у с. Жабиня. Впадає до Зол. Липи у с. Розгадів. Довж. бкм. Таку ж назву має цілий ряд пот. у переважній більшості р-нів обл. **Назва від власн. апелятива**.

Поточани – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р. **Поток**, що є л. пр. р. Золота Липа. Посел. часів К.Р. **Назва від власн. гідроніма**. Відоме з 1375.

Потутори – с. Бережанського р-ну. Розташ. у міжгір’ї, на берегах р. Золота Липа і Ценіївка. Відоме з 1453. Посел. часів К.Р. Походж. назви не встановлене. Можливе поясн. від поль. **тори** “**колія, дорога**”, **чи однойм. прізви.**

Потуторів (Полуторів) – с. Шумського р-ну. Розташ. на р. Кума. Відоме з 1513. Назва цього с. безумовно є поль. ч-з те, що волиняни в часи рос. окупації у XVIII ст. перейм. його з незнайомого **Потуторов** на зрозуміле **Полуторів** (від **Полутор**). Певніше від прізви. **Полутор**.

Почаїв – м. Кременецького р-ну. Розташ. довкола **Почаївської гори**. Відоме з 1450 як с. **Єрофейівка**. Проиватне посел. шл. Гойських з 1527. З 1557 статус м-ка. Давня назва від ім. луцького судді **Єрофея Гойського**. Сучасна - від слов. **поча** “**калюжа, болото**”. Можливо від дохрист. ім. **Почай**. Очевидно цю назву отримало с. **Старий Почаїв**, яке лежить у глибокій долині, що в давнину була болотом.

Почаївська Гора (Свята Гора) – одна із вершин у зх. част. Гологір, на яких розташ. христ. святиня - Почаївська лавра. Давня назва *Свята Гора*.

Почапинці – с.Тернопільського р-ну. Розташ. на р. Руда. Відоме з 1472 як поль посел. *Телятники*. Мешканці *вирощували пан. телят*. Назва від дієсл. *чапати “ходити пішки”, схожа із Ходачків. Очевидно мешканці “ходили пішки (чапали, чалапали) на заробітки”*.

Почмайстрівка – х. у с. Загайці Підгаєцького р-ну. Назва від *почмейстер* – власн. посел.

Привільний (Швейцарія) – х. у с.Підруда Тербовлянського р-ну. *Швейцарією, Маленькою Швейцарією* називають на Тернопіллі декілька уроч., які зовнішнім виглядом та природніми особливостями схожі зі *Швейцарією, нагадують Альпи. Привільний – від місця розташ. у чудовому місці*.

Привітне – у 1964 – 1991 *с.Божиків* Бережанського р-ну. Назва *Привітне* була вдалою і за змістом схожою із *Божиків (Боже, Райське)*.

Присівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Мала Стрипа. Відоме з XVIIст. Назва від ст. слов. *прис (прес) “посел. –фортеця, що тулилося на березі річки”*.

Приски – х. у с.Доброводи Монастирського р-ну. Назва від прізви. *Приско*.

Пробіжна – с.Чортківського р-ну. До 1958 рц. обл. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1785 як власність гр. А.Завадовського. З 18.07.1785 статус м-ка. Назву тракт. від слов. *пробіг “дорога, тракт”* Ч-з с. пролягала державна дорога з Галича до Кам’янця-Подільського. Дехто поясн. назву від словосполуч. *“проміжна станція на державній дорозі”*.

Провалля – струмок на терит. Лановецького р-ну, п. пр. р.Свинорейка (бас. Жираку). Тече ч-з с.Верещаки. Довж. бл. 5км. Назва від високих берегів, поміж якими протікає струмок. Таку ж назву мають дж. біля с.Новики Збарзького р-ну, які творять водойму і пот., що впадає до р.Гніздична.

Проня – р. у смт.Товсте Заліщицького р-ну, п. пр. р.Тупа (Дупла), (бас. Серету). Назва видозм. в розмовн. діал. від *пранє “прання”, річечка для прання білизни*.

Пронятин – с.Тернопільського р-ну. З 1985 у скл. м.Тернопіль. Розташ. на п. б. Тернопільського ставу. Відоме з XVIIст. як власн. шл. Честилівських із с.Чистилів. Посел. часів К.Р. Назву тракт. від тербовл. воєводи на ім’я *Пронята*, який загинув, обороняючи с. від тат.

Просівці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з XVIIст. Назву поясн. від *просо*. Цей знак селяни здавна вирощували на продаж. Окремі краєзнавці схиляються до тракт. від слов. *прис*. *Див. Присівці*.

Прохова скалка – з 2006 заповідне уроч. біля підніжжя Товтрів на пн. сх. від с.Колодіївка Підволочиського р-ну. На пл. 0.15га. взято під охорону сорок видів рослин. З них п'ять є рідкісними на Тернопіллі. Належала родині *Прохів*, які тут вручну добували будівельний камінь–вапняк.

Птюха (Тюха, Бернардівка) – р. у Тербовлянському р-ні, п. пр. р.Серет. Бере поч. на зх. окоп. с.Багатківці. Тече ч-з с.Заздрість, Бернардівка. Впадає до Серету у с.Різдвяни. Довж. бл. 9км. Давню назву поясн. від *тюха*, *суч. тюхтій “нерозважлива, повільна”*. *Птюха* – очевидно від назви птиці, яка водилася у верболозах та очеретах. *Див. Бернардівка*.

Прошова – с.Тернопільського р-ну. Розташ. серед кам'янистих відрогів Товтрів, неподалік від р.Гнізна. Відоме з XVIст. Назва від прізви. *Прошовський*.

Псарі – бояр. с. у Бережанському р-ні. Сьогодні не існує. Насел. *вирощувало породистих собак* для шляхти, організовувало полювання у місц. лісах.

Пуляк – х. у с.Мухавка Чортківського р-ну. *Пукляки* – х. у с.Турильче Борщівського р-ну. Назва від прізви. *Пукляк*.

Пужники – х. у с.Сади Монастириського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відомий з 1424. До 1940 проживало 98% поль, яких пересел. до Польщі. Назва від поль. прізви. *Пужнік*.

Пустельна – кастр. печ. – ніша біля с.Шутроминці Заліщицького р-ну на т. з. Дорогочівських скелях. До печ. ведуть сходи, в ній кам'яне ложе. Над скелею у лісі дж., яке творить пот., що спадає з вис. 8м. Назва від *пустельник “монах-самітник”*. Служила келією для монахів у XIII – XVст.

Пустельня – запов. крем. г. біля с.Мала Іловиця Шумського р-ну. Назва від *пустеля “місце усамітнення ченців”*. Таку ж назву має *скеля біля с.Устечко* Заліщицького р-ну, на п. б. р.Джурин.

Пушкарі – с.Бучацького р-ну. Розташ. біля р.Вільховець. Відоме з поч. XXст. Назва від прізви. *Пушкар*.

П'ятницький цвинтар – поховання козаків, які загинули в боях за визволення м.Кременець у війні 1648 - 1654. Розташ. у підніжжі пн. схилу

г.Черча. За легендою “*П’ятницькі хрести*”, козаків *поховали у п’ятницю*. За ін. версією від ім. язичн. богині *П’ятниці (Мокошь)*, покровительки породіль, жін. роботи.

Рр

Радошівка – р. на терит. Шумського р-ну Тернопільської та Ямпільського Хмельницької обл. Впадає до Горині у м.Ямпіль. Довж. бл. 19км. Назва від слов. *радо* “*радісна, весела*”.

Радошівка – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.*Радошівка*. Відоме з 1524. *Назва від гідроніма*.

Радянське – с.Кременецького р-ну. До 1964 *Млинівці*. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1462. *Див. Млинівці*.

Рай – с. Бережанського р-ну. Розташ. в лісовому уроч. на пд. зх. від м.Бережани на безім. пот. Відоме з 1668 як мисливські палати шл. А.Сенявського. Назва від *рай* “*райське, чудове місце*”. У сх. слов. топонімії слово *рай* *означає сад*.

Райгород – давня назва част. с.Колиндяни Чортківського р-ну. *Райок* – х. у с.Вербів Підгаєцького р-ну. *Див. Рай, Колиндяни*.

Раків Кут – с. належить до с.Постолівка Гусятинського р-ну. Таку ж назву має х. у с.Зарваниця Теремовлянського та пд. сх. част. с.Швейків Монастирського р-нів. Назва від прізви. *Рак*.

Раковець – р. у Збараському р-ні, п. пр. р. Горинь. Бере поч. із дж. біля с.*Раковець*. Протікає ч-з с.*Чеснівський Раковець*. Впадає до Горині у с.Бакети. Довж. бл. 9км. Назва асоціюється із *багатством у річці раків*.

Раковець – с.Збараського р-ну. Розташ. на р.*Раковець*. Відоме з 1463. Назва *від гідроніма*. Так ж назву має с.Теремовлянського р-ну. Розташ. при впадінні р. Тудинка до Стрипи. Відоме з 1472. А також х. у с.Волощина Бережанського р-ну. *Раковиця* – пн. передмістя м.Теремовля. Розташ. вздовж п. б. р.Гнізна. У давні часи мешканці *займалися ловлею раків на продаж*.

Раславка – р. у Кременецькому р-ні, л. пр. р.Іква. Бере поч. на окол. м.Почаїв. Тече ч-з с.Лідихів та Раславка. Впадає до Ікви біля с.Крутнів. Довж. бл. 9км. Назву поясн. від слов. жін. ім. *Раслава* “*радісна, славна*”.

Раславка – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.*Раславка*. Відоме з 1545. *Назва від гідроніма.*

Ратищі – с.Зборівського р-ну. *Розташ. на двох витоках р.Серет, які, з'єднавшись, нагадують ратище.* Відоме з 1685. Прикордонне посел. Галицько-Волинського кн. Назву виводять і від *рать* “*військо, дружина*”. За ін. версією від слов. *ратище* “*зброя схожа на рогатину, подекуди держак списа*”. *Ратищенські Гаї* – х. у с.*Ратищі*.

Рачиха – уроч. біля с.Лопушне Кременецького р-ну. Кілька потужних дж. тут творять пот. Очевидно в ньому *водилися раки.*

Раштівці – с.Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Гнила Липа. Відоме з 1564. Посел. часів К.Р. *Стінка*, знищ. тат. у XVст. Назва видозмінена від *Решитівці*, тобто *решта, рештки* “*залишки того, що уціліло від фортеці Стінка*”. Не виключено, що від слов. ім. *Раша*.

Рахманів (Рохманів) – с.Шумського р-ну. Розташ. на зх. від рц. Посел. часів К.Р., знищ. тат. у 1261, 1675. Відоме з 1513. Назва від прізви. *Рохман*. *Малоймовірно від рахмани “грецькі посел. із Бактрії”.*

Рекшин – с. Бережанського р-ну. Розташ. на пр. витоці р.Золота Липа. Посел. часів К.Р. Відоме з 1421. Назва від слов. ім. *Рекша*. За легендою сотн. кн.Д.Галицького, який загинув, обороняючи фортецю. Ще вкінці XIXст. біля с. *була могила (курган) його імені.*

Ренів – с.Зборівського р-ну. Розташ. на п. б. р.Серет. Належить до м.Зборів. Відоме з XVст. Назва від слов. прізви. *Рень*. Можливо від старорусь. *ренів “пристань”, чи діал. рень “пробережна терит., багата на пісок”.*

Решнівка – с. Збаразького р-ну. Розташ. на узгір'ї біля пот.*Решнівка*. Відоме з 1463. Обидві назви пов'язують зі ст. слов. чол. ім. *Решко (Реша)*.

Рибники – с. Бережанського р-ну. Розташ. на п. б. р.Золота Липа. Розтягнуте вздовж г.Кізя (Дикі Лани). Тут р. мала *велику заплаву, багату на рибу*. Відоме з 1785. Раніше мало назву *Молохів. Див. Молохів.*

Рибча – с. Кременецького р-ну. Розташ. на пд. сх. від м.Кременець неподалік т. з. Чумацького Шляху. Відоме з 1545 як *Ребешка*. Посел. на вис. 325м. над рівн. моря, позбавлене річок і великих водойм. Отже назва від прізви. *Риба*.

Ригайлиха – с. Підгаєцького р-ну. Сьогодні *Степове. Див. Степове*. Назва від прізви. *Ригайло*.

Ридодуби – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р. Біла. Відоме з XVIIст. Назва від словосполуч. *ряди дубів “рядодуби”*. Можливо від прізви. *Ридодуб*.

Ридомль – с. Кременецького р-ну. Розташ. на однойм. пот., п. пр. р.Іква. Відоме з 30.03.1430. Посел. ст. слов. часів, про що свідчить назва, яку тракт. від ім. *Ридомисл*. Дехто пов’язує назву зі слов. племенем *радомичів*.

Рим – част. с.Заставці Монастириського р-ну, яку заснували пол. Їх *називали латинянами, що асоціювалося з Римом*.

Рицька – х. у с.Цеценівка Шумського р-ну. Назва *від прізви. власниці посел.*

Рідколісся – с.Монастириського р-ну. Давні назви Ізабелла (Глібове). Відоме з XVIст. як поль. посел. Сучасна *назва хр-зує його місцезнаход. Старі назви вказують на ім. власн.*

Рідкодуб – х. у с.Якимівці Лановецького та Матвіївці Шумського р-нів. Посел. *у молодому, доглянутому дубовому лісі*.

Різдвяни – с. Терехівського р-ну. Розташ. при впадінні р.Тюха у Серет. Відоме з 1410. Назва пов’язана зі святом *Різдва Христового*. Повніша інформ. відсутня.

Ріпинці – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з 1785. Назва від прізви. *Ріпа (Ріпак)*. Дехто поясн. від діал. дієсл. *рипатися “неспокійне, задиристе”*. Можливо від румун. *рипа “обривиста скеля, схил”*.

Рогачин – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Нараївка. Відоме з 1445 як власн. шл. Б.Нарайовського. Від 1578 статус м-ка. Назва від місця розташ. *“на розі, в куті”*. Можливо від прізви. *Рогач*.

Рожанівка (Гуркало) – р. у Заліщицькому р-ні, п. пр. р.Дупла (бас. Серету). Бере поч. у с.Кошилівці. Тече ч-з с. Ангелівка та Рожанівка. Впадає до р. Дупла у с.Головчинці. Довж. бл. 10км. Назва від *Рожана*, язичн. богиня породіль, долі, краси. *Див. Горожанка. Гуркало* – від дієсл. *гуркати “гуркотлива, неспокейна”*.

Рожанівка – с.Заліщицького р-ну на р.*Рожанівка*. Відоме з 1552. *Назва від гідроніма*.

Рожиськ – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на пр. б. р.Збруч. Відоме з 1470 як *Рожище*. Назва від місця розташ. *“на розі, в куті, при вигині річки”*. Існує поясн. назви від *ріг “сохатий, рогач”*. За переказами в давнину тут була велика популяція турів. На користь цієї версії свідчить назва сусіднього с.Турівка. Можливо від слов. *рож “жито, житнє поле”*.

Розгадів – с.Зборівського р-ну. Розташ. на л. витоці р.Золота Липа. Відоме з 1494. Назва від прикм. *розгаданий*. За легендою у лісі коло с. козаки і селяни перестріли тур. військо і змусили його відступити. А сталося таке ч-з те, що оборонці *розгадали* задум ворогів та передбачили їхні дії.

Розношинці – с. Збаразького р-ну. Розташ. на р. Гнила Гнізна. Відоме з 1463. Назва від діал. *розноша*, тобто “*той, що розносить*”. Очевидно мешканці *займалися торгівлею на рознос*. Ін. поясн. не існує.

Розтіцький Млин – уроч. на сх. окоп. с.Лосятин Кременецького р-ну. У ХІХст. на пот. Зарічок, пр. Ікви, *стояв водяний млин*. *Розтічина* – від діал. *роштік* “*долина у якій зливаються декілька пот.*”.

Розтоки – с. Кременецького р-ну. Відоме з 1545. Розташ. на кількох р. що є пр. р.Іква. Тут їх наз. “*роштоки*”. Назва *від розтік* “*розтікатися, розливатися в різні сторони*”.

Романівка – с. Теремовлянського р-ну. Розташ. на р.Гнила Рудка. Відоме з 1471. У Тернопільському р-ні с. при впадінні р.Теребна до Гнізни. Відоме з 1571. Назва від ім. кн. *Романа Мстиславича*.

Романове Село – с. Збаразького р-ну. Розташ. біля Чорного Шляху на р.Дзюрава. Відоме з 1574. До 1925 коло церкви стояв кам. хрест із написом “*Земля Романова*”. Легенда доносить, що це посел. часів К.Р. належало гал. кн. *Роману Мстиславичу* в другій пол. ХІІст.

Ромасів Ліс – х. у с.Горинка Кременецького р-ну. Назва пестлива від *Роман*.

Ромашівка – с. Чортківського р-ну. Розташ. при витоці р.Біла. Відоме з 1763. Назва від жін. ім. *Рома, Романія*, пестливе *Ромашка*.

Росохач – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р.Серет. Посел. часів трипіль. кт-ри. Відоме з 1785, хоч назва свідчить про його ст. слов. походж. Назва від геогр. терміна *розсоха (розсоша)* “*розвилка, роздвоєння, злиття*”. *Росохачем, сохатим в давнину називали рогатого лося, оленя*. Можливо назва пов’язана із прізви. *Росоха*.

Росоховатець (Росухуватець) – с. Козівського р-ну. Розташ. при впадінні р.Тудинка до р. Студенка. Відоме з 1559. У Підволочиському р-ні с. розташ. на р.Вальчак. Відоме з 1564. *Див. Росохач*.

Рублин – с. Бучацького р-ну. Розташ. при впадінні безім. пот. до р.Бариш. Відоме з ХVІст. Назва від прізви. *Рублин*. За легендою від дієсл. *рубати* “*посел. лісорубів*”.

Руда (Брідок) – р. на терит. Козівського і Тернопільського р-нів, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. у с.Великий Ходачків. Впадає до Серету у с.Почапинці. Довж. 9км. Назва вказує на розташ. руслу *“вздожж іржавого болота, заплави”*. *На поль. руда “червона”*. **Брідок** – від *брести “мілка, яку можна перебрести”*.

Рудка – р. у Борщівському р-ні, л. пр. р.Нічлава (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Лосяч. Впадає до Нічлави у с.Тарнавка. Довж. 8км. Таку ж назву має пот. у м.Тернополі, л. пр. р.Серет. Бере поч. із дж. на сх. окол. м.Тернополя із дж. на терит. парку Національного відродження. Довж. 3км. *Див. Руда.*

Рудка – с. Кременецького р-ну. Розташ. на березі ставу, з якого витікає безім. пот., який впадає до р.Іква. Відоме з 1566. **Рудка** – с. Борщівського р-ну. Сьогодні с.**Цигани**. А також х. у с.Швейків Монастирського р-ну. Те ж стосується с.**Рудки** Гусятинського р-ну, розташ. біля р.**Рудка Велика**. Назва від місця розташ. *у долині над річкою “на руді”*.

Рудка Велика – р. на терит. Тербовлянського і Гусятинського р-нів, л. пр. р.**Рудка Мала** (бас. Нічлавки). Бере поч. із дж. біля с.Кобиловолоки. Довж. бл. 12км. **Рудка Мала** – р. на терит. цих же р-нів. Впадає до Нічлавки у м.Копичинці. Довж. 20км. *Див. Руда.*

Рудники – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1476. За переказами у кн. часи тут були копальні, в яких *видобували залізну руду*. Таку ж назву має х. у с.Гаї Кременецького р-ну.

Рукомиш – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Посел. часів трипіль. кт-три та К.Р. Відоме з 1453. Назва від ст. слов. *прізви. Рукомиш*. За легендою дружинник–богатыр, якому гал. кн.Лев у XIVст. подарував ці землі за ратну службу.

Русанівка – колишній х., сьогодні част. с.Байківці Тернопільського р-ну. Назва від прізви. **Русан (Русин)**.

Русилів – с. Бучацького р-ну. Розташ. на пот., який творять кілька потужних дж. На його шляху до Стрипи 12 малих водоспадів. Вода падає з вис. 8-12м. Назва **Русилівський волоспад**. Відоме з поч. XVIст. Назва від слов. **русин “найменування галичан і закарпатців до поч. XXст.”**.

Русянівка – х. у с.Байківці Тернопільського р-ну. Назва від жін. ім. **Руся (Руся, Розалія)**.

Руська Гута – с.Шумського р-ну, пн. окол. обл. Розташ. біля безім. пот., який впадає до р.Кутянка. Відоме з 1545. *Див. Гута.* Прикм. *руська* вказує на те, що тут проживали “*русини-українці*”.

Руський Бік – част. с.Киданці Збараського р-ну, де *проживали православні українці*. Інша част., *Марківщина*, була заселена греко-кат. та поль.

Сс

Сабариха – товт. гора–одинець на пд. зх. від с.Жеребки Підволочиського р-ну. Вис. 354м. За легендою назва від праслов. ім. *Сабара (Сапара)*. Можливо від ст. слов. *бар* “*болото, мокравина*”. В даному випадку “*гора за болотом*”.

Сабашиха – колись ліс. уроч. на пд. окол. с.Чернихівці Збараського р-ну. Сьогодні ділянка орної землі. Назва трансф. Від *шабаши* “*оргія нечистої сили*”. За переказами улюблене місце збору молоді для здійсн. язичн. обрядів. Очевидна схожість із назв. *Сабариха*.

Савелівка – с.Монастириського р-ну. До 1947 *Савалуски*. Відоме з 1780. Назва *Савалуски* від виразу “*Савині луги*”. *Савелівка* – від ім.*Сава (Савелій)*.

Савчинці – с.Кременецького р-ну. Розташ. на безім. пот., який впадає до р.Іква. Відоме з 1550. *Див. Савелівка.*

Сагани – х. у с.Старий Олексинець та Раславка Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Саган*.

Сади – с. належить до м.Теребовля. *Садки* – с.Заліщицького (1469), *Садочки* – Шумського (1561), *Садове* – Монастириського р-нів. До 1946 *Новосілка*. Посел. *багаті садами*.

Саджівка – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Горожанка. Відоме з XVIст. *Саджівки* – с. Гусятинського р-ну. Розташ. у Товтрах. Відоме з XVIIIст. Назва від *саджавка* “*рукотворне озерце (копанка для рлзедення риби)*”.

Салабай – х. у с.Гніздичне Збараського р-ну. Назва від тюрк. прізви. *Салабай*.

Салівка – с. належить до с.Ягільниця Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Сало*. За ін. версією тут на поміщ. фермах розводили *сальних свиней*.

Самець – р. у Лановецькому р-ні, л. пр. р.Буглівка (бас. Жираку). Бере поч. із дж. на межі із Хмельницькою обл. Тече ч-з с. Білозірка, Шушківці, Іванківці. Впадає до Буглівки у с.Оришківці. Довж. понад 20км. Назва хр-зує річку **“непередбачувана, потужна, з чоловічим нором”**. **Самець (Слотівка)** р. у Збаразькому р-ні, п. пр. р.Гнила Гнізна (бас. Серету). Бере поч. із дж. у с.Нижчі Луб’янки. Впадає до Гнізни у с.Базаринці. Довж. 8км. **Слотівка** – від **слота, сльотава “болотяна, надаїдлива, неврівноважена”**. **Самець** – р. у Підволочиському р-ні, п. пр. р.Збруч. Бере поч. на окол. с.Хмелиська. Довж. 24км. **Самець** – р. на терит. Збаразького і Лановецького р-нів, л. пр. р.Горинь. Бере поч. із дж. у с.Великі Вікнини Збаразького р-ну. Впадає до Горині у с.Борщівка Лановецького р-ну. Довж 10км. **Така значна к-сть р. з цією назвою засвідчує про їх неспокійний хр-тер в часи весняних повеней та літніх гроз. Самчик (Млинський Потік)** – р. на терит. Збаразького і Підволочиського р-нів, п. пр. р.Збруч. **Див. Млинський Потік.**

Самолусківці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Тайна . Відоме з 1440. Назва від словосполуч. **сама луска “одна луска, тільки луска”**. Її можна поясн. від слов. дієслов. **лускати “лушити, чистити”**. У такому випадку це **посел. на очищених від лісу землях**. За переказами ця жартівлива назва від того, що мешканці обманули збирачів податків. Вони вирощували рибу, яку тіуни забирали безоплатно. Одного разу селяни рибу виловили і продали. Князеві **залишили у ставку тільки луску**. Склали клятву про те, що рибу виїв крилатий змії, який прилітає з Товтрів.

Саморудець – р. у Тернопільському р-ні, л. пр. р.Довжанка (бас. Серету). Бере поч. із дж. на пн. від с.Довжанка за автотрасою Тернопіль – Львів. Впадає до ставу у с.Довжанка. Довж. 5км. Складна назва від **сама руда “потік, що пливе рудою болотом”**. Можливо від **саморудець “самонароджена”**.

Сапанів – с.Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1545. До нього належить х.**Сапанівська Хомівка**. Назва від ім. **Хома. Сапанів** – від **сапун “мулистий пісок із застоюною водою”**. Можливо від тат. **сабун “глина, яку використовували замість мила”**. Народне тракт. від дієсл. **сапіти “задихатися, добираючись до с.”**.

Сапова – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з XVIIIст. **Див. Сапанів.**

Сапогів – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Циганка. Відоме з 1564. Посел. часів К.Р. За легендою тут проживали **шевці, які шили взуття** для потреб гал. кн. Інше поясн. від слов. прізви. **Сапог (Чобіт)**.

Саранчуки – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1399 як **Шаранчуки**. У 1520 – 1525 статус м-ка. Назва від прізви. **Саранчук**.

Сахалін – х. у с.Ридомль Кременецького р-ну. Жартівлива назва вказує на *віддаленість від ін. посел.*

Свершківці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. біля р.Дністер. Відоме з 1493. Посел. часів К.Р. Назва видозм. від *Звершківці “посел. зверху, на узвишші”*.

Свидівка – х. у с.Устя – Зелене Монастириського р-ну. Назва від прізви. *Свидів*. Можливо від рослини *свид*, що не доведено.

Свидова – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1457. *Див. Свидівка.*

Свинрийка (Свинорейка) – р. у Лановецькому р-ні, п. пр. р.Жирик (бас. Горині). Бере поч. із дж. біля с.Верещаки. Тече ч-з с. Вишгородок, Соколівка, Жуківці. Впадає у Жирик с.Бережанка. Довж. понад 16км. Жартівлива назва хр-зує *неглибоку, тихоплинну, заболочену р., “в якій вилежувалися свині”*.

Свинюха – р. у Тереховлянському р-ні, п. пр. р. Кнур (бас. Нішли). Бере поч. на окол. с.Багатківці. Зливається із р. Кнур та Нішла на сх. окол. с.Дворіччя. Довж. 15км. Безперечно назви Свинюха і Кнур пов’язані між собою. *Див. Свинорейка, Кнур.*

Свинюхи – до 1946 с.*Очеретне* Кременецького р-ну. Розташ. при впадінні р.Добринь до Горині. Назва від розташ. в усті р.Добринь, *зарослому очеретом та заболоченому.* *Див. Очеретне, Свинорейка.*

Свириневе – х. у с.Старий Почаїв Кременецького р-ну. Закінчення вказує на те, що раніше це було с. Назва видозм. від ім. *Свирид*, чи *Северин*.

Свідова (Свідрова) – товтр. г. біля с.Гаї–Розтоцькі Зборівського р-ну. *Див. Свидівка.*

Світле – с.Монастириського р-ну, окол. смт.Коропець. До 1946 *Валова*. Розташ. на узгір’ї між р. Коропець і Бариш. Городище часів К.Р. *Зведене за давніми оборонними валами.* Сучасна назва хр-зує клімат посел. *“світле, багате на сонячні дні”*.

Свята Анна – дж. цілющої води біля с.Лішня Кременецького р-ну. Раніше тут стояла *каплиця зі статуєю св. Анни.*

Свята Гора – товтр. г. у с.Полупанівка Підволочиського р-ну. Вис. 340м. Одна з головних христ. святинь в обл. У камені–моноліті відбиток стопи Божої Матері, з якої струмує вода. На цьому місці зведена церква. Схожі

сліди збереглися на г. Божа та у м.Почаєві Кременецького, у камені–одинці біля с.Лісники Бережанського р-нів. Місе поклоніння Прс. Богородиці. В язичн. часи капища богинь Дани та Діви. Назва *хр-зує ставлення віруючих до даного об'єкта.*

Свята Трійця – г. у с.Окопи Борщівського р-ну, на якій стояла поль. фортеця. *Див. Окопи, Трійця.*

Святий Ян – дж. цілющої води в с.Улашківці Чортківського р-ну. Розташ. біля василіанського монастиря. *св. Яна (Івана).* За переказами в в дохрист. часи божн. *Купайла.*

Селище – х. у с.Млинки Буцацького р-ную Розташ. на р.Баришка. За переказами тут стояло м-ко часів К.Р., яке знищили турки у XVст. *Селиська* – окол. с.Деренівка Теробовлянського р-ну. *Селище* – окол. с.Горошова Заліщицького р-ну. *Місця розташ. знищених посел.*

Семаківці – с. Чортківського р-ну. Розташ. р.Курташі. Відоме з 1785. Назва від прізви. *Семаковський.*

Семенів – с.Теробовлянського р-ну, пд. окол. м.Теробовля. Відоме з 1588. Розташ. на р. Гнізна та Серет. Звідси веде свій поч. літописна Теробовля. *Семени* – х. у с.Дзвиняча Збараського р-ну. Назва від ім. *Семен.*

Семенів Потік – р. у Борщівському р-ні, л. пр. р.Циганка (бас. Нічлави). Бере поч. із дж. за ставком, на пд. від с.Кривче. Довж. 7км. *Див. Семенів.*

Семиківці – с. Теробовлянського р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1468. У 1578 – 1600 статус м-ка. Знищене тур. після 1600. Назва від словосполуч. *сім кіпців “сім опорних тат. військ. залог”.* За переказами у XVст. тут було військ. посел. тат.

Семінче – х. у с.Ріпинці Буцацького р-ну. Назва видозмінена від ім.*Семен.*

Сеньків (Синьків) – с. Козівського р-ну. Відоме з XVIIIст. Таку ж назву має с., що належить до с.Красіїв, присілок с.Лядське та х. у с.Ясне Бережанського р-ну. Назва від прізви. *Сень, Сеньків, Синько.*

Середина – х. у с.Чортківського р-ну. *Серединки* – с.Тернопільського (1727), *Серединці* с.Зборівського (1747), *Середній Горб* – х. у с.Коханівка Збараського, *Середнє* – с.Підгаєцького (1764) р-нів. *Назва хр-зує місце розташ. посел. відносно основних насел. пунктів.*

Серет – р. на терит. Зборівського, Тернопільського, Теробовлянського, Чортківського, Заліщицького р-нів, л. пр. р.Дністер. Довж. 242км. Бере поч. із

трьох дж. біля с.Нище Зборівського р-ну. Таким чином має три рукави: **Серет Правий**, **Серет Лівий**, **Серет Малий**, які впадають до ставків у с.Ратищі. Впадає у Дністер на пд. окол. с.Городок Заліщицького р-ну. Назва від фрак. *serita*, інд. *sarīt* “течія, рухлива вода”. З рікою пов’язана назва с.**Серетець** (1610) та х. **Серетець** Зборівського р-ну.

Серет Лівий – р. на терит. Тернопільської та Львівської обл. Бере поч. із дж. біля с.Панасівка Зборівського р-ну. Тече ч-з с.Підберізці Зборівського та Орхівчик Бродівського р-нів. Впадає до ставу у с.Ратищі. Довж. 18км. *Див. Серет.*

Серет Правий – р. у Зборівському р-ні, п. пр. р.Серет. Вважається її гол. витоком від с.Нище до ставка у с.Ратищі. Тече ч-з с.Гарбузів та Манаїв. Довж. 17км. *Див. Серет.*

Сидорів – с. Гусятинського р-ну. Розташ. при впадінні р.Слобідка до р.Суходіл. Зведене на місці посел. **Береш**, спаленого тат. у XIVст. Відоме з 07.10.1398. У 1547 м-ко кн.Я.Потоцького. Назва від ім.**Сидор (Сидір)**. **Береш-транс. від берег. “посел. на березі річки”**.

Синівці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на безім. пот., який є л. пр. р.Жирик. Відоме з 1748. Посел. часів чернях. к-три і К.Р. **Синківці** – сх. част. с.Городниця Гусятинського р-ну. Назва пов’язана з імен. **син** “даровизна синові від батька”.

Синє Озеро – природня водойма на **Синій Горі** у Товтрах біля с.Кабарівці Зборівського р-ну. Походж. її невідоме. Озеро утв. у глибокій западині г., можливо на місці згаслого вулкана. **Назва від надзвичайно прозорій води, що здається голубою.**

Синя Гора – товтр. г., що отримала назву від озера. *Див. Синє Озеро.*

Синява – с. Збаразького р-ну. Розташ. у Товтрах на безім. пот., що є л. пр. р.Гнізна Гнила. Відоме з 1648. Краєзнавці поясн. назву від **син** “синова земля”. Дехто тракт. від місця розташ. на вис. 360м. “**під синявою неба**”.

Синякове – с. належить до м.Чортків, його пн. окол. Відоме з XVIIст. Назва вказує на те, що це було **Синякове посел.**

Синьків – с. Заліщицького р-ну. У 1947–1993 **Богданівка**. Розташ. р.Дністер. Відоме з 1427. Схожу назву мало с. Козівського р-ну. Сьогодні **Сеньків**. **Синьків** – від прізви. **Синько**. *Див. Богданівка.*

Сировари – с. Зборівського р-ну. Розташ. біля витoku р.Восушка. Відоме з 1598. Назва від прізви. *Сировар*. Окремі краєзнавці поясн. від роду занять мешканців, які *“виготовляли тверді сири на сироварні”*.

Сільце – передмістя рц.Підгайці. Розташ. на р.Коропець. Посел. гал. кн. Назва від *село/сільце “висілок, передмістя”*. За ін. версією від *сильце “засіб для вилову звірів, птахів”*. *Сільце Божиківське – сьогодні с.Квіткове Бережанського р-ну. Див. Божиків.*

Сінножати – х. у с.Вибудів Козівського, *Сіножатка* – х. у с.Дубівці Тернопільського, *Сіножаття* – х. у с.Коханівка Збараського, Сарий Тараж та Кужлин Кременецького р-нів. *Розташ. у долинах, заплавах, багатих на сіна сінокоси.*

Сімлеш – озеро неподалік від с.Горожанка Монастирського р-ну. Назву виводять *від прізви. волозької графині*, яка у XVст. збудувала на його березі розкішний палац.

Скабор – природоохор. мочар біля с.Тютюків Тербовлянського р-ну. *Остаточного поясн. назви не існує.* Можливо від *бар “болото, трясовина”*.

Скала – товтр. г. у с.Старий Збараж Збараського р-ну. Місце розташ. істор. Збараської фортеці X–XIIIст., знищеної тат. у 1589. Таку ж назву мали х. у с.Колодіївка Підволочиського та Котюжини Збараського р-нів. Назва від *скала “кам’яна гора, скеля”*.

Скала – Подільська – смт.Борщівського р-ну, колишній рц. обл. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 1210. Найбільша фортеця гал. кн. До 1940 – *Скала–над–Збручем*. До 1432 статус м-ка. Назва від місця розташ. *“на скалі над Збручем”*.

Скалат – м. Підволочиського р-ну. До 1959 рц. обл. Розташ у межиріччі р. Сновидка, Гнила Рудка, Гнила біля трьох товтр. скал, які височать на його пн. сх. окоп. Відоме з 1512 як с.Тербовлянського повіту Руського воєводства. З 1600 статус м-ка. Назва утв. *від кореня скал та суф. – ат.*

Скелі Словацького – геолог. пам’ятка природи у м.Кременець. Названі на честь поль. письм., уроженця міста *Юліуша Словацького*.

Скелі Франка – *Див. Франкові Скелі.*

Скель – печ. у кам’яній породі біля с.Монастирок Борщівського р-ну. Поганське капище язичн. часів. При вході зберігся жертвний камінь. Вхід добуваний. Ін. назва *Довбушева скала. Розташ. на скелі біля р. Серет.*

Скельний храм – невеличка печ.-ніша у вапняках біля с.Міжгір'я Борщівського р-ну. Розташ. у верхній терасі долини р.Серет. Культовий храм у поганські часи. Вхід добудований. Перед ним жертковий камінь. *Див. Скель.*

Скит – х. у м.Почаїв Кременецького р-ну. Так ж назву має зоологічний заказник у лісі за 4км. від м.Почаїв. *Для місцевих монахів служили скитами.*

Скірка – х. у с.Млинівці Кременецького р-ну. *Див. Білоскірка.*

Скленщина – х. у с.Нетерпингці Зборівського р-ну. Назва від *клен* “*кленовий ліс, кленщина*”.

Скляна Гута – х. у с.Завадівка Монастириського р-ну. Здвоєна назва доповнює одна одну та вказує на те, що *тут раніше виробляли скло.*

Сков'ятин – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1585. Посел. часів трипіль. к-три та К.Р. Назва від слов. прізви. *Сков'ята*, що підтверджує його давнє походж.

Скоморохи – с. Бучацького (1499), Тернопільського (1450) р-нів. *Скомороше* – с. Чортківського р-ну. Назва від *скоморох* “*мандрівний музикант, актор в часи К.Р.*”. Засн. у часи середньовіччя, коли влада заборонила це ремесло.

Скорики – с. Підволочиського р-ну. Розташ. при впадінні р.Вовчок (Волочок) до Збруча. Відоме з 1598 як *Скориківці*. Назва від прізви. *Скорик*.

Скородинці – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з XVIIст. Назва від дієсл. *скородити* “*посел. на випаленому від лісу та заскородженому місці*”.

Скрило – істор. бояр. с. у Бережанському р-ні. Розташ. на окол. с.Біще над р.Золота Липа. Знищене тат. у XIVст. Сьогодні не існує. Назва від слов. *крило* “*бік, фланг*”.

Славка – кастр. печ. у с.Кривче (Верхнє) Борщівського р-ну. Довж. 8600м. Назва від ім. *Славка (Ярослава)*. За легендою дівчина, яку викрав Чугайстер і утримував в печ. Її знайшли біля входу мертвою.

Славна – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.Мала Стрипа. Відоме з 1765. Назва від прикм. *славне* “*красиве, багате*”.

Славне – у 1964–1993 *с.Слобідка* Козівського р-ну. Нова назва була даниною радян. ідеології. Переймен. тому, що у р-ні є ще одне посел. з назвою *Слобідка*.

Сліпий Яр – уроч. в Товтрах у Гусятинському р-ні. До кінця ХІХст. тут стояла *кам'яна фігура сліпої дівчини, яку називали “Баба”*. За легендою *скам'яніла постать дівчини, яку осліпили тат. після того, як вона завела їх в яр*, де була трясовина. Багато з них тут і загинули.

Слобідка – р. у Гусятинському р-ні, п. пр. р.Суходіл (бас. Збруча). Бере поч. на х.Ліски (с.Крогулець). Довж 18км. Впадає до р. Суходіл у с.Сидорів. Назва від *слобода “привільна, невеличка”*.

Слобідка – с.Заліщицького (1595), Козівського (1768), х. у с.Дубенки Монастириського, Давидківці Чортківського р-нів. Крім того у Монастириському р-ні с.Слобідка Долишня на р.Корпець. Назва від *слобода “невел. вільне посел.”*. Те ж стосується *с.Слобідка–Мушкатівська Борщівського, Слобідка – Струсівська (сьогодні с.Кам'янка), Слобідка–Янівська (1508), сьогодні с.Слобідка Терехівського р-нів. Здвоєна назва вказує на основні посел., біля яких вирости ці висілки*.

Слов'ятин – с. Бережанського р-ну. Розташ. в ліс. уроч. на р.Бєбілка. Відоме з 1508. Посел. часів К.Р. Назва від ст. слов. ім. *Слов'ята*.

Слотівка – р. у Збаразькому р-ні, л. пр. р.Гнізна Гнила. Бере поч. із дж. на окол. с.Кретвці. Тече ч-з с. Стриївка, Заруддя. Впадає до Гнізни у с.Охримівці. Довж. бл. 14км. Назва від *слота/сльота “невеличка, маловодна, ледве сльозиться”*.

Смакулова – товтр. г. на окол. с.Доброводи Збаразького р-ну. Налезала родині *Смакулів*. Прізви. поширене у цьому с.

Смиківці – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гніздична. Відоме з 1545. Назва від прізви. *Смик*. Місцеві краєзнавці поясн. назву від дієсл. *смикати/висмикувати “посел. часто грабували (смикали) напасники”*.

Смолівка – товтр. г. на п. б. р.Збруч, неподалік від с.Постолівка Гусятинського р-ну. За переказами у кн. часи на ній стояла *сторожова вежа з бочкою смоли*. На ній несли варту кн. воїни, а пізніше козаки. Зберігся надгробний камінь на могилі вартового, який загинув у ХVІІст.

Смолянка – р. у Зборівському р-ні, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. із дж. у с.Тростянець. Впадає до Серету у с.Ренів. Довж. понад 10км. Назва від *смола “смолокурня, буда”*. Однак у часи К.Р. смола означала і поняття *сосна “смоляний ліс”*.

Смолянка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на окол. лісу біля р.Гнізна. Відоме з XVIст. *Див. р. Смолянка.*

Снігурівка – с. Лановецького р-ну. Розташ. на л. б. р.Горинь. Відоме з 1735. Назва від прізви. *Снігур.* За ін. версією його засн. вихідці з Литви, яких наз. “*снігурами*” через світлий колір волосся. Те ж стосується назви х.*Снігоровеччина* у с.Горинка Кременецького р-ну.

Сновида – р. у Підволочиському р-ні, п. пр. р.Збруч (бас. Збруча). Бере поч. із дж. у с.Мовчанівка. Впадає до Збруча у с.Оріховець. Довж. 12км. Назва вказує на “*сонний, лінивий х-р річки*”. Можливо від *сарм. сно – сне “вода, річка*”. Складний гідронім, в якому дві част. його назви належать до різних мов. Дослівно: “*Вода + вода*”.

Сновидів – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Дністер. Відоме з 1457. Назва від прізви. *Сновида.*

Сновидка – р. у Підволочиському р-ні, л. пр. р.Гнила (бас. Збруча). Бере поч. із дж. біля підніжжя Товтрів на сх. окол. с.Городниця. Тече ч-з м.Скалат. Довж. 5км. *Див. Сновида.*

Собеско (Соб’єско) – х. у с.Сільце Підгаєцького р-ну. До 1939 володіння *шл. Собезьких.*

Сокиринці – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Збруч. Відоме з 1493. Посел. часів трипіль. і чернях. к-три. Назва від прізви. *Сокирко.* За легендою від *сокирники “кн. вояки, озброєні бойовими сокирами”*. Можливо від роду занять мешканців. *Сокирянми* у Прикарпатті називали лісорубів.

Сокілець (Соколець) – с. Бучацького р-ну. Розташ. на безім. пот. який творить Русилівський водоспад. Відоме з XVст. Назву поясн. від роду занять мешканців, які *виروضували соколів для полювання знаті.*

Сокілля – крем. г. обіч с.Жолоби, Куликів, Кімнатка Кременецького р-ну. Назва від місц. геогр. терміну *сокіл “стрімка скеля над річкою”*.

Сокільники – с. Тербовлянського р-ну. Розташ. на р. Стрипа. Відоме з 1434 як *Сокілець. Див. Сокілець.*

Соколиха – товтр. г. на сх. окол. с.Городниця Гусятинського р-ну. *Див.Сокілля.*

Соколиця – х. у с.Саранчуки Бережанського р-ну. Місце розташ. відомих цілющих Сокілецьких дж. Назва від прізви. *Сокіл.*

Соколів – с.Бучацького р-ну. Розташ. на р.Золота Липа (1462). У Теробовлянському р-ні однойменне с. на р.Стрипа (1444). На пд. від нього с.*Сокільники*. За переказами *мешканці вирощували соколів для полювання гал. кн., пізніше поль. шляхти.*

Соколівка – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Свинорейка. Відоме з XVIст. Таку ж назву має х. у. с.Гончарки Теробовлянського р-ну. *Див. Соколиця.*

Солов'ї – х. у с.Кривчики Збараського р-ну. *Солов'їний Гай* – ліс. уроч. в межах с.Онишківці Шумського р-ну. *Відомі великою популяцією солов'їв.*

Солоне – с.Заліщицького р-ну. Розташ. на р. Рожанівка. Відоме з 1724. Ч-з с. *проходив один з чумацьких шляхів, яким возили сіль до Кам'яця, Львова, Кракова.*

Сонини – х. у с.Носів Підгаєцького р-ну. Назва спрощена до розмовн. діал. від жін. ім.*Софія-Соня “Сонине посел.”*

Сонячне – с. Підгаєцького р-ну. До 1964 – *Шкіндерівка*. Відоме з XVIст. Давня назва від прізви. *Шкіндер*, який був його орендаром. Сучасна хр-зує місце розташ. посел. *“в горах, під сонцем”.*

Сопільче – *див. Топільче.*

Сорока – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Черниця. Відоме з 1564. Посел. часів К.Р. Назва від прізви. *Сорока.*

Сороки – с. Бучацького р-ну. Розташ. на безім. притоці р.Стрипа. Відоме з 1457. *Див. Сорока.*

Сороцьке – с. Теробовлянського р-ну. Розташ. на р.*Сорочанка (Сороцька)*. Відоме з 1474. *Назва від гідроніма.*

Сорочанка (Сороцька) – р. на терит. Теробовлянського і Тернопільського р-нів, п. пр. р. Гнізна (бас.Серету). Бере поч. із дж. на пд. окол. с.Ілавче. Тече ч-з с.Сороцьке Теробовлянського, Козівка і Теофілівка Тернопільського р-нів. Довж. бл. 19км. Назва від *сорока “заліснені береги багаті на цих птахів”.*

Сосна – х. у с.Нестерівці Зборівського р-ну. Посел. розташ. *у сосновому лісі.*

Соснів – с. Теробовлянського р-ну. Розташ. на р.Тудинка. Відоме з 1472. *Соснівка* – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Корчівка. Відоме з 1545. *Див. Сосна.*

Сосулівка – с.Чортківського р-ну. Розташ. при впадінні р.Черкаська до Серету. Відоме з XVIст. Назва очевидно від прізви. *Сосуловський*. Ін. поясн. немає.

Софіївка (Зофіївка) – х. у с.Глещева Тербовлянського р-ну. Назва від жін. ім. *Софія (Зофія)*.

Сошище – с.Шумського р-ну. Розташ. в горах на безім. пот., л. пр. р.Вілія. Відоме з 1445. Назва видозм. від *сушище, суш.* “*посушливе, маловодне місце*”. Проте його сьгоднішнє місце розташ. заперечує цю версію. Поясн. від *соха* “*дерев’яний плуг, рало*” також малоімовірне.

Спас – уроч. між с.Велеснів та Залісся Монастириського р-ну. Досліджене городище X-XIIIст. В часи язичн. *Спасом* величали бога *Хорса*, який опікувався теплом, літом. *Див. Хорсо*. Очевидно в давні часи тут була його божниця. За ін. версією – *капище Велеса*.

Спаська – крем. г. біля с.Жолоби. Розташ. у природній угловині. За переказами служила місцем переховування людей від тат. Тобто *спасала* “*рятувала людей*”. Можливо тут було язичн. капище. *Див. Спас*.

Став – х. у с.Старий Олексинець Кременецького р-ну. *Ставки* – с. Гусятинського та Заліщицького р-нів (1900), х. у с. Підгайці Шумського, Стара Ягільниця Чортківського, Денисів Козівського р-нів. *Ставок* – х. у с.Високе Монастириського р-ну. *Посел. біля, чи на місці ставків*.

Стадарня – х. у с.Колодно Збаразького р-ну. Назва від *стадо* “*загін, вівчарня*”.

Стадна – уроч. на окол. с.Крутилів Гусятинського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Слугувало поганським капищем. *Таку назву в давнину мали пасовиська, майдани*.

Стадниця – уроч. в межах с.Рохманів Шумського, х. у с. Медведківці Бучацького, Мирне Підгаєцького, Розтоки Кременецького, Глещева Тербовлянського р-нів. *Див. Стадарня*.

Станіславчик – х. у с.Нараїв Бережанського р-ну. Пестлива назва від ім. *Станіслав*.

Стара Брикуля - с.Тербовлянського р-ну. Розташ. біля витоків р.Гнила Рудка. Відоме з 1648. Неподалік с.Нова Брикуля. Назви від прізви. *Брик*. Існують окремі поясн. від дієсл. *брикатися*. Треба розуміти як “*вперте, невіддатливе, яке вміє постояти за себе. Підтвердженень цієї версії не*

існує. Після зруйнувань тат. посел. отримували до назв придаток **Старий**, оскільки неподалік будувалося нове з такою ж назвою (**Нова Брикуля**).

Стара Гута – с. належить до с.Завадівка Монастириського та х. у с.Андрушівка Шумського р-нів. Посел. на місці *давніх гут.* **Див. Гута, Скляна Гута.**

Стара Могильниця – с.Теребовлянського р-ну. У 1964–1991 **Трудове.** Розташ. на р.Гнила Рудка. Відоме з 1497. **Див. Могильниця, Трудове.**

Стара Монастириха – х. Гусятинського р-ну. Належить до *с.Монастириха.* **Див.Монастириха.**

Стара Ягільниця – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Черкаська. Відоме з 1477. **Див. Ягільниця.**

Старе Місто – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р. Коропець. Відоме з 1547. **Вважається попередником м.Підгайці.** Знищене тат. у XVст.

Старий Вербів – х. у с.Вербів Монастириського р-ну, *попередник сьогоднішнього посел.*

Старий Вишнівець – с. Збараського р-ну. Розташ. на п. б. р.Горинь, навпроти смт.Вишнівець. Відоме з 1395. Посел. часів К.Р. **Попередник смт.Вишнівець.**

Старий Збараж – с. Збараського р-ну. Розташ. у міжгір'ї Товтр на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1211 як істор. м.Збараж. На г.Замкова збереглися руїни фортеці часів К.Р. **Див. Збараж.**

Старий Кокорів – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1545. Назва від прізви. **Кокоровський.**

Старий Литвинів – с. Підгаєцького р-ну. Відоме з 1114. Одне з найстаріших посел. Галичини. **Див. Литвинів.**

Старий Нижбірок – с Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Тайна. Відоме з 1554. **Див. Нижбірок.**

Старий Олексинець – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Горинь. Відоме з 1463. У XVIIст. статус м-ка. **Див. Олексинець.**

Старий Почаїв – с. Кременецького р-ну. Відоме з 1442. **Див. Почаїв.**

Старий Скалат – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на зх. схилі Товтрів. Відоме з 1545. Є *попередником м.Скалат*. Вщент знищене тат. у XIII, XVIст.

Старий Тараж – с. Кременецького р-ну. Розташ. на р.Іква. Відоме з 1463. Посел. часів К.Р., про що свідчить ст. слов. назва, яку трактують як *“торжище, торговиця”*.

Старий Ярослав – с. належить до с.Збриж Борщівського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Прикордонне посел. Гал. Русі. За переказами зведене за часів кн. *Ярослава Осмомисла*.

Старі Петликівці – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р.Стрипа. Відоме з 1467. Назва очевидно вказує на хр-тер русла Стрипи, яке в цих місцях *покручене, нерівне, тобто “петляє”*.

Староміщина – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Посел. часів К.Р. Збереглися руїни фортеці. Відоме з 1463. *Див. Старе Місто*.

Старости – х. у с.Крутнів Кременецького р-ну. Очевидно належав родині, з якої *походили старости посел. Крутнів*.

Стегниківці – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гніздична. Відоме з 1463 як *Сониківці (Сениківці)*. Давня назва видозмін. від прізви. *Сеник*. Сучасна від ст. слов. дієсл. *стенать “стогнати, страждати”*.

Степ –х. у с.Великі Загайці Шумського р-ну. *Степове* – с. Підгаєцького р-ну. До 1964 *Ригайлиха*. Відоме з 1900. Розташ. у степу *Панталиха*. *Див. Ригайлиха, Панталиха*.

Стигла (Стігла) – с. Монастириського р-ну, присілок смт.Коропець. Розташ. у каньйоні р.Дністер, що сприяє вирощуванню фруктів і овочів, які *достигають значно раніше*.

Стіжок – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Колованиця. Відоме з 1064 як м-ко *Істожок (Истожек)*. Одне з найдавніших посел. Шумського кн. Знищене мешканцями у 1261 на вимогу хана Бурундая. З 1366 знову м-ко. Назву перебрало від однойм. гори-одинця, *схожої на велетенський стіг*.

Стінка – с. Бучацького р-ну. Розташ. на узвишші між р. Баришка та Дністер. Відоме з 1453. Городище Тербовлян. кн. Назва хр-зує рельєф місцевості: *стіна, стрімке урвище*. Таку ж назву має х. у с.Раштівці Гусятинського р-ну. Те ж стосується і назв ряду природніх об'єктів (скель) між с. Городок, Виноградне, Бедриківці Заліщицького р-ну.

Столяри –х. у с.Весела Кременецького р-ну. *Назва вказує на прізви. часом фах власників.*

Сторожинці – х. у с.Весела Кременецького р-ну. *Стражниця* – х. у с.Сади Шумського р-ну. Очевидно в давнину тут були розташ. *княжі сторожі (залози).*

Сторожиська – г. на окол. м.Бережани. Вис. 396м. Пояснення назви як і *Сторожинці.*

Стороняка – х. у с.Сураж Шумського р-ну. Посел. розташ. *осторонь від с.* Можливе поясн. назви і від прізви. *Стороняка.*

Страхова – крем. г. біля с.Жолоби Кременецького р-ну. Назва очевидно від *страх.* З невідомих причин в давні часи *викликала у людей страх.* За легендою тут у печ. проживав *“страшний змій”.* Ін. тлумачень не існує.

Стриганці – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р.Золота Липа. Відоме з 1578. Назву пояснюють від дієсл. *стригти.* За легендою місц. парубки виманили зі ставу русалок і *постригли,* аби вони знову стали простими дівчатами. Та русалки пропали, а ставок висох. Уроч. через те наз. *Відьомським.*

Стриївка – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Слотівка та пот.Сорока. Відоме з 1463. Назва від *скіф. стр. “швидкий” (звідси стріла, струміль).* Отже назву можна пояснити як і м.*Стрий від струя–струй–стрий.* Дехто схиляється до поясн. від діал. *стрий, стрийко, тобто батьків брат.* У даному випадку *“стрийове (дядькове) посел.”, що більш ймовірно.*

Стрипа – р. на терит. Львівської і Тернопільської обл., л. пр. р.Дністер. Її започатковують р. Стрипа Західна (Мала), Ліва Стрипа (Східна), Вовчовецька Стрипа і Головна Стрипа. Всі вони впадають до ставка у м.Зборів. Тече ч-з Зборівський, Козівський, Тербовлянський, Бучацький р-ни. Впадає до Дністра на пд. окол. с.Берим’яни. Довж. 147км. Таку ж назву має х. у с.Миколаївка Бучацького р-ну, що розташ. на б. Стрипи. Назву тлумачать від *іллір. струара “струміль”.* *Перша част. слова від струя. Друга част. – ра, - ара з балт. перекладається як “ріка, рухлива вода”.*

Стрілка – р. на терит. Тербовлянського і Гусятинського р-нах, п. пр. р.Нічлава (бас. Дністра). Бере поч. із дж. за с.Кобиловолоки. Довж. 38км. Таку ж назву має р. у м.Копичинці. Довж. 7км. Назва від *стріла “рівна”.* *Можна тлумачити і як Стрипа (див.).*

Стрілківці – с. Борщівського р-ну. Розташ. у каньйоні біля р.Нічлава. Відоме з 1409. Посел. часів трипіль., гава-голіград. к-три та К.Р. За переказами його

засн. стрільці гал. кн., які охороняли фортецю. Назва схожа із р.*Стрілка* (див.). Тобто посел. вздовж *“рівної, як стріла річки”*.

Струсів – с. Тербовлянського р-ну. До 1958 рр. обл. Відоме з 1414 як с.*Підбогородичин (Підбугородичин)*. Розташ. на високому п. б. р.Серет, який наз. *Чортова Дебра*. Отже давня назва від розташ. *“під горою, бугром”*. З 1511 *Струсів* у власності шл. *Я.Струся*. З 1610 статус м-ка. Назва від *прізви. власника*.

Студенка (Тудинка) – р. на терит. Козівського і Тербовлянського р-нів, п. пр. р.Стрипа (бас.Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Вікторівка. Тече ч-з с. Теофіпілка, Веснівка, Росохуватець Козівського, Соснів і Соколів Тербовлянського р-нів. Довж. бл. 24км. Назва від слов. прикм. *студена “холодна, джерельна вода”*. Див. *Тудинка*.

Студентська – печ. у м.Кременець в Дівочих Скелях. Довж. 242м. Її у 60-х р. ХХст. *досліджували студенти місцевого педінституту*.

Ступки – с. Тернопільського р-ну. Розташ. у долині біля р.Гнізна. Відоме з 1432. Назву тлумачать від прізви. *Ступка*. За ін. версією від місця розташ. у *стуні “низовині”*. Див. *Ступний Став*.

Ступний Став – уроч. біля с.Малі Загайці Шумського р-ну. Колишне ставище. Назва від слов. *стуна, ступ “глибокий видолинок, застояна вода”*. За ін. тлумач. від діал. *ступ “заливна низовина”*.

Ступняки – х. у с.Нараїв Бережанського р-ну. Назва від прізви. *Ступняк*.

Судорівка – уроч. біля с.Малі Загайці Бережанського р-ну. За легендою тут було посел., знищене тат. у ХVІст. Назва видозмін. від *Сидорівка (Сидір)*. За ін. версією від слов. *сидор “кухоль”, тобто розташ. у видолинку між г.*

Супачівка – х. у с.Покропивна Козівського р-ну. Назву виводять від слов. *сопой, спити (сьпити) “стік, стікати”*. За ін. версією від прізви. *Супач*.

Супранівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Самець. Відоме з 1648. Назва від ім.*Супрун*.

Сураж – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілія. Відоме з 1555. Фортеця К.Р. Засн. *сурожцями “греками із Криму”*. На окол. м.Шумськ був *Суражський монастир*, знищений тат. у ХІІІст.

Суха Лоза – х. у с.Лози Збаразького р-ну. У даному випадку назва хр-зує розташ. *посел. “на сухому місці”*. Див. *Лози*.

Сухівці – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Самчик (Млинський Потік). Відоме з 1616. Постало на місці знищеного м-ка *Суходолля*. За переказами “*запалося у землю*”. Назва від *сухий діл “посел. у сухій балці”*.

Сухова (Сусова) – г. обіч с.Тростянець Бережанського р-ну. За переказами на ній була залога гал. кн., яку знищили тат. На чолі оборонців стояв *боярин Сух*, який загинув у бою. Довгі роки тут стояв курган.

Суходіл (Гнила) – р. у Гусятинському р-ні. л. п. р.Слобідка (бас. Збруча). Бере поч. біля с.Васильківці. Тече ч-з с.Суходіл. Впадає до р.Слобідка у с.Сидорів. Довж. 13км. Назва вказує на те, що р. тече ч-з гористу місц., бідну на воду, тобто “*тече сухим долом*”. *Див. Гнила*.

Суходіл – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Суходіл. Відоме з 1658. Назва *від гідроніма*. Таку ж назву має х. у с.Високе Монастириського р-ну. Посел. часів трипіль. кт-три. *Див. Сухівці*.

Сухостав – с. Гусятинського р-ну. Розташ. біля витоку р. Нічлавка. Посел. часів трипіль. к-три. Відоме з 14.10.1414 як с.*Яблунів*. З 1553 – м-ко *Сухостав*. Існувало два посел. *Більше–Яблунів, менше, що за ставком*, – *Сухостав*. Назва від словосполуч. *сухий став “ставище, водойма, яка пересихала”*. *Див. Яблунів*.

Сущин – с. Теремовлянського р-ну. Розташ. на р. Гнізна. Відоме з 1512. До 1. 04. 1927 у скл. Скалатського повіту. Назва від ст. слов. *суще, суцый “живе, те що існує насправді”*.

Східна Стрипа – р. у Зборівському р-ні, л. пр. р.*Головна Стрипа*. Бере поч. на схилі Товтрів за с.Манилівці. Тече ч-з с. Беримівці, Кудобинці, Тустоголови. Довж. 13км. *Див. Стрипа*.

ТТ

Тайна – р. га терит. Теремовлянського і Гусятинського р-нів, п. пр. р.Гнила (бас. Збруча). Бере поч. на сх. окол. с.Іванівка Теремовлянського р-ну. Впадає до р.Гнила у с.Личківці Гусятинського р-ну. Довж. 46км. Назва вказує на “*непередбачуваний, таємний хр-тер р. в період повеней*”.

Танька – одна із двох гір–сусідів біля с.Дрищів (Надрічне) Бережанського р-ну. За легендою назва *від ім. дівчини, яка тут зі зброєю в руках боронила свою честь і загинула*. Сусідня г., на якій загинув її наречений, має назву *Хім*.

Тарасівка – с. Збаразького р-ну. Розташ. на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1463 як *Тарасівці*. Назва від ім. *Тарас*.

Тарафаєва – х. у с.Гнидава Збаразького р-ну. Назва від прізви. *Тарафаєв*.

Тарнавка – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Відоме з 1709. Назва від поль. *тару “терен”*. Можливе поясн. від тюрк. *тар “дрібне, вузьке”*, чи слов. *терени “землі”*.

Тарноруда (Терноруда) – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на л. б. р.Збруч. З 1578 м-ко шл. *Одровонжів (Відірвиносів)* на обох берегах Збруча. Назва складена зі слів *терни і руда*. Посел. часів чернях. к-три *“в долині, яку оточували тернові зарості”*.

Тарча – р. на терит. Теремовлянського і Гусятинського р-нів, п. пр. р.Голодні Стави (бас. Тайни). Бере поч. із дж. за с.Глещева Теремовлянського р-ну. Впадає у р. Голодні Стави в с.Оленівка Гусятинського р-ну. Довж. 10км. Назва від тюрк. *тар “дрібна, вузька”*.

Тасів – х. у с.Бариш Бучацького р-ну. Назва від спрощ. поль. ім. *Станіслав (Стах, Стась, Тась)*.

Татаринці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Горинка. Відоме з 1442. Посел. часів К.Р., знищене тат. Біля уроч. *“Татарські могили”* розкопано три кургани. За переказами засн. тат. у XIIIст. Насел., *яке вирощувало овець*, сприяло тому, що тут у 1556 була відкрита суконна ф-ка.

Татарка – невеличка гіпс. печ. біля с.Зелений Гай (Жежава) Заліщицького р-ну. Розташ. у скелях на л. б. р.Дністер. В народі *Лисяча Нора*. За переказами в ній ховалися мешканці під час тат. набігів. Легенда розповід., що тут якийсь час жила *жінка (наложниця) якогось хана. Служить корою для лисиць*.

Татарська – одна із найдавніших вул. м.Тернополя. У XVIIст. її *засн. тат. купці*.

Татарські гребельки – уроч. за с.Тетильківці Шумського р-ну. Розташ. у пониззі р. Вілія. За переказами тут до кінця XVIIст. стояла гребля, яку *звели тат. у XIIIст. для водойми, що слугувала водопоем*.

Татарщина – уроч. біля с.Обич Шумського р-ну. *Віднайдено залишки тривалих тат. стоянок XIII–XVст.*

Таурів – с. Козівського р-ну. Розташ. неподалік від р.Стрипа. Відоме з 1465 як *Фаворів*. Посел. часів К.Р. Назва від тюрк. прізви. *Тавур*. За легендою

полов. мурза на службі у теребовл. кн. Василька. *Фаворів – від фаворит “улюбленець”.*

Теклівка – с. Гусятинського (XIXст.), Підволочиського (1785), х. у с.Ставки Заліщицького р-нів. Назва від поширеного в Галичині до сер. XXст. жін. ім. *Текля.*

Теленовий Став – х. у с.Гарбузів Зборівського р-ну. Посел. хуторянина *Теленю на поч. XXст., біля якого був ставок.*

Телятники (Теляники) – *див. с.Почапинці* Тернопільського р-ну.

Теляче – с. Підгаєцького р-ну. З 1964 *Мирне*. Розташ. на одному з витоків р. Масювка. Відоме з 1440. Назва *від роду занять мешканців, які доглядали телят місц. поміщ. Мирне – данина радян. ідеології.*

Темногайці – с. Шумського р-ну. Розташ. на р. Вілька. Відоме з 1583. Вся терит. уздовж рік на Шумщині була *помережена гаями: Гаї, Загайці, Підгайці, Темногайці.*

Теофілівка – с. Тернопільського р-ну. Розташ. неподалік від р.Гнізна. Поль. посел. XVIIIст. Назва від ім. *Теофіл (розмовн. Філько).*

Теофіпілка – с. Козівського р-ну. Розташ. біля витoku р.Студенка, яка творить тут ставок. Відоме з 1785. Зведене на *місці м-ка Краснопіл, знищ. тат. в 1671. Назва від поль. ім. Теофіл. та поліс “містечко”.*

Теплиська – долина на окол. с.Лапшин Бережанського р-ну. В давнину *болото, яке не замерзало, трясовина, яка завжди парувала.*

Теребовлянське (Теребовельське) князівство. У скл. К.Р. від кн. Володимира Великого. З 1092 столиця удільного кн, яке охоплювало землі Теребовлі, Галича, Гал. Поділля, Подністров'я, землі над Прутом і Серетом. До нього входили терит. Буковини, Молдови, Одещини до Чорного моря і гирла Дунаю. У його скл. було Берладське кн. у Причорномор'ї з м.Малий Галич і Текуча. Розквіт за часів кн. Василька до 1124. Вважалося удільним у скл. Галицько–Волинського кн. до 1242. Назва від м. *Теребовля.*

Теребовля (Трембовля) – м., рц. обл, столиця кн. в XI–XIIIст. Розташ. на р.Гнізна. Перше посел. було при її впадінні до р.Серет біля с.Семенів. Відоме з 1097. З 1207 статус м. Посел. VIII–Xст. Назва *див. Теребіж.* Можливо від слов. ім. *Требослав (Теребослав), поль. Трембослав. (За Я.Рудницьким та Й.Сташевським).*

Теренки – х. у с.Шили Збарзького р-ну. Посел. у *тернових хащах*. Звідси і назва від *терен, терн* – рослина родини розоцвітних. Можливо вказує на невеличкі розміри *теренів “земель”*.

Тересін – х. у с.Цигани Борщівського р-ну. Назва вказує на *прізви. власника*.

Тернопіль – м., обл. ц. України. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1540. Зведене на пд. від знищеного тат. м-ка *Сопільче (Топільче)*. Назву тракт. від *терен та поле “тернове поле”*. Поль історія пояснює назву від прізви. *Тарнавський*, (власник посел. у XVIст.) У цьому випадку назва мала б бути *Тарнопол “поліс (місто) Яна Тарнавського”*. Крім того у грамоті короля Сигізмунда I, яку він видав краківському магнату Я.Тарнавському, говориться проте, що йому у власн. дається місцевість Тернопілля у Теробовлянському повіті. Вочевидь назва Тернопілля у цьому випадку означала *“тернове поле”*.

Терноруда – див. с.*Тарноруда* Підволочиського р-ну.

Терпилівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Вовчок (Вальчак). Відоме з 1540. За легендою *в уроч. Тернова* поселився козак *Терпило* після поранення у бою з тат. За ін. переказами – від того, що *“потерпало від нападів чужинців”*.

Тесарівка – х. у с.Новосілка Підгаєцького р-ну. Назва від прізви. *Тесарський*.

Тетильківці – с.Шумського р-ну. Розташ. на р. Вілія. Відоме з 1326 як *Вілія Верхня*. Назва очевидно від слов. прізви. *Тетилько. Вілія Верхня* – назва *хр-зує місце розташ. посел.*

Тилявка – с. Шумського р-ну. Розташ. біля ліс. масиву в Кременецьких горах. Відоме з 1545. Назва від *тюрк. тале (делі) “тур”*. Схоже з *Турівка*.

Тимкова Скала – гіпс. печ. у с.Кривче (Нижнє) Борщівського р-ну. Довж. 1180м. Назва від ім. *Тимко*.

Тичок – крем. г. біля с.Жолоби Кременецького р-ну. Назва від діал. *тичка “палка, рівна, струнка, витягнута, як жердина”*.

Товарисько – х. у с.Цеценівка Шумського р-ну. Назва від *товар “велика рогата худоба”*. Очевидно тут було *літнє стійбище, загін*.

Товсте – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Гнила. Відоме з 1412. З 1720 статус м-ка. *Товстенський (Колонія)*- х. у цьому с. *Товсте (Тлусте)* – смт. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1414. У 1549–1940 статус м. Назва від прізви. *В’ячеслава Товстого*, посадника гал. кн.Романа

Мстиславовича. Поляки довільно переклали назву з *Товстого* на *Тлусте* (*жирне, багате*).

Товстенське – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р.Кривчик. Відоме з 1648. *Див. Товсте.*

Товстобаби – с.Монастириського р-ну. З 1965 *Високе*. За легендою посел. часів К.Р. *Кальники*, знищене тат. Розташ. на узгір'ї біля р.Дністер. Відоме з 1785. Назва від *товсті баби* “*кам'яні ідоли, які в дохрист. часи утворювали ціле капище на горі*”. *Кальники* – від слов. дієсл. *калитися* “*гартуватися*”.

Товстолуг – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Відоме з 1482. Посел. часів К.Р. Назва від словосполуч. *товстий луг* “*багатий сінокіс, пасовисько*”.

Товтри (Медобори, Недобори, Подільські Товтри) – розчленовані скелясті пасма вапняних г. Розташ. на зх. Подільської височ. Беруть поч. у м.Підкамінь Львівської обл. Перетинають Кременецький, Збаразький, Підволочиський, Гусятинський р-ни Тернопільської і част. Хмельницької обл. до долини р. Прут. Довж. 250км. Шир. 2-6, в обл. 10-12км. В доістор. часи були сх. узбережжям Сарматського моря. Назву виводять від поль. *Мольстри* “*гострі скелі*”. Можливо від поль. *татри* “*кам'яна порода*”, чи ст. слов. *Говди* “*великі, масивні*”. В перекладі з ілір. *Медобори* – *медубаріс* “*міжгір'я, міжболоття*”. Хоча правильніше буде “*медоносні гори*”. *Недобори* – від “*недобрали у висоті, низькі*”. *Див. Медобори.*

Токи – с.Підволочиського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Відоме з 30. 03. 1430 як *Ожигівці* на обох берегах ріки. З 1557 статус м-ка. Тут, де сьогодні *с.Токи*, було передмістя (панська економія, замок). З 1772 два окремі посел. Назва від *тік* “*рівне місце, пізніше місце зберігання збіжжя у снопах та його молотьби*”. *Див. Ожигівці.*

Торки – х. у Козівському р-ні. Відомий долиною 10-и дж. що творять потік до Золотої Липи. Назва від *тюрк. торки* – *плем'я споріднене з печенігами. Зазнали поразки від полов. вкінці IXст. і переселилися на землі слов'ян.*

Торське – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Золота. Посел. часів трипіль. к-три та К.Р. Відоме з 1440. *Див. Торки.*

Тошене – х. у с. Цицори Козівського р-ну. Назва від розмовн. ім.*Тоша* (*Антоніна*).

Травневе – с.Збараського р-ну. До 1964 *Заруддя*. Розташ. на р.Слотівка. *Див. Заруддя. Травневе* - данина радян. ідеології, пов'язана зі святом І-е Травня.

Травна – х. у с.Біла Чортківського р-ну. Назва від *трава* “місце випасу худоби, сінокіс”.

Травотолоки – с.Зборівського р-ну. Розташ. на безім. пот. що впадає до р.Мала Стрипа. Відоме з XVIст. Складна назва від *трава і толока* “пасовисько, сінокос, вигін”.

Траянові Вали (Троянові вали) – залишки велитенської земляної фортифікаційної споруди. Розташ. на терит. Чернівецької, Тернопільської, Хмельницької обл. та республіки Молдова. В обл. проостягаються вздовж р. Дністер і Збруч. Були висипані лише в незахищених природою місцях. Вис. 2,5–3,5м., шир. 10–25м. Перед ними на відстані 3м. були глибокі рови. На валах стояв дерев'яний частокіл. Збереглися частково у Борщівському, Заліщицькому р-нах. За однією з версій *зведені фрак. для захисту від скіфів бл. XVIIст. до н. е.* За ін. тлумаченням її *спорудили римляни для захисту від гунів за наказом імпер. Трояна (98–117р. до н. е.)*. Дехто поясн. від назви *слов. божества Троян, який опікувався землею росів.*

Трибухівці – с. Бучацького р-ну. У 1964–1994 *Дружба*. Розташ. на р.Вільховець. Відоме з XVIст. Таку ж назву має с., що належить до с.Личківці Гусятинського р-ну. Назва від прізви. *Трибух. Дружба* – данина радян. ідеології.

Тригубів – х. у с.Крижі Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Тригуба*.

Тризуби – х. у с.Крижі Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Тризуб*. Дехто трактує від розташ. будівель у *формі тризубця*.

Тристоки – х. у с.Галич Підгаєцького р-ну. Ін. назва *Марцелівка (поль. ім. Марцеля). Посел. розташ на трьох потоках.*

Трійця – с.Борщівського р-ну. У 1964–1990 *Зоряне*. Розташ. біля р. Збруч. Таку ж назву мають г. *біля с.Окопи* Борщівського та *Стіжок* Кременецького р-нів. Назву поясн. від язичн. *божества Трояна, покровителя К.Р. в дохрист. часи. Зоряне–данина радян. ідеології.*

Тростянець – с.Бережанського р-ну. Розташ. на р. Смолянка і пот. *Тростянець*. Відоме з 1472. *Тростянци* – с.Монастириського р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1785. Назва від *тростина “очерет”*.

Троянівка – х. у с.Бондарівка Гусятинського р-ну. Колишнє село. Назва від прізви. *Троян*.

Трубчин – с. Борщівського р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з XVст. *Назва від однойм. прізви.*

Трудове – назва с.Могильниця Тереховлянського р-ну у 1964–1991. *Див. Могильниця. Трудове – данина радян. ідеології.*

Тудинка – р. у Козівському р-ні, п. пр. р.*Студенка* (бас. Стрипи). Бере поч. із дж. біля с.Вікторівка. Тече ч-з с.Золота Слобода. Впадає до Студенки у с.Росохуватець. Довж. бл. 13км. Назва дещо видозмін. від *Студенка*. Очевидно давніше це була одна річка. *Таку ж назву має х. у с.Соснів Тереховлянського р-ну.*

Тудорів – с. Гусятинського р-ну. У 1946–2002 *Федорівка*. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1442. Обидві назви логічно пов'язані. У кн. часи тут проживав опальний боярин *Федір, який з розначу “зійшов з розуму, тобто тут здурів – ту (т) дурів”*. За ін. версією його прізви. було *Тудор*.

Тулин – с.Борщівського р-ну. Розташ. на р.Нічлава. Посел. *“тулиться до с.Ланівці”*. Можливо від *тюрк. тул “колчан, сумка”*.

Тупа (Дупла, Дупа) – р. на терит. Чортківського і Заліщицького р-нів, п. пр. р.Серет (бас. Днівстра). Бере поч. із дж. на сх. від с.Палашівка, де творить ставок. Каскад ставків на р. у с.Мухавка і Свидова. *Тупа* – від *повільна “тупо тече”*. Певнішою є назва *Дупла*. На ній у Заліщицькому р-ні розташ. с.*Дуплиська*. Впадає у Серет в с.Касперівці. Довж. 44км. *Див. Дупла, Дуплиська.*

Тури – с. Шумського р-ну. Розташ. в лісах на вис. 314м. Посел. часів К.Р. Відоме з 1545. Назва від *тур “буйвол”- первісний бик – спільна назва вимерлих диких тварин цього роду*. Проживали на терит. обл. до кінця XVIIIст. Очевидно ці екзотичні тварини в давнину тут мали велику популяцію.

Турильче – с. Борщівського р-ну. Посел. часів К.Р. біля смт.Скала-Подільська. Відоме з 1462. *Див. Тури.*

Турин – ліс уроч. біля с.Лисичники Заліщицького р-ну. Таку ж назву має х. у с.Блищанка того ж р-ну. *Турів Ліс*–ліс уроч. в межах смт.Коропець Монастириського р-ну. *Турівка* – с.Підволочиського р-ну на р.Вікнина. Відоме з 1581. *Див. Тури.*

Туриш – Дубова (Загородє) – уроч. в дубовому лісі біля с.Жолоби Шумського р-ну. Очевидно в цьому місці *тури*, на яких полювали вельможі, перебували в *загорожі (поль. загородє)*.

Турчин – х. належить до смт.Залізці Зборівського р-ну. *Назва від однойм. прізви.*

Тустань – істор. назва м.Хоростків Гусятинського р-ну. Відоме з 1340. Назва вказує на команду якогось можновладця, який велів *“тут стати, зупинитися, будувати посел.”*. *Див. Хоростків.*

Тустоголови – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Ліва Стрипа. Відоме з 1532. Посел. часів К.Р. За легендою назва вказує на те, що *“тут поховані сто княжих дружинників (сто голів), які полягли у нерівному бою з ордою”*. За ін. переказом *“тут полягли сто козаків Д.Нечая у серпні 1649”*.

Тютьків – с. Тереховлянського р-ну. Розташ. в степу Панталіха. Відоме з 1410 як х., а з 1683, як с. Назва від прізви. *Тютя (Тютько)*.

Тюха (Птюха, Бернадівка) – р. у Тереховлянському р-ні. *Див. Птюха, Бернадівка.*

Уу

Увисла – с. Гусятинського р-ну. Розташ. над р.Нічлава. Відоме з 1458. Посел. часів гава-голіград, чернях. к-три та К.Р. Назву перебрано від місця розташ., с. *“ніби увисає над річкою”*.

Угорськ – с. Шумського р-ну. У 1940–1990 *Підгірське*. Відоме з 1545. Посел. часів К.Р. Назва від місця *розташ. під горою, слов. “у гори”*.

Угринів – с. Підгаєцького р-ну. Відоме з 1515. У 1327 Галичину захопили угорці, які тут панували до 1347. За 20-ть р. вони засн. декілька посел. Назва від *угри “угорці”*.

Угринь – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р.Млиники, при її впадінні до Серету. Відоме з 1675. Посел. часів К.Р. Таку ж назву має і гіпс. печ. на схилі р.Млиники біля с. Довж. 4220м. *Див. Угринів.*

Угриньківці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1442. Посел. часів трипіль. гава-голіград. і давньорусь. кт-три. *Див. Угринів.*

Уланиха – х. у с.Козівка Козівського р-ну. Розташ. біля витоку р.Коропець.
Уланівка – х. у с.Хмелівка Тереховлянського р-ну. Посел. *належали відставним офіцерам поль. війська, які служили в уланах.*

Улашківці – с.Чортківського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1464. Посел. часів трипіль. гава-голіград. к-три. У XVIст. м-ко кн. Чарториських. Назва від ім. **Улас (Влас, Власій), поль. Блажей**. За переказами в дохрист. часи тут була божниця **Велеса (Волос, Власій)**. **Улашківська** – гіпс. печ. на сх. від р.Млинки у полі біля с.

Улевський – х. у с.Великий Кунинець Збарзького р-ну. Назва *від прізви. власника.*

Уніас (Уніяс) – крем. г. біля с.Стіжок, Шумського р-ну. Помережана прадавніми ходами–печ. Назва від слов. **внівєць “нанівєць, зовсім, щент”**. Поруч г. **Малий Уніяс**. За легендою тут переховувалися мешканці навкол. посел. від тат. Схованку виказали дими і вороги знищили всіх **нанівєць**. Певніше від балт. **уна, унія “юна, чиста, не вкрита лісом”**. Таку ж назву мало істор. м-ко на окол. с.Антонівці цього р-ну. Посел. VIII–XIIIст. яке знищили тат. Назву отримало від гори.

Упирі (Опирі) – поле за лісом в Товтрах між с.Вікно та Красне Гусятинського р-ну. За легендою в давні часи тут було посел. **упирів, дивних людей з двома серцями, двома рядами зубів і невисипуцим поглядом. За ін. версією належало родині Опирів.**

Уритва (Оритва, Потік) – р. у Козівському р-ні, п. пр. р.Стрипа (бас. Дністра). Бере поч. на зх. окол. с.Уритва. Тече ч-з с.Плоске. Впадає до Стрипи у с.Плотича. Довж. бл. 10км. Назва від слов. **ритвина “рів, канал, баюра, калабаня”**.

Уритва – с. Козівського р-ну. Давня назва **Оритва**. Відоме з поч. XXст., як присілок с.Олесино. *Назва від гідроніма.*

Урля (Орля, Вірля) – зараз х. у с.Великі Бережці Кременецького р-ну. З 1494 відоме як поль. м-ко кн. Г.Косинського. Знищене козаками в 1649 як осередок поль. шовінізму. Збереглися руїни фортеці над ставком. Назва від **орли (вірли)**. *Так себе величали молоді поль. шляхтичі.*

Урмань – с.Бережанського р-ну. Розташ. на л. витоці р. Золота Липа. Фортеця гал. кн. XI–XIIIст. Відоме з 1385. У цьому місці р. творить великий став. Назва від слов. **урвань “зарва”**. **Схожа із с.Зарваниця**. Можливо від ст. слов. **урманія “пустош, покинута земля, небезпечне місце”**.

Урожайне – с.Борщівського р-ну. До 1964 *Бабинці*. Див. *Бабинці*. Назва *хр-зує благодатні землі*.

Устечко – с.Заліщицького р-ну. Розташ. в *усті* р.Джурич, при її впадінні до Дністра. Відоме з 1414 як *Устє*. Посел. часів трипіль. к-три. У кн. часи було місцем важливої переправи чумаків і купців. У 1661–1934 статус м–ка. Таку ж назву має с.Кременецького р-ну. Розташ. в *усті (гурлі)* р. Добринь, при її впадінні до Горині. Відоме з 1649. *Пестлива назва вказує на невеликі розміри посел.*

Устя – с.Борщівського р-ну. Розташ. в *усті* р.Нічлава, при її впадінні до Дністра. Відоме з 1469. Посел. часів трипіль. гава-голіград., чернях. кт-три і К.Р. У 1498 поль. король подарував його кам'янецькому єпископству. Від того мало назву *Устя–Єпископське (Біскупське)*. Знищене тат. і волохами в XVI–XVIIст. З 1672 статус м-ка. Див. *Устечко*.

Устя-Зелене – с.Монастириського р-ну. Розташ. над р.Горожанка (Рожана, Княгиня). Засн. гал. кн. Данилом у XIIIст. Відоме з 1438 як м-ко *Ружанє*. З 1564 м. *Устє*. Зберігало статус м. до 1914. Назва від *апелятива устя “гурло, де р. Горожанка впадає до Дністра”*. Додаток *Зелене хр-зує природню красу посел.*

Фф

Фастове – уроч. біля смт.Коропець Монастириського р-ну. Остаточного поясн. назви не існує. За переказами тут дружина тереб. кн.Василька розгромила полов. Було захоплено багато ворожих *бунчуків*, які в народі наз. *“фости” (хвости)*. Очевидно первісною була назва *Фостове*. Можливо від рослини *хвоц*, що не доведено, оскільки це місце ніколи не було заболоченим.

Фащівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. при впадінні р. Вікнина до Збруча. Відоме з 1581. В основі назви лежить найменування рослини *хвоц (хвіщ)*, в народі *“сосонка” – рід болотної рослини*. Певніше від прізви. *Фащ (Фащів)*.

Федорівка – с. Гусятинського р-ну. Колишня назва *Тудорів*. Давню назву від ім. *Тудор* замінили на більш дохідливу від *Федір*. З тієї ж причини назва х. *Федоровичівка* у с.Чернихівці та *Федьківці* Збаразького р-ну.

Федір–Гора – велика полога г. у м.Бучач, яку з трьох сторін омиває р.Стрипа. Тут досліджене велике посел. часів трипіль. к-три (сьогодні терит. місц. ПТУ-26). За переказами на г. стояла сторожова вежа, з якої

проглядалася навіть Бесарабія. Довговічним сторожем на ній був козак **Федір**. Вночі його зненацька захопили тат., але він зумів вирватися та запалити сигнальне вогнище. Потім кинувся зі стрімкого урвища.

Федорова Гора – товтр. г. у смт. Гусятин. В XI–XIIIст. на ній стояла фортеця. Назву отримала *від ім. кн. посадника, який поліг при її обороні*.

Федьківці – с. Збаразького р-ну. Розташ. біля с.Старий Вишнівець. Віломе з XIXст. Назва від ім. **Федь (Федір)**.

Фільварки (Великі, Малі Фільварки) – колишні с. Кременецького та Монастириського р-нів. Сьогодні окол. с.Підлісне Кременецького р-ну та смт.Монастириськ. Засн. у XIXст. як *поміщ. багатоголазузеві госп-тва с/з профілю*. Такі назви збереглися в багатьох посел. обл.

Фондова – товтр. г. у смт.Гусятин. Назву трактують від *фонд “державна, муніципальна власність”*. За ін. версією від діал. *фундувати “подарована, даровизна”*.

Франкові Скелі – назва трьох заповідних вапнякових скель у Товтрах на сх. окол. с.Вікно Гусятинського р-ну. Є складовими г. *Довга*. Над місцевістю піднімається на 40 – 50м. Улюблене місце відпочинку **І.Я.Франка** у 1883–1885 під час перебування у місц. дідича І.Федоровича.

Французи – х. у с.Саджівка Монастириського р-ну. У XIXст. тут *проживала родина французів*, поранених вояків з армії Наполеона. Господарі, які придбали його, зберегли давню назву.

Фурдія – колишня назва х.Весняний, що у с.Рудники Зборівського р-ну. Назва від прізви. **Фурдій**.

Футори – с. Зборівського р-ну. Розташ. на пот. Вільшанка. Відоме з XVIIIст. Назва видозмінена від **Хутори**. За переказами місц. поміщика *не вимовляла букву “х”*. В насмішку до утвореного з хуторів села пристала назва **Футори**.

Хх

Ханова Могила – *див. Ганова Могила*.

Хамлаї – част. земель у с.Лисичинці Підволочиського р-ну, які належали багатому козаку-поселенцю на прізви. **Хамлай**.

+

Хан – Раївка – глибока долина між с.Залав'є Тербовлянського р-ну. Тут витікає дж. цілющої води під назвою Кам'яна Криниця. За легендою назва пов'язана з *тат. ханом на ім. Райя*. У XIIIст. кн. вої тут затопили цілу орду під час нічної стоянки.

Харжовець – х. у с.Збриж Борщівського р-ну. Назва *від прізви. власника*.

Хартонівці (Харитонівці) – с.Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Дупла. Відоме з 1493. Назва спрощена від ім. *Харитон*.

Хатки – с.Тернопільського р-ну. Розташ. на окол. с.Велика Лука. Відоме з XVIIIст. як поль. висілок. Таку ж назву мають х. у с. Великий Ходачків Козівського, Плебанівка Тербовлянського, Пожежа Бучацького р-нів. *Помешкання для найманих працівників на терит. поміщ. Маєтків, наз. хатками (халунами)*.

Хащ – х. у с.Ценів Козівського р-ну. Назва від місця розташ. *“в хащах, у чагарнику”*.

Хвещуки – х. у с.Білокриниця Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Фещук* (діал.).

Хім – одна із г. біля с.Дрищів Бережанського р-ну. За легендою назва *від ім. юнака*, який поліг у поєдинку з тат., захищаючи честь коханої. *Див. г. Танька*.

Хлопівка – с. Гусятинського р-ну. Належить до м.Хоростків. Розташ. на р. Тайна. Відоме з 1458 як поль. висілок, в якому *проживали поміщ. холопи “кріпаки”*.

Хмелева – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на л. б. р.Дністер. Відоме з 1424. Назва від прізви. *Хмель*. За ін. версією від *хміль – рід трав'янистих рослин з родини коноплевих*.

Хмелиська – с.Підволочиського р-ну. Розташ. у Товтрах, біля витоку р. Вальчак. Відоме з 1785. *Хмелище* – х. у с.Залісці Шумського р-ну. *Хмелі* – х. у с. Кременецького р-ну. *Хмелівка* – с. Тербовлянського р-ну. Колишня назва *Винявка (див.)*. За свідченнями старожилів *у цих посел. вирощували хміль для вир-тва пива*.

Хмельниця – ділянка поля у с.Глібів Гусятинського р-ну. За переказами тут влітку 1649 стояли резервні *полки Б.Хмельницького*. Можливо від того, що колись на полі *вирощували хміль*.

Ходаки – с. Шумського р-ну. Розташ. на р. Вілія біля с.Сураж. Відоме з 1570 як *Ходаків*. *Ходачків* – х. у с.*Великий Ходачків* Козівського р-ну. *Див. Великий, Малий Ходачків*.

Ходусів – х. у с.Кривче Борщівського р-ну. Назва від прізви. *Ходусь*.

Ходорівка – р. у Збаразькому р-ні, п. пр. р.Гніздична (бас. Гнізна). Бере поч. із дж. біля с.Мала Березовиця. Впадає до Гнізни у с.Іванчани. Довж. 7км. Назва від діал. *ходор* “*бешкетник*”. *Отже “неспокійна, ходить ходором”*.

Холодне – х. у с.Чорний Ліс Збаразького р-ну. Розташ. у “*непривабливому, холодному місці*”.

Хомецька – крем. г. біля с.Антонівці Шумського р-ну. Назву поясн. від ім. *Хома*.

Хоми – с. Збаразького р-ну. Належить до с.Гніздичне. Кол. назва *Хомівка*. Також х. у с.Кривче Борщівського р-ну, тут розташ. печ. “*На Хомах*”. *Хомівка* – с.Зборівського р-ну, х.*Хоминці* у с.Переволока Буцацького, *Хомівка (Хоми Яков’єцькі)*, *Хомівка* у с.Лопушани Зборівського, *Хомниця* – у с.Устя – Зелене Монастириського р-нів. Назва від прізви. *Хома*.

Хом’яківка – с. належить до с.Нагірянки, х. у с.Косів Чортківського р-ну. Назва від прізви. *Хом’як*.

Хоптянка (Йосипівка) – с. Підволочиського р-ну. Розташ. біля с.Поділля (Пізнанка). Відоме з 1785. Назва від діал. *хопта* “*трава, сінокіс, лука*”. Давня назва від ім. *Йосип*.

Хоробрів – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Хоростець. Відоме з 1503. За переказами мешканці самотужки *хоробро відбивали напади* тат. загонів на протязі кількох століть.

Хоростець – р. у Козівському р-ні, п. пр. р.Стрипа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. на х.Заберізки. Тече ч-з с. Августівка, Хоробрів, Хоростець. Довж. бл. 10км. Назва від слов. *хръль* “*швидка, рвучка*”.

Хоростець – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.*Хоростець*. Відоме з 1503. *Назва від гідроніма*.

Хоростків – м. Гусятинського р-ну, кол. рц.. обл. Розташ. при впадінні р.Голодні Стави до Тайни. Відоме з 1340 як *Тустань*. З 1565 м.*Хоростків* у власн. шл.Струсівського. Назву виводять від *іран. ху* “*хороший*”. За ін. версією в основі назви вбачають *індо – євр. хар* “*текти*”. Об’єднуючи два

поясн. можна скласти х-ку назви : *“хороші землі, посел. при річках”*. Давня назва *Тустань* від діал. *“тут зупинитися”*.

Хорсо – давня назва с. Бережанського р-ну. Сьогодні *Червоне*. Назва безперечно пов’язана із язичн. божеством *Хорс (бог доброти, ласки)*. Очевидно тут була його божниця. *Червоне* – невдалий переклад зі слов. *хорсо – красне*.

Хотівка – с. Кременецького р-ну. Межує з Рівненською обл. Відоме з XVIст. Назву поясн. від дієсл. *хотіти “бажане, улюблене”*.

Хотовиця – с. Кременецького р-ну. Розташ. на л. б. р.Горинь. Відоме з 1593. Назва видозм. від діал. *хитавиця “багно, трясовина”*.

Хотячка – р. в Шумському р-ні, л. пр. р.Вілія (бас. Горині). Бере поч. із дж. на сх. окоп. с.Жолобки. Впадає до р. Вілія у с.Кордишів. Довж. бл. 9км. Назва від дієсл. *хотіти*. У даному випадку *“бідна на воду”*.

Храбузна – с. Зборівського р-ну. Відоме з 1765. Назва від діал. *храбуззя “чагарник, гущавінь”*.

Хрестова – г. у м.Кременець. За переказами в давнину на вершині було *язичн. капище*. *На його місці ще у XIIIст. спорудили кам’яний хрест. Не зберігся*.

Хромова – див. р. *Громова*.

Худиківці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р. Дністер. Відоме з XVст. Від прізви. *Худик (Худиковський)*.

Худіївці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р. Нічлава. Посел. часів К.Р. Відоме з 1525. Збереглися залишки Траянового валу. За легендою назва від прізви. гал. отамана *Худія*, який живцем згорів з кількома дружинниками, обороняючи фортецю від тат. За ін. версією від прізви. *Худзійовський*.

Худобина – х. у с.Біла Чортківського р-ну. Наазва від рідко вживаного прізви. *Худоба*. За ін. версією тут було *“літнє стійбище для панської худоби”*.

Хутір (Футір) – колишне с., яке утворили в 1926 на місці панського маєтку в с.Богданівка Підволочиського р-ну. Сьогодні част. цього с. Назву *Хутір, Хутори* мають х. в с.Білокриниця Кременецького, *Футори* Зборівського р-нів. Ці посел. не мали своїх назв ч-з те, що належали до конкретних поміщ. маєтків і постійних власників.

Цц

Цапівка – с.Заліщицького р-ну. Сьогодні Поділля. Відоме з 1469 як *Цапівці*. Таку ж назву має х. у с.Глядки Зборівського р-ну . Назву пояснюють від прізви. *Цап*. За переказами першопоселенці займалися *розведенням кіз*. *Див. Поділля*.

Царева Долина – уроч. на сх. окол. с.Киданці Збараського р-ну. Розташ. біля колишнього Чорного Шляху. За легендою тут у бою з дружиною збараського кн. *загинув полов. хан (цар)*. Ще донедавна вздовж долини було кілька десятків курганів XI–XVIIст.

Царьова Гора – найвище місце у с.Вікно Гусятинського р-ну, де розташ. церква. За переказами на цьому місці стояв палац воєводи на прізви. *Цар (Царок)*.

Цвітова – с. Бучацького р-ну. Розташ. на р. Вільховець. Відоме з 1785. Також х. у с.Вістря Монастирського р-ну. Назва від *цвіт “посел. у цвіті садів”*, можливо *“процвітаюче.”*

Цебрів – с.Зборівського р-ну. Розташ. на р.*Цебрівка*. Відоме з 1546. Посел. часів трипіль. та чернях. к-три і К.Р. *Назва від гідроніма*.

Цебрівка – р. у Зборівському р-ні, п. пр. р.Нестерівка (бас. Серету). Бере поч. в с.*Цебрів*. Впадає до Нестерівки у с.Курівці. Довж. 9км. Назва від дієсл. *цебріти “цебеніти, текти, литися потоком”*.

Целіїв – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Тайна. Відоме з 1391. Посел. часів трипіль та чернях. к-три і К.Р. Назва від прізви. *Цель*. За ін. версією *“уціліле від знищення”*.

Ценів – с. Козівського р-ну. Розташ. на р. *Ценіївка*. Відоме з 1437. *Ценівка* – х. у цьому ж с. *Назва від гідроніма*.

Ценіївка (Ценівка, Цінюв) – р. на терит. Козівського та Бережанського р-нів, п. пр. р. Золота Липа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. біля с.Олесино. Тече ч-з с. Ценів, Вибудів, Бишки, Потік Козівського, Куропатники, Шибалин, Жовнівка Бережанського р-нів. Довж. 46км. Назва від слов. *цінюва “пряма, рівна, як цівка”*.

Цеценівка – с. Шумського р-ну. Розташ. на р.Вілія. Відоме з 1437. Всі назви топонімів із коренем *цец (циц)* за переказами і легендами пов’язані з міфологічною істотою–велетнем *Цецин*. На Буковині є г. *Цепина (Цецина)*. Тут розповідають про те, що в доістор. часи на землі жили *люди–велети*, які

ніяк не могли вмерти природньою смертю. Тільки бог грому Перун міг їх умертвити блискавкою. Вимерли в льодовиковий період.

Цецівка – с. Зборівсьєого р-ну. Розташ. обіч с.Годів. Відоме з 1503. *Див. Цеценівка.*

Цецова (Щицова) – с. Зборівського р-ну. З 1964 *Калинівка*. Розташ. біля р.Стрипа. Відоме з 1503. *Див. Цеценівка. Калинівка* – данина рад. ідеології.

Цигани – с. Борщівського р-ну. У 1945–1991 *Рудка*. Розташ. на р. *Циганка*. Відоме з 1493. До 1945 таку ж назву мало с.*Рудка* Бережанського р-ну. Посел. засн. циганами, втікачами із Волощини. *Див. Рудка.*

Циганка – р. у Борщівському р-ні, л. пр. р.Нічлава (бас. Дністра). Бере поч. у с.Лосяч. Тече ч-з с. Цигани, Мушкатівка, Слобідка Мушкатівська, Вовківці, Сапогів, Кривче. Впадає до Нічлави у с.Пилипче. Довж. 27км. *Циганка* – р. у Шумському р-ні, л. пр. р.Вілія (бас. Горині). Бере поч. із дж. на зх. окол. с.Васьківці. Впадає до Вілії м.Шумськ. Довж. 8км. Назва від етнофороніма *циган*. За ін. версією жартівлива назва асоціюється з хр-ром пот. *“швидка, весела, неврівноважена”*.

Ципель – товтр. г. біля с.Вікно Гусятинського р-ну. оголошена заповідною у 1910. Площа 3га. Припускають що її первісна назва *Цицель*, яку навмисне перейменували ч-з неблагозвучність. У такому випадку вона також пов’язана з *велетнями–цецинами*. За кілька км. на пн. у с.Новосілка Підволочиського р-ну є г.Горшки та Велике Сідло, пов’язані легендами з людьми–велетами. За переказами у с.Вікно цецинами наз. велетенських упирів. *Див. Опирі.*

Цицори – с.Козівського р-ну. Розташ. на р. Цівка. Посел. часів К.Р. Відоме з XVст. *Див. Цеценівка.*

Цицорка – р. на терит. Козівського і Зборівського р-нів, п. пр. р.Восушка (бас. Стрипи). Бере поч. із дж. с.*Цицори*. Тече ч-з с.Козлів. Впадає до Восушки у с.Мухівці. Довж. 12км. *Див. Цеценівка.*

Цівка – р. у Козівському р-ні. л. пр. р.Стрипа (бас. Дністра). Бере поч. із дж. на окол. с.Велика Плавуча. Впадає до Стрипи біля с.Мала Плавуча. Довж. понад 5км. Назва від діал. *цівка “рівний, тонкий струмінь”*.

Чч

Чабарівка (Муха) – р. у Гусятинському р-ні, л. пр. р.Слобідка (бас. Збруча). Бере поч. із дж. у Товтрах між с. Васильківці та Чабарівка. Довж. 21км. Назва трансформ. від *Чагарівка* “*тече в чагарях, в гущавині*”. *Муха* – розмовна хр-ка невеличкою об’єкта.

Чабарівка – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на р.*Чабарівка*. Відоме з 1648. *Назва від гідроніма.*

Чагарі – с. Гусятинського р-ну, сх. окол. м.Копичинці. Розташ. на р. Нічлавка. Таку ж назву мають х. у с.Коцюбинці цього ж р-ну та м.Тернопіль. *Див. Чабарівка. Чагарі–Збараські* – с. Збараського р-ну. Розташ. у Товтрах біля с.Максимівка. Відоме з XVIст. Посел. часів трипіль. та чернях. к-три. *Чагари* – г. у с.Буряківка Заліщицького р-ну. *Див. Чагарі.*

Чайчинці – с.Лановецького р-ну. Розташ. на р.Гнидава. Відоме з 1583. *Назва від прізви. Чайка.*

Чалганщина – *див. Човчаницина.*

Чамері – х. у с.Гаї Кременецького р-ну. Назва від прізви. *Чамер (Чемер)*. За переказами *тут були зарослі чемериці, отруйної рослини з родини лілійних, яка росте на вогких ґрунтах.*

Чверті – х. у с.Нараїв Бережанського р-ну. Назва від давньої нар. міри землі “*чверть, чвертка, четвертина*”.

Чемерівка – х. у с.Підлісне Монастирського р-ну. *Див. Чамері.*

Червень (Чървен)– с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на пд. зх. окол. р-ну та обл. Відоме з XIVст. За формою прикм. назва *від ст. слов. чръвени, чрълен “червоний”*. Ймовірний зв’язок з легендарним м.*Червен (981), літописними червенськими містами. Означає “красний, чудовий”*.

Червенські міста (городи) – група давньоруських міст–фортець у X-XIIст. За літописами кн. Володимир у 981 відвідав червенські міста *Теребовль, Червень, Спас, Звенигород, Рогожина, Перемишль, Сянок*. До них також відносять м. *Волинь* на р.Буг, *Сутейськ* на р. Пор. Ці землі заселяли лемки, дуліби, волиняни, бужани, галичани. *Див. Червень.*

Червона – х. у с. Колосова та Горинка Кременецького р-ну. Назва *від кольору черепиці, якою були вкриті дахи будівель.*

Червона Гора – крутий пагорб біля с.Берим’яни Бучацького р-ну, де р.Стрипа впадає до Дністра. Назва *від червоного каменю-пісковика, що виходить тут на поверхню.*

Червоне – с. Бережанського р-ну. Давня назва *Молохів Мечищівський*. Розташ. на зх. окол. р-ну. Відоме з XIVст. *Див. Молохів. Червоне* – с.Монастириського р-ну. Раніше – *Лядське*. Відоме з 1785 як поль. посел. *Див. Лядське. Червоне* – витвір радян. ідеології.

Червоне Замчище – місцина в уроч. Кадуб на окол. м.Копичинці Гусятинського р-ну. Розташ. в усті р. Крутилів і Стрілка, при їх впадінні до Нічлавки. Назва *асоціюється з красним, чудовим місцем*, де, за легендою, стояла фортеця, яку спалили тат. *Згарище здалека червоніло оплавленою цеглою та глиною.*

Червоний Камінь – крем. г. біля с.Велика Іловиця Шумського р-ну. *Її схили вкриті червоним кварцеподібним пісковиком*. За легендою язичн. капище Перуна. У цьому випадку *прикм. червоний мав би означати “чільний, головний жертовник”*.

Червоний Ліс – х. у с.Переходи Чортківського р-ну. У даному випадку назва асоціюється із прикм. *червлений “красивий”*.

Червоногород (Червоноград, Червоне) – істор. посел. часів К.Р. біля с.Нирків Заліщицького р-ну. Розташ. на р. Джурин. В X-XIIIст. фортеця гал. кн. на Поділлі. Знищене тат. і волохами в 1538. Поль. істор. стверджує, що саме тут була столиця *Черленої Русі (Зах. України)*. Назва *від червонолго кольору каміння г., на якій стояло м.*

Червоногородський водоспад – гідр. пам’ятка природи. Розташ. в долині р. Джурин біля колишнього посел. *Червоногород*, що між с.Нирків і Нагіряни. Шир. плеса 20м., спад влди з вис. 16м. Утв. на місці нового русла р. після того, як вороги у 1538 під час облоги відвели воду і оголили захисні рови. Вода так і продовжує текти новим руслом. На ній споруджена ГЕС.

Червоногради – с. Заліщицького р-ну у 1964–1990. Сьогодні йому повернута назва *Голігради (див.)*. *Червоногради* – витвір радян. ідеології.

Черемхів – х. у с.Доброводи. Сх. част. с.Швейків Монастириського р-ну. Назва від розташ. у *“черемховому гаю”*.

Черенко – х. належить до м.Шумськ. Назву поясн. від прізви. *Черенко та від черенок “пагінець для прищеплення плодових дерев”*.

Черкавщина – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р.Черкаська. Відоме з 1453.
Назва від гідроніма Черкаська.

Черкаська (Черкаска) – р. у Чортківському р-ні, п. пр. р.Серет (бас. Дністра). Бере поч. із дж. на х.Полівці, біля с.Білібожниця. Тече ч-з с. Черкавщина, Стара Ягільниця, Шульганівка, Долина, Ягільниця. Впадає до Серету в с.Сосулівка. Довж. 25км. Очевидно в давні часи *тут таборилися (проживали) черкеси (косоги), яких в народі наз. черкесами.* Іноді *черкесами* називали *полов. та ін. представників тютк. племен.*

Черлена – одна із двох надбрамних башт кремен. фортеці на г.Бона. Збудована в сер. XVIст. Назва від ст. слов. *черлена* “гарна, красива. Іноді *вживалася у знач. “головна, парадна”.*

Чернелів – Руський – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Гнізна. Посел. часів чернях. і давньорусь. к-три. Фортеця **Чернелів** на кордоні між Польщею і Литвою. Відоме з 10.03. 1410 як м-ко **Чернелюв** у власн. лит. шл. Остафія Давідовського. Пізніше **Чернелів – Мазовецький, Жукове.** Сьогодні **Жовтневе.** Назву **Чернелів** трактують від слов. прізви. **Чернило.** Зустрічається поясн. *від роду занять майстрів – зброярів, які “чорнили мечі”.* **Жукове** – на честь маршала **К.Жукова.** **Жовтневе** – витвір радян. ідеології, яка таким чином хотіла увіковічнити *“жовтневий переворот”* в Росії у 1917.

Чернеча – х. біля с.Сороки Гусятинського р-ну. Сьогодні не існує. *Місце жін. обителі до XVст., знищена тат.*

Чернеча Гора – товтр. г. на пд. сх. від с.Залужжя Збараського р-ну, що неподалік від с.Старий Збараж. У XIV-XVIст. тут стояв **монастир св.Онуфрія.** Знищений тат. у 1589. Збереглися руїни фундаменту.

Чернецьке – х. у с.Нестерівка Зборівського р-ну. **Чернеччина** – ліс. уроч. біля с.**Чернелів–Руський.** У 1600 тут була збудована церква св.Спаса. За переказами на цих терит. у XIII-XVст. **були монастирі, зруйновані тат.**

Чернилівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Сновида. Посел. часів трипіль. к-три. Відоме з 1696. Назва від прізви. **Чернило.**

Чернихів – с. Зборівського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1213 як **Чернече–на–Сереті.** Посел. часів давньорусь. к-три. Назва від прізви. **Черних.** **Чернече** – від **чернець** “монах”.

Чернихівці – с. Збараського р-ну. Розташ. на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1340. З 09.07.1463 **Чернихів.** З 1529 статус м-ка. На г.Веселенсика, що на пн.

окол., стояв монастир *о.Василіян*, знищений тат. *Див. Веселенсько Гора. Див. Чернихів.*

Черниця – р. у Гусятинському р-ні, п. пр. р. Гнила (бас. Збруча). Бере поч. із дж. біля с.Клювинці. Тече ч-з с.Сорока. Впадає до р. Гнила у с.Постолівка. Довж. 13км. Назву виводять від багатих *заростей чорниць*, що в давнину вкривали її береги. За переказами в с.Сороки у XIII-XVст. був жін. монастир, який зруйнували тат. *Черниці, щоб нге потрапити в полон, гуртом кинулися в річку.*

Чернявський – х. належить до смт.Вишнівець Збаразького р-ну. Назва *від однойм. прізви.*

Черча – г. в м.Кременець, що межує із г. Бона (Замкова). Вис. 373м. За переказами саме між цими г. звисав шкіряний міст. Обірвався, коли ним прогулювалася поль. королева Бона (істор. не підтверджено). Назва від дослов'ян. *кірсава, кірсва “чорна”. Можливо від Чернеча, що не доведено.*

Чеснівський Раковець (Раковець Чеснівський) – с.Збаразького р-ну. Належить до с.Гніздичне. Сьогодні *Раковець (див.). Чеснівський* – від прізви. шл. *Чесновських.*

Чехів – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Григорівка. Відоме з 1454. Засн. вихідцями з *Чехії (Моравії)* в XIIIст. *Чехова* – х. у с.Калагарівка Гусятинського р-ну. Назва від пріви. *Чех.*

Чиранка (Циганка, Черенка) – істор. посел. біля м.Шумськ. Збереглися руїни городища часів К.Р. круглої форми в d.70м., залишки кам'яної будівлі. Назва від слов. *черень “рівне місце на випаленіц вогнем терит.”.*

Чистилів – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1525. Посел. часів скіф., чернях., давньорусь. к-три. Назву виводять від прикм. *чистий “очищене, відновлене, після пожежі, пошесті”.*

Чистопади – с. Зборівського р-ну. Розташ. біля смт. Залізці на п. б. р.Серет. Відоме з 1648. Складна назва від *чиста падь “чисті природні озерця”,* можливо *“глибока западина, долина, яр, річище”.*

Човганщина (Чалганщина) – х. у с.Чернилів–Руський Тернопільського р-ну. Тут досліджено 6 курганів і некрополь XIIIст. В останньому виявлено чол. скелети ростом 182-200см., що не притаманне кочівникам. За переказами тут у бою з полов. полягла гвардія гал. кн. Данила. Збереглася поль. стела 1583 чи 1589. За легендою тут зазнала поразки орда хана *Чолгана (Чолхана).* Сам привідця при втечі потонував у р.Гнізна. Можливо назва пов'язана з тюрк. родом *чинкара (чинкарщина),* що не доведено.

Чопиха – товтр. пагорб у с.Велика Білка Лановецького р-ну. Назва від прізви. **Чопик** (жін. **Чопиха**). За легендою місце поховання жінки, яка завела тат. у трясовину в долині **Вандол**, яку творить р.Піщанка.

Чорний Ліс – ліс. уроч. в межах Збараського р-ну. До 1918 тут проходив держ. кордон між Росією та Австро-Угорщиною. Таку ж назву має ліс в Зборівському р-ні та м.Копичинці Гусятинського р-ну. Назва **Чорний** асоціюється з **”густий, непривітний, малопрохідний”**. Таку ж назву мають с. у Збараському та Зборівському р-нах, які розташ. у цих лісах.

Чорний Шлях (Княжий Тракт, Татарський Шлях) – в XI-XIXст. ґрунтова (бита) дорога вздовж зх. схилу Товтрів. Бере поч. від смт. Ланівці. Пролягає обіч м.Збараж, с. Киданці, Максимівка, Стриївка, Романове Село Збараського, Галущенці, Жеребки, Колодіївка, Полупанівка, Новосілка, Старий Скалат, Остап’є Підволочиського, Вікно, Паївка, Красне, Калагарівка, Волиця, Крутилів Гусятинського р-нів Тернопільської, м.Сатанів, Бакота Хмельницької обл., веде ч-з Молдову в Крим. Назва **Чорний** тут асоціюється зі **”скорбота, бідна, дорога смерті, неволя”**. **Головний шлях, яким тат. вели ясир з України та Польщі. Княжий Тракт** – назва стверджує думку про те, що в часи К.Р. це була державна дорога з Києва на Волощину та в Крим.

Чорнокінецька Воля – с. Чортківського р-ну. Розташ. на безім. пот., л. пр. р.Нічлава. Відоме з XIXст. **Див. Чорнокінці**. Придаток **Воля** співзвучний зі **Слобода**.

Чорнокінці – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р. Нічлава. **Див. Великі, Малі Чорнокінці**. За однією із легенд назва від виразу **чорні кінці “спалені тат. околиці”**.

Чорнолози – х. у с.Оришківці Гусятинського р-ну. Посел. **“у густих, непрохідних (чорних лозах)”**.

Чортів Камінь – об’ємний вапняковий камінь-скеля у Гологорах. Розташ. на окол. с.Лісники Бережанського р-ну. За легендою **Нечистий** збирався скинути його з піднебесся на місцеву церкву. Але цьому завадила **Богородиця**. Вона з Немовлям-Ісусом опустила на камінь, який ніс **Лихий**, та нагріла його так, що змусила кинути. **Так і лежить він, а на ньому відбиток її стопи, з якого б’є джерело**.

Чортків – м. рц. обл. розташ. на р.Серет. Відоме з 1458. З 1522 статус м-ка у власн. шл. **Єжи Чартковського**, вихідця із с.**Чартек** Серадського воєводства (Польща). За переказами засн. вихідцями із с.Улашківці, які на схилах Серету, в уроч. **Чортова Долина**, шукали **“дітькові скарби”**,

очевидно мили золото. Таким чином назва від **Чортова Долина**. Поясн. від прізви. **Чартковський** помилкове, оскільки в документах 1458 є згадка про с. **Чартовіце**. А власн. цього шл. воно стало лише у 1522.

Чортова Дебра – уроч. на крутосхилі р.Серет, пн. окол. с.Струсів Тереховлянського р-ну. Місце розташ. оборонного замку XVIст. Назва хр-зує природні особливості місцевості: **“скелясте урвище над водою, де “чорт голову зламає”**.

Чортова Долина – видолинок на л. б. р.Серет у м.Чортків. Тягнеться вздовж берега ч-з усе м. В період весняних повеней виповнювалася талою водою, яка творила **круговерті “чортові закрути”**. У часи **К.Р. тут мили золото**. Див. **Чортків**.

Чортория (Чертория) – с. Тереховлянського р-ну. Сьогодні **Миродлюбівка**. Розташ. на р.Серет. Відоме з 1785. Назва від словосполуч. **черта “лінія” та рия “рити”**. Тобто **“ріка риє черту (рів)”**. За легендою назва пов’язана з водяним млином на Сереті. Під час повеней вода руйнувала греблю, а в народі говорили: **“Чорти риють...” Миродлюбівка** – данина часів радян. ідеології. Можливо від праслов. **чърт “болотиста місцевість”**.

Чопи – х. у с.Білоголови Зборівського р-ну. Назва від прізви. **Чип**.

Чугалі – с. Кременецького р-ну. Пн. сх. окол. м.Кременець. Відоме з 1545. Назва від прізви. **Чугаль (Чугальський)**.

Чумалі – с. Збарзького р-ну. Розташ. на р.Гнізна Гнила. Відоме з 1648. Назва від прізви. **Чумаль**.

Шш

Шайбівка – с. Бережанського р-ну. Розташ. на р. Нараївка. Відоме з XIXст. Назву перебрало від прізви. євр. **Шайба**, який був економом поміщ. маєтку.

Шалівка – х. належить до м.Почаїв Кременецького р-ну. Назва від діал. **шалівка “тонка дошка, товщ. Ідюйм, для обшивки стін, стелі, дахів”**. Очевидно тут проживали майстри-деревообробники, а х. належав монастиреві.

Швейків – с. Монастириського р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з 1448. В 1964-1991 **Трудолюбівка**. У 1624 статус м-ка. За переказами назва від **швайка “майстер, який шив кінську зброю, кожухи”**. Певніше від прізви. **Швейк (Швайка)**. **Трудолюбівка** – данина часів радян. ідеології.

Швейцарія – сьогодні х. *Привільний* у скл. с.Підруда Тереховлянського р-ну. Розташ. у міжгір'ї в оточенні мішаного лісу. *Краєвид нагадує Швейцарію. Привільний* – витвір радян. ідеології.

Шевченкове – с. Підволочиського р-ну. До 1961 *Яцівка*. Розташ. у Товтрах біля витоку р.Самець. Відоме з 1540. Поль. посел., яке заснував *Яцек*. Перейменоване *на честь 100-річчя від дня смерті Т.Г.Шевченка*.

Шелепівський Яр – балка біля с.Синьків Заліщицького р-ну. Досліджено посел. часів гава-голіград. і старорусь. кт-ри. За переказами служив сховищем для розбійників та бродяг, яких наз. *шелепками “безпутніми, дурнуватими”*.

Шельпаки - с. Підволочиського р-ну. Розташ. на р.Самець (Млинський Потік). Відоме з 1463 як *Шельпаківці*. За переказами назва від прізви. козака *Шельпака*.

Шершенівка – с. Борщівського р-ну. Розташ. на л. б. р.Серет. Відоме з 1545. Посел. часів трипіль, гава-голіград, давньорусь. к-три. Назва від *шершень “комаха з родини ос”*. Певніше від прізви. *Шершень*.

Шибалин – с. Бережанського р-ну. Розташ. у долині на р.Ценівка. Відоме з 1475. Посел. часів К.Р. Назву виводять від прізви. *Шибалин*. За ін. тлумаченням від діал. *шибай “зірвиголова, тобто посел. на вітрах”*.

Шибениця – невеликий лісок у Товтрах обіч с.Паївка Гусятинського р-ну. *За часів козаччини тут страчували ворогів та зрадників*.

Шидлівці – с. Гусятинського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Посел. часів скіф., трипіль. к-три. Відоме з XVст. Назва від поль. прізви. *Шидловський*.

Шили – с. Збарзького (1703) та Лановецького (1545) р-нів. Розташ. відповідно на р.Самець та Жирак. Назва від прізви. *Шило*. На жорнових каменях, які тут вироблялися з каменю-пісковика, подекуди зустрічається це прізви.

Шимківці – с. Збарзького р-ну. Розташ. біля витоків р.Гнізна Гнила. Відоме з 1463. Посел. часів трипіль. к-три. Назва від прізви. *Шимків*.

Шипівці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р. Серет. Відоме з 1453 як м-ко. З 1530 у власн. кн. Бучацького. Посел. часів трипіль. та гава-голіград. к-три. Назву виводять від дієсл. *шипіти “шипіння води”*. Можливо від імен. *шип “колючка”*. Геогр. термін *шипіт* озн. *“джерело, місцевість, де шипить швидка вода”*.

Шишківці – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р. Нічлава. Відоме з XVIIст. Назва від прізви. *Шишковський*. **Шишки** – х. у с.Хотівка Кременецького р-ну. Назва від *шишка “суцвіття хвойних, вкрите лускою”*. Можливо від арх. *шишак, шишки “горби, гобиста місц.”*, що відповідає природі місцевості.

Шкіндерівка – х. у с.Семиківці Тереховлянського р-ну. *Шкіндирівка*-сьогодні с.*Сонячне* Підгаєцького р-ну. *Див. Сонячне*.

Шкроботівка – с. Шумського р-ну. Розташ. на межі з Хмельницькою обл. Відоме з 1573 як *Скроботівка*. Назва від прізви. *Шкробот (Скробот)*.

Шляхетська – одна з двох надбрамних башт кремен. фортеці XVIст. на г.Бона. За формою квадратна, двоярусна, з арочним готичним проїздом. За переказами це був *парадний в'їзд до замку ч-з міст, слугував виключно для шляхти*.

Шляхта – х. у с.Покропивна Зборівського р-ну. Також з-х. част. с.Швейків Монастириського р-ну. Назва від *шляхтич “поль. дворянин”*.

Шляхтинці – с. Тернопільського р-ну. Розташ. на п. б. р.Гніздечна. Відоме з 1463 як *Шитнаківці*. Назва від товтр. г.*Шляхтин*, з-під якої б'є дж. під назвою *Гетьманська криниця*. За с. донедавна стояв межовий камінь між Галичиною та Волинню. *Див. Шляхта*.

Шманьківці – с. Чортківського р-ну. Розташ. на п. б. р.Нічлава. Відоме з 1485 як поль. фортеця. Назва від шл. на прізви. *Шманьковський*. За ін. версією від діал. *шмон “облава, грабунок”*. *Посел. часто грабували тур. і тат.*

Шманьківчики – с. Чортківського р-ну. Розташ. за 2км. від *Шманьківців*. Відоме з 1643 як їх висілок. Очевидно посел. було даровизною дітям (*Шманьковський-Шманьків'ята-Шманьківчики*).

Шнирнастівка – х. у с.Лісники Бережанського р-ну. Рідкісне словосполуч. вказує на прізви. та ім'я власн. – *Шнир Настя*.

Шнури – х. у с.Бонівка Кременецького р-ну. Чесько-моравське посел. XVст. Його звели для власних потреб майстри-будівельники Кременецького замку на запрошення королеви Бони. Всі будівлі були *зведені рівними рядами, “тобто під шнур”*. **Шнури** – ділянка поля між с.Малий Ходачків та Константинівка Тернопільського та х.Королівка Підволочиського р-нів. Розташ. на *рівнині, “під шнур”*.

Шоломів – х. у с. Куропатники Бережанського р-ну. Належало євр. на прізви. *Шолом*.

Шопинки – х. у с. Соснів Шумського р-ну. Назва від діал. *шоп* “тимчасова дерев’яна хата, курінь”.

Шпиколоси – с. Кременецького р-ну. Розташ. на зх. від с. Горинка в ліс. уроч. Відоме з 1514. Посел. часів К.Р. Походж. назви до кінця не з’ясоване, однак воно явно свідчить про древність посел. Очевидно сучасна назва походить від переосмисленого слов. прізви. *Ошпек*.

Шумбар – с. Шумського р-ну. Розташ. на р. Вілія. Відоме з 1315. Посел. часів трипіль. к-три. У XVIII ст. статус м-ка. Назва складена з праслов. коренів *шума* “листя, ліс” та *бар* “болото”.

Шульганівка – с. Чортківського р-ну. Розташ. на р. Черкаська. Відоме з 1785 як поль. посел. Назва від прізви. *Шульганівський*.

Шумляни - с. Підгаєцького р-ну. Розташ. при впадінні безім. пот. до р. Бибелка. Відоме з 1467. Посел. часів К.Р. Назва утворена з двох слов. коренів *шум* і *лян* “земля в лісі”.

Шумськ – м. рц. обл. Розташ. на р. Вілія. Засн. у IX ст. Відоме з 1149 як столиця удільного кн. В 1150 його захопив гал. кн. Володимирко і об’єднав у скл. Галицько-Волинського кн. Стольне посел. дулібів з 796, про що свідчать перекази. Давні назви *Шюмськ*, *Шюмеск*, *Шумське*. З 1199 статус м-ка. Знищене мешканцями на вимогу хана Бурундая в 1261. Відроджене в 1360. Літописне городище стояло над р. Кума, між с. Бриків та Онишківці. Назва від праслов. *шума* “ліс, листя”.

Шупарка – с. Борщівського р-ну. Розташ. в оточенні лісу. Відоме з XVI ст. Назва від слов. *шпара* “діра, щілина”. В даному випадку “посел. в лісі, до якого були підходи у вигляді “лісових просік”. Можливо від прізви. *Шупар*.

Шутроминці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на л. б. р. Дністер. Назва асоціюється з діал. *шутер* “продукт перегорілого кам’яного вугілля, дерева”. Очевидно посел. зведене на попелищі, *шутрі*.

Шушківці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р. Самець. Відоме з XVI ст. Назва від прізви. *Шушковський*.

Щш

Щаснівка – с. Підволочиського р-ну. Розташ. на п. б. р.Збруч. Навпроти, у Хмельницькій обл., велике с. з такою ж назвою. Відоме з XVIст. За переказами його засн. втікачі з московської неволі. Назва від слов. *щасне* “*щасливе, благодатне*”.

Щепанів – с. Козівського р-ну. Розташ. на р.Масювка. Поль. посел. XVIIIст. Назва від поль. ім. *Щепан (Стефан)*, чи прізви. *Щепановський*.

Щитівці – с. Заліщицького р-ну. Розташ. при впадінні р.Громова до Серету. Відоме з 1547. Посел. часів трипіль. к-три та К.Р. Назва від *щит* “*оборонне городище, фортеця*”.

Юю

Ювілейна – гіпс. печ. біля с.Сапогів Борщівського р-ну. Довж. ходів 1600м. Відкрита у 1967. Назва від того, що саме у цьому р. *виповнювалося 50р. т.з. “жовтневій революції”* у Росії.

Югенди – х. належить до м.Почаїв. Назва від євр. прізви. *Югенд*.

Юзефівка – сьогодні с.*Йосипівка* Тернопільського р-ну. Поль. посел. XVIIIст. Назва від поль. ім. *Юзеф (Юзек, Йосиф)*. Те ж стосується і с.*Юзефці*, сьогодні *Йосипівка*, Зборівського р-ну.

Юридка – *див. Мантадорка. Юридка* – х. належить до м.Почаїв. Назва від *юродивий*. Очевидно тут у певні часи *проживали блаженні*, якими опікувався місц. монастир.

Юрки – х. у с.Залісці Збарзького р-ну. Назва від ім. *Юрій*.

Юрківці – с. належить до с.Васильківці Гусятинського р-ну. Розташ. на р.Кривенька. За переказами посел. у XIст. засн. теребовлян. кн. Василько. У свою чергу кн. *Лев, син Д.Галицького*, подарував у XIIIст. його синові *Юрію*.

Юркова Долина – х. у с.Покропивна Зборівського р-ну. Розташ. на р.Восушка. *Див. Юрки*.

Юлинці – с. Лановецького р-ну. Давня назва *Люлинці*. Розташ. над р.Буглівка. *Див. Люлинці*.

Юськівці – с. Лановецького р-ну. До 1914 *Іськівці*. Розташ. при впадінні р.Горинька до Горині. Відоме з 1545 як польс.посел. Назва від ім. *Юсько* (*Юзеф, Юзек, Юзьо*). *Іськівці* – від євр. ім. *Ісько* (*Ізьо*).

Юр'ямпіль – с. Борщівського р-ну. Розташ. на р.Керничка. Відоме з XVIIст. Посел. часів К.Р. Назва утв. від коренів *Юр* і *Ян* та елемета *піль* “поле”. За переказами засн. гал. кн. *Юрієм*, сином Лева, на поч. XIVст. *Ян* – від польс. ім. *Януш* (*Янек*). Можливе тракт. від кореня *ям* “яма, видолинок”. У цьому випадку “посел. *Юрія у видолинку*”.

Юр'янівка – х. у с.Зелене Борщівського р-ну. *Див. Юр'ямпіль*.

Юстинівка – с. Підгаєцького р-ну. Розташ. на р.Коропець. Відоме з XVIIIст. Назва від жін. ім. *Юстина*.

Яблунів – с. Гусятинського р-ну. Розташ. біля витоків р.Нічлавка. Відоме з 1391. З 1553 статус м-ка. *Див. с.Суходіл*. Посел. часів трипл., скіф., чернях. к-три. Назва *асоціюється з багатством яблуневих садів*.

Яблунівка – у 1947-2000 назва с.*Язловець* Бучацького р-ну. Таку ж назву має с. у Підгаєцькому р-ні (XVIIIст.). *Див. Яблунів, Язловець*.

Явирків – х. у с.Тростянці Монастирського р-ну. Назва від прізви. *Явирко*. Можливо від *явір, яворок*.

Ягільниця – с. Чортківського р-ну. До 1944 *Ягольниця*. Розташ. на р.Черкаська. Відоме з 1448, коли м-ко відвідав польс. король *Ягело* (*Казимір Ягелончик*). Проте назва *Ягольниця* існ. з часів К.Р. Її пояснюють від лит. назви слов. язичн. божества *Ярила* (*Ягело*). Від цього *ягілки* – *гаївки*. За ін. версією від тат. *ягел* “*пекло, пекельне, неприступне місце*”.

Язичницька – печ.-храм язичн. часів на скелястому б. р.Серет. Розташ. між с.Більче-Золоте та Монастирок Борщівського р-ну. У 1600 *служувала монастирем*. Довж. 28м. Пл. 50кв.м. Біля входу жертвний камінь, відомий як *Камінь Довбуша*. Поблизу виявлено посел. часів чернях. і давньослов. кт-ри.

Язлівка – р. у Бучацькому р-ні, л. пр. р.Вільховець (бас. Стрипи). Тече ч-з с.Передмістя, Бровари. Впадає до р.Вільховець у с.*Язловець* (*Яблунівка*). Довж. бл. 18км. Назва від ст. слов. *яз* “*гребля*”.

Язловець – с. Бучацького р-ну. *Див. Яблунівка*. Відоме з 1340. Посел. часів К.Р. З 1519 статус м-ка. Одне з найбагатших міст Галичини у XVI-XVIIст. *Назва від гідроніма*.

Якимівці – с. Лановецького р-ну. Розташ. на р.Горинька. Відоме з 1556. Посел. чернях. кт-ри, III-VIст. н.е. Назва від ім. **Яким**.

Якубівка – с. Заліщицького р-ну. Розташ. на р.Золота. Відоме з 1890. Назва від польс. ім. **Якуб**.

Ялинець – х. у скл. с.Старий Вишнівець Збаразького р-ну. Назва від **ялина** “посел. у ялиннику”.

Яловиця – див. р. **Іловка (Іловиця)**. У даному випадку назва асоціюється із рослиною **ялівець**.

Ямна – крем. г. біля с.Антонівці Шумського р-ну. Назва від **яма** “**ямисті схили**”. За легендою в язичн. часи тут була божниця праслов’ян. божества смерті під ім. **Яма**. **Ямне** – х. у с.Діброва Монастириського р-ну. Назва вказує на його розташ. “у видолинку, **ямі**”.

Яничариха – уроч. біля с.Нападівка Лановецького р-ну. За переказами у XIV-XVст. тут було с.**Гнилорудка**, яке знищили тур. Обіч Лановецького цукрозаводу до 60-их років ХХст. височів курган, який наз. **Яничарським**. Обидві назви вказують на **місце загибелі і поховання тур. яничарів**.

Янів (Іванівка) – сьогодні с.**Долина** Тереховлянського р-ну. Відоме з 26.07.1497. У 1675 спалене тур. У 1601 зведено замок. З 1552 тут діяла найстаріша на Україні папірня та ф-ка селітри. До 1939 статус м-ка. У 1960 переймен. у с.**Долина**. Назву тракт. від ім. воєводи **Яна Гольського**. Можливо від г.**Янів (див.)**. Див. с.**Долина**.

Янів – товтр. г. на зх. окоп. с.Долина Тереховлянського р-ну. Розташ. на вис. 349м. над широкою заплавою р. Серет. Назву тракт. від ім. **Ян (Янове поле)**.

Янківці – до 1956 назва с.Іванківці Зборівського та Лановецького р-нів. Польс. посел. ХVІІІст. Див. с.**Янів**.

Янова Долина – х. у скл. с.Золотники Тереховлянського р-ну. Див. г. **Янів**.

Яргорів – с. Монастириського р-ну. Розташ. на б. р. Золота Липа у яру між т.з. **Ярими Горами**. Відоме з 1461. Посел. часів К.Р. Назву поясн. від виразу “**яр, що горів**”. За ін. версією від розташ. між **Ярими Горами**.

Яришки – див. г. **Бабина** у м.Бережани. Вис. 411м. За переказами у дохрист. часи язичн. капище бога **Ярила**. На ній т.з. **Довбушева Печера**. Очевидно місце проживання жреців. Поєднання назв **Бабина і Яришки стверджують цю версію**.

Ярмівка – уроч. біля х.Вовчків (с.Лисичники) Заліщицького р-ну. Відоме цілющими дж. Назва від *ярмо*. Розташ. у круглому видолінку, схожому на *ярмо*. За ін. версією назва видозмін. від ім. *Ярема (Яремівка)*.

Ярова – х. у с.Жизномир Бучацького р-ну. Назва від місця розташ. “у яру”.

Ярославичі – с. Збаразького р-ну. Розташ. на л. витоці р.Стрипа. Відоме з XVст. Посел. часів К.Р. Назву виводять від ім. гал. кн. *Ярослава, сина Володимирка (1153-1187)*.

Яроччина – х. у с.Загірці Лановецького р-ну. Назва видозмін. від жін. ім.*Ярка (Ярина)*.

Ярчівці – с. Зборівського р-ну. Розташ. при впадінні р.Гннилка до Стрипи. Відоме з 1785. Назва від слов. ім. *Яр (Ярчилко, Ярилко)*.

Ясне – с. Бережанського р-ну. До 1964 с.*Гайок*. Розташ. на р. Ценівка. *Див. с.Гаї. Ясне – від місця розташ. у “благодатному, світлому місці”*.

Яструбове – с. Козівського р-ну. Засн. у 1890-1898 під час спорудж. залізниці Ходорів-Тернопіль. Тут проживали залізничники. Землю під посел. подарував шл. *Звістовський. На його родовому гербі був зображкний яструб*.

Яцківці – с. Зборівського р-ну. Розташ. на п. б. р.Восушка, неподалік від с.Сировари. Відоме з XIXст. як його висілок. Назва від поль. ім. *Яцек*.

Список використованої літератури

- Баран Г. “Над Стрипою”.- Львів, 1987
Баран Г. “Заліщцики”, Львів,- 1988
Бурма В. “Берегами Серету”.- Львів, 1979
Бурма В, В.Радзієвський В. “Медобори”.-Львів, 1971
Гайдукевич Я. “Золота Слобода”.- Тернопіль, 2001
Гаврилишин Т, Гаврилишин В. “Коропець”.- Тернопіль, 2004
Герета І. “Бережани”.- Львів, 1979, 1989
Герета І, Демченко В. “Теребовля у дзеркалі часу”.- Житомир, 1989
Гуцал П. “Село Жеребки. Історія і люди”.- Тернопіль,2003
Дем’янчук Г. “Над Горинь-рікою”.- Львів, 1977
Дудар М. “Тернопільська область. Адмістративно-територіальний устрій”.- Тернопіль, 1997
Екскурсійний довідник. “Земля Тернопільська”.- Тернопіль1998
Ельгорт Б. “Тернопільщина”.- Львів 1968
Заплітний Є. “Глібів. Коротка історія села”.- Тернопіль, 2002

- Заставецька О. “Тернопільська область (атлас)”.- Київ, 2001
- Історія міст і сіл УРСР. “Тернопільська область”.- Київ, 1973
- Клименко О, Хаварівський Б. “Міська геральдика Тернопільщини”.- Тернопіль, 2003
- Крищук М. “Історія с. Колодіївка Підволочиського р-ну”.- Тернопіль, 2007
- Крищук М. “Легенди Тернопільщини”.- Тернопіль, 1991
- Кулаєць М. “Бережанщина 1375-2000”.- Бережани, 2000
- Лавренюк В, Радзівський В. “Тернопільщина туристична”.- Львів, 1983
- Малевиц А. “Збараж”.- Львів, 1984
- Медведик П. “Неопалима купина”. Збірник легенд.- Тернопіль, 2007
- Мельничук І. “Молотків”.- Львів, 1986
- Мельничук Б, Тракало В. “Монастирська і околиці в спогадах емігрантів”.- Тернопіль, 1993
- Мельничук Б, Матейко Р. “Підволочиська земля в спогадах емігрантів”.- Тернопіль, 1993
- Мельничук Б, Волинець М. “Бережанщина в спогадах емігрантів”.- Тернопіль, 1993
- Наливайко О. “Золотий Потік: минуле і сьогодення”.- Тернопіль, 2003
- Остап’юк Б. “Давній Тернопіль”.- Торонто, 1984
- Паньків Б. “Історія села Саранчуки”.- Тернопіль, 1999
- Радих О. “Над Млинським Потокком. Нарис про с. Лисичинці”.- Збараж, 2004
- В. Радзівський В., В. Бурма, “Кременецькі гори”, Львів, 1976
- Радзівський В, Бурма В. “Медобори”.- Львів, 1971, 1975
- Синюк С. “Шумщина: краєзнавчий альманах”. Кн. 1.- Тернопіль, 2005
- “Тернопільський енциклопедичний словник”. Т. 1, 2, 3.- Тернопіль, 2004, 2006, 2008
- Тихий Б. “Золота земля Поділля”. Легенди.- Бережани, 1998
- Хома В. “Старовинні Купчинці”.- Тернопіль, 2000
- Чайковський М. “Пам’ятки природи Тернопільщини”.- Львів 1973
- Чемера Г. “Село Вікно: історія сьогодення”.- Тернопіль, 1998
- Черняхівський Г. “Кременець”.- Львів, 1987
- Шкільняк С. “Мистецькі обрії Нового Села”.- Тернопіль, 2005
- Янко М. “Топонімічний словник України”.- Київ, 1998

Примітка: при підготовці словника автор використав матеріали Тернопільського обласного державного архіву та публікації в обласній періодиці, районних газетах.